

T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KARAMIK GÖLÜ'NÜN (AFYONKARAHİSAR) KÜLTÜREL VE POLİTİK
EKOLOJİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa HASBEK

Balıkesir, 2018

T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KARAMIK GÖLÜ'NÜN (AFYONKARAHİSAR) KÜLTÜREL VE POLİTİK
EKOLOJİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa HASBEK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yılmaz ARI

Balıkesir, 2018

T.C. BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Coğrafya Anabilim Dalı'nda 201512515002 numaralı Mustafa HASBEK'in hazırladığı "Karamık Gölü'nün (Afyonkarahisar) Kültürel ve Politik Ekolojisi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 31/07/2018 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Yılmaz ARI

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Alper UZUN

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ARSLAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

..... 2018
Halil İbrahim Şahin
Enstitü Onayı
Doç.Dr.Halil İbrahim ŞAHİN
Müdür

ÖNSÖZ

Sulak alan ekosistemleri oldukça fazla biyolojik çeşitliliğin var olduğu, birden fazla ekosistemin bir bütün halinde işlediği, doğal ve beşeri etmenlere karşı kırılğan ve hassas yapıda alanlardır. İnsanların yeryüzünde var olduğu günden beri kullanım amaçları değişkenlik gösterse de en fazla kullanılan alanlardan biri olmuşlardır. Bu durum beraberinde söz konusu alanların tahribatını getirmiştir. Sulak alanların kullanımı çok eski tarihlere dayanmasına rağmen bu alanların ekolojik dengesinin önemli bir yapıtaşı olduğu çok geç anlaşılabilmiş; sulak alanların yeteri kadar araştırılmaması da bu alanlara karşı çeşitli yanlış anlaşımaları ve yanlış tutum ve davranışları beraberinde getirmiştir. Belirtilen bu nedenlerden dolayı sulak alanlar işe yaramayan, hastalık ve mikrop üreten, peyzaj estetiğini bozan, atıl alanlar olarak değerlendirilmiş ve kurutma çalışmaları ile yok edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar birçok sulak alanı yok etmiş ve sayılamayacak kadar fazla sulak alanı da aşırı derecede tahrip etmiştir. Bunun sonucu olarak sulak alanlar vasıtasıyla gerçekleştirilen balıkçılık, avcılık, sazçılık gibi geleneksel faaliyetler büyük oranda sekteye uğramış, kurutulan sulak alanlarla birlikte yağış ve sıcaklık rejimlerinde dalgalanmalar meydana gelmiş, biyolojik olarak tür kayıpları ve yöre topraklarının çeşitli kimyasal süreçler sonucu işlevsiz hale gelmeleri gibi önemli problemler açığa çıkmıştır.

İnsanlar yüzyıllardır sucul yaşam alanlarına müdahalelerde bulunmuşlardır. Bu müdahale son dönemlerde gelişen yeniliklerle birlikte artmış ve farklı boyutlara ulaşmıştır. Anadolu'da tam anlamıyla doğal ya da bir şekilde kirlenmemiş sulak alan ekosistemine rastlamak mümkün değildir. Kurumsallaşma ve örgütlenme ile birlikte doğal çevreler korunmaya çalışılmış ancak yapılan koruma faaliyetleri ve alınan korumaya yönelik kararlar daha ziyade kullanım ve bilinçsiz müdahaleyi beraberinde getirmiştir. Bu durum sulak alanlar için en önemli modern tehdit unsuru olmuştur. Çeşitli ekonomik faaliyetleri geliştirmek, yok edilen orman varlığını geri kazanmak, insan eliyle kirlenilen sucul ortam ve yaşayan elemanlarını kurtarabilmek gibi çok çeşitli nedenlerle tüm doğal ekosistemlere müdahaleler yapılmış ancak yapılan tüm bu çalışmalar doğal yapıları tahrip etmiştir.

Bu çalışmayı hazırlarken maddi ve manevi olarak en büyük destekçim olarak bulunan ve koşulsuz olarak beni destekleyen aileme, çalışma süresince ilgi ve emeğini esirgemeyen, üniversite hayatım ve çalışmamın her adımında bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, kültürel ve politik ekolojiyi bana tanıtan, sevdiren ve öğreten danışmanım Prof. Dr. Yılmaz ARI'ya, değerli eleştirileri ile teze katkı yapan jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Alper UZUN ve Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ARSLAN'a çalışma süresinde desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Abdullah KÖSE'ye, haritaları hazırlarken lazım olan verileri sağlayan ve harita çizmeyi öğreten Prof. Dr. İsa CÜREBAL'a ve Coğrafya Bölümü öğretim üyelerine, çalışma

süresince manevi desteklerini esirgemeyen Araştırma Görevlileri Oğuzhan ÖZKAN, Sema ÇETİNKAYA' ya, Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü bünyesinde Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürü Şener KÖKSAL'a, misafirperverlikleri ve yardımsever tutumlarından dolayı Karamık Gölü çevresinde yaşamını sürdüren sıcak kanlı yöre halkına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa HASBEK

Ağustos, 2018

ÖZET

KARAMIK GÖLÜ'NÜN (AFYONKARAHISAR) KÜLTÜREL VE POLİTİK EKOLOJİSİ

HASBEK, Mustafa
Yüksek Lisans, Coğrafya Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yılmaz ARI
2018, 159 Sayfa

Bu çalışma Afyonkarahisar ilindeki Karamık Gölü'nü kültürel ve politik ekolojik perspektif ile incelemeyi amaçlamaktadır. Karamık Gölü uluslararası düzeyde önemli bir sulak alan olmasına rağmen şu ana kadar göl üzerine yapılan akademik çalışmalar alanın fiziki coğrafya özellikleri ve balık türleri üzerine olmuş, bütüncül olarak göl ve çevresini inceleyen bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için alanın yerleşme tarihi, göl çevresindeki insan-çevre ilişkileri ve sulak alan yönetimi ile ilgili kararların nasıl verildiği araştırılmıştır. Çalışma şu soruları cevaplamayı hedeflemektedir: göl çevresinde geleneksel insan-çevre ilişkisi nasıldır ve bu ilişki zamanla nasıl değişmiştir? Bu değişimi etkileyen yerel, ulusal ve uluslar arası kararlar nelerdir? Bu değişimler sürdürülebilirlik hedefleri ile uyumlu mudur? Yerel halkın değişimlere gösterdiği tepki temelde nasıl şekillenmektedir? Bu soruları cevaplamak için alanda 3 yıl içerisinde değişik zamanlarda, 1 aydan uzun süren saha çalışması yapılmıştır. Bu saha çalışmalarında etnografik yöntem kullanılarak elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları Karamık Gölü ve yörede yaşayan insanlar arasında kopması mümkün olmayan bir bağ olduğunu göstermiştir. Alan bir dizi politik karar ve yerel uygulama sonunda fonksiyonlarını yitirmiş ve bu durum gittikçe daha da kötüleşmekte ve eğer tedbirler alınmazsa daha da kötüleşecek gibi görünmektedir. Alanın korunması için acil tedbirler alınmalıdır. Alanın korunabilmesi ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılabilmesi için sulak alanların akıllı kullanımı ilkeleri doğrultusunda yönetilmeli; Karamık Gölü'nün asıl sahiplerinin, yüzyıllardır sulak alanla iç içe yaşayan yöre halkı olduğu unutulmamalı ve alandaki doğa koruma, yaban yaşamını olduğu kadar kültürel yaşamı da korumayı hedeflemelidir.

Anahtar Kelimeler: Karamık Gölü, Sulak Alan, Kültürel ve Politik Ekoloji, Sürdürülebilir Kullanım.

ABSTRACT

Cultural and Political Ecology of Lake Karamık (Afyonkarahisar)

HASBEK, Mustafa
Master Thesis, Department of Geography
Adviser: Prof. Yılmaz ARI
2018, 159 Pages

This study aims at investigating Lake Karamık, in Afyonkarahisar, with a cultural, political ecological perspective. Although Lake Karamık is an internationally important wetland, the previous studies on the lake have concentrated on some physical characteristics and fish species lacking a holistic approach. In order to fill that gap, the settlement history of the area, human-environment interaction in reference to the lake, and the decisions involving the management of the lake and agricultural lands around it were investigated. The research aims to answer questions like: What is the traditional human-environment interaction around the lake and how has this relationship changed over time? What local, national and international political decisions have affected this relationship? What kinds of changes have happened as a result of interaction of local, national and international actors involved in decision-making? Are these changes compatible with the sustainability targets? How have local people react and respond to the changes? To answer these questions more than a-one-month fieldwork spanning over a period of three years was conducted and data collected in the area and descriptive analysis method is used to interpret these data. The results showed that there has been an enduring relationship between people and the Lake Karamık. However the Lake ecosystem has degraded as a result of some political decisions in addition to some local usages and the situation worsens every day. Therefore urgent protection measures needed to be taken. In order to protect the area sustainably for future generations, the wise use principles of wetlands should be applied; local people should be seen an essential part of the management practice and nature protection efforts should concentrate on cultural life as much as biological life in the area.

Key Words: Lake Karamık, Wetlands, Cultural and Political Ecology, Sustainable Use.

İçindekiler

| | |
|--|-----|
| ÖNSÖZ | iii |
| ÖZET | v |
| ABSTRACT..... | vi |
| İçindekiler | vii |
| Çizelgeler Listesi | x |
| Şekiller Listesi | xi |
| | |
| 1. GİRİŞ | 1 |
| 1.1. Problem ve Araştırma Soruları | 1 |
| 1.2. Amaç:..... | 6 |
| 1.3. Önem:..... | 7 |
| 1.4. Sınırlılıklar: | 8 |
| 1.5. Tanımlar:..... | 10 |
| 1.5.1. Sulak Alan:..... | 10 |
| 1.5.2. Doğa Koruma:..... | 13 |
| 1.5.3. Sit Kavramı ve Çeşitleri:..... | 17 |
| 1.5.3.1. Doğal (Tabii) Sit: | 18 |
| 1.5.3.2. Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararları: | 20 |
| 1.5.3.3. Arkeolojik Sit:..... | 21 |
| 1.5.3.4. Tarihi Sit: | 22 |
| 1.5.3.5. Kentsel Sit:..... | 22 |
| 1.5.4. Sürdürülebilirlik:..... | 23 |
| 2. İLGİLİ ALANYAZIN | 24 |
| 2.1. Kuramsal Çerçeve:..... | 24 |
| 2.1.1. Kültürel Ekoloji: | 24 |
| 2.1.2. Politik Ekoloji: | 26 |
| 2.2. İlgili Araştırmalar: | 30 |
| 2.3. Türkiye’de Sulak Alan Çalışmaları: | 32 |
| 2.4. Türkiye’de Sulak Alan Yönetimi:..... | 34 |

| | |
|--|-----|
| 2.5. Sürdürülebilir Kalkınma: | 37 |
| 2.5.1. Stockholm Konferansı (1972):..... | 38 |
| 2.5.2. Çevre ve Kalkınma Raporu / Brundtland Raporu (1987): | 39 |
| 2.5.3. Rio Konferansı (1992): | 39 |
| 2.5.4. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı / Habitat II (1996):..... | 40 |
| 2.5.5. Rio + 5 Zirvesi (1997): | 41 |
| 2.5.6. Johannesburg Zirvesi (2002):..... | 41 |
| 2.5.7. Rio + 20 (2012):..... | 42 |
| 3.YÖNTEM | 43 |
| 3.1. Araştırmanın Modeli:..... | 43 |
| 3.2. Veri Kaynakları:..... | 49 |
| 3.3. Evren ve Örneklem: | 50 |
| 3.4. Veri Toplama Araçları: | 52 |
| 4. BULGULAR VE YORUMLAR..... | 54 |
| 4.1. Karamık Gölü Konum ve Genel Coğrafik Özellikleri: | 54 |
| 4.2. Karamık Gölü'nün Kültürel Ekolojisi: | 58 |
| 4.2.1. Alanın Yerleşme Tarihi:..... | 58 |
| 4.2.2. Yerel Yaşam Biçimleri: | 68 |
| 4.2.2.1. Tarım:..... | 68 |
| 4.2.2.2. Hayvancılık: | 75 |
| 4.2.2.3. Balıkçılık:..... | 79 |
| 4.2.2.4. Avcılık: | 84 |
| 4.2.2.5. Sazcılık:..... | 89 |
| 4.2.2.6. Turizm:..... | 93 |
| 4.3. Karamık Gölü'nde Doğa Koruma Faaliyetleri ve Koruma Statüleri: | 96 |
| 4.4. Karamık Gölü'nün Politik Ekolojisi: | 99 |
| 4.4.1. Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş (SEKA) :..... | 99 |
| 4.4.2. IMF ve Diğer Küresel Politikalar: | 103 |
| 4.4.3. Sit Alanı İlanı:..... | 107 |
| 4.4.4. DSİ ve Diğer Su Geliştirme Projeleri: | 110 |
| 4.5. Karamık Gölü ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:..... | 113 |
| 4.6.Göl Ekosistemini Tehdit Eden Unsurlar: | 116 |

| | |
|---|-----|
| 4.6.1. Ötrofikasyon: | 116 |
| 4.6.2. Tarımsal Amaçlı Kimyasal Kirleticiler: | 117 |
| 4.6.3. Ev ve Endüstri Temelli Kirleticiler: | 117 |
| 4.6.4. Marjinal Balık Türleri: | 119 |
| 4.6.5. Sulak Alan Kaybı: | 120 |
| 5. SONUÇ VE ÖNERİLER..... | 122 |
| 5.1. Sonuç: | 122 |
| 5.2. Öneriler: | 125 |
| KAYNAKÇA..... | 127 |
| EKLER..... | 140 |

Çizelgeler Listesi

| | |
|--|-----|
| Çizelge 1. Ramsar Sözleşmesi'ne Göre Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Kriterleri ve Karamık Gölü..... | 3 |
| Çizelge 2. Türkiye'de Koruma Statüleri ve Alan Sayısı, 2018..... | 17 |
| Çizelge 3. Türkiye Genelinde Tescilli Sit Alanları..... | 23 |
| Çizelge 4. Türkiye'nin Ramsar Alanları..... | 37 |
| Çizelge 5. Sürdürülebilir Kalkınma Adına Uluslararası Ölçekte Atılmış Adımlar..... | 38 |
| Çizelge 6. Etnografya Yaklaşımı..... | 46 |
| Çizelge 7. Yağış Değerleri ve Karamık Gölü'nün Alansal Değişimi..... | 57 |
| Çizelge 8. Çay İlçesi Arazi Kullanımı (2017)..... | 68 |
| Çizelge 9. Çay İlçesi Kültüre Edilebilir Arazi Kullanımı (2017)..... | 69 |
| Çizelge 10. Karamık Gölü Çevresindeki Tarım Alanlarının Kullanış Amaçlarına Göre Dağılımı, 2017..... | 70 |
| Çizelge 11. Karamık Gölü Çevresinde Bulunan Yerleşmelerin Tarım Arazilerinin 2017 Yılı Sulanabilirlik Durumu ve Sulanma Şekilleri..... | 71 |
| Çizelge 12. Karamık Gölü Kenarında Bulunan Köylerde Yetiştirilen Hayvan Türleri ve Miktarları..... | 79 |
| Çizelge 13. Karamık Köyü Yıllara Göre Nüfus Değişimi..... | 102 |
| Çizelge 14. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Karamık Gölü..... | 115 |
| Çizelge 15. Çay İlçesi Geneli En Fazla Kullanılan Kimyasal Gübre Miktarları, 2017..... | 117 |

Şekiller Listesi

| | |
|---|-----|
| Şekil 1. Sürdürülebilirliğin Üç Ana Bileşeni ve Kapsamları (Hart, 1999). | 24 |
| Şekil 2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Evrimi (Uzun, 2014). | 43 |
| Şekil 3. Evren ve Örneklem Alanları. | 52 |
| Şekil 4. Karamık Gölü Sulak Alanı Lokasyon Haritası. | 54 |
| Şekil 5. Gölün Kuzeybatısında SEKA Fabrikasının Su Kanalları. | 55 |
| Şekil 6. Gölün Güneyinde Düden ve Regülâtör. | 56 |
| Şekil 7. M.Ö. 2.YY’da Anadolu’da Bulunan Medeniyetler | 61 |
| Şekil 8. Antik Dönemde Phrygia, İpsos (Çay) ve Karamık Gölü (Bayar, 2011). | 62 |
| Şekil 9. Peloponnesos Savaşı Sefer Güzergâhı (Ksenophon, Anabasis, 2015. Çev. Ari Çokona). | 63 |
| Şekil 10. Karamık Tarihi Buğday Değirmeni. | 65 |
| Şekil 11. Karamık Köyü Su Değirmenleri. | 65 |
| Şekil 12. Karamık Gölü’ne İsim Veren Karamuk Çalısı (<i>Berberis Crataegina</i>). | 66 |
| Şekil 13. Karamık Köyü Andızlı Suyu. | 67 |
| Şekil 14. Karamık Gölü ve Çevresinin Arazi Kullanımı Haritası. | 70 |
| Şekil 15. Karamık Gölü Kuzeyinde Bireysel Sulama Yoluyla Su Kullanımı. | 71 |
| Şekil 16. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Buğday Tarlası. | 72 |
| Şekil 17. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Arpa Tarlası. | 73 |
| Şekil 18. Karamık Köyünde Sebze Tarımı. | 73 |
| Şekil 19. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Haşhaş Tarımı. | 74 |
| Şekil 20. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Erik Ağaçları. | 75 |
| Şekil 21. Karamık Gölü Kuzeybatı Kenarında Armut Ağaçları. | 75 |
| Şekil 22. Karamık Gölü Kenarında Otlayan ve Sulanan Sığır ve Manda Sürüleri. | 77 |
| Şekil 23. Karamık Köyü’nde Koyun Sürüleri. | 78 |
| Şekil 24. Karamık Gölü Kenarında (Koçbeyli) Mevsimlik Faaliyet Gösteren Balık Lokantası. | 82 |
| Şekil 25. Karamık Gölü’nde Yakalanan Turna Balıkları (<i>Esox Lucius</i>). | 83 |
| Şekil 26. Karamık Gölü’nde Olta Avcılığı. | 84 |
| Şekil 27. İzmir’den Göle Ördek Avı İçin Gelen ve Kayık Kiralayan Avcı. | 85 |
| Şekil 28. Karamık Gölü’nde Yapay Ördeklerle Yapılan Ördek Avı. | 87 |
| Şekil 29. Karamık Gölü’nde Sülük Avlayan Koçbeyli Köylüsü. | 88 |
| Şekil 30. Koçbeyli Köylüsü Tarafından Avlanan Sülükler. | 89 |
| Şekil 31. Karamık Gölü Yüzeyinin Hakim Florası. | 89 |
| Şekil 32. Karamık Gölü’nde Nilüferler. | 90 |
| Şekil 33. Armutlu Köyü’nde Bulunan Sazlık Kulübe. | 91 |
| Şekil 34. Karamık Gölü’nden Kesilen Sazlarla Yapılan Çatı, Karamık Köyü. | 92 |
| Şekil 35. Karamık Gölü Saz Kesim ve Dip Temizliği İçin Önerilen Sistem. | 93 |
| Şekil 36. 2003 Yılına Kadar SEKA’ya Su Pompalayan İstasyon. | 99 |
| Şekil 37. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Haşhaş Tarımı. | 105 |
| Şekil 38. Karamık Köyü’nde Alanı Drene Eden Su Kanalı. | 111 |
| Şekil 39. Karamık Gölü’nü Besleyen Kaynaklardan Birisi Üzerindeki Toplama Bendi. | 112 |
| Şekil 40. Su Toplama Bendinden Su Verilmediği İçin Kurumuş Dere. | 112 |
| Şekil 41. Gölün Güneyinde Düden ve Kısmi Su Geçişi. | 113 |

| | |
|--|-----|
| Şekil 42. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çarkı (www.tr.undp.org, 2018). | 114 |
| Şekil 43. Karamık Gölü'nde Biyolojik Kirlenme. | 116 |
| Şekil 44. Karamık Gölü'nde Boş Kovanların Oluşturduğu Kirlilik..... | 118 |
| Şekil 45. Karamık Gölü'nde İnsanların Bıraktığı Plastik Atıklar. | 119 |

1.GİRİŞ

1.1. Problem ve Araştırma Soruları

Tarihi devirlerden bu zamana kadar sulak alanlar insan hayatına sosyal, ekonomik ve ekolojik yönlerden oldukça fazla etki etmiş ve bundan dolayı önem arz eden alanlar olmuşlardır. Bunlar gibi birçok olumlu etkiden dolayı ilk ve en önemli medeniyetlerden bazıları sulak alanların kenarlarında gelişmiştir (Arı ve Derinöz, 2011). Sulak alanlar bu cazibesini 1800'lü yılların son çeyreğine kadar devam etmiştir. Ancak bu tarihe rastlayan sıtma salgınları ve daha sonra bu salgınlara sebep olan sivrisineklerin sulak alanlarda yaşamaları bu alanlara bakışı olumsuz şekilde etkilemiştir. Bu tarihte olumsuz yönde değişen sulak alan algısı 1900'lü yılların son çeyreğinde değişmeye başlamıştır (Arı, 2001; Arı, 2003; Arı ve Derinöz, 2011). Sulak alanlar tarihte olduğu gibi günümüzde de önemli alanlardır. Bu durum gelecekte de değişmeyecektir. Çünkü sulak alanlar doğal ortamın işleyişi, türlere ev sahipliği yapması, insanların yaşamlarına olan doğrudan ve dolaylı katkıları nedeniyle hem doğa hem de insan toplulukları için sayılamayacak öneme sahiptir.

Gündelik yaşantımızda göl veya bataklık olarak adlandırılan ve önemlerini tam olarak kavrayamadığımız sulak alanlar, gerek içinde yaşanan doğa gerekse insanlar ve ekonomileri için oldukça derin anlamlar taşımaktadır. Bu alanlar özellikle bünyelerinde barındırdığı farklı habitat, tür, canlı ve gen çeşitliliğiyle önem arz etmektedir. Aynı zamanda sulak alanlar çevresinde yaşayan insanların sosyal ve ekonomik hayatlarına doğrudan ve dolaylı etkileri ile kültürel ve ekonomik olarak buldukları coğrafyaları oldukça fazla etkilemektedir. Yukarıda belirtilen bu etkilerinin yanı sıra buldukları alanların ekolojik niteliklerini artırdıkları, sudaki sediman ve toksik maddeleri bünyelerinde saklayarak su kalitesini olumlu yönde etkiledikleri, su rejimini düzenledikleri, yöre iklimini ılıman hale getirdikleri dolayısıyla tarımsal verim ve ürün çeşitliliklerini artırdıkları, hayvancılık faaliyetlerini destekledikleri, balıkçılık, avcılık, toplayıcılık, turizm vd. faaliyetlere olan katkıları yoluyla yöre, bölge ve ülke ekonomilerine katkıları senelerdir bu konuda yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (Güney, 1995; Arı, 2003; Arı, 2006; Korkmaz ve Gürbüz, 2008; Arı ve Derinöz, 2011; Bahadır, 2012).

Tarih boyunca sulak alanların çevreleri insanların yerleşmeyi tercih ettikleri uygun alanlar olmuş ve dolayısıyla cazibe merkezleri olmuşlardır (Laroux, Gabriel ve Georges, 1966). Ancak söz konusu bu alanlara bilimsel perspektiften uzak olarak bakıldığında bu alanlar sıradan ve işlevsiz alanlar olarak değerlendirilebilmektedir. Sulak alanlara yönelik bu bakış açısı uzun yıllar bu alanların önemlerinin anlaşılmasına neden olmuştur. Dünyada bu alanlar hastalık kaynağı ve kirlilik unsuru olarak algılanmıştır. Bu tutum ülkemizde de

yankı bulmuş ve 1990'lı yıllara kadar sağlığa olumsuz etkisi nedeniyle ve tarım alanları elde edebilmek adına bu alanların kurutulması gereken alanlar olduğu düşünülmüştür. Öyle ki bu alanların ülkemizdeki oranları 1920'li yıllarda 2 milyon ha. iken 1990'lı yıllara gelindiğinde 1 milyon ha. alana kadar gerilemiştir (Güney, 1995). Ancak çeşitli deneyimler sonucunda sulak alanların ekonomik, ekolojik, sosyal ve kültürel önemleri anlaşılınca bu alanlar özellikle korunması gereken alanlar olarak anılmaya başlamış ve koruma altına alınmıştır. Ancak bu geç kalınmış uygulama sulak alanların önemli bir kısmının tahrip olmasına neden olmuştur.

Tüm bunların yanı sıra sulak alanlar sürdürülebilirliğinin sağlanamaması, ötrofikasyon, sulak alan koruma teknik ve anlayışının gelişmemiş olması gibi problemlerle de karşı karşıya kalmıştır (Güney, 1992; Uzun, 2008). Yapılan sulak alan koruma çalışmaları alan temelli olmuş ve sulak alan ekosistemlerinin bütünü kapsayıcı olarak korumaktan uzak kalmışlardır. Bu alanlar bir taraftan korunmaya çalışılırken diğer taraftan bozulmaya maruz bırakılmışlardır (Güney, 1995). Sulak alanlar korunurken yörede yaşayan halkı koruma süreçlerinin dışında tutan koruma planları, yanlış ve sınırlı bakış açılarıyla alınmış idari kararlar, aynı zamanda sulak alanların yönetim süreçlerindeki yetki karmaşaları da korunan alanların sağlıklı korunmasını güçleştirmiştir (Arı, 2003).

Bütün bu önemlerine rağmen sulak alanlar son 20-30 yıla kadar bazı salgın hastalıkların kaynağı olarak görülerek kurutulmuş; atık sularla kirletilmiş; çevresindeki arazilerden gelen pestisit ve herbisitlerle doğal yapısı bozulmuş; su geliştirme projeleri nedeniyle doğal yapısı değiştirilmiş; su temini nedeniyle su bütçesi azalmış ve yapay müdahaleler nedeniyle sağlıklı işleyişleri bozulmuştur. Neticede bu alanlar değişen politikaların baskısı ile ekonomik gelişme öncelikli hale getirilmiş ve sürdürülebilir doğa koruma yaklaşımı ikinci plana atılmıştır. Benzer yaklaşımlardan dolayı maalesef ülkemizdeki sulak alanların yarıya yakını bu yüzyılın başına kadar yok edilmiştir. Böylece sulak alan korunması ülkemizde ancak son 15-20 yılda önemli bir konu olarak gündeme gelmiştir (Arı, 2006).

Bu gelişmelere maruz kalan sulak alanlardan bir tanesi de Karamık Gölü ya da Karamık Sazlıkları sulak alanıdır. Bu alan Türkiye'nin Ege Bölgesi'nin iç kesiminde yer almaktadır. İdari olarak Afyonkarahisar ilinin doğusunda bulunan Çay İlçesi sınırları dahilindedir. Karamık Gölü ilçe merkezine 30 km, il merkezinde 60 km mesafededir. Kuzeybatı-güneydoğu yönlü uzunluğu yaklaşık 16 km, doğu-batı yönlü genişliği 6.5 km ve denizden ortalama yüksekliği 1002 m'dir (Atalay, 1977). Aynı zamanda gölün yüzölçümü 45 km² ve ortalama derinliği ise 3 m'dir. Bu alanın 4800 ha'lık kısmını sazlık alanlar, 400 ha kısmını ise göl aynası oluşturur (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2014).

Karamık Gölü sulak alanı ülkemizin sahip olduğu ulusal ve uluslararası öneme sahip önemli sahip sulak alanları arasında bulunmaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012). Karamık Gölü sulak alanı, özellikle Su Kuşları Yaşam Ortamı Olarak Uluslar arası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi) kriterlerini karşılamaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012). Kriterleri karşılamasına rağmen bu alan Ramsar Alanı ilan edilmemiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Ramsar Sözleşmesi'ne Göre Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Kriterleri ve Karamık Gölü.

| | | | |
|---|---|--|---|
| A Grubu: Temsil edici, az bulunur ya da özgün karakterli sulak alanlar. | | Kriter 1. Eğer bir sulak alan bir biyocoğrafi bölgede temsil edici, az bulunur, ya da belli doğal ya da doğala yakın sulak alan tipine örnek oluşturuyorsa, bu sulak alan uluslararası öneme sahip sayılır. | |
| B Grubu: Biyolojik çeşitliliği korumak için uluslararası öneme sahip sulak alanlar. | Türler ve ekolojik toplumlarla ilgili kriterler. | Kriter 2. Eğer bir sulak alan incinebilir, tehlike altında ya da önemli ölçüde tehlikede türler ya da tehdit altındaki ekolojik toplumlara barındırıyor ise uluslararası öneme sahip sayılır. | + |
| | | Kriter 3. Eğer bir sulak alan belli bir biyocoğrafi bölgede biyolojik çeşitliliğin sağlanmasında önemli olan bitki ve/veya hayvan türlerini barındırıyor ise uluslararası öneme sahip sayılır. | |
| | | Kriter 4. Eğer bir sulak alan yaşam döngüsü içerisinde kritik bir aşamada olan bitki ve/veya hayvan türlerini destekliyor ise ya da olumsuz koşullarda bu türlere sığınak sağlıyorsa uluslararası öneme sahip sayılır. | |
| | Su kuşları ile ilgili kriterler | Kriter 5. Eğer bir sulak alan düzenli olarak 20.000 ya da daha fazla su kuşunu barındırıyor ise uluslararası öneme sahip sayılır. | + |
| | | Kriter 6. Eğer bir sulak alan, bir su kuşu türünün ya da alt türünün toplam popülasyonunun %1'ini düzenli olarak barındırıyor ise uluslararası öneme sahip sayılır. | |
| | Balıklarla ilgili kriterler | Kriter 7. Bir sulak alan eğer bir yere özgü balık türlerinden, alt tür ya da ailesinden önemli bir bölümünü barındırıyor ise ve yaşam süresinin önemli bölümünü destekliyor ise, sulak alanların yarar ve değerini gösteren türler arası etkileşimi sağlayarak, global çeşitliliğe katkı yapıyorsa uluslararası öneme sahiptir. | |
| Kriter 8. Eğer bir sulak alan balık türleri için önemli besin kaynağı, üreme alanı, o sulak alan ya da başka sulak alan kuşları için beslenme ve göç yolu sağlıyorsa uluslararası öneme sahip sayılır. | | + | |
| Uçucu olmayan hayvan türleri ile ilgili kriterler | Kriter 9. Eğer bir sulak alan, ona bağımlı olarak yaşayan, uçucu olmayan hayvan tür ya da alt türlerin popülasyonunun %1'ini düzenli olarak barındırıyor ise uluslararası öneme sahip sayılır. | + | |

Kaynak: Arı, (2006).

T. C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın (2012) Karamık Gölü ile alakalı ürettiği verilerde Ramsar Sözleşmesi'nin çeşitli kriterlerine uygun istatistikler bulunmaktadır. Kriter 2'ye uygun olarak Karamık Gölü'nde tehlike altında ve endemik olarak bulunan "Anadolu İnci Balığı (*Alburnus Orontis*) ve Çöpçü Balığı (*Cobitis taenia*) yaşamaktadır. Yine bir sulak alanın uluslararası öneme sahip olabilmesi için Ramsar Kriterleri'nden su kuşları ili alakalı kriter 5'e uygun olarak gölde 30 bin kuş popülasyon sayısı mevcuttur. Ramsar Kriterleri'nden balıklarla alakalı kriter 8'e uygun olarak gölde beş farklı habitat bulunmaktadır. Kıvrak (2010) ve Gündüz (2011)'e göre gölde 89 takson fitoplankton ve 45 tür zooplankton bulunmakta ve balıklar için besin oluşturmaktadır. Ramsar Kriterleri'nden uçamayan hayvanlarla alakalı kritere göre Karamık Gölü'nde, uçamayan 71 familyaya ait 229 omurgalı türü mevcuttur. Bu oran Türkiye'nin 1/3'üne denk gelmektedir. Belirtilenlere rağmen günümüzde bu veriler ile kriterlere tam uygunluğunun karşılaştırıldığı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Karamık Gölü; göl ekosistemi, göl kenarı ekosistemi ve sazlık alan ekosistemi gibi yaşam alanlarını bünyesinde barındıran bir sulak alan olma özelliği taşır (Kavurt, 1993). Diğer sulak alanlar gibi Karamık Gölü de birçok doğal ve kültürel fonksiyona sahiptir. Bütün bu sebeplerden dolayı söz konusu sulak alan tarihten bu yana birçok yerleşmeye ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde de Karamık Gölü etrafında bulunan 10 köy sulak alanının biyolojik işlevlerinden faydalanarak geçimlerini sürdürmektedirler. Bunların yanında yöre halkı Karamık Gölü ile oldukça sıkı kültürel bağlar içerisindedir. Göl çevresindeki yerleşmeler ve bazı fiziki coğrafya unsurlarının isimlerini gölden alması bu durumu açıklar niteliktedir. Buna en güzel örnek olarak Karamık Gölü kenarında Karamık Köyü ve yakınında bulunan Karamık Karacaören ilçesi verilebilir. Aynı zamanda gölü sınırlayan Karakuş Dağları da ismini Karamık Gölü'nden almış fiziki oluşumlardandır. Yörede Karamık Gölü'nden dolayı fazlaca bulunan sakarmeke kuşları halk arasında "Karakuş" olarak anılır. Kalabalık sürüler halinde bulunan bu kuşlar gölün güneyinde bulunan yükselti ile ilişkilendirilmiş ve dağın ismini bu şekilde almış olduğuna inanılır (Koçer, Mülakat).

Sulak alanları ve bu alanlardaki kuş türlerini korumaya yönelik en kapsamlı çalışma Ramsar Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme sulak alanları tüm ekosistemlerin bir parçası olarak görmüş ve bu alanları fonksiyonel olarak ikiye ayırmıştır (Arı, 2006). Söz konusu bu ayırım yapılırken sulak alanların doğa için önemleri ve insanlar için faydaları göz önünde bulundurulmuştur (Şilliler, 2008). Bu iki unsur ele alındığında Karamık Gölü sulak alanı özellikle yöre için, daha kapsamlı bakıldığında ise ulusal olarak oldukça önemli bir alan olma özelliği taşımaktadır.

Karamık Gölü giderek daralma eğiliminde olan bir sulak alan ekosistemidir. Bunu kanıtlar nitelikte göl alanını Atalay (1977)'de 5625 ha belirtirken Kazancı vd (1999)'da 3800 ha olarak belirtmiştir. Çubuk vd (2006)'da göl alanını 3700 ha olarak belirtmiştir. Gölü besleyen suların çeşitli yapılarla engellenmesi, aşırı ve bilinçsiz su kullanım faaliyetleri daralmanın sebebinin oluşturmuştur. Bu şekilde göl sularının gerilemesi sulak alanın yer altı su seviyesine olan pozitif etkisini engellemektedir. Bu konuyla alakalı olarak yapılan arazi çalışmalarında Karamık Köyü'nde bulunan su kuyularının gölün gerilemesi ile birlikte tamamen ya da dönemsel olarak kurduğu gözlemlenmiştir. Bu durum söz konusu olumsuz etkiyi örnekler niteliktedir. Karamık Gölü geri çekilme ile birlikte sulak alanın diğer bir işlevi olan su depolama işlevi sekteye uğramıştır. Yine göl alanının daralması kullanma baskısını artıracak ve bunun sonucunda söz konusu sulak alanın taşıma kapasitesi aşılabacağı için sulak alan suyunu temizleme özelliğini yitirecek, kirleticileri daha az tutacak ve besin depolama özellikleri de zamanla ortadan kalkacaktır. Karamık Gölü'nün sularının aşırı miktarda çekilmesi alanın iklimine etki edecek ve bunun sonucunda zirai faaliyetler ve klimaks türler olumsuz etkilenecektir.

Aynı zamanda suların çekilmesi gölde yaşayan sucul canlı popülasyonlarının yaşam ortamına zarar vereceği için bu canlıların yaşamı tehlikeye girecektir. Karamık Gölü'nün kaybedilmesi sonucunda alan tüm bu olumsuz etkilerle karşılaşacak ve bunun sonucunda hem ekosistemde yaşayan canlılar hem de yöre halkı olumsuz etkilenecektir. Alanda göle dayalı zirai ve hayvancılık faaliyetleri yapılamayacak, balıkçılık, avcılık gibi faaliyetler insanların kendilerini zehirlediği faaliyetlere dönüşecek, gölün turizm ve rekreatif özelliği kaybolacak ve buna bağlı oluşan yerel geçim faaliyetleri ortadan kalkacaktır. Dolayısı ile Karamık Gölü sulak alan ekosisteminin degradasyonu hem alanın doğal işlevlerinin yok olmasına hem de yüzyıllardır sulak alan ekosistemine bağımlı ve onunla uyumlu yaşamaya alışmış insan topluluklarının kültürel, sosyal ve ekonomik yapısında önemli değişiklikler ortaya çıkaracaktır. Ancak göl ile ilgili şu ana kadar bir yönetim planı yapılmadığı için alandaki değişimin neden olacağı doğal, kültürel ve ekonomik sonuçlar tam anlamıyla bilinmemektedir. Dolayısı ile Karamık Gölü ekosisteminin zarar görmesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmakta ve bu çalışmanın da araştırma problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışma bu problemin nedenleri ve olası çözümlerini kültürel ve politik ekolojik perspektif ile incelemeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda Karamık Gölü'nün geçmişten günümüze nelerden etkilendiği ve değiştiği ile bu değişimlerin sonuçlarının getirdiği problemler irdelenmiştir. Yine bu problemlerin sonucu gölün kirletilmesi veya yok edilmesinin yöre halkı ve doğa için ne anlama geldiği üzerinde durulmuştur. Tüm bu durumları daha iyi anlamak ve söz konusu sulak alandaki ilişkileri bütünsel ve sistematik şekilde incelemek ve değerlendirmek için şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

İnsanların gündelik yaşamında göl ile ilişkileri ne boyuttadır? Göl çevresindeki yaşam biçimleri nelerdir ve bu yaşam biçimleri zamanla hangi yerel, ulusal ve uluslar arası politik süreçler ya da kararlar sonunda değişmiştir? Bu değişimler sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu mudur? Karamık Gölü Ekosistemini tehdit eden unsurlar nelerdir? Karamık Gölü ve yakınındaki yerleşmeler ve yaşam biçimleri tarihi süreçte nasıl değişmiştir? Göl çevresinde yaşayan yerel halkın göl konusunda karar veren bölgesel ve ulusal aktörlerle ilişkileri hangi esaslar üzerine bina edilmiştir. Tüm bu ilişkiler göl ekosistemine nasıl yansımaktadır?

1.2. Amaç:

Ülkemizde sulak alanlarla alakalı olarak 2000’li yıllara kadar yapılan çalışmalar genel itibariyle indirgemeci perspektif ile yapılmış ve söz konusu alanların belirli bir takım özelliklerinin incelenmesini kapsamaktadır. Ancak 2000’li yıllardan başlayarak bu çalışmaların nitelikleri değişmiştir. Bu yıllardan sonra yapılan sulak alan çalışmaları daha fazla sulak alanların problemlerini anlamaya çalışan ve çözüm yollarını irdeleyen ve kapsayıcı çalışmalar olmuşlardır (Özeşmi, 1999; Girgin, 2000; Arı, 2001; Bahadır, 2002; Arı, 2003; Arı, 2006; Kambur, 2008; Adaman, Hakyemez ve Özkaynak, 2009; Evered, 2012; Sönmez ve Somuncu, 2016; Korukoğlu, Gündüz ve Güneyli, 2017). Bu çalışmalar sulak alanların araştırılma, inceleme ve anlaşılması adına bütünsel perspektifle hazırlanan çalışmalar olarak nitelendirilebilir. Bu çalışmalar akademik camianın sulak alanlara olan ilgisinin artması ve bu alanlara karşı olan olumsuz algıların değişmesi konusunda oldukça önem taşımaktadırlar. Söz konusu çalışmalar sulak alanlar ve çevrelerinin coğrafi özelliklerinin yanı sıra alanlardaki insan-çevre etkileşiminin ve bu etkileşimin ne gibi sonuçlar doğurduğunun anlaşılması, sulak alanları etkileyen kararların yerelde, ulusal ve uluslar arası ölçekte nasıl verildiğini ve bu kararların uygulanması sırasında yerel ölçekte hangi pazarlıkların yapıldığı konusunda literatürde bulunan boşluğa önemli katkı yapmışlardır. Karamık Gölü örneğinde görüleceği gibi sulak alanlar ve çevrelerinde alınan politik kararlar, yerel olmayan yatırımcı ve sanayi faaliyetleri gibi marjinal aktörler sulak alanlar ve yöre kültürü için büyük tehditler oluşturmuştur.

Sulak alanlar ve bu alanların korunması, tarihsel süreçte sulak alanlar ve insanlar arasındaki etkileşimlerin sağlıklı bir şekilde ortaya konulması, sulak alanların sorunlarının doğru olarak anlaşılabilmesi ve bu konuda çözüm önerilerinin getirilmesi ancak sulak alanların bütüncül bakış açılarıyla irdelenmesi ile mümkündür. Sulak alanların bütüncül bakış açısıyla ele alınabilmesi için önceleri kültürel ekoloji yaklaşımı uygun bir perspektif olarak görülmüştür (Arı, 2003). Ancak daha sonra yapılan araştırmalar ve deneyim edilen olaylar korunan alanları tam olarak anlayıp açıklayabilmek, marjinal unsurların, siyasi kararlar ve politik süreçlerin korunan alanlar üzerindeki etkilerini tam olarak anlayabilmek

için politik ekoloji yaklaşımının daha uygun bir yaklaşım olduğu kabul görmüştür (Adaman, vd., 2009; Evered, 2012; Arı, 2017).

Karamık Gölü sulak alanı ile alakalı olarak yapılan bu çalışmanın amacı da söz konusu sulak alanı en kapsamlı şekilde anlamak adına kültürel ve politik ekoloji yaklaşımları kullanılmıştır. Karamık Gölü ve çevresindeki alanların yerleşme tarihleri, söz konusu alandaki insan-çevre etkileşimleri ve boyutları, sulak alan ve çevresinde yaşayan insanların yaşam faaliyetlerini ve kültürlerini etkileyen politik kararlar ve etki durumları, tüm bu ilişkiler bütününe Karamık Gölüne yansımaları, tarihi süreçte göl ekosistemi, yerleşim, kültür ve geçim faaliyetleri olarak sulak alandaki değişimlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda söz konusu çalışma ülkemiz için yeni sayılabilecek politik ekoloji yaklaşımının korunan alanlara uygulanması adına literatüre katkı yapmayı amaçlamıştır. Bu çalışma yapılırken Karamık Gölü sulak alanında yaşanan çevre sorunlarını anlamak, yerel halkın ve yaşam biçimlerinin göl ile olan etkileşimlerini ortaya koymak ve tüm bunları yaparken bahsi geçen alanın daha sağlıklı ve sürdürülebilir korunabilmesi adına yapılacak çalışmalara bir kaynak olması amaçlanmıştır. Asıl olarak bu ve benzeri konularda söz sahibi idarecilerin Karamık Gölü sulak alanına ilgilerinin yoğunlaştırılması dolayısıyla var olan sorunların azaltılması veya ortadan kaldırılması; böylece yöre halkının refahının artırılması amaçlanmıştır.

1.3. Önem:

Ülkemizde sulak alanların iyi tanınması ve tanımlanması, bu alanlardan sürdürülebilir olarak nasıl yararlanılması gerektiği, söz konusu alanların üzerine alınan siyasi kararların ve ekonomik yatırım kararlarının göl ekosistem ve yöre halkının kültürel özelliklerinin dikkate alınarak yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan sulak alanların yönetim planlarının halkı bu süreçlere dahil ederek yapılması, sulak alanların korunmasının yöre halkının özgürlük ve ekonomik faaliyetlerine asgari derecede zarar vererek planlanması ve uygulanması, söz konusu alanların sürdürülebilirlik dengeleri gözetilerek özellikle ekoturizm faaliyetlerine dahil edilerek yöre ve yörede yaşayanların sulak alanlar ile birlikte refahlarının artırılması modern doğa koruma anlayışının gereğidir. Aynı zamanda yöre için önemli olan göl tabanlı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi, tüm bu konuların bireysel, devlet destekli ve özel sektörlerin sağlıklı, marjinal etkileriyle teorik ve uygulama açısından desteklenmesi oldukça önemlidir.

Sulak alanlar buldukları ekosistem, yöre ve çevresinde yaşayan insan ve diğer canlılara sayısız olanaklar sağlayan oldukça zengin alanlardır. Bu alanlar tropik ormanlarla birlikte ekolojik ve ekonomik olarak sayılamayacak kadar değerli türlere ev sahipliği yapan biyolojik yenilenme ve üretim yapan alanlardır (Tiril, 2006). Su depolama, yer altı suyunu

destekleme, sudaki kirleticileri ve sedimanları hapsederek bünyesinde saklama, iklimi daha yaşanabilir hale getirme gibi doğa için gerekli işlemlere sahiptir (Ramsar Convention Bureau, 1992; Güney, 1995; Arı, 2006; Korukoğlu, Gündüz ve Güneyli, 2017). Bunların yanı sıra su temini, turbalık alan oluşumu, ulaşım, tarım, hayvancılık, turizm, yaban hayatı ürünleri, şifalı bitkiler gibi bünyelerinde barındırdıkları ekonomik faaliyetler ve yörenin kalkınmasına direk veya dolaylı etkileri de sulak alanların önemlerini artıran unsurlardır (Arı, 2006; Korkmaz ve Gürbüz, 2008). Tüm bu işlevlerin yanı sıra sulak alanlar yöreye olan kültürel etkileri yönüyle de insan ve sulak alanlar arasında kaçınılmaz bir bağ olmasını sağlamıştır. Sulak alanların insanların yerel yaşam biçimlerini hatta buldukları alanlara verdikleri isimlerde sulak alanlardan etkilenmeleri sulak alan-insan etkileşimini ve aralarındaki bağı açıklar niteliktedir (Arı, 2003; Doğal Hayatı Koruma Vakfı[WWF], 2008).

Ülkemizde sulak alanların korunması için iyi tanınması, bütün karmaşık ilişkilerin anlaşılması, bu alanların taşıma kapasitelerinin hesaplanması ve kullanımda bu kapasitelere riayet edilmesi gerekmektedir. Bu alanların sürdürülebilir kullanım planlarının indirgemeci bakış açılarından kurtarılarak yapılması, insanlar için daha verimli ve elverişli hale getirilmesi, yörede sulak alan tabanlı yapılan faaliyetlerin desteklenmesi ve bu doğrultuda uygulamalar yapılması önemlidir. Tüm bu durumlar Karamık Gölü sulak alanı için de önem arz etmektedir.

Yukarıda belirtilen durumlar gerek arazi çalışmaları gerekse literatür taraması sonucunda Karamık Gölü'nde sulak alan korunmasının nasıl gerçekleştirilebileceğine değinilmiştir. Tüm bu faaliyetlerin kapsamlı ve eksiksiz şekilde yapılması Karamık Gölü sulak alanının ekolojik ve sosyal önemini sürdürülebilmesi adına önemlidir. Tüm bu koruma çalışmaları sonucunda göl ve yöre halkının refahı artacak, yöre halkının koruma yasa ve kuruluşlarına olan saygı ve güveni artacaktır. Bunların sonucunda ise Karamık Gölü sulak alanı yöre, bölge ve ülke adına daha yararlı bir hale gelecek ve sağlıklı olarak sonraki kuşaklara aktarılabilecektir. Aynı zamanda yöre halkının gölden yararlanarak yaptığı faaliyetler devam edecek ve Karamık Gölü çevresine çeşitli istihdam imkânları sunabilecektir.

1.4. Sınırlılıklar:

Tüm bu çalışmalar süresince çeşitli zorluklarla karşılaşmış ve bu zorlukla genelde bireysel imkânlarla giderilmeye çalışılmıştır. Karşılaşılan sorunların bir kısmı araştırmacının bireysel durumundan dolayı ortaya çıkan sınırlılıklar olmuştur. Bunlar genel olarak ulaşım, beslenme, konaklama gibi zorluklardır. Diğer sınırlılıklar ise çalışma sürecinde, çalışmanın veri toplama ve diğer aşamalarında tezin yapılmasına yönelik ortaya çıkan sınırlılıklar olmuştur. Yöre halkıyla sağlıklı iletişim kurabilmek adına adaptasyon ve sonucunda sağlıklı

bilgi transferi durumu, literatür taraması sırasında resmi dairelerden veri temin edememe ve yetkililerin bilimsel incelemelere kaynak sağlama konusundaki kayıtsızlığı, okul veya yerel kütüphanelerde kaynak erişimi konusundaki zorluklardır.

Saha çalışmaları sırasında başlangıçta yöre halkıyla diyalog kurmak oldukça zor olmuştur. Bunun sebebi yöre halkının yöreden olmayan insanların genel olarak Su Ürünleri Müdürlüğü ya da Gıda-Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden gelmiş olduklarını sanmalarını düşünmeleridir. Bu durum ilk başlarda yöre halkından deneyimlerini ve bilgilerini almak konusunda oldukça fazla sorun oluşturmuştur. Aynı zamanda alana daha önce gelen araştırmacı ve gönüllükçilerin oluşturduğu olumsuz kanaat da önemli bir engel oluşturmuştur. Söz konusu saha ve özellikle yerleşmelerin yerleşim tarihleri ile ilgili olarak alınacak bilgilerin güvenilirliği için bu önyargıların kırılması ve araştırmacının kendini benimsetmesi oldukça önem arz etmektedir. Aynı zamanda yöre halkının geleneksel kıyafet ve kültür yapılarının arasında marjinal bir unsur gibi görünmeyip halktan birisi gibi görünmekte oldukça önemlidir. Ancak yöre halkının güvenini kazanarak kendini kabul ettirme ve bilgi paylaşımına girme süreci çokta kolay olmamıştır.

Araştırmanın önemli bir ayağını da söz konusu yöre ve sulak alanla alakalı olarak sivil ve idari kuruluşlar ve bu kuruluşlardan alınan bilgiler teşkil etmektedir. Bu bilgiler sayısal istatistikler veya grafikler gibi işe yarar verileri içermektedir ve bilimsel araştırmalar için oldukça fazla öneme sahiptirler. Söz konusu çalışmanın veri toplama kısmında idari kuruluşlar ziyaret edilerek veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki sınırlılık idari kuruluşlarca söz konusu bilgilerin sistematik bir toplama ve depolanışının olmamasıdır. Bu durum bilgiye ulaşma süresini ve sağlanan verilerin geçerlik-güvenirlik gibi özelliklerini negatif yönde etkilemektedir. Tüm bunlara ilave olarak bazı sorumluların bilgi paylaşımı konusunda bilimsel bakış açısına ters düşen davranışları süreci oldukça zora sokmaktadır. Daha önceki araştırmacıların eleştirel tutumlarından rahatsız olduğu için verilerin paylaşılma isteği, sağlıklı olmayan yollarla toplanmış ve yorumlanmış verilerin birçok hata içermesi, bu sağlıklı olmayan veri üretmenin sakıncaları bilindiği için veri paylaşımını konusunda güçlükler çıkarılması gibi durumlarla karşılaşmıştır. Bu durum bilimsel bakış açısına sahip personel ve idareciler vasıtasıyla telâfi edilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda yerel ölçekte kütüphanelerin dokümanlarının sistematikten uzak ve tasniflerinin tam anlamıyla yapılmamış oluşu literatür taramasını oldukça fazla güçleştirmiştir

1.5. Tanımlar:

1.5.1. Sulak Alan:

Sulak alan kavramı çeşitli kıstaslara göre belirlenmiş sucul alanların hemen hemen tümünü kapsayan bir kavram olma niteliği taşımaktadır. Söz konusu alanlar karasal ve sucul ekosistemlerin geçiş basamağı özelliği gösterdiği için bünyelerinde karasal ve sucul ekosistemlerden daha fazla biyolojik çeşitlilik barındırırlar (Arı, 2006). Bunun yanı sıra sulak alanlar karbon, azot, fosfor ve kükürt döngüleri gibi madde döngüleri barındırma ve devamlılığını sağlama bakımından da büyük bir öneme sahiptir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013). Ramsar Sözleşmesi'nde sulak alanlar temel biyolojik ve fiziksel işlevlerine göre sınıflandırıldıklarında 33'ü doğal 9'u yapay olmak üzere 42 tür olacak şekilde kategorize edilmiştir.

Sulak alanlar geçmişten günümüze birçok kişi ve kuruluşlarca farklı şekilde tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır. Bu tanım ve sınıflandırmalardan ülkemizdeki sulak alan karakterine uyan en önemli sınıflandırmalardan birisi European Community tarafından 1993 yılında yapılmıştır (Çağırankaya ve Köylüoğlu, 2013). Bu tasnife göre sulak alanlar;

- Haliç ve Deltalar
- Tatlı Su Bataklıkları
- Göller
- Nehirler ve Taşkın Ovaları
- Turbalıklar
- Kıyısal Sulak Alanlar
- İnsan Yapısı Sulak Alanlar

olmak üzere 7 kategoriye ayrılmıştır. Bu sınıflandırmalardan önemli bir tanesi de 1979 yılında Cowardin, Carter, Golet ve LoRoe tarafından yapılmış ve bu tasnifte sulak alanlar 5 kategori altında değerlendirilmiştir. Bu kategoriler;

- Göl Ekosistemi (Lacustrine)
- Denizel Ekosistem (Marine)
- Akarsu Boyu Ekosistemi (Riverline)
- Haliç Ekosistemi (Estuarine)
- İç Kesim Bataklık Ekosistemi (Palustrine)

Bu sınıflandırmaların yanı sıra Corine Habitat Tipleme ve Avrupa Habitat Direktifi Habitat Tiplerinde sulak alanlar çeşitli şekillerde tasnif edilmişlerdir (Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, 1992). Arı'nın 2006 tarihli yaptığı çalışmada da sulak alanların ABD'de ilgili federal kuruluşlarca tanımlandığı da belirtilmiştir.

Ancak tüm bu tanımlar ve tasniflerin arasından en kapsamlı ve önemli olanı sulak alanların Ramsar Sözleşmesi tanımıdır. Ramsar Sözleşmesinde (Özellikle Su Kuşları Habitatı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Sözleşmesi, Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat) ve resmi gazetelerde de belirtilen tanıma göre sulak alan; “doğal veya yapay, sürekli veya geçici, durgun ya da hareketli, tatlı, acı veya tuzlu suya sahip, denizlerden gel-git hareketlerinden dolayı suların çekilme evresinde su derinliği maximum 6 m’yi geçmeyen alanlardaki bataklık, turbalık, mangrov alanlarının tümüdür” (Ramsar Convention Bureau, 1992; WWF, 2008). Genel olarak bakıldığında sulak alanlar belirlenirken bir alanın sulak alan olarak tanımlanabilmesi için en azından belirli dönemlerde bu alanların dibi görünebilecek kadar da olsa su altında kalması gözetilmiş ve bu şekilde su altında kalan alanlar sulak alan olarak nitelendirilmiştir (Cowardin, 1979; Korkanç, 2004; Yenyurt, Hemmami, Çağırnkaya, Koopm, 2011). Bu genel tanımın alt başlıkları olarak Ramsar Sözleşmesi sulak alanları;

- Denizel-kıyı sulak alanları,
- Kara içi sulak alanlar,
- İnsan yapımı sulak alanlar.

Olarak üç ayrı ana kategoriye ayırmış ve bu alanların özelliklerini tanımlamışlardır.

Sulak alanlar belirli su girdi ve çıktıları ile meydana gelirler. Bu ekosistemlerin devamlılığını sağlama adına bu girdi ve çıktılar oldukça önemlidir. Sulak alanlara başlıca su girdisi sağlayan unsurlara bakıldığında bu unsurlar;

- Doğrudan yağış ve kar erimeleri,
- Akarsu kaynaklı su girdileri,
- Yer altı sularından sulak alana sızma ile su girdisi,
- Med-cezir olayları sonucu su girdisi (Marsh, 1991).

Sulak alanlar oldukça önemli ve önemli oldukları kadar da karmaşık sistemlerdir. Sulak alanları oluşturan suların girişi kadar, bu sisteme dahil olan ve sistemi işlevli hale getiren bu suların çıkışı da oldukça önemlidir. Bu girdi-çıkıtı durumu sulak alanların dengelerinin tesis olması hususunda hayati bir öneme sahiptir. Sulak alan olarak tanımlanan alanlardaki başlıca su çıktıklarına bakıldığında;

- Akarsu kolları ile su çıktısı,
- Dip sızıntısı ile su çıktısı,
- Buharlaşma ile su çıktısı,
- İnsan ve hayvan kullanımı ile su çıktısı.

Bu girdi ve çıktı dengesine karşı yapılan yanlış beşeri müdahaleler sonucunda sulak alanlarda çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Gerekli önlemlerin alınmaması ve bu alanların önemlerinin yeterince kavranmaması sonucunda ortaya çıkan sulak alan sorunları yıllar içerisinde artış göstermiştir.

Sulak alanlar dünyanın en değerli ekosistemlerinin başında gelmektedir. Bu alanlar insanlar, hayvanlar ve bitkiler, genler ve türler, yaban hayatı üyelerine ev sahipliği yapar ve tüm canlıların doğrudan ya da dolaylı etkileşim içerisinde olduğu alanlar olma özelliği taşır. Kıyılarda bulunun mangrov alanları ve yosunluk alanlar yeryüzünde bulunan en üretken alanları oluşturmaktadır. Sulak alanlar sığ oldukları yerlerde güneş ışığı geçirimleri sayesinde su altı besin maddelerinin üretiminde ve barınmasında oldukça fazla rol sahibidirler; aynı zamanda üzerlerinde sazlık alanlar yetişmesine elverişli olarak özellikle göçmen kuşlar başta olmak üzere birçok yerli kuş türüne de barınma alanı oluşturarak ev sahipliği yaparlar (Turan, 2001). Sulak alanlar asırlar boyunca bir takım doğal süreçler sonucunda meydana gelmiş ve ortama iyi adapte olmuş çok çeşitli bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yapan yoğun bir şekilde organizma çeşitliliğini bünyesinde barındıran dünyanın en çeşidi fazla ve önemli rezervuar alanlarıdır (Gülcü, 2011). Sulak alanların önemleriyle alakalı olarak Barbier, Acreman ve Knowler (1997) yaptığı çalışmada dünyanın en üretken ve dinamik alanları olarak sulak alanları göstermişler ve çeşitli madde döngülerinde rol aldıkları önemli pozisyonlarla alakalı olarak sulak alanlara “gezegenin böbrekleri” yakıştırmalarını yapmışlardır. Söz konusu bu alanların gerek insanlar gerekse hayvanlar için yiyecek ürettikleri ve depoladıkları gerekçesiyle “biyolojik marketler” olarak da nitelendirilmişlerdir (Öztürk, 2005).

Sulak alanlar yeryüzünün %3'lük bir oranını teşkil etmektedirler. Kapladıkları alan sadece %3 olmasına karşın yerkürede bulunan canlı çeşitliliğinin oldukça fazlaca bir kısmı bu alanlarda yaşamaktadır. Söz konusu alanlarda yaşayan canlı çeşitliliği %40 oranındadır. Sulak alanların korunması ile alakalı en kapsamlı sözleşme olan Ramsar Sözleşmesinde sulak alanların bu önemli işlevleri doğa için ve insanlar için olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sözleşmeye göre sulak alanların genel işlevleri şöyledir (Arı, 2006):

- Su depolama
- Fırtınalardan korunma ve taşkın azaltma/ önleme
- Kıyı stabilizasyonu ve erozyon kontrolü
- Yer altı suyunu destekleme
- Yer altı suyunun yüzeye çıkması için alanlar oluşturma
- Suyu temizleme

- Besin maddelerini tutma
- Kirleticileri hapsetme
- Sediman depolama
- Yağış ve sıcaklık gibi yöresel iklim şartlarını düzenleme.

Söz konusu sulak alanlar ekosisteminin yukarıda belirtilen işlevlerini yerine getiren halkalar olarak Ramsar Sözleşmesi'nde ele alınmıştır. Bunların yanında sulak alanlar gerek insanlarla olan kültürel bağları gerekse insan hayatına doğrudan ya da dolaylı etkileri ile önem taşımaktadır. İnsan hayatına dolaylı ya da doğrudan olan bu etkiler Ramsar Sözleşmesi'nde şu şekilde belirtilmiştir;

- Su temini
- Balıkçılık
- Yer altı su tablasını destekleme ve besin maddesi üretim ve tutulması yoluyla tarıma verdiği destek
- Kereste, saz vb. inşaat malzemelerini sağlama
- Turba ve bitkiler gibi enerji kaynakları sağlama
- Ulaşım imkânı sağlama
- Yaban hayatı ürünleri ile destekleme
- Şifalı ot ve diğer bitkileri sağlama
- Rekreasyon ve turizm faaliyetlerine olan katkı

Diğer bir deyişle sulak alanların önemlerini genel anlamda ana başlıklar halinde almak gerekirse ekolojik, ekonomik ve sosyokültürel olarak değerlendirebiliriz. Bulunduğu yöre, daha kapsamlı değerlendirilecek olursa bölge-ülke gibi ölçeklerde ekolojik birikim ve sürdürülebilirliği sağlama gibi katkılarla destekler. Yöre ve bölge halklarının istihdamına ve yaptıkları faaliyetlere şekil verir, kaynaklık eder ve faaliyetleri destekler. Tarihi devirlerden günümüze kadar insanlar hayatlarını sürdürebilmek ve daha iyi şartlarda yaşamak adına sulak alan yakınlarını mesken tutmuş ve bundan dolayı bu alanlar insanların kültürlerine de oldukça fazla etki etmişlerdir.

1.5.2. Doğa Koruma:

Yeryüzünde var olan her şey bir fiziki ortam elemanı olma özelliği taşımaktadır. Yerkürede bulunan tüm canlılar gibi insanoğlu da bu fiziki ortamın elemanlarından. Diğer organizmaların aksine insanlar buldukları ortamı en fazla etkileyen canlılardır. İnsanlar buldukları ortamlardan etkilenir ve etkilendiği gibi söz konusu alanları oldukça fazla etkilerler. İnsanların doğaya ve ekolojik işleyiş sistemlerine olan etkilerinin zararlı bir hal almaması için bu etkinin oranının belirli düzeyi geçmemesi gerekmektedir. Ancak tarihi devirlerden günümüze kadar artarak devam eden doğal yaşam ve doğal ortamlara olan insan

müdahalesi tarım devrimi, sanayi devrimi, teknoloji devrimi, modernleşme, şehirleşme, refah seviyesi ve buna bağlı nüfus artışı gibi olaylar sonucu büyük bir artış göstermiştir ve devasa bir hal almıştır (Yücel ve Babuş, 2005).

İnsanların ortama yaptığı bu devasa müdahale, söz konusu kaynak ve ortamların tahribat ve sürdürülebilir kullanımı sorununu gündeme getirmiştir (Arı, 2006). Doğal ortama yapılan baskılar ve kaynaklardan aşırı yararlanma sonucunda birçok doğal kaynak yok olmanın eşiğine gelmiş, birçok doğal ekosistem telafi edilemeyecek kadar tahrip olmuştur. Bu kullanımlar ve müdahalelerin yoğunluğunun fazla olması durumu doğal sistemlerin bir özelliği olan kendini yenileyebilme özelliğini işlevsiz bırakmış; tahribatın bu kadar hızlı oluşmuş ve seyretmiş olması bu işlevsizliği meydana getirmiştir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1989). Tüm bu nedenler sonucu doğal ortamlarda oluşan olumsuz değişimler insanlar ve tüm canlıların hayat kalitesini düşürmüş ve hatta canlıların hayatlarını tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır (Atmaca, 2006). Hatta söz konusu bu dejenerasyonlar insanlığın geleceğini de tehdit eder duruma gelmiştir (Arı, 2006). Bütün bunların anlaşılması ve sorunların daha da artarak gözle görülür hale gelmesiyle birlikte 1850’li yıllarda doğa koruma bilinci ve doğa koruma kavramı ortaya çıkmıştır (Wright ve Buckley, 1989).

Sanıldığı gibi aksine doğa koruma 1960’lı yıllarda ortaya çıkan çevre bozulmaları ve kirlenmeleri sonucu ortaya çıkmış bir kavram değildir (Kurdoglu, 2007). Doğal kaynak kullanımında meydana gelen artışlar ve doğal alanlara insanların aşırı derecede müdahaleleri sonucu doğal ortam, doğal kaynak ve türlerin tehdit altına girmesi sonucunda doğa koruma bilim çevrelerinin dikkatini çekmiştir. Bilimsel alanda ki bu eğilim ile birlikte doğa korumanın kökeni, temelleri, koruma olgusu, koruma kriterleri ve alan seçimi, doğa koruma ve koruma politikaları gibi çalışmalar ortaya koyulmuştur (Yücel, 1995; Başara, 1998; Karakoç ve Erkoç, 2001; Cengiz ve Çelem, 2005; Öztürk, 2005). Çalışmaların kapsamlı, çeşit bakımından fazla oluşu ve bu konuyla alakalı birçok disiplinin bilim üretme çabaları doğa koruma kavramının tanımlamalarında çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Bu tanımlamalardan kapsamlı bazıları şunlardır;

“Doğa Koruma insan sağlığı ve yaşamının garantisini için, doğada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin varlığı, onların yetişme ve yaşam ortamları ile belirli kriterler ışığında korunmaya değer bulunan doğa parçalarını ve doğal elemanları korumaktır” (Yücel, 2005).

“Doğa koruma, peyzajın, peyzajı tamamlayıcı öğelerin ve yaşam ortamlarının; buna bağlı olarak ender görülen, tehlikede bulunan hayvan ve bitki varlığının kültürel, bilimsel, sosyal, ekonomik nedenlerle korunmasıdır” (Aslanboğa, 1988).

“Doğallığı nispeten bozulmamış alanları, spesifik hedefler belirleyerek bizden sonraki nesillere aktarabilmek adına alınması gerekli olan hukuki, idari, teknik ve sosyal düzenlemelerin hepsine birden doğa koruma adı verilir” (Arı, 2014).

şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda önemli olan noktalardan birisi doğallığı nispeten bozulmamış alanlar ibaresi ve bu ibare kabaca tahrip edilen alanların geri kazanımı ve ıslahı şeklinde meydana gelen “çevre koruma kavramından” “doğa koruma” kavramını ayırmış ve sıkça düşülen kavram kargaşası ve yanlışlığı gidermiştir.

Doğa korumanın dünya üzerindeki tarihi oldukça eskidir. Kendilerine kutsal bir anlam atfedilen orman alanları ve doğal cazibe odaklarının korunduğu ilkel doğa koruma olarak kabul edilirse, doğa korumanın tarihi temelleri M.Ö 8.000-M.Ö. 6.000’li yıllara kadar geriye gider (Krisha ve Sonkar, 1997). Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF)’nin 1995 yılında yayınladığı rapora göre ilk koruma alanları kutsal alanlar, ilk doğa koruma çalışmaları da bunlar olarak belirtilmiştir. Yine doğa koruma çalışmaları Sümerler ve Babillerde bireylerin sahip olduğu doğal güzellikleri koruma olarak kendini göstermiştir (Kurdoglu, 2007). Yine Aristo ve Platon’ un söyleşilerinde yaşadıkları alanın doğal güzellikleri ve bu güzelliklerin tahrip edilmesinin önlenmesi gerekliliğine dair konular yer bulmuştur. Günümüzden 2.000 yıl önce Hindistan’da korunan ormanlık alan ilk milli park ve rezerve yönelik korumanın ilk örneğini teşkil etmektedir (Kurdoglu, 2007). Yine eskiçağ hükümdarlarından Elenora’nın yırtıcı kuşları koruma altına alması, daha sonra 1250’li yıllarda İngiltere’de kuşların koruma altına alınması doğa korumanın köklü tarihini gösterir niteliktedir (Yücel ve Babuş, 2005).

Yukarıda doğa korumanın tarihsel kökenlerinin köklü bir geçmişe dayandığını gösterir nitelikte örnekler verilmiştir. Bu örnekler doğa koruma çalışmalarının sistematik ve modern yaklaşımdan uzak olarak gerçekleştirilmiş ilk örneklerini teşkil eder. Bu çalışmalardan farklı olarak bilimsel analizler ışığında, kurallara ve yasal hükümlere dayalı, sistematik, koruma planlaması ve statüsel ayırım yapılarak gerçekleştirilen doğa koruma çalışmaları ve bu çalışmaların gerçekleştirilmesini sağlayan doğa koruma temelli kuruluşların koruma içerisine girdiği modern anlamdaki doğa koruma 19 ve 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Zafer, 1991; Yücel ve Babuş, 2005; Kurdoglu, 2007). 1850’li yıllara rastlayan modern doğa koruma yaklaşımının temeli sayılabilecek adımlar atıldıktan sonra yeryüzünün yaklaşık %10’u koruma altına alınmış, belirli statüler verilmiş ve bu oran sonraki yıllarda giderek artmıştır (World Wide Fund for Nature[WWF], 1995). Modern koruma faaliyetleri 1864 yılında Kaliforniya Yosemite Vadisi’nde sekoya ağaçlarının koruma altına alınması ve 1872’de Yellowstone Milli Park’ının (8.670 km²) ilan edilmesi ile resmen başlamıştır (Gülez, 1988). Daha sonra koruma çalışmaları diğer kıtalarda hızla

yayılmış ve korunan alanlar sayıca oldukça artmıştır (Çolak, 2001). Korunan alanların Avrupa Kıtasındaki durumuna bakıldığında; I. Dünya Savaşı'na kadar 11, II. Dünya Savaşı'na kadar 31 milli park ilan edilmiş ve bu sayı dünya genelinde 300'ü bulmuştur (Ortaçşme, Karagüzel ve Atik, 1988).

Dünyada ortaya çıkan doğal kaynakların korunması, gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliği ve buna bağlı olarak doğa koruma çalışmalarının yapılması Türkiye'de de yankı bulmuştur. Türkiye'de modern anlamda doğa koruma algı ve bilincinin gelişmesi; koruma yasaları ve korunan alanların ortaya çıkması da 20. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır (Gürpınar, 1978). 1930'lu yıllarda çıkarılan yasal mevzuat ve yasalarla doğa koruma çalışmaları resmi nitelik kazanmıştır. 1937 yılında Kara Avcılığı Kanunu, 1956 tarihinde çıkarılan Orman Kanunu, sonraki yıllarda revize edilen Kara Avcılığı Kanunu (2001) Türkiye'de tür, alan korumasının ilk örnekleri olarak ele alınmakta ve bu koruma özellikle nesli tükenmekte olan Anadolu türleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Gürpınar, 2004). Yine bu yıllar Orman Genel Müdürlüğü gibi kamu kuruluşlarının kurulduğu: Türkiye Tabiatı Koruma Derneği (1955) gibi sivil toplum örgütlerinin ortaya çıktığı ve doğa korumanın Türkiye'de kurumsallaştığı yıllar olmuştur (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2006).

Günümüzde dünya üzerinde olduğu gibi ülkemizde de insan müdahalesinden tamamen arınmış ve müdahaleye hiç maruz kalmamış, saf doğal özelliklerini sürdüren alanların bulunduğunu söylemek oldukça zordur. Kullanmak, işlemek, geliştirmek veya korumak gibi birçok sebeple insanların doğaya olan müdahaleleri doğal dengenin tahrip olmasına neden olmuştur (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009). Türkiye'de de insanların doğaya ve doğal sistemlere müdahaleleri doğal dengelerin olumsuz yönde evrilmesine sebep olmuştur. İnsanlar bu durumun olumsuz sonuçlarını fark ederek doğa koruma çalışmaları yapmaya yönelmişlerdir. Daha sonra söz konusu bu çalışmalar kapsamında koruma bölgeleri tasnifleri yapmışlardır. Bugünkü anlamda Türkiye'de koruma bölge ve statülerinin gündeme gelmesi 1940'lı yıllara rastlamaktadır (Yücel ve Babuş, 2005). Türkiye'de 1948 tarihinde Prof. Selahattin İnal ilk defa milli park kavramını bir çalışmasında kullanmış ve daha sonra bu kavram bilim dünyası ve devlet kuruluşlarının dikkatini çekmiştir (Yücel ve Babuş, 2005). Daha sonraki yıllarda koruma statülerine yenileri eklenmiş ve var olan statülere dahil olan doğal alanlar artmıştır. Yönetmelik mevzuatlar revize edilerek geliştirilmeye çalışılmıştır. Günümüze gelindiğinde; Türkiye'de bulunan korunan alanlar, statüler ve statülere dahil edilmiş alanların sayıları 2018 yılı verileri itibarıyla 43 milli park, 224 tabiat parkı, 30 tabiat koruma alanı, 111 tabiat anıtı, 15 özel çevre koruma bölgesi, 16.483 sit alanları, 18 Unesco Dünya Mirası Alanı, 14 Ramsar alanı, 1 biyosfer rezervi, 1 Jeopark, 81 yaban hayatı geliştirme sahası mevcut bulunmaktadır (Çizelge 2) (<http://www.tukcev.org.tr/milli-parklar>). Tüm bu alanlar Türkiye' nin korunan alanlarının %7.5'ini oluşturmaktadır.

Çizelge 2. Türkiye’de Koruma Statüleri ve Alan Sayısı, 2018.

| <i>Korunan Alan Statüsü</i> | <i>Alanın Etki Seviyesi</i> | <i>Toplam Sayı</i> |
|--------------------------------|-----------------------------|--------------------|
| Milli Park | Uluslararası | 43 |
| Tabiat Parkı | Ulusal | 224 |
| Tabiat Koruma Alanı | Ulusal | 30 |
| Tabiat Anıtı | Ulusal | 111 |
| Özel Çevre Koruma | Bölgesel | 15 |
| Sit Alanı | Ulusal | 16.483 |
| Dünya Miras Alanı | Küresel | 18 |
| Ramsar Alanı | Küresel | 14 |
| Yaban Hayatı Geliştirme Sahası | Ulusal | 81 |
| Biyosfer Rezervi | Küresel | 1 |
| Jeopark | Küresel | 1 |

Kaynak: <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar>.

1.5.3. Sit Kavramı ve Çeşitleri:

Dünya üzerindeki birçok gelişme doğal alanlar ve tarihi kalıntılar üzerinde oldukça büyük ölçekte olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dejenerasyon Türkiye ölçeğinde de meydana gelmiştir. Avrupa ve ABD’den yaklaşık yüzyıl sonra Türkiye’de modern anlamda doğal ortam ve kültürel varlıkları koruma girişimlerinin yasal temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda korunması gereken alanlara statüler getirilmiş ve bu statülerin gerekleri yasalarla belirlenerek bu işin sorumluluğu resmi kuruluşlara verilmiştir. Diğer bir deyişle korunması gerekli doğal ve kültürel alanlar devletin garantörlüğü altına alınmıştır.

Türkiye’de sit alanı temelli doğa koruma ve kültürel varlıkları sonraki kuşaklara aktarma amaçlı ilk yasa 24.07.1983 tarihinde yayınlanan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu olmuştur. Bu yasa gereğince doğal ve kültürel değerlerinden dolayı koruma altına alınması gereken alanların belirlenme ve etiketlenilme yetkileri Kültür Bakanlığı’nın sorumluluğu ve denetimi altına bırakılmıştır. Bu belirleme ve etiketlendirme işleminde Kültür Bakanlığı ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, korunan alanlarla alakalı şube müdürlükleri, gerekli görülen alanlarda Orman Bakanlığı, Çevre Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı görevlendirilmiştir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983). 1983 yılında ortaya çıkarılan bu yasada sit alanları ve dereceleri tanımlanmış ve tasnifinde kullanılan kriterlerin bir kısmı ortaya konulmuştur. Ancak söz konusu yasa birçok konuda eksik kalmış ve revize edilme ihtiyacı doğmuştur. Yasada teoride var olan sorunlar uygulamada da kendini göstermiş ve bunun sonucunda 05.11.1999

tarihinde 659 sayılı yasa çıkarılmış ve bu eksiklikler söz konusu yasayla giderilmeye çalışılmıştır (Kültür Bakanlığı, 2000). Yine aynı yasa kapsamının dar oluşundan dolayı aynı yasa 2002-2004-2007-2008-2009-2011-2013-2014 yıllarında revize edilerek genişletilmiştir (Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2014). Genişletilen bu yasada arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit kavramları daha geniş tanımlanmış, tasnif edilmiş ve yasada geniş yer bulmuştur. Arkeolojik, kentsel, tarihi sit alanları Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı iken doğal sit alanları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlıdır.

Sit kavramı ülkemize ait kanunlarla oluşturulmuş ve desteklenmiş, diğer ülkelerde benzerleri görülse de tam manasıyla karşılığı olmayan fakat ülkemizde yaygın, önemli ve kriterleriyle kapsadığı bünyesinde en çok alanı barındıran koruma statüsü olma özelliği göstermektedir (Zengin, 2007). Sit kavramının en genel tanımlamalarından birisi 17.06.1987 tarihli 3386 sayılı kanun ve bu kanunun 14.07.2004 tarihli 5226 sayılı güncellenmiş halinde yapılmıştır. Bu tanıma göre sit; “Tarih öncesi devirlerden günümüze kadar ulaşan farklı medeniyetlerin ürünü olan, devrinin sosyal, kültürel, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kalıntıları, önemli kültürel rolü olan veya önemli olayların geçtiği yerler ve tespit edilerek tescillenmiş korunması gerekli tabiat alanlarıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Sit kavramının bu gelişmiş ve genişletilmiş tanımlaması ile sit alanları doğal, arkeolojik, kentsel, tarihi gibi çeşitli kategorilere ayrılmıştır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2004).

1.5.3.1. Doğal (Tabii) Sit:

Bu kategori 1983 tarihli kanunda; “Jeolojik, tarihi ve tarih öncesi devirlere ait olup ender bulunmaları, özellik ve güzellikleri bakımından korunması gereken alanlardır” şeklinde tanımlanmıştır (<http://csb.gov.tr>). Daha sonra 1999 yılında yasanın revize edilmesi sonucu ortaya çıkan yeni yasada doğal sit; “Jeolojik devirlere, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üzerinde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır olarak tanımlanmıştır (Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1999). Bu tanımlama ile birlikte söz konusu yasa doğal siteleri dereceli olarak 3'e ayırmıştır.

1.5.3.1.1. I. Derece Doğal (Tabii) Sit:

Bilimsel olarak evrensel değer taşıyan, farklı özellik ve güzellikleri bünyesinde barındıran, ender durumda olan, kamu yararı açısından korunması mutlak olan, koruma amaçlı bilimsel yönelimler haricinde olduğu gibi korunacak alanlardır (Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2004). I. Derece Doğal Sit Alanı statüsüne dahil alanlarda bitki örtüsü, yaban hayatı, topografya şekilleri, peyzaj orijinalitesini bozacak her türlü faaliyet ve girişim yasaklanmıştır. Ancak bu yasaklamaların özellikle kamu yararı denilen kavram gereği bazı istisnaları mevcut bulunmaktadır. Bunlar; (Kanadoğlu, 2007)

- Yapı yasağı olmasına rağmen zorunlu kalınması durumunda teknik altyapı hizmetleri(park, otopark, çeşme vb.) alana uygun şekilde yapılabilir.
- Kamuya hizmet amaçlı 1/25.000 ve 1/50.000 ölçekli haritalarla hazırlanan projeler ile rekreasyon odaklı faaliyetler ve bu faaliyetleri destekleyici tesisler yapılabilir.
- Bitki örtüsünü uygun ağaçlandırma yapılabilir.
- Dengeyi bozmadan ve hastalıklı ağaçları keserek düzenleme yapılabilir.

gibi faaliyetler yasalarla kamu yararına uygun faaliyetler sayılarak istisna gösterilmiştir.

1.5.3.1.2. II. Derece Doğal (Tabii) Sit:

Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi adına çalışmalar yapılan ancak kamu yararı doğrultusunda kullanıma açılacak alanları bu statü kapsamaktadır. II. Derece Doğal Sit alanlarında ülke turizmini destekleyecek turistik altyapı ve hizmet belgelerine sahip turistik mekânlar dışında yapılaşmaya izin verilmemiştir (Yapı Denetim Kanunu, 2001). Yine yasalarla bu statüye dahil korunan alanlarda kire., tuğla, kum alımı, maden ve taş ocağı açılması, moloz, çöp ve diğer tüm atıkların dökülmesi/atılması yasaklanmıştır. Ancak sit alanı ilanından önce alanda mevcut bulunan ruhsat sahibi olmuş kuruluşlar alana uygun rehabilitasyon çalışmaları ile faaliyetlerini sürdürebilirler hükmü yasalarda yer bulmuştur.

1.5.3.1.3. III. Derece Doğal (Tabii) Sit:

Doğal yapının korunması ve geliştirilmesinin yanı sıra yörenin gelişmişlik ve gelişim potansiyeline göre konut yapımı ve kullanımına açılacak alanlar bu statüde bulunmaktadır. Ancak söz konusu alanlara yapılacak yerleşimlerin “koruma amaçlı imar planı” yapılması ve bu plandan uygundur raporu çıkması sonucu izin verilmesi yasalarda belirtilmiştir (Koruma Amaçlı İmar Planı Mevzuatı, 2005). Bu statü ile korunan alanlarda önceden yapılan ekonomik faaliyetler devam edecek ancak yeni başlanılan faaliyetler izne tabi olacaktır.

Doğal sit alanlarına yönelik çıkarılan yasalarda genel itibarıyla alanların kullanımı üzerine maddeler ve kamu yararı gibi ucu açık kavramlar ilgililerin dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine I ve II. Derece Doğal Sit Alanlarının köy ve yerleşme alanları ile çakışması durumunda bu alanların 3. Derece Doğal Sit Alanı olarak değerlendirilmesi yasası korumanın sekteye uğramasına yol açmıştır. Aynı zamanda yasa da ülke çıkarları doğrultusunda I, II ve III. Derece Doğal Sit Alanları’nda zararsız bir şekilde olmak kaydıyla enerji santralleri kurulabilir ibaresi doğa koruma adına oldukça olumsuz sonuçlar doğurabilir

nitelikte olmuştur. Ancak Türkiye Çevre Mühendisleri Odasının girişimi ile daha sonra bu iki ibare pasif hale getirilmiştir.

1.5.3.2. Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararları:

Doğal sit alanlarının nasıl tescil edileceğine, korunacağına ve kullanılacağına ilişkin mevzuat 2017 yılında değiştirilmiştir. 05.01.2017 yılında 99 sayılı “Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararları” adıyla Resmi Gazete’de yayınlanan bu mevzuatla I, II ve III. Derece doğal sit kavramları değiştirilmiştir. Mevzuat yenilenirken doğal sit alanlarının tespit, tescil ve onayına ilişkin eski yönetmeliklerde bulunan boşlukları doldurmak amaçlanmıştır. Bu güncelleme ile beraber doğal sit alanı derecelendirmeleri “Kesin Korunacak Hassas Alanlar, Nitelikli Doğa Koruma Alanları, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları” olarak derecelendirilmiştir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bak., 2017). Aynı mevzuatta bu alanlar şöyle tanımlanmıştır (Ek. 1).

-Kesin Korunacak Hassas Alanlar: Kaynak değerlerinin korunması için; alan kullanımı ve alana tüm etkilerin sınırlandırıldığı, gerektiğinde insanların bölgeye girişlerinin engellendiği, bilimsel araştırmalar, eğitim ya da çevresel izleme amacıyla özel önlemler alınarak korunacak kara, su, deniz alanları olup, Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilerek yapı yasağı getirilen mutlak korunması gereken alanlardır.

-Nitelikli Doğa Koruma Alanları: Doğal yapısı değişmemiş veya az değişmiş, modern yaşam ve önemli ölçüde insan faaliyetleri tarafından etkilenmemiş, doğal süreçlerin hakim olduğu, koruma amaçlarına uygun olarak yörede yaşayanların alanın mevcut kaynaklarını kullanmasını sağlayarak doğal hayata dayalı geleneksel yaşam şekillerinin korunduğu kara, su, deniz alanlarıdır.

-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları: Kesin korunacak hassas alanlar veya nitelikli doğal koruma alanlarını etkileyen, bu koruma bölgeleri ile bütünlük gösteren, korumaya katkı sağlayacak, doğal ve kültürel bakımdan uyumlu düşük yoğunlukta faaliyetler, turizm ve yerleşimlere izin veren alanlardır.

Mevzuatta yapılan bu değişiklik ilk etapta diğer sit türlerini de kapsayıcı kapsamaması belirsizliğinden dolayı kafa karıştırıcı olmuştur. Bu yenilik ile birlikte I, II ve III. Derece doğal sit terimleri tarihe karışmamıştır. Söz konusu mevzuatın ilan edilmesinden sonra, bu mevzuatın hüküm ve koşullarına göre tescil edilmiş korunan alanlar yeni isimler ile belirtilmektedir. Ancak mevzuatın öncesinde ilan edilmiş ve yeni mevzuata göre yeniden değerlendirilmemiş alanlar eski statü ve isimlere göre değerlendirilmektedir. Yenilenen mevzuat öncesi tescil edilmiş alanlar 19.06.2007 yılında yayınlanan 728 sayılı “İlke Kararlarına” (Ek. 2) göre değerlendirilecektir (Mülakat, Karalar, 2018).

1.5.3.3. Arkeolojik Sit:

“İnsanlığın var oluşundan günümüze ulaşan, devrinin özelliklerini taşıyan; antik bir yerleşme veya eski bir uygarlığın kalıntılarını barındıran yer veya su altında, bilinen ya da meydana çıkarılan ve korunması gerekli olan alanlar” olarak tanımlanmıştır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2006). Bu tür sitler 4 kategori halinde değerlendirilmiştir.

1.5.3.3.1. I Derece Arkeolojik Sit:

Yukarıdaki tanımı içerisine alan ve korumaya, sürdürmeye yönelik bilimsel çalışmalar dışında kullanımı olmayan, olduğu gibi bırakılarak korunması gerekli alanlar olarak nitelendirilmiş sahaları kapsayan koruma statüsüdür. Bu alanda yapılaşma yasak olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu statüye dahil edilen alanlarda uygulanacak bazı yaptırımlar ise şunlardır; (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1999)

- Zorunlu altyapı çalışmaları,
- Uygun görüldüğü takdirde mevsimsel tarım ve seracılık faaliyetleri,
- Höyük (yıkılan yerleşmelerin üst üste tekrar aynı yerde kurulmasıyla oluşan tepe), Tümülüs (mezar-tepe) gibi yapılar ve yakınlarında toprağın sürülerek tarım yapılması,
- Alanda gezi yolu ve turistik, rekreatif faaliyetleri destekleyici binaların yapımı kontrollü şekilde yapılabilir.
- Atık malzeme dökümü, taş ve maden ocağı ve her türlü sanayi tesislerinin faaliyetleri alanda yasaklanmıştır.
- Halk kullanım alanları (mezarlar vb.) sadece mecburi işlemler için kullanılacaktır.

1.5.3.3.2. II. Derece Arkeolojik Sit:

Koruma ve kullanma koşulları sorumlu kurullarca belirlenebilen, yeni yapılaşmaya izin verilmeyen fakat alandaki eski yapıların ıslahının aslına uygun bir biçimde yapılabileceği belirtilen; bilimsel çalışmalar haricinde aynen korunması gereken alanlar olarak tanımlanmış alanları kapsayan koruma statüsüdür.

1.5.3.3.3. III. Derece Arkeolojik Sit:

Yeniden düzenlemelerle belirli kullanımlara uygun görülen alanlar; kirleticilerin dökülmesi, maden ve taş ocaklarının açılması yasak olan ancak enerji santralleri ve rüzgâr tribünlerinin yapımının serbest olduğu alanları kapsayan koruma statüsü olarak tanımlanmıştır.

1.5.3.3.4. Kentsel Arkeolojik Sit:

Korunması gereken taşınmaz kültür varlıklarını içeren, korunması gerekli kentsel dokuların birlikte bir bütün halinde bulunduğu alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu alanlarla alakalı olarak alınan yasal önlemler çerçevesinde envanter çıkarılabilmekte ve eski yapılara restorasyon çalışmaları yapılabilmektedir.

1.5.3.4. Tarihi Sit:

Milli tarihimiz ve harp tarihi açısından önem arz eden tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısı ile korunmasının gerekliliği fazla olan alanlar olarak tanımlanmıştır (Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 1996). Bu alanlarda doğal yapı ve peyzajı bozacak her türlü çalışma ve aktivite yasal hükümlerle yasaklanmıştır. Yasa dahilinde bu statüde var olan alanlarda Orman Bakanlığı'nın çalışmalar yapabileceği ve sit alanı ilanından önce söz konusu alanlarda yapılan zirai faaliyetlerin alanda devam edebileceği yasalarla belirtilmiştir (Taşınmaz Kültür Varlıkları Protokolü, 2014).

1.5.3.5. Kentsel Sit:

Kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanatsal tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve çevresi dönemlerin sosyoekonomik, kültürel, yaşam biçimi olarak yansıtan ve bütüncül özellik gösteren korunması gereken alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu alanlarda genel itibarıyla yeniden yapılaşmaya yasalar çerçevesinde izin verilmemiştir (Kültür Varlıkları Protokolü, 2012).

Çizelge 3. Türkiye Geneline Tescilli Sit Alanları.

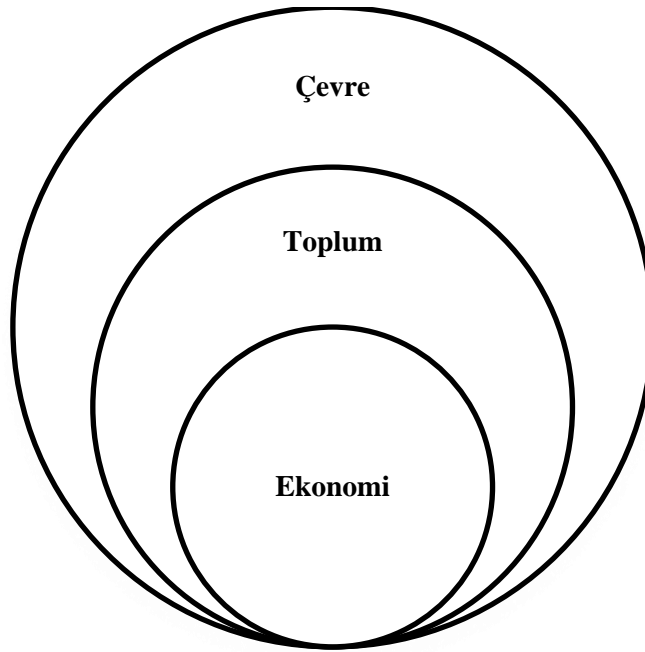
| <i>SİT TÜRÜ</i> | |
|---|---------------|
| Doğal Sit Alanı | 736 |
| Arkeolojik Sit Alanı | 15.559 |
| Kentsel Sit Alanı | 282 |
| Tarihi Sit Alanı | 162 |
| Kentsel Arkeolojik Sit Alanı | 32 |
| <i>KARMA SİT ALANLARI</i> | |
| Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanları | 38 |
| Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanları | 16 |
| Arkeolojik-Tarihi ve Kentsel Sit Alanları | 3 |
| Tarihi ve Kentsel Sit Alanları | 32 |
| <i>DOĞAL SİTLE ÇAKIŞAN SİT ALANLARI (2011)</i> | |
| Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı | 306 |
| Arkeolojik-Doğal ve Tarihi Sit Alanı | 5 |
| Arkeolojik-Doğal ve Tarihi ve Kentsel Sit | 2 |
| Doğal ve Tarihi Sit Alanı | 13 |
| Doğal-Tarihi ve Kentsel Sit Alanı | 4 |
| Kentsel Doğa-Arkeolojik Sit Alanı | 9 |
| <i>Toplam</i> | 17.219 |

Kaynak: (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>), 2018.

1.5.4. Sürdürülebilirlik:

Şimdiki kuşakların gelecek kuşaklara karşı sorumlulukları olarak yeniden değerlendirilen sürdürülebilirlik kavramı, yeni bir kavram değildir. Sürdürülebilirliğin farklı şekillerde yüzlerce tanımı yapılmıştır. Sürdürülebilirlik, toplumun, ekonomik ve ekolojik sistemlerin ya da işler durumu devam eden herhangi bir sistemin, ana kaynaklarını tüketmeden uç noktası belli olmayan bir geleceğe kadar işlevselliğinin sürdürülmesi olarak tanımlanmıştır (Gilman, 1992). Diğer bir tanıma bakıldığında ise ekolojinin en geniş sınırlarında ekonomik büyüme ve kalkınma hareketlerinin birbirleriyle etkileşimi sonucunda sağlanabileceği ve zamanla korunacağı doktrindir (Ruckelshaus, 1989).

Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesini belirli bir standartta tutarak, düşünce sisteminde değişikliği beraberinde getiren bir kavram olmuştur. Sürdürülebilirliğin temeli, tükettiğinden fazla üreterek tüketim toplumu olmaktan uzaklaşmak, evrensel uzlaşma içerisinde çevre yönetimi, toplum sorumlulukları ve ekonomik çözümleri hedeflemektir (Ozmehmet, 2008). Sürdürülebilirlikle alakalı var olan tanımlar ve açıklamalarda “ekonomi, çevre ve toplum” olmak üzere üç bileşen öne çıkmaktadır (Şekil 1). Sürdürülebilirlikte asıl önemli nokta söz konusu bileşenlere bütüncül olarak bakılmasıdır. Bu üçlü oluşumda çevresel, ekonomik ve toplumsal konular ayrı ayrı irdelenemez. Eğer irdelenirse bir değişkene göre sağlıklı olarak ortaya çıkan sonuçlar diğer değişkenlere göre uzun vadede önemli problemlere sebep olabilecektir.



Şekil 1. Sürdürülebilirliğin Üç Ana Bileşeni ve Kapsamları (Hart, 1999).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve:

2.1.1. Kültürel Ekoloji:

Bilim geçmişten günümüze farklı anlamlar taşımış, gelişmelerle birlikte taşıdığı anlamlar farklılaşmış ve bundan dolayı bilim insanlarının üzerine yorum yaptığı bilimsel eleman ve nesnelere karşı bakış açıları zamanla değişikliğe uğramıştır (Şengör, 2015). Tüm bilimlerde meydana gelen bu perspektif değişiminin hızları, kapsamaları farklı olmuş ve bu

paradigmasal değişimler karmaşık ve sınırları belirsiz şekilde gelişim göstermiştir (Kuhn, 2015). Sözü edilen bu değişim coğrafya biliminde de kendine yer bulmuştur. Bu değişim ve beraberinde getirdiği gelişim yeryüzüne ve üzerinde faaliyet gösteren insanlara, coğrafya biliminin bakış açısında zamanla köklü değişimler olmasına sebep olmuştur. Tüm bunların sonucunda coğrafya biliminde ilgi odakları, kavramsal ve felsefi temeller, inceleme ve uzmanlık alanları, yaklaşımlar gibi birçok kavram gözle görülür değişimlere uğramıştır (Tümertekin, 1990).

Yukarıda belirtilen yaklaşımsal değişimlerden birisi olan kültürel ekolojiyi anlamlandırabilmek için coğrafya biliminde insan-çevre yaklaşımında geçmişten günümüze hakim paradigmalara göz atmak gerekmektedir. Bu paradigmalardan coğrafya biliminde en çok kullanılmış olan, fazla miktarda taraftarı olmuş ve günümüzde de hala taraftarı bulan yaklaşımlardan bir tanesi çevresel determinizm yaklaşımıdır. Bu yaklaşım temellerini Charles Darwin'in Türlerin Kökeni adlı çalışmasından almış ve genellikle fiziki çevrenin kontrolör olduğu, insan yaşamını, kültürünü, faaliyetlerini, yönetim ve yönelimlerini, ülkelerin refah seviyelerinin tümünün fiziki etmen ve etkenlerle belirlendiği, bunlara göre sınırlarının dışına çıkamadığı bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Arı, 2017). Teknolojik gelişmelere paralel olarak diğer gelişmelerin insanların doğayı şekillendirme güçlerine izin vermediği ya da kısıtlı bir şekilde izin verdiği dönemlerde çevresel determinizm oldukça göz dolduran bir yaklaşım olmuştur. Ancak kültürel birikim ve insanın doğası gibi kavramları dikkate almaması ve aynı fiziki şartların aynı yönetim, ekonomik faaliyet ve yaşayış biçimi doğurduğu gibi sınırlamacı bir görüşü kabul ederek; sosyal organizasyon ve çeşitli oluşumları açıklamadaki yetersizliği zamanla anlaşılmıştır (Acemoğlu ve Robinson, 2012; Arı, 2017).

Coğrafyada insan-çevre etkileşimi incelenirken çevrenin insanı mı yoksa insanın çevreyi mi etkisi ve yönetimi altında tuttuğu uzun süre bilimsel tartışmaların odağında olmuştur (Kayserili, 2010). XIX. Yüzyıla gelindiğinde çevrenin baskın güç olduğunu savunan çevresel determinist görüşe ters olarak insanın çevresinin üzerinde etkin güç olduğu, insanın bulunduğu çevrelerde insan-çevre ilişkisinde odak nokta olduğu görüşü ortaya çıkmıştır (Özgüç ve Tümertekin, 2000; Arı, 2017). Çevresel determinizmden oldukça farklı olarak insan merkezli bu anlayışa posibilizm denilmiştir. Bu yaklaşımda savunulan fikir, insanın çevresini değiştirme gücü ve imkânının, çevrenin engelleyici ve fiziki faktörlerin önleyici özelliklerine göre daha baskın olduğunu ileri sürer (Doğanay, 2005). Posibilizm adı verilen bu yaklaşımın savunduğu temel görüşlerin ortak olmasından dolayı kültürel ekoloji olarak iki farklı kavramın bir başlık altında toplanabileceği literatürde belirtilmiştir (Arı, 2017).

Coğrafyanın çalışma alanının ne olduğu tartışmaları oldukça eskiye dayanmakta ve çeşitlilik göstermektedir. Bu tartışmalardan birisi ise coğrafyanın konu bakımından kültür ve doğa arası etkileşimi ele alması gerekliliği olmuştur (Arı, 2005). Bu yaklaşıma insan çevre yaklaşımı adı da verilmiştir (Arı, 2003). Kültürel ekoloji ise bu geleneğin içerisinde bir araştırma yaklaşımıdır. Kültürel ekolojinin ülkemizdeki çalışılma tarihi 40 yıl öncelere kadar gitse de bu yaklaşım Amerikan Coğrafyası'nda oldukça köklüdür (Arı, 2003). Kültürel coğrafya daha çok kültür ve yerleşme gibi olgularla ilgilenirken, temellerini biyolojiden alan ekoloji kavramı ile oluşan kültürel ekolojide daha çok sürdürülebilirlik gibi kavramlar ön plana çıkmıştır (Sahlins ve Marshall, 1964; Richtsimeier ve Joan, 1978; Arı, 2003). Kısaca kültürel ekoloji “herhangi bir kültürle o kültürün ait olduğu doğal çevre arasında mevcut çok yönlü etkileşim ve ilişkilerin bütünü” olarak açıklanmıştır (Arı, 2003).

Kültürel ekolojinin coğrafi çalışmalarda kullanımı ne kadar eskiye dayansa da bu yaklaşıma ismini aslında bir antropolog olan Steward vermiş ve bu yaklaşım antropoloji çalışmalarında da oldukça fazla yer bulmuştur. Kültürel ekoloji yaklaşımının tarihi gelişimi, inceleme alanları üzerinde duran ve çalışmalarında söz konusu yaklaşımı en çok kullanan; coğrafyacı ve çevre bilimcilerden olan Karl W. Butzer (1964-1975-1977-1989-1990) kültürel ekolojinin çalışma alanı olarak doğal kaynaklar, ekonomik faaliyetler, iş ve yeniden çoğalma alanlarını belirtmiştir (Butzer, 1994'den aktaran Arı, 2003). Yine Karl W. Butzer kültürel ekoloji çalışmalarında insanın ekosistemdeki mevcut rolünün ve doğal kaynak kontrolünün üç şekilde incelendiğini belirtmiştir (Arı, 2003).

- Özellikle insanların beslenme alışkanlıkları, teknoloji, yerleşme, üreme ve yaşam biçimlerinin doğal kaynakları kullanmaya etkileri,
- Maddi ve manevi değerlere bağlı olan kültürel davranış şekilleri ve çeşitliği,
- Demografik değişkenler ve sürdürülebilirlik ile ilişkileri açısından yiyecek üretimi ve bu konudaki değişimler.

2.1.2. Politik Ekoloji:

Politik ekoloji insan-çevre ilişkilerini açıklama ve anlamlandırma geçmişten günümüze bilim çevrelerinde oldukça fazla alakadar olunan bir konu olmuştur. Bu araştırma konusu üzerine farklı bakış açıları ile yaklaşılmış ve bu ilişki farklı yönleriyle ele alınmıştır. İnsan-çevre konusu üzerine eğilimler arttıkça konuya etki eden parametrelerin fazlalığı fark edilmiş ve bu değişkenler çeşitlendikçe insan-çevre araştırmalarına yönelik perspektifler de çeşitlenmiştir. “Çevre insanı belirler” perspektifinden “insan çevreyi şekillendirir” perspektifine geçilmiş; ancak bu ilişkiye gelişme ve değişimlerle birlikte yeni aktörlerin

dahil olmasıyla insan kültürü dışında yerel ve ulusal ölçekli çeşitli etkilerin ve süreçlerin varlığı ve şekillendirici etkileri ortaya konulmuştur.

Kültürel ekoloji yaklaşımı çevresel determinist yaklaşımla kesin zıtlıklar gösterse de ilk başlarda çevresel determinist bakış açısının etkisinde kalmıştır (Tümertekin ve Özgüç, 1998). Daha sonra bu yaklaşım çevresel determinist yaklaşımın etkilerinden kurtarılmıştır (Özgüç ve Tümertekin, 2000). Kültürel ekoloji toplumun kendi dinamikleri, kültürel kökeni, değerleri ve gelenekleri gibi konuları irdeleyerek insan-çevre konusuna yaklaşmışlardır (Arı, 2003). Ancak daha sonraları tüm bu irdelemeler ve adaptasyon kavramının insan-çevre ilişkilerini tam anlamıyla, bütünsel olarak yansıtmadığı, eksik kaldığı fark edilmiştir (Arı, 2017). İnsan-çevre ilişkilerini açıklarken çevresel kaynak kullanımı ve yönetiminin, fiziki ortamın sosyal ve siyasal etkilerle de yapılandırıldığı anlaşılmıştır (Arı, 2017). Yeni anlaşılan bu durumlar insan ve çevre ilişkisini açıklarken başka bir yaklaşıma daha ihtiyaç duymuşlar ve politik ekoloji yaklaşımının gerekliliğini ortaya koymuşlardır.

Politik ekoloji kavramı ilk olarak 1935 yılında Frank Thone tarafından kullanılmıştır. Ancak bu kavramı ilk kez 1972 yılında Eric Wolf kapsamlı olarak açıklanmış ve kullanmıştır. 1980'li yıllarda coğrafyada insan-çevre etkileşimini açıklamada çok fazla kullanılmıştır (Robbins, 2012). Politik ekoloji yaklaşımı insan-çevre ilişkisini açıklayan ve 1950'li yıllarda popüler bir yaklaşım olan kültürel ekoloji yaklaşımının temelleri üzerinde yükselmiştir (Peet ve Watts, 2004). Kültürel ekolojinin aksine politik ekoloji tarihsel gelişimi incelemeyen, herhangi bir zaman evresinde daha büyük güç baskılarını ve daha genel etkileri inceler (Sutton ve Anderson, 2014). Yine politik ekoloji yaklaşımı kaynak erişimi ve istifadesinde çeşitli toplumsal yapıların güç farklılıklarının etkilerini ortaya koymaktadır (Greene, 2001). Robbins' e göre (2004) politik ekolojinin amacı mevcut durumu bilinen bir peyzajın şuan o durumda bulunmasına sebep olan ancak ilk bakışta fark edilemeyen güç dengelerini, çatışmalar ve baskın güçleri anlamak ve açıklamaktır. Aynı zamanda geleneksel yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin oldukça fazla değişmesi, devlet eli ya da özel yatırımlar vasıtasıyla yapılan projelerin küçük ve az nitelikli toplulukları göz ardı ederek hayatlarını etkilemesi; sosyal ve ekonomik olarak zayıf imkânlarla sahip topluluklarını aynı oranda bozulmuş ve felakete maruz kalmış çevrelerde yaşamaya mecbur bırakılmaları politik ekolojinin çalışma alanları kapsamında bulunmaktadır (Turhan, 2011).

Politik ekoloji ele aldığı olayları geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak ele alır. Sahada üretilen tarım ürünlerinin daha sonra üretiminin sona ermesini geleneksel yaklaşımlar arazi durumu, su durumu, iklimsel değişimler gibi parametrelerle açıklamaya çalışırken, politik ekoloji bu duruma çiftçileri bu duruma iten politik süreçler ve marjinal etkileri irdeler ve eleştirir. İnsan-çevre etkileşimini açıklarken politik ekoloji: arazi

degradasyonu, çevresel çatışmalar, doğa koruma çalışmaları, çevresel sosyal hareketler olarak dört inceleme alanında yoğunlaşır (Robbins, 2004). Doğası gereği vaka inceleme başta etnografik yöntem, gözlem çeşitleri vb. hemen hemen tüm yöntemleri uygulanabilir kılar ve insan-çevre ilişkilerini multidisipliner ortama taşır (Turhan, 2011). Yine Bryant ve Bailey (1997) politik ekoloji çalışmalarının temel varsayımlarını şu şekilde belirtmişlerdir (Arı, 2017'den alınarak).

- Çevresel değişimle ilgili olarak faydalar ve maliyetler toplumun farklı kesimlerine eşit olmayan bir şekilde dağılır. Siyasal, sosyal ve ekonomik farklılıklar eşitsiz dağılımın nedenidir. Siyasi ve ekonomik güç odakları bu eşitsiz dağılımın en önemli rol oynayanlarıdır.
- Bu eşitsizlikler var olan sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri artırır veya azaltır. Çevresel koşullarda ki değişimler siyasal ve ekonomik durumu etkileyebileceği için politik ekoloji ve politik ekonomi iç içe geçer.
- Fayda ve maliyetlerin var olan ekonomik durumu etkilemesi, toplumsal güç ilişkilerini de değiştirebilecek güce sahiptir.

Sulak alanlar ve çevreleri tarihi süreçlerden günümüze kadar insanlar tarafından oldukça fazla kullanılmış, yerleşme yer seçiminde oldukça fazla önemsenmiş alanlar olmuşlardır. Gerek bünyelerinde barındırdıkları canlı çeşit ve fazlalığı gerekse insanların yaşamlarını sürdürebilmek adına yaptığı ekonomik faaliyetleri sağlaması ve var olan faaliyetleri desteklemesi, çevresindeki tabiata olan olumlu etkileri gibi birçok sebepten dolayı tercih edilen alanlar olmuşlardır (Arı ve Derinöz, 2011). Bu tercihleriyle birlikte insanlar sulak alanlarla maddi ve manevi kültürel bağlar kurmuşlar; sulak alanları olumlu ve olumsuz yönlerden etkilemişler ve söz konusu alanlardan oldukça fazla etkilenmişlerdir (Arı, 2003). Gelişen ve değişen dünya, ekonomik şartlar, kültürel değerler gibi bütün değişimler doğrudan ya da dolaylı, iyi veya kötü anlamda sulak alanları etkilemiş ve farklılaştırmıştır. Sulak alanları tam manasıyla açıklayabilmek, koruyabilmek ve sürdürülebilir kullanımlarını sağlayabilmek; kültürel özellik ve insanlarla olan kültürel etkileşimini, kullanım ve yerleşme tarihlerinin sağlıklı bir biçimde ortaya konulabilmesi için bu alanların kapsayıcı bir yaklaşımla incelenmesi gerekliliği ve kültürel ekoloji yaklaşımının da bu bağlamda uygunluğu kabul görmüştür (Arı, 2003). Alanın yerleşme tarihi, alanda yaşayan halkların kültürel geçmişi, sulak alanlarda bıraktıkları izler, ekonomik faaliyetlerinin çeşitleri ve bu faaliyetlerin Karamık Gölü sulak alanıyla ilişkisi, alanda yaşayan insanlar ve faaliyetlerinin sulak alanı nasıl etkilediği ve insanların sulak alandan nasıl etkilendiği gibi durumların tam manasıyla ve bütüncül bakış açısıyla açıklanabilmesi adına bu çalışmada tercih edilen yaklaşımlardan birisi kültürel ekoloji yaklaşımı olmuştur.

Zaman içerisinde doğa koruma ve sulak alan çalışmalarında söz konusu alanların kültür ve yaşayıştan daha farklı etkilere maruz kaldığı anlaşılmıştır. Yerleşme tarihi, ekonomik faaliyetler ve kültürel özelliklerin sulak alanların mevcut durumlarını anlama, açıklama ve korunma çalışmalarının yapımında yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Zamanla çevresel kaynak kullanımı, siyasal ve sosyal etkiler, belirli ve kısa zamanlı güçler ve güç sahiplerinin değişimleri sulak alanları ve sulak alana bağımlı yaşayan insanları etkilediği anlaşılmıştır (Arı, 2017). Sulak alanlara yönelik koruma faaliyetlerinin uluslar arası, ulusal ve yerel bazda alınan kararlardan etkilendiği ve bazı alınan kararların yöre halkının sulak alanlarla yabancılaştırılmasına sebep olduğu ortaya koyulmuştur. Bu durum yerel aktörlerin koruma çalışmalarına katılımları konusunda olumsuz durum oluşturmuş ve halktan bağımsız olarak yapılan koruma çalışmalarının başarısız olduğu görülmüştür (Adaman, Hakyemez ve Özkaynak, 2009).

Tüm bu durumları anlamak adına politik ekolojik yaklaşım oldukça önem taşımaktadır. Karamık Gölü sulak alanında var olan mevcut durum ve koşulların sebepleri olan siyasal, ekonomik ve sosyal gibi çok yönlü etkilerin bütüncül olarak anlaşılabilmesi adına söz konusu çalışmada politik ekoloji yaklaşımı da kullanılmıştır. Bu yaklaşım sulak alan ve bu alana bağımlı olarak yaşayan halkı etkileyen yerel, ulusal ve uluslar arası aktör ve güç odakları ile bu güç odaklarının alanı kullanım konusunda nasıl bir pazarlık içerisinde olduğunu ve bunun sonunda nasıl bir sonuç ortaya çıktığını anlamamızı sağlayacaktır. Bu yaklaşımın doğa koruma çalışmalarında önemli bir yaklaşım olduğu ve bu yaklaşımın asli kullanım alanlarından en önemlilerinden birinin çevre ve doğa koruma çalışmaları olduğu dünya literatüründe kabul görmüştür (Robbins, 2004). Aynı zamanda söz konusu yaklaşımın insan-çevre incelemelerindeki önemi Arı'nın 2017 yılında yapmış olduğu çalışmasında belirtilmiştir.

Adaman vd., (2009) ve Evered (2012) çalışmalarında sulak alanlara politik ekoloji perspektifiyle yaklaşmış, bu çalışmalar sulak alanlar ile alakalı Türkiye'deki bütüncül ve modern çalışmalar olmuşlardır. Söz konusu çalışmalarda genel anlamda politik ekolojinin tarihsel gelişimi konu edinmiş ve Türkiye'de bulunan sulak alanlara politik ekoloji yaklaşımının nasıl uygulanabileceği ortaya koyulmuştur. Adaman vd., (2009) çalışması ülkemizde sulak alan koruma çalışmalarında ki başarısızlığı, Ramsar Alanı olan Burdur Gölü örneğinde değerlendirmiştir. Ramsar Alanı ilanı'ndan sonra da devam eden sulak alan degradasyonunu temelde, uluslararası, ulusal ve yerel ölçekte olmak üzere sınıflandırmıştır. Uluslararası ölçekte Ramsar Sözleşmesi eksiklikleri, ulusal ölçekte ilgisiz ve tepeden inme şekilde işleyen sulak alan koruma organizasyonları ve yerel ölçekte yöre halkının sulak alana yabancılaştırılması olarak değerlendirmiştir. Söz konusu çalışma paydaş grupların sulak alana bakış açıları ve bu bakış açıları doğrultusunda koruma organizasyonlarına

yaklaşımlarını ortaya koyma durumu çalışmanın diğer bir önemli özelliğini oluşturmuştur. Evered, (2012) çalışması sulak alanların degrade edilmesi ve koruma girişimlerinde rol alan etmenlerin dinamiklerini ve etkileşimlerini anlama adına ayrıca önem taşımaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar:

Sulak alanlar olarak adlandırdığımız alanlar, sınıflandırılmış özellikleri bakımından benzer veya ortak özelliklere sahip belirli alanları kapsayan yerlerdir. Bu kapsamın içerisine kıyıda uzak sucul alanlar, kıyasal ve denizel alanlar, bataklık ve sazlık alanlar gibi ortak özelliklerine göre sınıflandırılmış alanlar dahil edilmiştir (Çevre Bakanlığı, 2000). Sulak alanlar olarak adlandırılan ortamların kapsamının bu kadar geniş oluşu tanım ve tasnifinin yapılışını zorlaştırmış ve sayılarının artmasına sebep olmuştur. Sulak alanlar temel olarak biyolojik ve fiziksel olarak tasnif edilmiş, buna göre 30 tanesi doğal, 9 tanesi yapay olmak kaydı ile 39 adet farklı kategoriye ayrılmışlardır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2003). Bu ayrımlarla birlikte birçok tanımlama ortaya çıkmıştır.

İlk insanlardan günümüze kadar incelendiğinde insanların yerleşme ve yaşamlarını sürdürmek adına yaptıkları seçimlerde sulak alanlar ve bunların oluşturduğu fiziki alanları öncelikli tercih ettikleri ve bu alanları seçmelerinin alanların bol miktarda ki avantajlarından yararlanmak olduğu bilinmektedir (Laroux, Gabriel ve Georges, 1966). Mezopotamya Bölgesi, İndus ve Ganj Havzaları, Amerika'nın sulak alanlar bakımından zengin bölgeleri çok eski dönemlerden bu yana çok çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmışlar ve ilk büyük yerleşmelerin kurulduğu alanlar olmuşlardır. Herodot' un M.Ö. 484 yılında "Mısır Nil'in hediyesidir" sözü sulak alanların yerleşmelerin kuruluşları ve gelişimlerinde ne ölçekte önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Mezopotamya, Çin, Hint, İndus, Aztek, Maya gibi tarihin en büyük medeniyetleri sulak alanlarla sıkı bağlar içerisinde tarih sahnesinde var olmuş ve uzun dönemler varlıklarını sürdürmüş; tarım, hayvancılık, avcılık ve çeşitli bir takım faaliyetleri söz konusu sulak alanlar vasıtasıyla gerçekleştirerek günümüze kadar konu olabilen büyüklüklerine erişmişlerdir (Leakey ve Levin, 2001). Yine büyük medeniyetler sulak alanların yardımıyla savaş aleti üretimi, donanma yapımı ve kullanımı gibi konularda ileri giderek savaşçı kimliklerini geliştirmiş; yine bu medeniyetler takvim, barajlar, köprüler gibi yenilikleri sulak alanlar vasıtasıyla insanlık tarihine kazandırmışlardır (Diamond, 2005). Tüm bu gelişmeler ve örnekler sulak alanların geçmişten bugüne insanlık için ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

İnsanların sulak alanlara karşı bakış açıları yıllar içerisinde köklü değişimler göstermiş ve bu değişimlere paralel olarak sulak alanlara yönelik yapılan uygulamalar çeşitlenmiştir (Arı, 2001). Bu yaklaşım ve buna bağlı olarak uygulamadaki değişimler, sulak alanlar üzerinde çeşitli etki ve değişimlere neden olmuştur. Sulak alanların yüzyıllar boyunca

insanlarla olan pozitif yönlü ilişkileri 18. Yüzyılın sonunda köklü değişimlere uğramıştır. Bu tarihe kadar dünyanın birçok bölgesinde sıtma salgınlarından dolayı büyük can kayıpları yaşanmış; bu tarihten itibaren söz konusu salgınların anofel cinsi sivrisinek olduğu anlaşılınca sulak alanlara düşman gözüyle bakılmaya başlanılmıştır. Sivrisineklerin doğal yaşam alanı olarak görülen sulak alanlar ve bataklıkların sıtmayla ve kirlilikle mücadele amacıyla kurutulmaya başlanması ve bu uygulamanın en etkili çözüm olacağı düşüncesi bu tarihten sonra oldukça fazla gündeme gelmiş ve gündemde kalmıştır. Sıtma hastalığını ortadan kaldırma adına yapılan kurutma çalışmaları, sulak alanların kurutma çalışmalarının başlangıcı ve sıtma önlemede başlangıçtaki amacı olmuştur.

Daha sonraki yıllarda sulak alan kurutma çalışmaları hız kazanarak devam etmiştir. Söz konusu çalışmaları hız kazanmasında en önemli etkenlerden birisi de teknolojik gelişmeler ve gelişen yöntem ve deneyimler olmuştur. Bu dönemde yapılan kurutma çalışmaları da önceki dönemde yapılanlar gibi sulak alanları olumsuz etkilemiş; ancak bu çalışmalar öncekiler gibi sıtma salgınlarına son vermek adına değil, yerleşme, yaşam ve tarım alanları oluşturmak ve olanlara yenilerini eklemek adına yapılmıştır (Yavuz, 1995).

Söz konusu kurutma çalışmalarının yapıldığı bu dönemler sulak alanların pozitif değerlerinin tam olarak anlaşılmadığı, sulak alanların yok edilerek yerlerine daha işlevsel alanlar kurulmasının daha yararlı olacağını düşünüldüğü ve sulak alanlara karşı bakış açısının negatif yönlü olduğu dönemler olmuşlardır. Bu süreçte bataklıklardan başka, taşkın ovaları, göller, dere yatakları ve lagünlerin kısmi yerleri imara açılmış; Akdeniz ülkelerinin sulak alan varlığının %70 kadarı yok edilmiştir (Güney, 1992). Ancak kazanılan topraklardan beklenen tarımsal verim elde edilememiş, toprak özellikleri çeşitli kimyasal tepkimelerle negatif yönde evrilmiş, sulak alanların kurutulduğu yerlerde iklimsel parametrelerde bozukluklar meydana gelmiş dolayısıyla yangınlar ortaya çıkmış, kurutulan alanların organik horizonunda (O) bulunan verimli topraklar erozyona maruz kalarak yok olmuştur (Gürer ve Yıldız, 2008). Yine kurutma çalışmaları çeşitli türlerin yaşam alanlarını ve popülasyon sayılarını olumsuz anlamda etkilemiş; sulak alanlara birinci dereceden bağlı olan kuş türlerine zarar vererek göçmen kuşların göç güzergâhlarının değişmesine sebep olmuştur (TÇSV, 1987). Bu olumsuz gidişatın insanlar tarafından anlaşılması sonucunda sulak alanların kurutulması faaliyetlerinin son derece yanlış olduğu anlaşılmış ve sulak alanlara karşı bakış açısı pozitif yönde gelişme göstermeye başlamıştır.

Dünya’da 1960’lı yıllara kadar sulak alanlara kurutulması gereken, işlevsiz ve zarar verici alanlar olarak bakılmıştır. 1960’lı yıllardan önce “en iyi sulak alanlar, kurutulmuş olanlardır” görüşü sulak alan yönetimi üzerinde etkin görüş olma özelliği göstermiştir (Arı, 2001). Ancak 1960’lı yıllar sulak alanlara karşı olan bakış açılarının kökten değiştiği yıllar

olmuştur. Bu değişimin sebebi bu yıllardan sonra sulak alanları kurutmanın olumsuzlukları daha iyi anlaşılması, bunun yanı sıra sulak alanların oldukça fazla miktarda ki yararlarının anlaşılması olmasıdır. 1980’li yıllara gelindiğinde sulak alanların koruma ve yönetimi gerek devlet eliyle gerekse özel kuruluşlarca sağlanmış; sulak alanlarla doğrudan temas halinde yaşayan yerel halklar ve sulak alanları korumak isteyen yerel olmayan insanlarda bu alanların korunması adına çalışmalar yapmışlardır (Ghimire ve Pimbert, 1997). Söz konusu alanların değerlerinin anlaşılması, hatta bu alanların yerel ölçeğin yanında ulusal ve uluslar arası ölçekte de önem arz etmesi, önemli bir zincirin halkası olduğunun anlaşılması ile uluslar arası toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılarda yaptırma tabii olan uzlaşmalara varılmıştır (Arı, 2001). Böylece sulak alanların önemleri tekrardan hatırlanmış ve koruma çabaları resmi ve toplumsal aktörler tarafından üstlenilmiştir.

2.3. Türkiye’de Sulak Alan Çalışmaları:

Türkiye’de uluslararası ölçekte önemli sayılan 14’ü Ramsar Alanı olmak üzere 140’ın üzerinde uluslararası öneme sahip tescilli sulak alan bulunmaktadır. Bu sayıya yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte önem arz eden sulak alanları eklediğimizde 300’e kadar çıkmaktadır (Çağırankaya ve Meriç, 2013). Söz konusu sulak alanların toplam alanı bir milyon ha. yaklaşmaktadır. Sözü edilen sayı ve sulak alanların alansal olarak kapladığı alan oldukça kayda değer olmasına rağmen sulak alanların bilimsel ortamlarda çalışılması çok eski tarihlere dayanmamaktadır. Sulak alanlarla ilgili çalışmalar ülkemizde daha çok 1990’lı yıllar ve bu yıllardan sonra yoğunlaşmıştır. Ancak sulak alanlar ile alakalı yapılan ve başlangıç çalışmaları olarak değerlendirilebilecek bu çalışmalar, sulak alanların fiziki yapıları üzerinde yoğunlaşmıştır (Kaya, 1988; Yiğitbaşoğlu, 1995; Başara, 1998; Adızel, Durmuş ve Kızıroğlu, 2011). Daha sonraki yıllarda kaleme alınan çalışmalar sulak alanların önemlerini ve ülkemizdeki sulak alan varlığı, bu zengin varlığın nelerden kaynaklandığı üzerinde duran çalışmalar olmuştur (Görmez, 1997; Turan, 2001).

Türkiye’nin Ramsar sözleşmesine taraf olması ile birlikte sulak alanlar ile ilgili çalışmalar sulak alanların yönetimi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu konuyla alakalı çalışmalarda ilk başlarda sulak alanların degradasyonunda mevcut plan eksiklikleri ve yüzyıllardır sulak alanlarla bir uyum içerisinde yaşayan yerel halkların degradasyonu artırması; bu durumun iyileştirilebilmesi için yerel halkların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Sektörel olarak sulak alanlara yaklaşan ve plânlama açısından tek yönlü olarak sulak alanlarla ilgilenen kurumların yanı sıra sulak alanlara bağımlı olarak yaşayan insanların sulak alanı etkileyen kararlar aldığı görülmekte ancak sulak alanlarla alakalı kararların daha nitelikli alınması gerekmektedir (Karadeniz, 1995).

2000'li yıllar ve sonraları ülkemizde sulak alan çalışmalarının içerik ve sulak alanları araştırmaya yönelik yaklaşımların olumlu anlamda geliştiği ve farklılaştığı yıllar olma özelliği göstermiştir. Bu yıllarda insan topluluklarının sulak alanla geçmişten bu yana var olan sıkı bağları ortaya konulmaya çalışılmıştır (Arı, 2001; Arı, 2003a; Arı, 2003b; Arı ve Derinöz, 2011). Sulak alan temelli yerleşmelerin tarihleri, yerel halkların sulak alanlarla olan karşılıklı etkileşimleri ve bu etkileşimin boyutları, sulak alanların doğa ve insanlık için yararları, sulak alan temelli yaşayan insanların etnisite mozaiği ve buna bağlı olarak farklılaşan geçim faaliyetleri, dolayısıyla sulak alanlardan faydalanma şekil ve durumları üzerinde durulmuştur (Özeşmi, 1999; Arı, 2001; Arı, 2003; Arı, 2006; Adaman vd, 2009; Arı ve Derinöz, 2011; Evered, 2012; Sönmez ve Somuncu, 2016; Korukoğlu vd, 2017). Sulak alan çalışmalarında yukarıda sözü edilen sulak alanlar çalışılırken üzerlerinde durulan irdemelerin yanı sıra söz konusu alanlar ile alakalı daha farklı inceleme konuları üzerinde de yoğunlaşmıştır. Sulak alanlarla doğrudan ya da dolaylı olarak, sulak alanlara farklı ölçülerde bağlı insanların; aynı ölçüde mesleki ve diğer grupların sulak alanlara karşı bakış açıları, yaklaşım şekilleri, bu alanların korunmasına yönelik yapılan çalışmalara verdikleri tepkiler ve bu alanlara yönelik algıları anlaşılmaya çalışılmıştır (Arı ve Arslan, 2007). Sulak alanlara olanları anlama ve açıklamaya yönelik modern çalışmalar olarak nitelendirilebilecek bu çalışmalar (Arı ve Derinöz, 2011), sulak alanların koruma altına alındıktan sonra yerel halk ve koruma otoriteleri arasındaki ilişki ve güç dengelerinin ele alınması yönüyle de oldukça önem arz etmiştir (Arı, 2003b). Bu çalışmalarda sulak alanları koruma adına yapılan ulusal ve uluslararası sözleşmelerin, söz konusu alanları ne kadar koruduğu, sürdürülebilir kıldığı, koruma-kullanma dengesini ne derecede sağladığı konuları da eleştirel bir tutumla kaleme alınmıştır (Arı, 2006; Akten ve Gül, 2009). Sulak alanlar üzerine yapılan çalışmalarda sürdürülebilirlik kavramı diğer bazı çalışmaların odaklandığı konu olmuş ve bu kavramın sulak alanlar üzerinde nasıl kullanılacağı, etkilerinin ne olduğu gibi konular irdelenmiştir (Bahadır, 2013).

Sulak alanlar oldukça çeşitli bileşenlerin bir araya gelmesi sonucu mevcut halini almış alanlardır. Tüm bu bileşenlerin ortaya çıkardığı bütünü anlamak için sulak alanların çok yönlü incelenmesi ayrıca önem taşımaktadır. Dünya'da ve ülkemizde sulak alanlar coğrafyacıların yanı sıra kimyacılar, biyologlar, zoologlar, çeşitli mühendislikler, peyzaj mimarları, planlamacılar gibi birçok meslek ve aynı zamanda da bilim dalına konu olmuş alanlar olma özelliği taşımışlardır. Çok çeşitli disiplinlere araştırma kaynağı olan sulak alanlar değişik yönleriyle multidisipliner çalışmalara oldukça fazla kaynaklık etmişlerdir. Bu doğrultuda sulak alanların konu olduğu diğer çalışmaları farklı disiplinlere dahil araştırmacılar kaleme almışlardır. Sulak alanların sularının kimyasal özellikleri, su kalitesi ve bunların zamanla değişimi, sulak alanlardaki canlı popülasyonları, miktarları ve yaşam

alanları, sulak alanlardaki habitat ve bitki çeşit ve türleri gibi konularda biyoloji, kimya, bazı mühendislikler gibi bilim disiplinlerinde çalışmalar kaleme alınmıştır (Gönüloğlu ve Obalı, 1986; Hamzaoğlu ve Aksoy, 2006; Kutlu ve Öztürk, 2006; Beyhan, 2011). Bu çalışmalarda ülkemizin sulak alanlarının çeşitli yönlerden anlaşılmasını sağlama adına oldukça önemli çalışmalar olmuştur.

Sulak alanlardaki karmaşık insan-çevre ilişkilerini sağlıklı bir şekilde anlayabilmek için son zamanlarda özellikle politik ekolojik perspektifi kullanan çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır (Adaman, vd. 2009; Evered, 2012). Bu çalışmalarda sulak alanların zamansal değişimi karmaşık bir takım ilişkiler bağlamında ele alınmış, bu ilişkiler özellikle yerel toplumların rolü, ulusal doğa koruma programlarının etkisi ve uluslar arası kurum ve kuruluşların müdahalesi bağlamında değerlendirilmiştir. Önceki perspektifler yerine bu çalışmalar sulak alanları anlamada daha bütüncül bir perspektif sağlamıştır.

2.4. Türkiye’de Sulak Alan Yönetimi:

Ülkemizde sulak alanlara karşı 1900’lü yıllardan 1990’lı yıllara kadar süregelen negatif bakış açısı, sulak alanlarla alakalı olarak verilen kararlar ve bu kararlara yönelik yapılan çalışmalara yansımıştır. Türkiye’de sulak alanlarla alakalı olarak 1990’lı yıllara kadar yapılan çalışmalar sulak alanların kurutulması ortadan kaldırılmasına, yerlerini tarım arazilerine dönüştürmeye yönelik olmuştur. 1950’li yıllarda gelişmeye çalışan Türkiye’nin kendisine gıda anlamında yetebilen bir ülke olması ve tarımsal gelir potansiyelinin artırılması gerekliliği gelişmiş ülkeleri ekonomik olarak yakalayabilmek adına bir ön koşul olarak kabul edilmiştir (Karaer ve Gürlük, 2003). Bu bağlamda söz konusu dönemde bu gelişme isteğiyle doğru orantılı çalışmalar uygulanmıştır. Tarımsal makineleşme, çiftçilere sağlanan düşük faizli kredi olanakları, orman, sulak alanlar, kıyı alanları ve bazı diğer kamusal alanların toplu özelleştirmeleri gibi çalışmalar bu doğrultulu çalışmalardan belli başlı olanlarını oluşturmuştur (Demircan, 2000). Tüm bu çalışmalar tarımsal potansiyeli bir nebze de olsun artırırken, bu dönemler sulak alanların en çok tahrip edildiği dönemler olmasında belirleyici olmuştur.

Türkiye’de sulak alanları kurutma çalışmaları başlangıçta sıtma salgınlarını sona erdirmeye, daha sonra tarım alanları elde etme ve taşkınları ortadan kaldırma amaçlı olarak yapılmıştır (Arı ve Derinöz, 2011). Bu nedenlerle 1950 ile 1970 yılları sulak alanların adeta katledildiği yıllar olmuş; 21 adet yaklaşık 94.000 hektar alana sahip sulak alan tamamıyla kurutulurken, 17 adet yaklaşık 144.000 hektar alana sahip sulak alan drenaj çalışmaları ile kurumaya bırakılmıştır (Topgül, 2012). Sulak alan yönetiminde söz konusu alanların kurutulması eğilimi etkisi altında kurutmanın oldukça yoğun olarak uygulandığı 1960’lı

yıllardan, 2000’li yıllara kadar 1.300.000 hektarlık sulak alan mevcudiyeti yok edilmiş ya da ağır denebilecek seviyede tahribata uğratılmıştır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009).

Kurutma çalışmalarının başarıya ulaşılması sonucunda ortaya çıkan araziler tarımsal ürün ekimi ve fidan dikimi için yöre halklarına kiralanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak kurutmaların yapıldığı sulak alanlarda ön görülen verimlilik ve dolayısıyla tarımsal üretimin sağlanamaması kurutma çalışmalarının eleştirilmesin sebep olmuştur. DSİ’nin kuruttuğu Avlan Gölü’nün çevresinde lokal olarak büyük iklimsel değişimlerin görülmesi ve ekili-dikili ürünlerin bu değişimden zarar görmesi, yine sulak alanların yok edilmesi ile kuş türlerinin azalmasına bağlı artan bazı böcek türlerinin yöredeki ağaçların varlıklarına zarar vermesi, kurutulan alanların toprak varlığının kimyasal süreçlere maruz kalarak atıl duruma gelmeleri ya da erozyon ile süpürülerek yok olmaları gibi durumlar sonucu kurutma çalışmalarının kötü sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır (Ozener, 2003).

Ekosistemler birçok canlı ve cansız öğelerin birleşerek ve uyum içerisinde faaliyetlerde bulunarak oluşturduğu zincirlerdir ve bu zincirler taşıma kapasitesi üzerinde olmayan etki ve müdahaleleri tolere edebilecek yapıya sahip sistemler olarak bilinmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2012). Sulak alanlar olarak genellediğimiz alanlar kendi içerisinde bir işleyişi bulunan ve bütünlük içeren birçok ekosistemden birisini oluşturmaktadır. Diğer tüm ekosistemler gibi sulak alanlar da taşıma kapasitelerini aşmayan, tolere edebileceği miktarlardaki müdahalelerden sonra kendilerini yenileme ve eski hallerine dönme yetisini gösteren alanlardır. Ülkemizde kurutulan veya ileri derecede tahrip edilen bazı sulak alanlar sonraki yıllarda tekrardan su tutma kabiliyetlerini yeniden kazanmış ve ekosistemlerini tamir etme eğilimi göstermişlerdir. 1980 yılında kurutulan Avlan Gölü, 2003 yılında yöre halklarının da talep ve destekleri sonucu çanağında yeniden su biriktirmiş (Ozener, 2003); 1960 yılında kurutulan ve üzerinde çeşitli yapılar ve hava alanı yapılan Amik Gölü tekrardan kendini yenileyebilme özelliği göstermiş ve bünyesinde tekrarda su barındırarak hava alanını istila etmiştir (Çalışkan, 2003; Arıkan ve Turan, 2011). Konuyla alakalı olarak verilen tüm bu örnekler oldukça fazla dejenerasyona maruz bırakılan sulak alanların hatta tamamıyla kurutulan sulak alanların bile kendilerini yenileyebildiklerini göstermiş ve ülkemizin sulak alanlarının geleceği hakkında umut verici olmuştur.

Ülkemiz, konuyla alakalı yapılan daha önceki çalışmalarda sıkça üzerinde durulan (Güney, 1995; Kambur, 2008; Arı ve Derinöz, 2011) birtakım sebeplerden dolayı bulunduğu coğrafyada adet ve yüzölçümü bakımından en fazla sulak alan varlığına sahip ülkelerden birisidir. Bundan dolayı oldukça şanslı olarak addedilebilecek bir coğrafyada kabul edilmekte ve sahip olduğu sulak alanları koruyarak sonraki kuşaklara miras bırakmak durumundadır. Bu amaca uygun olarak ulusal ölçekte çalışmalara yapmakta ve uluslararası

ölçekte yapılan çalışmalara dahil olmaktadır. Sulak alanlarla alakalı söz konusu uluslararası çalışmaların en başında 1971 yılında İran'ın Ramsar kentinde imzalanan ve 30 Aralık 1993 tarihinde Türkiye'nin de tarafı olduğu anlaşma gelmektedir (Ramsar Convention, 1995). Bu anlaşma 1994 yılında ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Ramsar Sözleşmesinin ulusal koşullara adapte edilerek uygulanabilirliğini sağlamak adına 2002 yılında ilk kez bir "Sulak Alanların Koruması Yönetmeliği" çıkarılmış ve söz konusu yönetmelik 2005 yılında düzenlenmiş ve güncellenmiştir (Resmi Gazete, 2005). Söz konusu yönetmelikle birlikte 8 hektardan büyük sulak alanlarda kurutma ve doldurma yapılamaz, 8 hektardan küçük alana sahip sulak alanlar bakanlık izni ile kurutmaya ya da doldurmaya tabi tutulabilir kararı alınmıştır. Bunun yanında sulak alanların Ramsar Sözleşmesi bünyesinde olsun ya da olmasın korunması, akılcı kullanımı ve kuş popülasyonlarını artırmaya yönelik çalışmaların yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yine söz konusu yönetmelikle birlikte sulak alanlardan turba, kum ve çakıl çıkarımı önemli oranda sınırlandırılmış ve izinlere tabi tutulmuştur. Sulak alanların biyolojik zenginlikleri ve özellikle kuş türlerini koruma adına saz kesim tarihleri netleştirilmiş ve sulak alanlardan çeşitli izinler alındıktan sonra saz kesimi yapıma kararı alınmıştır. Sulak alanlara salınan yabancı türler konusunda da bu yönetmelik milat olmuş ve bakanlık izni olmadan sulak alanlara yabancı tür bırakımı cezaya tabi tutulmuştur.

Ramsar Sözleşmesi sulak alanların kuş türleri üzerine yoğunlaşan bir anlaşma olarak değerlendirilmiş ve sulak alanlarla ilişki içerisinde bulunarak yaşayan kültürleri, özellik ve etkilerini dikkate almadığı için eleştirilmiştir (Arı, 2006). Daha sonra söz konusu eleştiriler yetkili birimlerce değerlendirilerek bu eksiklikler giderilmeye çalışılmış ve uluslar arası önem arz eden sulak alan mevcudiyeti bulunan yerel yönetim birimlerinde "Yerel Sulak Alan Komisyonu" kurularak görevleri belirlenmiştir (Arı, 2006). Daha sonraki Ramsar Sözleşmesi kapsamındaki çalışmalarda ülkemizdeki Ramsar Sözleşmesi kriterlerine uygun alanlar belirlenmiş; sulak alan koruma çalışmalarında belirlenen alanlara yönetim planları hazırlama ve gelecek tahminleri üretme gibi konulara üzerinde durulmuştur (Gülcü, 2011). Ancak günümüzde hala yönetim planına sahip olmayan sulak alanlarımız mevcuttur (Çizelge 4). Günümüzde de sulak alanlar çeşitli resmi kuruluşların aldıkları resmi kararlar ve yürürlüğe koydukları mevzuatlar ile korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması çalışmaları sürmektedir.

Çizelge 4. Türkiye'nin Ramsar Alanları.

| No | ADI | İLİ | RAMSAR ALANI İLAN TARİHİ | ALANI(ha) | YÖNETİM PLANI |
|----|----------------------|-------------------|--|-----------|---------------|
| 1 | Sultan Sazlığı | Kayseri | 13.07.1994 | 17.200 | Var |
| 2 | Manyas Gölü | Balıkesir | 13.07.1994 (1998 sınır değişikliği) | 20.400 | Var |
| 3 | Seyfe Gölü | Kırşehir | 13.07.1994 | 10.700 | Var |
| 4 | Göksu Deltası | Mersin | 13.07.1994 | 15.000 | Var |
| 5 | Burdur Gölü | Burdur ve Isparta | 13.07.1994 (1998 sınır değişikliği) | 24.800 | Var |
| 6 | Kızılırmak Deltası | Samsun | 15.04.1998 | 21.700 | Var |
| 7 | Ulubat Gölü | Bursa | 15.04.1998 | 19.900 | Var |
| 8 | Gediz Deltası | İzmir | 15.04.1998 | 14.900 | Var |
| 9 | Akyatan Lagünü | Adana | 15.04.1998 | 14.700 | Var |
| 10 | Yumurtalık Lagünleri | Adana | 21.07.2005 | 19.853 | Var |
| 11 | Meke Maarı | Konya | 21.07.2005 | 202 | Yok |
| 12 | Kızören Obruğu | Konya | 02.05.2006 | 127 | Yok |
| 13 | Kuyucuk Gölü | Kars | 28.08.2009 | 416 | Var |
| 14 | Nemrut Kalderası | Bitlis | 17.04.2013 | 4589 | Yok |

Kaynak: (Çağırankaya ve Meriç, 2013; <https://rsis Ramsar.org/>)

2.5. Sürdürülebilir Kalkınma:

Sürdürülebilir kalkınma, zaten kıt olan dünyadaki kaynakların mevcut insan ihtiyaçlarını karşılayamayacağı fikri ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınma nüfus artışı ve modernleşmeyle birlikte insan ihtiyaçlarının akıl almaz boyutlara ulaşması ve bunun sonucu olarak çevre tahribatının hızla artmasına dikkat çekmektedir. 1960'lı yıllarda Rachel Louise Carson'un "Sessiz Bahar" adlı eseri büyük ses getirmiş ve çevreye verilen

zararlar anlaşılmıştır. Bunun sonucunda bir çevre hareketi başlamış, 1970’li yıllarda bu hareket uluslararası bir hal almıştır. Bu gelişmeler 1983 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” adlı yapının kurulmasına neden olmuştur (Ozmehmet, 2008). Daha sonra çevre ile alakalı ilki 1972 yılında düzenlenen “Birleşmiş Milletler Stockholm Konferansı” olmak üzere birçok uluslararası toplantı düzenlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınmayı ve tarihsel gelişimini daha iyi anlamak adına uluslararası platformlarda atılan 7 önemli adıma bakmak gerekir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Sürdürülebilir Kalkınma Adına Uluslararası Ölçekte Atılmış Adımlar.

| Tarih | İsim |
|-------|--------------------------|
| 1972 | Stockholm Konferansı |
| 1987 | Ortak Geleceğimiz Raporu |
| 1992 | Rio Zirvesi |
| 1996 | Habitat II Zirvesi |
| 1997 | Rio + 5 Zirvesi |
| 2002 | Johannesburg Zirvesi |
| 2012 | Rio + 20 Zirvesi |

2.5.1. Stockholm Konferansı (1972):

Haziran 1972’de 113 ülkenin katılımıyla İsveç’in başkenti Stockholm’de gerçekleştirilen BM konferansıdır. Konferansın önemi “çevrenin korunması ve geliştirilmesi” ile alakalı konuların ilk kez bu konferansta tartışılıyor olmasıdır. Söz konusu uluslararası toplantı çevresel ve ekolojik problemlerin küresel boyutlarını anlama konusunda milat olmuştur. Bu toplantıda ekonomik ve sosyal gelişmenin, sağlıklı bir çevreye bağlı olduğu vurgulanmıştır. Bunun sonucunda küresel ölçekte ülkelerin çevre politikaları belirlenmiştir (Tekeli, 2001). Stockholm Konferansı’nda çevre sorunları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Gelişmiş ülkelerin çevre sorunları endüstri ve teknolojik ilerlemeden kaynaklanırken, gelişmekte olan ülkelerde az gelişmişliğin çevre sorunlarına sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Buna yönelik gelişme hedeflenirken çevreye sorun oluşturabilecek uygulamalardan kaçınılması ve çevresel bozulmaların göz ardı edilmemesi vurgusu yapılmıştır (United Nations [UN], 1972). Buna rağmen ilerleyen yıllarda çevre bozulmaları ve tahribata ivme kazandıran çevre politikaları artmıştır.

2.5.2. Çevre ve Kalkınma Raporu / Brundtland Raporu (1987):

1987 yılında Gro Harlem Brundtland tarafından hazırlanan bu rapor “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramının ilk defa resmi olarak kullanıldığı belge olmasından dolayı önemlidir. “Ortak Geleceğimiz” adıyla da bilinen rapor, “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyon’u” tarafından hazırlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı bu raporda tanımlanmıştır. “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda sürdürülebilir kalkınma, “Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayacakları kaynakları yok etmeden karşılamak” olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının temelde üç temel boyutu bulunmaktadır. Bunlar, geçerli büyümenin sürdürülemez oluşu, mevcut gereksinimlerin karşılanması yani tüm insanlar için asgari yaşam standardının yakalanması ve gelecek kuşakların refahının teminatının sağlanmasıdır. En önemlisi ise belirtilenlerin sağlanabilmesi için çevreyi baskı altına almamak ya da bu baskıyı kontrol altında tutmaktır (Başkaya, 1994; Oz Mehmet, 2008; Uzun, 2014).

“Ortak Geleceğimiz” adıyla bilinen rapor yayınlandıktan sonra üzerine birçok değerlendirme yapılmıştır. Rapor içeriği ile olumlu eleştiriler olsa da eksikliklerinin olması gerekçesiyle olumsuz eleştirilere de maruz kalmıştır. Brundtland Raporu sürdürülebilir kalkınma kavramını yüzeysel bir çevrecilik algısından ziyade mevcut kaynakların akılcı kullanımına değindiği için ekonomik açıdan oldukça değerli bir kaynak olarak nitelendirilmiştir (Bourdeau, 1999). Bunun yanı sıra rapor tüm ülkeler için uygun olabilecek bir kalkınma modeli öngörmüştür. Bu modelin üç temel ögesi;

- Uzun vadeli ve kalıcı ekonomik büyüme,
- Ekonominin, kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi gözetir halde oluşması,
- Kaynakları tüketmeden kullanan uygulamalarla temellendirilmiş sürdürülebilir ekonomik gelişme

olarak belirtilebilir.

Söz konusu rapor yukarıda belirtilen hedeflere ulaşabilmek adına neler yapılması gerektiğini açıklamamaktadır. Rapora yönelik literatürde mevcut olumsuz eleştirilerden birisi bu olmuştur (Adams, 2001). Diğer bir eleştiri ise raporda geniş bir biçimde yer alan bazı kavram ve ifadelerle karşı gelişmiş ülkelerin sürdürülebilir kalkınmaya dar, sığ ve objektif olmayan misyonlar yüklemesi olmuştur (Torunoğlu, 2003).

2.5.3. Rio Konferansı (1992):

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan konferansa kadar dünyada çevre ile alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Ancak söz konusu konferans 1972’de kabul edilen “BM Çevre

Konferansı Deklarasyonu'nu" hayata geçirmeyi amaçlamış ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik uluslararası ölçekte ilk bütüncül yaklaşımlar bu konferansta ortaya çıkmıştır. Küresel bir iş birliği için devletlerin, yönetimlerin, özel sektör ve sivil unsurların küresel çevresel kalkınma sistemi etrafında birleşme gerekleri ortaya koyulmuştur. Dünya kaynaklarının kıtlığı ve bu kaynakların akılcı kullanımının gerekliliği yeniden vurgulanmıştır. Söz konusu konferansa dünya ölçeğinde önemli miktarda katılım sağlanmış ve çevresel gelişme ve ekonomi alanında ülkeleri bu derece bir araya getirebilen ilk toplantı olmuştur (Yalçın, 2009). Bundan dolayı söz konusu konferans "Dünya Zirvesi" olarak anılmıştır (Özer, 1995).

Konferans sonucunda sürdürülebilir kalkınma kavramının somutlaştırılması adına "Rio Deklarasyon'u" ve "Gündem 21" başta olmak üzere "Ormancılık Prensipleri", "Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi", "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi", "İklim Değişikliği Sözleşmesi" düzenlenmiştir (Özer, 1995; Oz Mehmet, 2008). "Rio Bildirisi", çevre, ekonomi ve toplumsal çerçevede yasal bir yaptırım olmasa da prensip olarak hükümetlere ve ilgili kurumların faaliyetlerine yön vermiştir (Uzun, 2014). Rio Konferansı'nda kabul edilen ve XXI. Yüzyıla yönelik eylem planı olan "Gündem 21" çeşitli sektörlerin katılımı ve uzun vadeli olması bakımından önemlidir. Gündem 21, "sosyal ve ekonomik boyutlar", "kalkınmayı sağlayacak kaynakların koruma ve yönetimi", "etkin aktörlerin rollerinin güçlendirilmesi", "uygulama araçları" gibi bölümlerden oluşmaktadır (Yıkılmaz, 2011). Sürdürülebilirlik kavramı 1995'de Avrupa Birliği'nin (AB) bu eylem planını kabul etmesi ile ilerleme sağlamıştır (Keleş ve Yılmaz, 2004). Ancak daha sonra dünya üzerinde uygulanan politika ve imzalanan anlaşmalar "Rio Zirvesi'nde" kabul edilen hükümlerle ters düşmüştür. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma konusunda yaşadığı ikilemler Rio'da kabul gören eylem planının uygulanabilirlikten uzak olduğunu göstermiştir (Torunoğlu, 2003).

2.5.4. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı / Habitat II (1996):

İlki 1976 yılında düzenlenen "BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat)" Vancouver'da düzenlenmiştir. Bunu takiben 3-14 Haziran 1996 yılında "Habitat II" konferansı İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu konferans sonucunda "Habitat II Bildirisi" yayınlanmıştır. Bu bildiri;

- Sanayileşmiş ülkelerde sürdürülebilirlikten uzak üretim ve tüketim kalıplarına,
- Sürdürülemez biçimdeki nüfus yapısı, dağılımı, değişimi ve yığılmalarına,
- Evsizlik ve artan yoksulluğa,
- İşsizlik ve aile mağduriyetlerine,
- Yetersiz kaynaklara,
- Sosyal dışlanmaya,

- Yetersiz altyapı ve temel hizmet eksikliklerine,
- Sağlıklı planlama eksikliklerine,
- Çevresel bozulmalara,
- Afetlerden etkilenme boyutlarına,
- Artan şiddet ve güvensizlik

gibi başlıca sorunlara dikkat çekilmek istenmiştir (UN, 1996).

İnsanların yaşam alanları üzerinde odaklanılan bu konferansta, devlet yetkilileri ve resmi kurumlar, herkesin konut ihtiyacını karşılamaya yönelmişlerdir. Bu sayede daha güvenli, özgür, eşit, sağlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir ortamın oluşturulması hedeflenmiştir (UN, 1996).

2.5.5. Rio + 5 Zirvesi (1997):

1997 yılında New York'ta gerçekleştirilen zirve, 1992 yılında yapılan "Rio Konferansı'na" yönelik değerlendirme niteliğinde olmuştur. Bu zirvenin asıl amacı 1992 yılında Rio'da alınan kararların geçen beş yıl içerisinde ne derece uygulandığını irdelemek olmuştur. Bu değerlendirmeler sonucunda 1992'de Rio'dan beklenilenin sağlanamadığı anlaşılmıştır. Bundan dolayı sürdürülebilir kalkınmanın başarılabilmesi için daha net ve somut adımlar atılması gerektiğine karar verilmiştir (Arat, Türkeş ve Soner, 2002).

2.5.6. Johannesburg Zirvesi (2002):

Rio Konferansı'nın "Rio + 5'de (1997) geçen beş yıldaki başarısı eleştirilmiş ve başarısızlığın sebepleri irdelenmiştir. Johannesburg Zirvesi'de 1992'de toplanan "Rio Konferansı'nın" on yıllık değerlendirmesini yapmak üzere toplanmıştır. 26 Ağustos-4 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen bu toplantı aynı zamanda geleceğe yönelik kalkınma hedeflerinin ortaya koyulması da amaçlanmıştır. Söz konusu bu zirve "Rio + 10" olarak da adlandırılmaktadır.

Johannesburg Zirvesi'nden önce gerçekleştirilmiş konferanslar genel olarak toplumun tüm kesimlerinin katılımına uzak olduğu için eleştirilmiştir. Bu zirvenin en ayırt edici yönü toplumun tüm kesimlerinin zirveye katılımının sağlanması adına verilen çabalar olmuştur. Zirveye gerek hazırlık gerekse toplantılar süresince toplum dahil edilmeye çalışılmıştır. Daha önceki devlet ve resmi organizasyonların katılımı ile yapılan toplantıların başarısızlığı, bu zirveye toplumsal aktörlerin katılımının gerekliliğini göstermiştir (Ozmehmet, 2008). Belirtilen bu uygulamanın temel amacı ise alınan kararlar ve sürdürülebilir kalkınmaya toplumun her kesiminin sahip çıkmasını sağlamaktır.

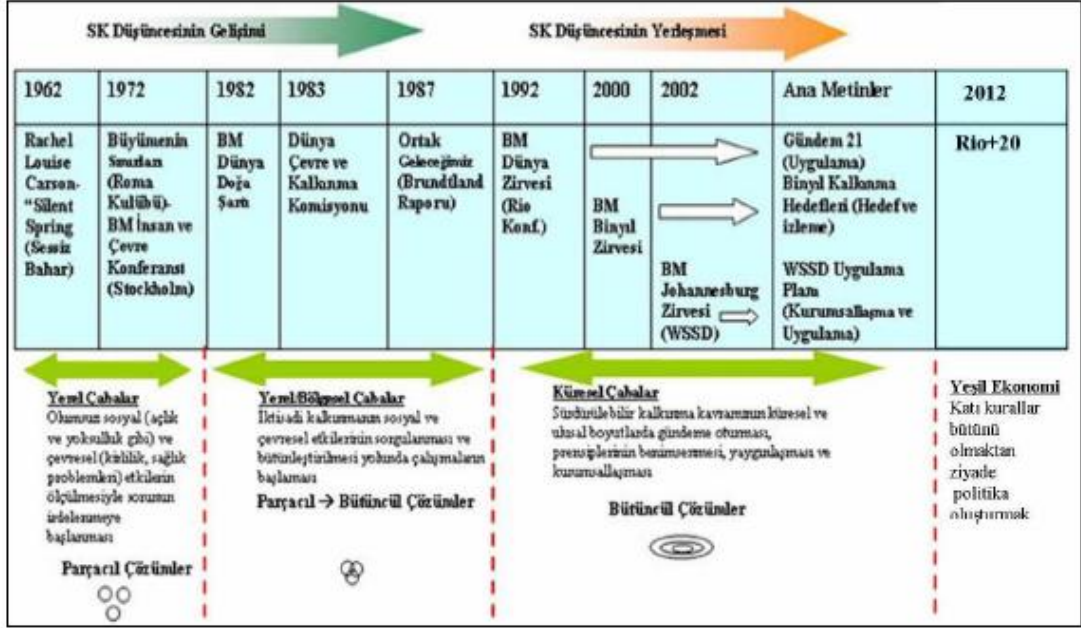
Söz konusu zirve sonucunda sürdürülebilir kalkınmanın stratejik temellerinin oluşturulabilmesi ve en hızlı şekilde ilerlemelere ivme kazandırılabilmesi için uygulamalar belirlenmiştir. Bu uygulamaların 2005 yılına kadar başlatılması karara bağlanmıştır (World Summit on Sustainable Development [WSSD], 2002). Bu uygulamalar;

- Fakirliğin yok edilmesi,
- Enerji arzının çeşitliliğinin sağlanması ve küresel ölçekte yenilenebilir enerji kaynaklarının paylaşımının sağlanması,
- Kurumsal sosyal sorumluluk ve saydamlığın (hesap verilebilir olma) artırılması,
- Biyolojik çeşitlilik kaybının önüne geçilmesi,
- Ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejileri oluşturma ve uluslararası ölçütlere devletlerin uymasının sağlanması

olarak belirtilmiştir.

2.5.7. Rio + 20 (2012):

Sürdürülebilir kalkınma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların en günceli 20-22 Haziran 2012’de gerçekleştirilen Rio + 20’dir. Rio + 20, Birleşmiş Milletler tarafından Rio de Janeiro’da düzenlenmiş sürdürülebilir kalkınma konferansıdır. Konferansın sonucunda 92 sayfalık “İstedğimiz Gelecek” adında çıktı yayınlanmıştır. Bu çıktı genel olarak sürdürülebilir kalkınmanın ortaya çıkışından 2012 yılına kadar yapılmış tüm çalışma ve anlaşmalardan bahsetmekte ve önceki yapılan tüm çalışmaların sürdürülebilir kalkınma adına önemli olduğunu vurgulamıştır (Şekil 2). Buna ek olarak önceki kararların gelecek çalışmalara zemin oluşturacağını belirtmiştir (İstedğimiz Gelecek, 2012). Söz konusu toplantının çıktısı incelendiğinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesinin en sağlıklı yolunun tüm katılım gruplarının ittifakı ve birlikte çalışması ile mümkün olacağı belirtilmiştir. Bu birlikteliğin ise katı kurallar yerine, makul politik uygulamalarla sağlanabileceği belirtilmiştir (İstedğimiz Gelecek, 2012; Uzun, 2014).



Şekil 2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Evrimi (Uzun, 2014).

3.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli:

Bilim, bilgi kavramları ilk felsefeciler ve bilim insanlarından günümüze kadar anlaşılma ve tanımlanmaya çalışılmış, bu doğrultuda yüzlerce tarif ve tanımlı yapılmış kavramlar olarak bilinmektedirler. Albert Einstein 1940 yılında bilimi, "her türlü düzensizlik içerisinde bulunan duyuşal veriler (algılar) ile mantıksal olarak düşünme arasındaki uyumu sağlamak için verilen uğraştır" olarak tanımlamıştır. Diğer klasikler arasında girmiş bir tanımda ise Russel bilimi "Gözlem temelli ve dayanaklı akıl yürütme vasıtasıyla ilk etapta dünya bağlamında olguları, daha sonra söz konusu olgular arasındaki bağlar ve bağlamları, yasaları ortaya çıkarmaya ve bulmaya yönelik sarf edilen çabalardır" olarak tanımlamıştır (Yıldırım, 2010). Söz konusu tanımlamalar bilim ve ürünü olan bilgiye yönelik klasik görüşler olarak değerlendirilebilir ve pozitivist düşüncenin bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bilimin ortaya çıkarılabilmesi ve sistematik olarak gözler önüne serilebilmesi çeşitli araştırma yöntemlerinin kullanılması sonucu oluşturulabilecek bir durumdur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Yapılan bilimsel çalışmalarda veri toplanması ve analizi şekil, yöntem ve izlenen yol bakımından farklılıklar göstermiş ve bu yöntemler temelde nicel ve nitel yöntemler olarak iki ana başlık altında değerlendirilmiştir.

Pozitivist bilim yaklaşımı ve bu doğrultuda istatistikî verilerin, duyuların, deneylerin ve birçok defa denendiğinde aynı sonuçların alındığı, kanıtlanabilir ve genellenebilir bilgiler önemli görülmüş ve bu bağlamda nicel araştırma yöntemleri hakim rol üstlenen yöntemler olmuştur (Kaya, 2014). Ancak belirtilen yöntemin ölçülemeyen ancak açıklanmasının gerekliliğine ihtiyaç duyulan bir takım konuları açıklamada yetersiz kalışı, “gözlemlerin, görüşme ve doküman analizleri gibi nitel veri toplamaya yöntem ve çeşitli nitel olarak tanımlanan analizlerin kullanıldığı, algıların kendi ortamlarında gerçekçi ve bütüncül incelendiği” (Yıldırım ve Şimşek, 2011) nitel araştırma yöntemlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kaya, 2014).

Bu çalışma nitel araştırma yönteminin veri toplama ve veri analizi süreçlerine uyularak hazırlanmıştır. Ancak çalışma yapılırken nicel verilerden de yararlanılmıştır. Çalışma alanı hakkında bilgiler edinmemizi sağlayan ve genel anlamıyla çeşitli resmi kuruluşlardan temin edilen veriler, çalışmanın nicel veri kaynaklarını oluşturmuşlardır. Çalışma bu yönleriyle karma modelin kullanıldığı araştırmalar kapsamında da değerlendirilebilmektedir.

Nitel araştırma yöntemine göre yapılan bilimsel çalışmalarda araştırılan konuya yaklaşım ve konunun araştırılmasında kullanılan tasarımlar oldukça önemli olmakta ve farklılıklar göstermektedirler. Bu yaklaşımlar temelde üç adet değişken sebebiyle farklılaşmaktadır. Söz konusu değişkenler (Kaya, 2014: 272) ;

- Araştırmanın yapılma biçimi
- Araştırmanın konuya yaklaşım biçimi
- Araştırmanın yapımının tasarım şekli

gibi etmenler değişkenleri oluşturmaktadır. Tüm bu değişkenler sonucu nitel araştırma deseninde inceleme amacına uygun olarak çeşitli yaklaşımlar ve bu yaklaşımlara uygun olarak veri toplama analiz süreç ve şekilleri geliştirilmiştir. Nitel araştırmalarda en yaygın kullanımı olan altı adet yaklaşım bulunmaktadır.

Bu yaklaşımlar ;

1. Fenomonoloji
2. Gömülü teori
3. Etnografya
4. Tarihsel analiz
5. Vaka araştırması
6. İçerik analizi

olarak belirtilmektedir (Özdemir, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2011; Kaya, 2014). Söz konusu yaklaşımların tamamı nitel araştırma desenine uygun, bu yöntemde amaca uygun olarak seçilen yöntemlerdir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen nitel araştırma yöntemleri arasından amaca uygun olduğu düşünülen etnografya (etnografik) yöntemi seçilmiştir (Çizelge 6). Etnografya yaklaşımı çalışılan alan ve kültür, o kültürün tüm bileşenleri ile birlikte bulunarak etkileşime girmeyi gerektirmekte ve ilgilenilen aktörlerin doğal ortamlarında gözlemlenmesini zorunlu kılmaktadır (Özmen ve Timur, 2009). Tüm bunlardan dolayı etnografik yöntemle yapılan çalışmalarda saha çalışmaları önem arz etmekte ve temel veri toplama aracını oluşturmaktadır. Karamık Gölü ve örneklem olarak seçilen yerleşmelerin günlük yaşamlarını anlamak, kültürel yapıları ve geçmişlerini anlamak ve söz konusu alanda yaşamlarını devam ettiren insanların gözünden çalışma alanının nasıl görüldüğünü anlayabilmek adına etnografik yöntem seçilmiştir. Bu yöntemin bu tarz çalışmalara uygunluğu literatürde birçok çalışmada belirtilmiştir (Arı, 2001; Arı, 2003; Özmen ve Timur, 2009; Arı ve Derinöz, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Tüm bu çalışmalar en nihayetinde kültürel ve politik ekoloji perspektifleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Literatürde var olan ve kültürel ve politik ekolojik yaklaşımların kullanılarak yapıldığı çalışmalarda bu perspektifler ile alakalı araştırma konusunda hangi noktaların önemli olduğu ve hangi noktaların ne şekilde irdelenmesi gerektiğine dair değerlendirmeler yapılmış ve yazıya aktarılmıştır. Politik ekoloji çalışmalarında sulak alanlara yönelik alınan kararların paydaş grupları nasıl etkilediği konusu önemli bir konu olmaktadır. Alınan bu kararlardan etkilenen yöre insanlarının mevcut sulak alan koruma organizasyonlarına ve sulak alanlara karşı takındığı tavır ve paydaş grupların (Sanayici-çiftçi-yönetici vb) hangi önceliklerle sulak alanları değerlendirdikleri ve tüm bunların sulak alan tahribatı üzerindeki etki durumu politik ekolojik çalışma için önemli olmaktadır (Adaman vd., 2009).

Çizelge 6. Etnografya Yaklaşımı.

| | |
|--------------|---|
| Amaç | Bir kültürün özellik ve karakteristiklerini tespit etmektir. |
| Veri Toplama | Kültürün tanımlanması, araştırma değişkenlerinin tespiti ve literatür taraması Veri toplama <ul style="list-style-type: none"> • Araştırılan kültüre erişim/giriş sağlanması • Kültürün bir parçası olunması • Direkt gözlemlerle veri toplama • Deneklerle etkileşimin sağlanması |
| Veri Analizi | Kültürün temel özelliklerinin betimlenmesi |
| Sonuçlar | Kültürün betimlenmesi. |

Kaynak: Kaya, (2014).

Nitel araştırmalar gerek konunun esnekliği, verilerin ve analiz süreçlerinin öznel oluşu gerekse araştırma, tasarım yöntem ve yaklaşımlarının çeşitli olmasından dolayı yapılması uğraş verici araştırmalar olma özelliği göstermektedirler. Nitel araştırma deseninin seçilmesinden, bunun yanı sıra veri elde etme ve analiz süreçlerinin etnografik yaklaşım temelli olmasından dolayı saha çalışmaları ve beraberinde gözlem, görüşme gibi veri toplama teknik seçimleri oldukça uğraştırıcı süreçleri beraberinde getirmektedir. Konuyla alakalı olarak Kaya, (2014) “ Etnografik araştırma; gözlem, görüşme, ikincil verilerden yararlanma ve daha birçok yöntemin kullanılarak saha çalışmalarına entegre edilmesidir” cümlesiyle nitel araştırmada, özellikle de etnografik yöntemin kullanılarak yapıldığı çalışmalarda saha çalışmalarının önemini belirtmiştir.

Bu çalışmada Karamık Gölü sulak alanı ve araştırma konusuyla alakalı olarak seçilen alanda saha çalışmaları yapılmıştır. Bu saha çalışmaları farklı tarih ve mevsimlerde yapılmıştır. Ülkemizde sulak alanların tarihi süreçlerini ve bu alanların insanlarla olan kültürel bağını anlamlandırabilmek adına söz konusu alanlar üzerine yapılan çalışmalar kültürel ve politik ekoloji gibi bütünsel perspektifler kullanılarak yapılmalıdır (Arı, 2003; Adaman, vd., 2009; Evered, 2012; Arı, 2017). Bu çalışmada hedeflenen durum ise söz konusu perspektifleri kullanarak Karamık Gölü sulak alanı üzerine geçmiş bölümlerde belirtilen araştırma sorularına en bütüncül cevabı vermektir. Bu çalışma kapsamında Karamık Gölü ve çevresindeki çalışmayla alakalı köylere aralıklarla sürer bir şekilde 3 yıl kadar saha çalışmaları yapılmıştır.

Sahaya ilk olarak 10 Ekim 2015 tarihinde günübirlik gidilmiştir. Daha sonra Karamık Gölü, Orhaniye, Karamık, Koçbeyli köyleri gezilerek Çay İlçe merkezinde 09 Aralık 2015 tarihinde tek geceliğine konaklanmıştır. Sonraki saha çalışmaları 2016 senesinin nisan ve mayıs aylarında yapılmış olup son ve nihai saha çalışması 17 Ağustos 2016 tarihli

olarak 13 gece konaklamalı şekilde yapılmıştır. Yukarıda sözü edilen saha çalışmalarının ilki söz konusu alan ve çevresinde kurulmuş olan 10 adet yerleşmeyi görerek tanımak, alan hakkında derinlemesine olmasa da bilgi sahibi olmak ve örneklemin seçilmesinde etkili olabilecek faktörler ve olası örneklem hakkında fikir sahibi olunmasını sağlamıştır. Bu saha çalışması alana yapılmış bir ön çalışma niteliğinde olup, kendinden sonraki saha çalışmalarına ön ayak olmuştur.

Nisan ve mayıs aylarında yapılan günübürlük saha çalışmaları söz konusu sulak alan ve çevresinin bitki örtüsü, ekili-dikili alanları, göl flora ve faunasını ve yazları daha kalabalık olan yerleşmelerin Karamık Gölü sulak alanıyla olan etkileşimlerini görmek adına önemli olmuştur. İlk yapılmış olan saha çalışmasının aksine söz konusu sahada iklim şartlarının bu aylarda daha müsait olması alanın daha iyi dolaşılabilmesine zemin hazırlamış ve bu durum saha çalışmasının daha verimli geçmesini sağlamıştır. Sonraki 17 Ağustos 2016 tarihinde gerçekleştirilen saha çalışmasında söz konusu göl etrafında konumlanan ve göl ile etkileşimi hayli fazla olan 10 adet köye günübürlük ziyaretler yapılmıştır. Son olarak 13 Mayıs 2018 tarihinde sahaya tekrar günübürlük gidilerek toparlayıcı bir saha çalışması yapılmıştır. Nitel araştırma ve etnografik yöntemeye dayalı incelemelerin olmazsa olmazı alanda gecelenerek gerçekleştirilen saha çalışmaları bu şekilde gerçekleştirilmiş olup, bu sayede bütünsel ve sistematik olarak alanın kültürel özellik ve alışkanlıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu alanların göl ile etkileşimlerini ve etkileşim derecelerini, problemleri orada yaşayan bir insan olarak deneyim etmek adına konaklamalı arazi çalışması oldukça önem arz etmiştir. Nitel araştırmalar, araştırma desen ve doğası gereği öznel deneyimler ve parametrelerden oluştuğu için çalışılan alanı bütünsel olarak ortaya koyabilmek bu yolla oluşturulabilen bir durumdur (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Arı ve Kaya, 2014).

Karamık Gölü'nün çevresini dolaşabilmek için mutlaka araç gerekmektedir. Bu amaç için araç tarafınca bireysel imkânlarla otomobil tipi araçla sağlanmıştır. Ancak gölün bazı alanlarda yanına gidebilmek otomobil türü araçlarla pek mümkün değildir. Suların yükseldiği ve toprağı çamur hale getirdiği alanlarda, yer yer sazlıklarla kaplı alanlarda, kış mevsiminin olumsuz şartlarında göl kenarına ulaşabilmek için araziye uygun binek kullanılması bazı alanlarda zorunludur. Çalışmalar sırasında bu zorunluluk yöre köylerinden kiralanan “pat pat” ya da “çat çat” adı verilen yöresel arazi araçlarıyla giderilmiştir. Aynı zamanda gölü tam anlamıyla görebilmek, göl üzerinde bulunan boyları 2.5 m'ye kadar çıkan sık sazlıklardan dolayı mümkün değildir. Karamık Gölünü tam manasıyla görüp incelemek için motorlu ya da motorsuz tekne veya kayık kiralama mecburiyeti vardır. Bu ihtiyaç özellikle gölden temin edilen sazlıkların artık fabrikalar vasıtasıyla alınmaması sonucu oluşmuştur. Söz konusu sınırlılık tekne veya kayıkçılık faaliyetini meslek edinenlerin yoğun

olarak yaşadığı Karamık ve Koçbeyli köylerinde yaşayanların araçlarının kiralanması yoluyla giderilmiştir.

Yörede konaklama şartları kısıtlı olmasına karşılık çalışma sahasına yaklaşık 20 km uzaklıkta bulunan Çay İlçesi bu soruna çözüm olmuştur. İlçede otel, öğretmenevi, ziraat odası misafirhanesi gibi yerler konaklamaya oldukça elverişlidir. Aynı zamanda göl etrafına konumlanan köylerde misafirhaneler bulunmaktadır. Bu misafirhanelerde köyün genç ve ileri gelenleri toplanarak oyunlar ve eğlenceler düzenledikleri için konaklama sıkıntısı yaşanabilmektedir. Çalışma sırasında bu köy odalarından ziyade Çay ilçesi Ziraat Odası Misafirhanesi'nden yararlanılmıştır. Köy ziyaretlerinde köy odalarından yararlanılmıştır.

Karamık Gölü ve çevresine yapılan arazi çalışmaları sırasında söz konusu saha dolaşarak teknik açıdan incelenirken gölün etrafında kurulmuş olan köylerin okullarının kütüphaneleri ve eskiden belediyelere şimdi ise muhtarlıklara ait olan kütüphanelerde araştırmalar yapılmıştır. Aynı zamanda Karamık Gölü ve çevresinde yer alan yerleşmelerin bağlı bulunduğu Afyonkarahisar ili'nin Çay ilçe merkezine de defalarca ziyaretlerde bulunulmuştur. Bu ziyaretlerde Tarım ve Kredi Kooperatifi, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Çay İlçe Müdürlüğü ziyaret edilmiştir. Aynı zamanda Çay İlçe Halk Kütüphanesi birkaç defa ziyaret edilmiştir. Göl kenarında bulunan köylerin ve ilçe kütüphanelerinde yörenin yerleşme tarihi, söz konusu alanlarda yaşayan insanların etnik kökenleri, yöresel adet ve festivaller, alandaki yer, sülale ve lakap isimleri ve kökenleri, bölgede yaşanan büyük olaylar gibi konular üzerinde durularak kaynaklar incelenmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Çay İlçe Müdürlüğü ve Tarım ve Hayvancılık Kooperatifi'nden ise alana ait resmi olarak kayıt altına alınmış hayvan sayıları, ekili-dikili alan ve ürün miktarları, mera arazilerinin işgal durumu ve oransal değerleri gibi istatistikî verilere ulaşılabilmek için ziyaretlerde bulunulmuştur.

Söz konusu araştırmanın saha çalışması ve veri sağlama kısmında ilçe ve köylerin yanı sıra Afyonkarahisar il merkezinde de çalışmalarda bulunulmuştur. Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Kütüphanesi gerek çalışma alanı ile alakalı olarak gerekse metodolojik araştırmalar için sıkça ziyaret edilmiştir. Kütüphanelerin yanı sıra Devlet Su İşleri, Orman ve Su İşleri Müdürlüğü, Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Müzeler Müdürlüğü gibi kuruluşlar ziyaret edilerek konuyla alakalı yönetici ve personellerin deneyimlerinden yararlanılmış ve bir takım verilere bu sayede ulaşılmıştır. Yapılan kütüphane ziyaretleri genel olarak çalışmanın metodolojik ve literatür kısmı ile alakalı olmuştur. Devlet Su İşleri ve Orman Müdürlüğü ziyaretleri daha fazla Karamık Gölü Sulak Alanı ile yakından ilişkili proje ve yönetmelikler hakkında bilgi alınması için gerçekleştirilmiştir. Karamık Gölü I. Derece Doğal Sit Alanı oluşu ve yakın çevresinde arkeolojik sit alanları barındırması sebebiyle Müzeler Müdürlüğü'nün yetki alanı içerisinde

olma özelliği göstermektedir. Sit alanı ilanına ilişkin veriler, yönetiminin plânlama durumu, sit alanı sınırları gibi verileri temin etmek adına Müzeler Müdürlüğü ziyaret edilmiştir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Karamık Gölü ile alakalı yapılan ve plânlanan tüm faaliyetler ve özellikle biyoçeşitlilik verileri temini için ziyaret edilmiştir.

Saha çalışmalarının önemli bir bölümünde Karamık Gölü çevresinde yerleşik olan halklar ile ilişkiler kurulmuş, halkın saha hakkında bilgi, deneyim ve görüşleri alınmış ve yöre halkıyla iyi ilişkiler kurulmuştur. İlk etapta Karamık Köyü'nde yaşamını sürdüren ve gölden balıkçılık, sazıcılık, bir zamanlar kurbağacılık, avcılık gibi faaliyetleri yapan İsmail Bey ile gölü gezmek ve kayık kiralamak isteyen bir ziyaretçi olarak temas sağlanmıştır. Daha sonra yine balıkçılık, sazıcılık ve tarım faaliyetleri ile uğraşan İsmail Bey ile iletişime geçilmiş ve bu isimler sayesinde köy kahvelerinde vakit geçirilerek köy halkı ile etkileşime girilmiştir. Alanda konaklanan süre ile birlikte Koçbeyli Köyü Muhtarı ile iletişime geçilmiş ve görüşmeler yapılmıştır. Muhtardan alınan bilgiler doğrultusunda alanla alakalı fazlaca bilgisi olduğu öğrenilen Emekli Edebiyat Öğretmeni ve yazar Ahmet Koçer ile iletişime geçilmiş ve Çay ilçe merkezinde görüşmeler yapılmıştır. Bu vasıtasıyla Orhaniye Köyü eski muhtarı ve köyün ileri gelen yaşlıları ile görüşmeler sağlanmış ve bilgiler alınmıştır. Yörede yaşayan, acem olarak bilinen ve İran'dan alana göç eden insanlardan birisi olan Ali ÇEVİK ile aynı etnik kökenden gelen insanların göle bakış açılarını anlamak adına görüşmeler yapılmıştır. Yine Afyonkarahisar Orman ve Su İşleri Bakanlığı- V. Bölge Müdürlüğü-Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürü Şener Köksal çalışma sahasıyla alakalı olarak bilgi ve tecrübeleri ile saha hakkında faydalı bilgilere kaynaklık etmiştir. Bir yöneticinin alana dair bakış açısını anlamak adına bu görüşmeler önem taşımıştır. Söz konusu kişiler seçilirken alan hakkında bilgisi fazla olan, sorularına net ve güvenilir cevap alabileceğim, alanın geçmişten günümüze gelişimini bilen, yöneticilik yapan ve göl ile ilişkiler içerisinde geçim faaliyetlerini sürdüren ve bu faaliyetlerde bulunmamı sağlayabilecek insanlar amaç doğrultusunda seçilmiştir. Zamanla söz konusu halkın gözündeki yabancı algısı bir nebze de olsa yumuşatılmaya çalışılmış ve bunun sonucunda çalışma alanı ile alakalı olarak sağlıklı bilgiler alınabilmıştır.

3.2. Veri Kaynakları:

Çalışmanın en önemli istatistikî veri kaynakları Orman ve Su İşleri Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Tarım ve Hayvancılık Kooperatifleri gibi resmi kuruluşlardan elde edilmiştir. Bunların yanı sıra genel metodoloji ve çalışmaya söz konusu alanla ilgili yapılan kütüphane, internet, konuyla alakalı kişi kurumların rapor ve değerlendirmeleri çalışmaya dayanak noktası olan veri kaynaklarının diğer bir ayağını oluşturmuştur. Kütüphaneler özellikle çalışma alanının yerleşme tarihi ve geleneksel yaşam

biçimlerini anlama konusunda gerekli bilgileri sağlamıştır. Afyonkarahisarlı ve yöreyi iyi tanıyan yerel yazarların kaynaklarına ulaşım konusunda kütüphaneler oldukça önemli olmuştur. Karamık Gölü hakkında resmi kurum yöneticileriyle ve yöre halkıyla yapılan görüşmeler araştırmanın temel veri kaynaklarından biridir. Arazi çalışmalarında sahada yapılan gözlemler, söz konusu gözlemlerde tutulan yazılı notlar araştırmaya oldukça fazla katkı sağlamış; yerel ve ulusal gazetelerde çıkan haberler ve çalışma sahasına ait görsel ve haritalar için gerekli veriler önemli veri kaynaklarından bazıları olmuştur.

Çalışmada kullanılan bazı haritalar Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın sulak alanlar için hazırladığı raporlardan değiştirilerek kullanılmıştır. Yöreye ait demografik bilgiler, yöredeki köylerin belediyeleştiği zamanlardaki tutulan istatistiklerin incelenmesi ve yorumlanması sonucunda oluşturulmuştur. Kültürler, göl ve yöre halkının etkileşimini daha iyi anlamak adına tarım, hayvancılık ve diğer faaliyetlerle alakalı sayısal veriler Türkiye İstatistik Kurumu(TUİK) 2016 ve 2017 yılı verilerine dayandırılmış ve söz konusu veriler yorumlanmıştır. Çalışma alanının geçmişi ve etkilendiği olaylar yöre halkından öğrenildikten sonra araştırılmıştır. Çalışma sahasında tarımı destekleyen (DSİ), ekili-dikili alanlar ve mera alanlarını denetleyen Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü, gölü denetleyen Su Ürünleri yetkilileriyle görüşmeler yapılmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem:

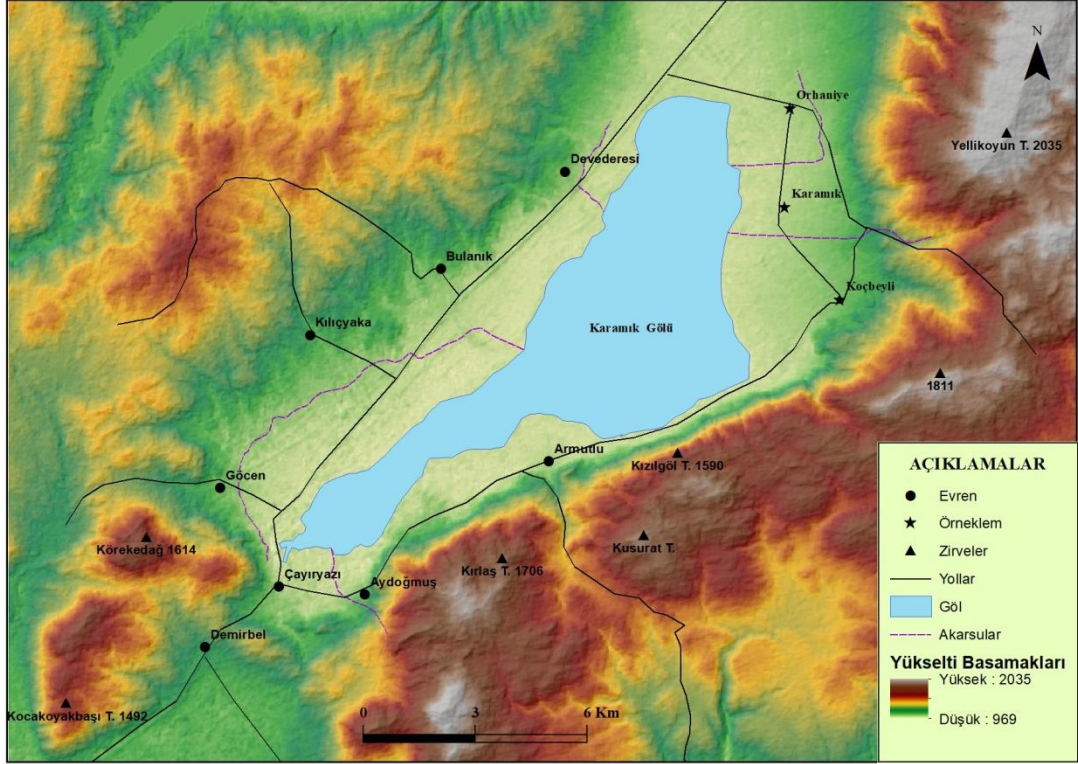
Tek bir kişinin her şey hakkında fikir sahibi olamayacağı ya da her şeyi bilemeyeceği gibi; bilimsel araştırmalarda da tek bir araştırmanın her şeyi anlatması mümkün olmamaktadır. Araştırmanın bu kısmında evren ve örneklem belirlenmesi durumu oldukça önemli olmaktadır. Evren ve örneklem belirlenmesinin tam anlamıyla belirli olmadığı çalışmalar geçerlik, güvenilirlik ve sistematik bakış açısından yoksun olmakta ve literatürde ciddiye alınmamaktadır (Yavan, 2014). Bu gibi sebeplerden dolayı evrenin zaman, maddi ve diğer olanaklar bakımından bütünüyle incelenemeyecek kadar geniş olması durumunda örneklem seçimi zorunluluk arz etmektedir. Nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama ve analiz yöntemleri evren ve örneklem seçimini zorunlu kılmaktadır (Kaya, 2014).

Evren ve örneklem çok çeşitli tanımları olmasına rağmen Yavan (2014) evreni tanıtırken; "bir araştırmada araştırılan konuya ait analiz birimlerinin toplamına verilen isim örneklemi ise evreni oluşturan birimlerin arasından belirlenen, evreni temsiliyet kabiliyetine sahip birimler şeklinde tanımlamıştır." Örneklem çok çeşitli türleri var olmakla beraber araştırmacı çalışmasının odak noktasına, belirtmek istediği olgu ve olaylara ve kişisel deneyim ve bilgi birikimine göre örneklem seçimi yapabilmektedir. Ancak amaçlı örneklem ve kartopu örneklem türleri diğer örneklem türlerinden farklı olarak nitel araştırmada en çok başvurulan örneklem yöntemi olmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Kaya, 2014).

Karamık Gölü sulak alanı çevresinde 10 adet köy araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Karamık Gölü'nün kuzey ve kuzeydoğu kıyısında yer alan Karamık, Koçbeyli ve Orhaniye köyleri ise araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu köyler amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiştir (Şekil 3).

Söz konusu araştırmada örneklem seçimi yapılırken göl etrafındaki en eski yerleşmeler seçilmiştir. Karamık Gölü sulak alanının kullanım ve etkileşim durumları göz önüne alınmıştır. Çalışma alanında ekonomik, ekolojik ve kültürel olarak sulak alanla bağlarının kuvvetli olduğu düşünülen üç köy yerleşmesi 10 köy arasından örneklem olarak seçilmiştir. Bu yerleşmelerde yaşayan insanların göl temelli ekonomik faaliyetlerini sürdüren ve gölden en çok faydalanan yerleşmeler olmaları örneklem seçiminde etkili olmuştur. Örneklem seçiminde ayrıca, ilgili köylerin ve farklı etnik kimlikler ve değerlere sahip oluşu da etkili olmuştur.

Karamık Gölü güneyinde konumlanan Çayır yazı Köyü ve Aydoğmuş Köyü alanda bulunan diğer büyük ve köklü yerleşim merkezleridir. Ancak örneklem olarak seçilmemiştir. Bunun sebebi Çayır yazı ve Aydoğmuş'un göl ile olan etkileşiminin az olmasıdır. Söz konusu köylerde tarım, hayvancılık gibi faaliyetler ağırlıklı olarak yapılmasına rağmen göl ile alakalı kayda değer oranda bir faaliyet yapılmamaktadır. Yine gölün kuzeybatısında Denizli-Dinar yolu boyunca sıralanan Devederesi, Bulanık, Kılıçyaka Köyleri ve Karamık Gölü'nün güneyindeki Armutlu Köyü'nün günümüzde nüfus sayısı azdır. Aynı zamanda bu köyler ekonomik olarak gölden çok sınırlı miktarlarda yararlanmaktadır. Tüm bu sebepler söz konusu çalışmada örneklem seçimini etkilemiştir.



Şekil 3. Evren ve Örnekleme Alanları.

3.4. Veri Toplama Araçları:

Nitel araştırmalarda araştırılmak istenilen durum ve konunun odağına uygun olarak seçilen birçok veri toplama yöntemi bulunmaktadır. Bu çalışmada sayısal ve alana dair diğer verilerin temin edilmesi aşamasında resmi kurum ve kuruluşlar ile çalışma alanı ziyaretleri gerçekleştirilmiş ve söz konusu araştırmanın verileri bu şekilde oluşturulmuştur. Saha çalışmalarında katılımlı ve katılımsız gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemlerde yerel halkın alanla etkileşimlerini anlamak adına yerel halkla uyumlu şekilde davranışlar sergilenmiştir. Aynı zamanda yöre halkının göl ile alakalı olarak yürüttüğü balıkçılık, hayvancılık, tarım, avcılık gibi bir takım ekonomik faaliyetlere katılarak ortak vakit geçirilmiş ve ortak deneyimler sağlanmıştır. Bu gözlemler daha sonra tam anlamıyla hatırlanabilmesi için halkta tepki uyandırmadan kayıt altına alınarak yazıya aktarılmıştır. Bu gözlemlerde araştırmacı kimliğini koruma ve objektif olma gerekliliğine azami ölçüde özen gösterilmiştir.

Saha çalışmaları sırasında veriler toplanırken kullanılan diğer yöntem görüşme yöntemi olmuştur. Bu şekilde yöre halkının daha iyi tanınması ve araştırma için yüzeysel ve derinlemesine bilgi akışının sağlanması amaçlanmıştır. Gereklik durumu, fiziki şartlar, zaman ve görüşülen aktörlerin müsait olma durumlarına göre farklı görüşme teknikleri kullanılmıştır. Alan tarihi, kültürel özellikleri ve Karamık Gölü ile etkileşimleri hakkında derinlemesine bilgi almak amacıyla Orhaniye ve Karamık köyü yöneticileri, halkları ve özellikle ileri gelenleri ile açık uçlu sorular ile görüşmeler yapılmıştır. Aynı zamanda eski

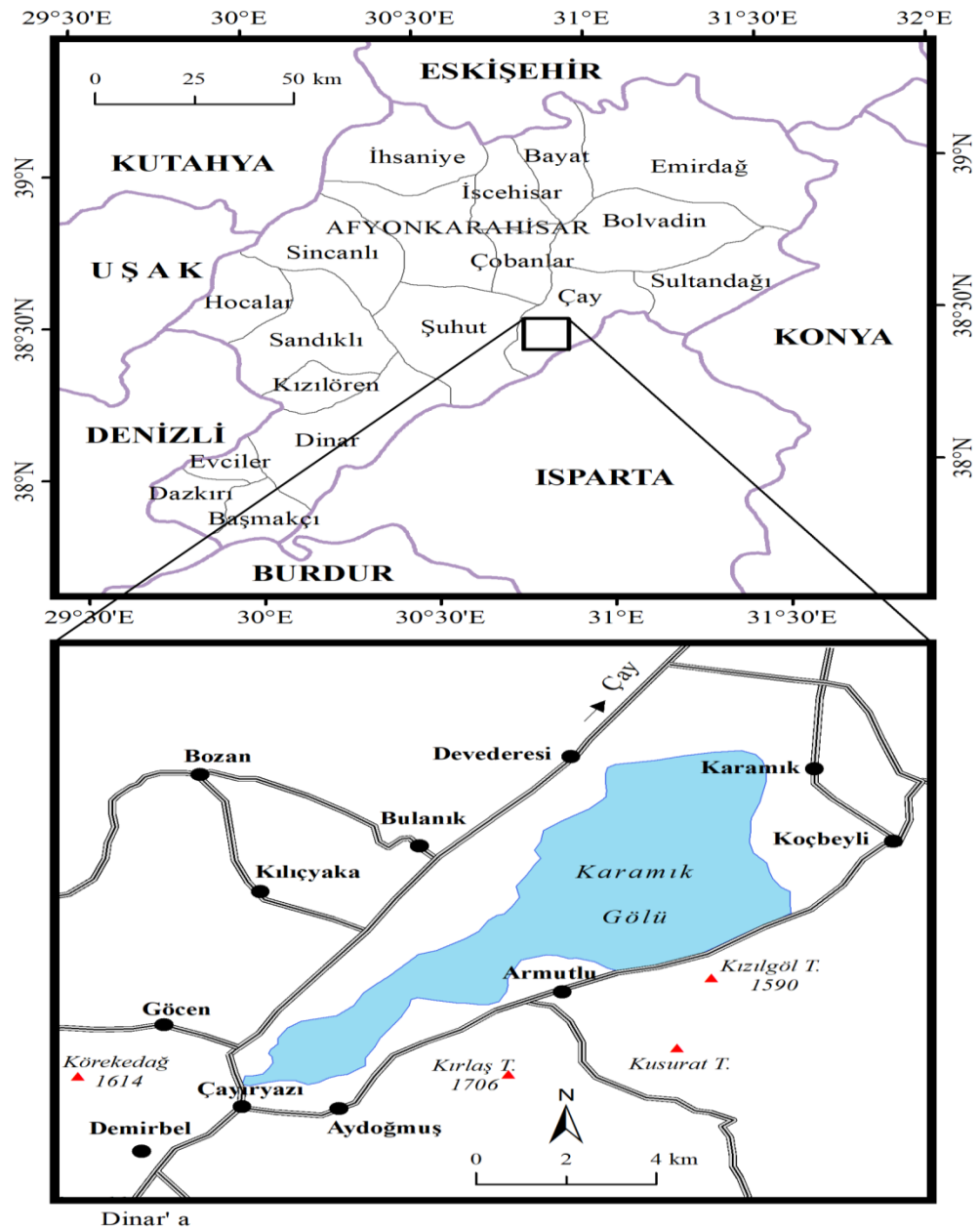
Koçbeyli Belediye Başkanı Ahmet Koçar ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması sırasında fiziki ortam ve zaman engeli olduğu durumlarda, daha fazla yüzeysel bilgiler edinmek amacıyla kısa görüşme yöntemine uygun görüşmeler de yapılmıştır. Açık uçlu görüşmeye sıcak bakmayan yaşlılar, avcılar ve bazı idari kuruluş yetkilileri ile kısa görüşmeler yapılmıştır. Sahada yapılan katılımlı gözlemler ve saha çalışmaları sırasında Karamık Köyü kahvesi ve köy meydanında tarafımızca önceden belirlenen yerel aktörlerle araştırmayı aydınlatıcı görüşmeler yapılmıştır. Tüm bu görüşmelerde sorular amaca uygun olarak ve açık, cevaplayıcı yönlendirme ve baskı altına almadan net bir şekilde görüşülenlere iletmeye çalışılmıştır.

Bilimsel olarak nitelendirilebilecek çalışmalarda verilerin toplanması kadar nasıl kayıt altına alındığı ve verilerle alakalı olan tüm aşamalarda araştırma ve araştırmacı etik ilkelerine uygunluk durumu da oldukça önem taşımaktadır (Demirci, 2014). Bu çalışmada yapılan tüm resmi kurum ziyaretleri ilgili yerlerden alınan izin belgeleri ile gidilerek yapılmıştır. Saha çalışması sırasında yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmak istenmiştir. Ancak görüşülen kişilerin bu konuda izni istenmiş ve izin verilmediği durumlarda ses kayıt işlemi gerçekleştirilmemiştir. Sorulan sorulara kayıt altına alındığı için rahat ve objektif bir şekilde cevap verilmediğinin anlaşıldığı durumlarda ses kaydı alınmamıştır. Yapılan görüşmeler akışı bozmadan ve dikkat dağınıklığına ortam hazırlamadan not defterine hatırlatıcı özetler halinde yazılmış ve aynı günün akşamında uzun halleriyle temize geçilmiştir. Böylece alınan bilgilerin geçerlik ve güvenilirliğinin artışı sağlanmıştır. Görüşmeler sırasında yapılan ses kayıtları yazıya aktarılmıştır. Tüm bu belirtilen çalışmalar yapılırken yöre halkının rutinini bozmamaya, yabancı etken gibi davranarak huzursuz bir ortam oluşturmamaya özen gösterilmiş; yerel yaşayanlara ve kültürlerine azami ölçüde saygı duyularak çalışmalar sonlandırılmıştır. Toplanan bilgi, belge ve dokümanlar, teorik temeller üzerinde yorumlanarak bu çalışmada yerini almıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Karamık Gölü Konum ve Genel Coğrafik Özellikleri:

Karamık Gölü Ege Bölgesi'nin iç kesiminde yer almakta olan Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çay ilçe sınırlarında; Isparta İli'nin Yalvaç, Afyonkarahisar ili'nin Çay ve Şuhut ilçeleri ile çevrelenen bir alanda yer almaktadır (Şekil 4). Denizden yüksekliği 1002 m olan Karamık Gölü'nün 4800 ha. sazlık ve bataklık, 400 ha. göl aynası olmak üzere toplam alanı 5200 ha. civarında bulunmaktadır.



Şekil 4. Karamık Gölü Sulak Alanı Lokasyon Haritası.

Karamık Gölü'nün yer aldığı çukurluk Sultandağları ve Kükürt Dağı arasında kuzey-güney doğrultulu olarak uzanan tektonik temelli bir havzadır. Bu havza faylanma sonucunda meydana gelmiştir (Yalçınlar, 1957). Karamık Gölü'nün içerisinde bulunduğu alan ve ovalık alanda kuaterner kumlu ve mil içerikli depolar üzerinde alüvyonlar oldukça fazla yer kaplamaktadır (Atalay, 1977). Aynı zamanda Sultandağları'nın alanda önemli bir yükselti oluşu söz konusu sahada kolluviyal oluşumlarını da mümkün kılmıştır. Karamık Gölü kuzeydoğu, doğu, güneydoğu, güney yönlerinde dağlar ve tepeler ile çevrelenmiş; kuzeyde ise Şuhut Ovası'nın batısı, Yavşan ve Aktaş Ovaları'nın batısına açık olarak konumlanmıştır. Karamık Gölü'nün Miosen başlangıcında oluştuğu tahmin edilmekle beraber Pleistosen'de oldukça fazla değişimler geçirmiştir (İlhan, 1966). Söz konusu alan Alp Orojenezine sert yapı bir kütle olarak katılmış, söz konusu orojenezin ilerleyen safhalarında Emirdağ ve Sultandağları'nda kısmi faylanma oluşmuş ve tüm bunların sonucunda Sultandağları ve Emirdağlar yükselirken Karamık Havzası çökmüş ve meydana gelmiş; bugün bulunduğu haline çok yakın bir hal almıştır (Atalay, 1977).

Karamık Gölü ve çalışma alanında bulunan diğer göller jeolojik devirlerde tek bir göl veya yakın ilişki içerisinde bulunan birbirlerine bağlı sular olarak var olmuşlardır. Yalçınlar, (1957); İlhan, (1966); Atalay (1977). Bu durumun devamı olarak söz konusu alanda Karamık Gölü de dahil tüm göller çeşitli yollarla doğal olarak birbirine bağlıdır.

Karamık Gölü tektonizma sonucunda meydana gelmiş doğal bir oluşumdur (Atalay, 1977). Ancak çeşitli amaçlara yönelik olarak yapılan seddeler ve su kanalları ile gölde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Taşkınlara ve taşınan toprakların gölü doldurmasına karşı Karamık Köyü civarında seddeler yapılmıştır. Aynı zamanda işler durumda olduğu dönemlerde SEKA kâğıt fabrikasına su taşımak ve kısmi sulama suyu kullanımı için açılan yapay kanallar göl ile alakalı diğer düzenlemeler arasındadır (Şekil 5).



Şekil 5. Gölün Kuzeybatısında SEKA Fabrikasının Su Kanalları.

Karamık Gölü tespit edilmiş iki adet düden ile Karakuş Dağları'nın altından Eğirdir Gölü'nü beslemektedir. Doğal bir oluşum şeklinde su devrini sağlayan bu düdenler, regülâtörler vasıtasıyla kapatılmış ve su devri gerçekleştirebilir hale getirilmiştir (Şekil 6). Buna gerekçe olarak ise SEKA kâğıt fabrikasının faal durumda olduğu zamanlarda Karamık Gölü suyunun Eğirdir Gölünü kirletmesi olarak gösterilmiştir. Daha sonraki yıllarda Karamık Gölü suyunun nispeten temizlenmesi üzerine bu düdenlerin doğal haline getirilmesi söz konusu olmuş, ancak Karamık Gölü'nün su seviyesinin azalması ve düdenlerin açılmasının bu durumu daha da tetikleyeceği gerekçesiyle düdenler açılmamıştır. Kesinliği resmi kurumlarca saptanmamış olsa da Karamık Gölü etrafında yapılan arazi çalışmalarında söz konusu düdenlere ek olarak gölün "Dipsiz" kaynağı ve yine gölün çeşitli yerlerinde başka sulak alanlarla da bağlantılı olduğu yöre halkı ve eski yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda öğrenilmiştir. Karamık Gölü çevresinde konumlanan köylerde yaşayan, özellikle bu köylerin yaşlı insanları söz konusu gölün yine aynı oluk içerisinde yer alan Dinar Karakuyu Gölü ile yer altından bağlantısı olduğu ve bu bağlantının eskiden beri yörede yaşayan insanlarca bilindiğini belirtmişlerdir.



Şekil 6. Gölün Güneyinde Düden ve Regülâtör.

Karamık Gölü'nün bulunduğu alanda karasal iklim özellikleri görülür. Gölün hemen kenarında konumlanan Koçbeyli Meteoroloji İstasyonu 1966-1989 yılları arasında ortalama yağışı 560 mm olarak ölçülmüştür. Bu ölçümlere göre, alandaki yağış dağılımında yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Karamık Gölü genel olarak debileri çok yüksek olmayan mevsimlik kaynaklarla beslendiği için bu dalgalanmalardan oldukça fazla etkilenmiş ve göl alanında zaman zaman ilerleme ve gerilemeler yaşanmıştır. Söz konusu dalgalanma bu kayıtlara göre ortalama on yılda bir kurak ve ardından sulak dönemlerin yaşanmasıyla tekrar etmiş ve kendini göstermiştir. Karamık Gölünün drenaj alanı 342 km² dir. Gölün su seviye değişimleri DSİ tarafından birincisi 1965 yılında olmak üzere ölçülmüştür (Kavurt, 1993). Karamık Gölü'nün alansal olarak gerilediği kısımları genellikle tarım faaliyetleri için

kullanılan alanlar olmuştur. Bu alanlarda daha fazla buğday tarım ürünü olarak tercih edilmiştir. Bu ürünün yanı sıra sulama faaliyetleri de bu alanlarda daha kolay olduğu için sulamalı olarak sebzeçilik ve meyvecilik faaliyetleri de yürütülmektedir. Domates, biber, salatalık gibi sebze üretiminin yanında vişne ve kiraz başta olmak üzere, elma, armut gibi meyvelerde bu alanlarda üretilmektedir. Aynı zamanda göl sularının gerilemesiyle ortaya çıkan alanlar mera alanları olarak da kullanılmaktadır. Yağış miktarı ve söz konusu gölün alansal değişimi karşılaştırmalı olarak Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7. Yağış Değerleri ve Karamık Gölü’nün Alansal Değişimi.

| Yıl | Yağış(mm) | Göl Aynası Alanı(Eylül)ha. |
|--------------------|--------------|----------------------------|
| 1967 | 658.9 | 252 |
| 1968 | 758.1 | 258 |
| 1969 | 729 | 357 |
| 1970 | 568 | 364 |
| 1971 | 541.4 | 342 |
| 1972 | 543.3 | 305 |
| 1973 | 470.2 | 232 |
| 1974 | 425.7 | 145 |
| 1975 | 669.5 | 102 |
| 1976 | 526.5 | 67 |
| 1977 | 411.7 | 54 |
| 1978 | 639.8 | 100 |
| 1979 | 541 | 45 |
| 1980 | 737.4 | 80 |
| 1981 | 628.3 | 133 |
| 1982 | 533.4 | 134 |
| 1983 | 479.5 | 134 |
| 1984 | 690.7 | 199 |
| 1985 | 410.6 | 190 |
| 1989 | 288.5 | 72 |
| Ort. 19 yıl | 560.2 | 172.875 |

Kaynak: Koçbeyli Meteoroloji İstasyonu Kayıtları, (Kavurt, 1993)

4.2. Karamık Gölü'nün Kültürel Ekolojisi:

4.2.1. Alanın Yerleşme Tarihi:

Anadolu tarih öncesi devirlerden günümüze kadar farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış; birçok köklü medeniyetin ve kültürün yıkılmasına ve bu uygarlıkların yerlerini başka uygarlıkların almasına şahit olmuştur. Çalışmamızın odak noktasının bulunduğu Ege Bölgesi'nin diğer bir ifade ile İç Batı Anadolu Bölümü çeşitli uygarlıkların doğup büyüdüğü daha sonra da yok olduğu bir alan olma özelliğindedir. Anadolu'da kurulan ilk medeniyetler Mezopotamya merkezli olmuş, daha sonra Anadolu'ya yayılarak Batıya doğru ilerlemişlerdir. M.Ö 2000'li yıllarda Orta Anadolu'da Hititler sahne almış daha sonra Luvî kültürü Hititlerin uzantısı olarak sahneye çıkmış ve bu medeniyetler yıkılarak yerlerini Friglere, Lidyalılara, İyonlara bırakmışlar ve bu medeniyetlerde Anadolu'nun batısına yönelerek kurulmuşlardır (Akurgal, 1990). Söz konusu medeniyetler Anadolu ve dünya tarihini etkileyecek güçte olmuş ve bünyelerinde bilim adına oldukça önemli insanlar barındırmışlardır. Söz konusu topraklarda Herodot, Pisagor, Strabon, Hipokrat ve daha sayısız çığır açan bilim insanı bilimlerin temellerini atmıştır (Başçavuşoğlu, 1951).

Bilinen ilk insandan bu yana insanlar temel yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilecek öğelere ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaçların karşılanması durumunda zaman içerisinde meydana gelen gelişmeler insanların farklı ihtiyaçlara yönelimini ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaç ve gelişmelerle insanlar yerleşik düzene geçmiş, çeşitli şekillerde mevcut arazilerden faydalanmış ve toplumlar oluşturmaya başlamışlardır. Söz konusu gelişmeler ilk insandan beri insanların içerisinde olan düzen kurma güdüsünü etkilemiş ve insanlar doğal çevrelerinden en iyi yararlanabilecekleri yerlerde ihtiyaçlarına göre düzenli olarak yerleşmiş ve yararlanmışlardır (Leakey ve Lewin, 1997). Bu ihtiyaca yönelik yerleşmelerin yer seçimi eski şehirlerin kurulumunda önemli rol oynamış, insanlar yer seçimini savunma, ticaret, besin temini vb. ihtiyaçlara yönelik yapmışlardır (Uğur ve Aliagaoglu, 2015).

Söz konusu çalışma alanı antik çağda Phrygia Bölgesi'nin doğu kesimi olarak değerlendirilmekte ve Phrygia Paroreia olarak adlandırılmaktadır. Bu alan Anadolu'nun Antik Çağ'da siyasal olarak en çalkantılı bölgesi olarak bilinmektedir (Mutlu, 2016). Phrygia'nın bölgeleri ve bu alanların tam olarak karşılıklarının nereler olduğu konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak Karamık Gölü'nün günümüzde idari olarak bağlı olduğu Çay İlçesi Antik Çağda "İpsos" adıyla bilinmekte ve Phrygia Bölgesi sınırları dahilinde olduğu düşünülmektedir (Şahin, 1986). Strabon'un Geographica "XIV" eserinde Phrygia'nın önemli bir bölümü olarak Phrygia Paroreia'yı gösterilmiş; başlangıcında Çay, doğu-batı doğrultulu uzanan dağ silsilesine sahip (Sultandağları), dağın eteklerinden iki

tarafı ova ile bütünleşen ve ovaların sonunda Laodikeia Katakekaumene (Lâdik) kenti bulunan alan şeklinde tasvir etmiştir (Şekil 7).

Günümüz adlandırmasıyla Afyonkarahisar iline bağlı Çay ilçe sınırları tarih öncesi çağlarda bir geçiş ve bağlantı güzergâhı olma özelliği göstermektedir. Neolitik Dönem özellikle olmak üzere Orta Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde kurulan uygarlıkların birçok kültürünün birlikte değerlendirilebilmesi ve yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında kullanılan obsidyen malzemelerin elde edilebilmesinin Çay ilçe sınırlarından geçecek şekilde güzergâhlı bir yolun kullanılması gerekliliği ve ancak bu malzemelerin bu yolla elde edilebileceği tahmin edilmektedir (Bahar ve Koçak, 2006).

Arkeologlar tarafından söz konusu alana yönelik yapılan çalışmalarda erken ve geç kalkolitik çağa ait birçok yerleşme ve kalıntılar bulunmuştur. Karamık Höyük yerleşim alanında yapılan kazılar sonucunda bu alanın Kalkolitik Çağ'dan izler barındırdığı anlaşılmıştır. Tunç Çağının özellikle son dönemlerine yönelik bulgular dönemin siyasal özellik ve kaos durumuna bağlı olarak net olmamakla beraber Anadolu'nun doğusunda büyük bir güç olarak Hitit Devleti kurulmuştur. Karamık Gölü ve bulunduğu alan Hitit Devletinin merkezi otorite sahasından uzakta kalmakta ve Arzawalılar sınırında bulunmaktadır (Bahar ve Koçak, 2004). Daha sonra yapılan çalışmalar Hitit Dönemi'nde söz konusu alanın Tarhuntaşsa Krallığının kuzeybatısında Walma ve Pitaşsa'yı da içine alan bölgede bulunduğunu göstermiştir (Bahar, 2002). Karamık Gölü'nü de içerisine alan sahada Demir Çağı kargaşa durumundan dolayı özellikle yerleşmelerin değerlendirilmesi bağlamında bilinmemektedir. Helenistik ve Roma Dönemi tarihinde söz konusu çalışma sahası oldukça fazla önem arz etmekte, özellikle Octavianus Actium Savaşı ve bu dönemde yapılan birçok savaştan dolayı alandaki sınırlar oldukça fazla değişime uğramıştır (Mutlu, 2016). Ancak söz konusu dönemlerde özellikle Roma Devleti'nin merkezi otoritesinin oldukça sağlam olması nedeniyle çalışma sahasında devlet sayısı ve nüfus oranlarının arttığı bilinmektedir (Bayar, 2011: 39).

Çay çevresinde yapılan çalışmalarda Ana Tanrıça Kybele heykelleri bulunmuş ve bu heykeller Afyonkarahisar'da müzede sergilenmektedir. Aslen tarih öncesi devirlere dayanan ve köklerini yakın doğudan alan ve birçok farklı kültürde farklı isimlendirmeleri olan Kybele, Frigyalılar ile birlikte "Matar Kubile", "Kybebe" olarak isimlendirilmiş ve çalışma sahasının da bu şekilde tarihine yansımıştır (Sivas, 1999). Anadolu da 7.000 yıldan bu yana tapınılan Kybele için Anadolu'nun en büyük tapınağı yine söz konusu alan çevrelerinde inşa edilmiştir. Kybele ve söz konusu tapınak ile alakalı olarak birçok efsane günümüze ulaşmıştır. Bunların en önemli ikisi şu şekildedir (Bayar, 2011; Rana, 2006).

“Tanrıça Kybele’ye aşık olan Attis, o dönemde Frigya Bölgesinin en yüksek dağı olan Olimpos Dağlarında (Sultandağları) gezintiye çıktığı sırada bir yaban domuzu tarafından saldırıya uğrar ve yaralanır. Yaralanan Attis’in kanları oldukça fazla akar ve günümüzde “Afyon Şekeri” olarak adlandırılan ve yalnızca Afyonkarahisar’dan çıkan mermer türüne damlar. O günden beri söz konusu mermerin içerisindeki kırmızı damarların Attis’in kanı olduğu efsanesi bilinmektedir. Bu mermerin çıkarıldığı Persis Dağı’nda bulunan tepe Tanrıça Kybele’ye ithaf edilmiştir”

“Ana Tanrıça Kybele efsaneye göre bir çobana aşık olur ve onu diğer tüm kadınlardan soyutlamak adına Pessinus adındaki bir yerdeki tapınakta görevlendirir. Çobanın başka herhangi bir kadınla görüşmesini ve evlenmesini yasaklar. Ancak aradan zaman geçtikten sonra bu çoban güzeller güzeli Kral Midas’ın kızına aşık olur. Tanrıça bunu haber alır almaz çobanın aklını alır ve çobanı deliye dönüştürür. Çoban kendini dağlara vurur ve bu süreçte çakmak taşı vasıtasıyla üreme organını keser. Çobanı hala seven ve ölümüne üzülen tanrıça onu Agdistis adıyla anılan bir çam ağacına dönüştürür ve ölümsüzleştirir. Çam ağaçlarının yapraklarını hiç dökmeleri ve yeşil kalmaları bu efsaneye dayandırılır. Günümüzde de bazı kiliselerde görevli rahiplerin hadım olmak zorunda oluşu geleneğinin buradan kaynaklandığı düşünülmektedir.”

Söz konusu efsanede belirtilen Olympos Dağı yöresinin en büyük dağı olan ve çevresindeki göllerle yapısal ve kültürel olarak önemli bağlara sahip olan Sultan Dağları olduğu tahmin edilmektedir. Yine Hititlerin en önemli ticaret yolu olan Kral Yolu Hattuşaş’tan başlayarak İpsos’u (Çay) içine alarak Efes’e ulaşmaktadır (Şekil 8). Çay ve Karamık Gölünün çevresinde yapılan kazılarda bulunan bulgular söz konusu ilişkileri açıklar ve kanıtlar nitelikte olmuştur (Bayar, 2011).

Hititlerin ardından Çay ve çevresi Frigler için önemli alanlar olmuştur. Söz konusu dönemde oluşan Frig Vadisi söz konusu çalışma sahasının etkileşim alanı içerisinde kalmaktadır. Bu çalışmanın odağında bulunan alan Frigya Medeniyeti için tanrıalarının yaşadığı topraklar olarak nitelendirilmiş bundan dolayı da o tarihlerde önemli bir dini merkez olmuştur. Konuyla alakalı olarak (Bayar, 1996: 79);

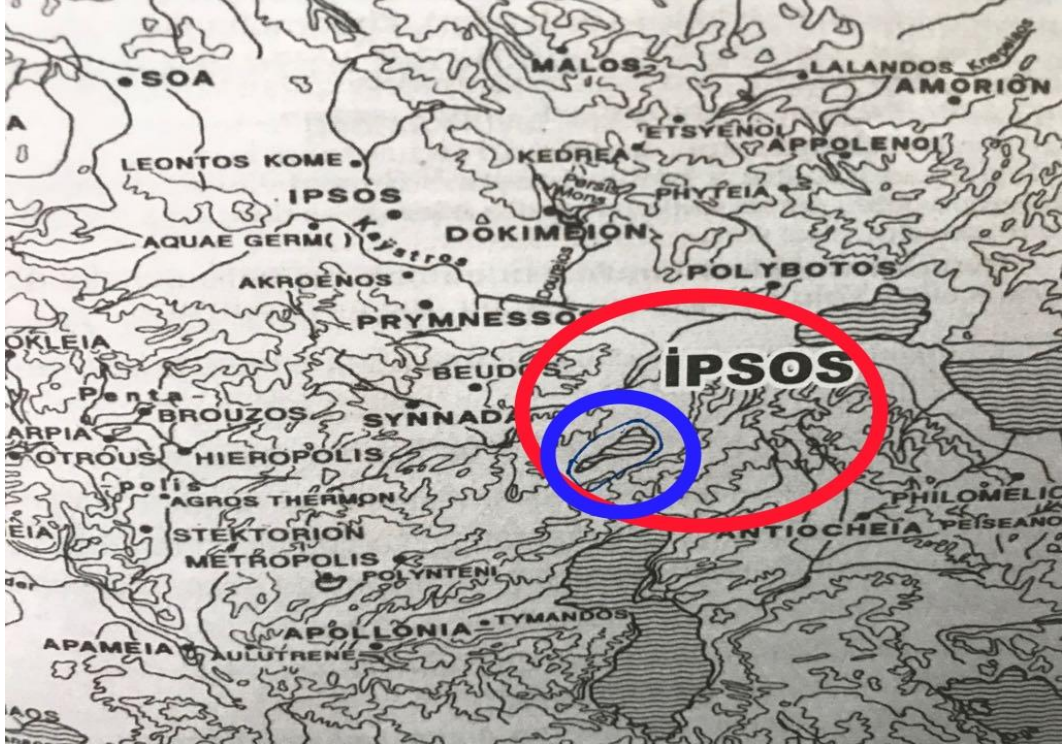
“Anadolu tanrılarında Zeus Alsanos’un bu dönemde Sultandağlarında hayatını sürdürdüğü ve aynı şekilde orman tanrısı Satiros’un da bu dağlarda yaşadığına inanılmış. Satiros günümüzde ki ismiyle Gelincik Ana Mağarası’nda (Arcadia Mağarası) da doğmuştur. Annesi Dryop adında Hymphe (orman perisi) olan Satiros, Zeus Alsanos’un gayrimeşru çocuğu olarak bilinmektedir. Satiros insan başlı, keçi ayaklı, sakallı, kuyruklu ve boynuzlu olarak doğmuştur. Satiros doğar doğmaz yeşilliklerde keçilerle dans eder ve her sabah erkenden kalkarak kutsal sudan içer ve dağlarda dolaşarak şarkılar söylemiş. Ancak

Kral Midas Satiros'u yakalamak ister, başına ödülleri koyar ve Satiros'u takip ettirir. Satiros'un sabah kalkıp su içtiği Ulupınar'ı keşfeder ve suya şarap karıştırır. Her gün olduğu gibi suyu içmeye gelen Satiros şaraplı suyu içer ve orada bayılır. Kral Midas'ın adamları onu yakalar ve Midas'ın huzuruna götürür. Midas onu Gordion mabedine hapseder. O günden sonra yöre halkı Satiros'un musikisinin ormandaki ağaçlarda yankılandığına inanır ve başları sıkışınca Satiros'un onlara yardıma geleceğine inanırlarmış.”



Şekil 7. M.Ö. 2.YY'da Anadolu'da Bulunan Medeniyetler

(<http://www.arkeolojidunyasi.com>).



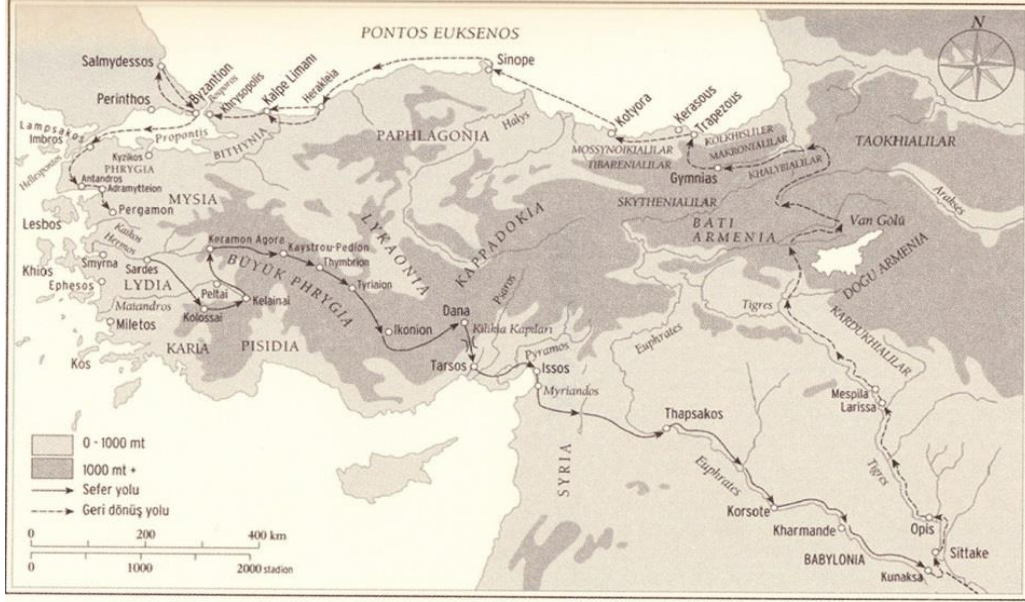
Şekil 8. Antik Dönemde Phrygia, İpsos (Çay) ve Karamık Gölü (Bayar, 2011).

Frigyalılar, çok zengin kültürleri ve Truva savaşlarındaki rolleri yine Homeros'un İlyada Destanı'nda da kendine yer bulmuştur. Söz konusu coğrafyanın fiziki özelliklerini anlatan ve açıklayan; yer yer ayrıntılı olarak betimleyen ve sosyal, siyasal anlamda önemini anlatan olaylar yine bu destana konu olmuştur.

Teze konu olan çalışma sahasında ve etrafında M.Ö. 6 YY.'da Persler egemenlik kurmuştur. İki yüzyıl kadar bu alan Pers egemenliğinde kalmış ve Pers İmparatorluğu Çay ilçesini, Antik Dönem'deki adıyla "İpsos Kentini" içine alan bir ticaret yolu oluşturmuş ve bu yoldan askeri amaçlı batıya yaptıkları seferlerinde de yararlanmışlardır. Çay ve köylerinde yapılan çalışmalarda bu döneme ait olduğu saptanan gümüş Darius paraları bulunması alandaki ticari faaliyet yoğunluğunu kanıtlar nitelikte olmuştur (Bayar, 2011). Aynı zamanda Pers satraplarının (vali) hükümdarlık ve otoritelerini sağlama mücadeleleri bağlamında yaptıkları savaş amaçlı ordu sevkiyatları da söz konusu çalışma alanı içerisindeki bölgede meydana gelmiştir (Şekil 9). Pers satrapları arasında yaşanan Peloponnesos Savaşı'na şahit olan ve sefere bizzat katılan tarihçi ve ilk savaş muhabiri olarak değerlendirilen Ksenophon söz konusu seferi M.Ö. 401 yılında şöyle anlatmıştır.

"Kyros beraberindeki ordu Sardes'ten yola çıktı. Lydia sınırları içerisinde yer alan topraklarda 3 gün yaya yolculuk yaptılar ve bu sürede 20 parasang (yaklaşık 120 km) yol aldılar. Vardıkları yer Malandros (Menderes) Irmağı idi. Bu ırmağın üzerinde 7 kayak vasıtasıyla köprü oluşturuldu. Daha sonra 8 parasang yol alındıktan sonra Kolossai (Honaz)

ve oradan üç gün sonra Gelainai'a (Dinar) ulaşıldı. Bu yerleşme Frigyanın en büyük yerleşmelerindendi. Burada bir müddet konaklandı. Buradan Keramon Agoraya geçildi. Burası Mysia sınırında Frigyanın en nüfuslanmış şehriydi. Buradan 30 parsang(160 km.) daha gidilerek Kaystrou Pedion(Bolvadin)'e ulaşılmıştır. Burada beş gün kadar bir mola daha verilmiştir.” (Ksenophon, Anabasis Çev. Ari Çokona).



Şekil 9. Peloponnesos Savaşı Sefer Güzergâhı (Ksenophon, Anabasis, 2015. Çev. Ari Çokona).

Sonraki yıllarda Çay'da (İpsos) Büyük İskender'in Perslerin hâkimiyetine son vermesi sonucu Akşehir, Çay, Karamık ve Anadolu'nun hemen her yerinde Helenistik Dönem başlamıştır. Pers baskısında kurtulan İpsos ve çevresi bu dönemde yoğun şehirleşme ve nüfuslanmaya sahne olmuştur (Bayar, 2011). Büyük İskender'in ölümü üzerine krallığı parçalara ayrılmış ve bu parçalar farklı komutanlar tarafından yönetilmiştir. Komutanlar arasında yaşanan hükümdarlık kavgaları beraberinde “İpsos” savaşını getirmiş ve bu savaş dünyanın gördüğü en kanlı savaşlardan birisi olmuştur (Burstein, 1985). Savaş sonucunda İpsos ve çevresi bir generale daha sonra ise Selevskoslar ve Bergama Krallığının hükümdarlık sahasına geçmiştir; bu savaşlar ve doğal afetler sonucunda Friglerin oluşturduğu yerleşimler yakılmış ve yıkılmış, bundan dolayı söz konusu alana yanık Frigya anlamına gelen Parereos Phrigia adı verilmiştir (Bayar, 2011).

Bergama Kralı ölürken İpsos ve çevresini Roma Devleti'ne bırakmıştır. Alanda yapılan çalışmalar sonucu söz konusu dönem kalıntıları “Karamık Höyükte” bulunmuştur. Roma Dönemi'nde teze konu olan çalışma alanı Frigya olarak Anadolu Eyaleti olma özelliği göstermiştir (İlasli, 2001). Roma Döneminde yine Karamık Gölü ve çevresi imparator çiftliği olarak kullanılmış; daha sonraları Karamık Gölü ve etki ettiği araziler Roma lejyonlarına

verilmiştir. Sonraki yıllarda Roma İmparatorluğu ikiye ayrılmış ve Doğu Roma İmparatorluğu söz konusu alan hakkında söz sahibi olmuştur. Karamık Gölü'nün de bünyesinde bulunduğu Çay ilçesi ve yakın çevresi bu dönemde Bizans için oldukça fazla önem taşımış; Hıristiyanların hacı olmak için gittikleri Kudüs'e giden yol güzergâhının üzerinde yer almıştır (Talbert, 2010).

İlerleyen yıllarda Çay ve çevresi Türkleştirilmiş; Büyük Selçuklu Devleti zamanında Türkler ve Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmiş, Anadolu Selçuklu'nun kurulmasından sonra Anadolu Selçuklu yönetiminde olmuştur. Anadolu Selçuklu devrinde haçlılar Anadolu da oldukça fazla karışıklıklar çıkarmış, birçok şehir ve köyü yakıp yıkmış; Anadolu Selçuklu hükümdarı Kılıçaslan'ın ölümü ile Anadolu'daki Türk birliği bozulmuş ve Bizans Anadolu'ya saldırılar yapmıştır. Ancak başarısız olan Bizans komutanları ile 1116 yılında Bolvadin Anlaşması imzalanarak alan resmen Türk yurdu olmuştur (Bayar, 2011).

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun Türk yurdu olmasını perçinleyen diğer bir savaş Karamık Beli (Myriokepholon) Savaşı olmuştur. Söz konusu savaşın geçtiği alan üzerinde birkaç farklı yorum bulunsa da Bizans İmparator'u Manuel'in ordularını yürütürken Karamık'tan geçtikleri bilinmektedir (Çay, 1983). Savaş sonrası Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkmenlerin bir kısmı Çay ve Karamık Gölü civarlarına yerleşmiş ve alandaki etnik çeşitliliği oluşturmuşlardır. Aynı zamanda 1243'lü yıllarda Anadolu'ya Moğollar tarafından yapılan istila hareketi Türk aşiretlerinin Karamık Gölü ve çevresinde yerleşmesini sağlamış ve hızlandırmıştır (Bayar, 2011). Sonraki yıllarda Beylikler Döneminde Hamitoğulları, Eşrefoğulları, Germiyanogulları gibi bir takım beylikler söz konusu alanın yönetiminde söz sahibi olmuşlardır.

Osmanlı Devleti Dönemi'nde Karahisar-ı Sahip'in kazalarından birisi olarak Çay ve o kazanın nahiyesi olarak Karamık idari olarak bölümlenmiştir (Küpeli, 2001). Bu dönemde Karamanoğlu İbrahim Çay ve Karamık'ı yağmalamış; yine aynı alanlara sık sık eşkıya baskınları yapılması sebebiyle bu alanlarda yaşayan halk çeşitli illere göçe zorlanmış ve alanın nüfus ve yerleşmesi bu durumdan oldukça fazla etkilenmiştir (Koçu, 2016).

Daha yakın tarihe gelindiğinde Karamık Gölü etrafında konumlanan köylerin genel olarak Orta Asya'dan ve özellikle Hazar Denizi çevresinden bu alana geldikleri bilinmektedir. Göç eden bu insanlar söz konusu alana gelmeden önce bir süre Emirdağ ilçesi civarlarında yerleşmiş daha sonra Karamık Gölü çevresine yerleşmişlerdir. Yapılan saha çalışmalarında Orta Asya'dan gelen insanların geldikleri alanların su varlıklarının bol olması ve bu durumun Karamık Gölü'nün etrafında da mevcut olması bu alanı çekici hale getirmiştir. Aynı zamanda Orta Asya'dan gelen insanların buğday hasadını ve un üretimini bilmesi bu alanı seçmelerinde etkili olmuştur (Şekil 10). Sultan Dağları, Karakuş Dağları

başta olmak üzere diğer yükseltilerde ortaya çıkan sular üzerinde değirmen kurulmasının elverişli olduğu için yaşam şekli benzerliğinden dolayı Karamık Gölü ve drenaj alanı yerleşme için uygun görülmüştür (Şekil 11) (Koçar, mülakat).



Şekil 10. Karamık Tarihi Buğday Değirmeni.



Şekil 11. Karamık Köyü Su Değirmenleri.

Aynı zamanda Karamık Gölü ve yakın çevresinin merkezi olan konumu ve önemli yollar için kavşak olma durumu yerleşmelerin kurulum tarihlerinin eskilere gitmesi, bu yerleşmelerin ve yerleşmelerde yaşayanların yoğunluğu üzerinde oldukça etkili olmuştur (Bayar, 2011).

Karamık Gölü'nün isim kökenine bakıldığında bu alana Türkleşme sürecinden sonra Karamık adının verildiği görülmektedir. Karasal iklim bölgelerinde sıkça rastlanan "karamuk" çalısının alanda bulunmasından dolayı gölün bu şekilde isimlendirildiği düşünülmektedir (Şekil 12). Diğer bir rivayete göre savaşlardan sonra söz konusu alanın

paylaşımı sırasında veya alana göç eden ailelerde birinin “Karamık Sülalesi” olarak anılmasından dolayı bu göle Karamık Gölü adı verildiği düşünülmektedir (Karamık Okulu Tarihçe, 2005).



Şekil 12. Karamık Gölü’ne İsim Veren Karamuk Çalısı (*Berberis Crataegina*).

Karamık Gölü etrafında konumlanan yerleşmeleri oluşturan insanların etnik köken farklılıkları ve aynı yerleşme içerisinde yaşayan halkın yer yer etnik kökenlerinin başka oluşu çalışma yapılırken dikkat çeken bir özellik olmuştur. Gölün yakın çevresinde en eski yerleşmelerden birinin Karamık Köyü olduğu yapılan arazi çalışmaları sonucunda öğrenilmiştir. Bayar (2011) Karamık Köyü’nün ismini gölden aldığı belirtmiştir. Bu köyde en eski yaşayan insanlar kendilerini “Türk” olarak belirtmekte; aynı köyde Yörük ve İran göçmeni Acemler’de yaşamaktadır. Karamık Köyü’nde yaşayan topluluklardan Acemlerin göl ile alakalı olarak çok fazla faaliyet yapmadıkları ve gölden yararlanmalarının diğer insanlara göre sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Karamık Gölü’nün çevresine olan olumlu etkileri sonucunda Karamık Köyünü göl kenarına kuran ilk insanlar net olarak bilinmeyen bir tarihte ağır bir sıtma salgınına yakalanarak önemli sayıda kayıp vermişlerdir. Hayatta kalan insanlar köyü “Andızlı Suyu” mevkesine taşıyarak biraz da olsa gölden uzaklaşmışlardır (Şekil 13). Yine birçok insan Afyonkarahisar şehrine göç etmişlerdir.



Şekil 13. Karamık Köyü Andızlı Suyu.

Karamık Gölü kenarında yer alan ve örneklem olarak seçilen diğer bir yerleşim de Koçbeyli Köyü'dür. Bu köyün tarihte ismi Şevikli olarak bilinmektedir. İsim kökenine bakıldığında köyü kuran Cerit Yörükleri'nin iyi cirit oynayan dinamik insanlar olması nedeniyle söz konusu yerleşmeye "Şevikli" adı verilmiştir (Bayar, 2011). Köyün ismi Koçbeyli olarak 1900'lü yılların sonlarında değiştirilmiştir. Söz konusu köyde günümüzde Cerit ve Geygel Yörükleri yaşamaktadır.

Karamık Gölü ile yakın ilişki içerisinde bulunan diğer bir yerleşme Orhaniye Köyü'dür. Köyün yerleşme tarihi Arkaik Dönem'den başlayıp günümüze kadar çeşitli isimler değiştirerek ulaşmıştır. Köyün adı Osmanlı Devleti Döneminde "Bodrum" olmakla birlikte Kırımdan alana göç ederek yerleşenler Bodrum Köyü'nün yerini 1 km kadar değiştirerek Orhaniye Köyü'nü kurmuşlar; daha sonra bu köye Pomaklar ve Kırım'dan Romanya üzerinden gelen Tatarlar yerleşmişlerdir (Bayar, 2011). Günümüzde de bu yerleşmede Stalin baskısından kaçarak alana yerleşen ve az kelimeyle de olsa Tatarca konuşan insanların torunları yaşamaktadır.

Söz konusu bu alanda bulunan yerleşmeler Karamık Gölü etrafında yoğun olarak bulunmaktadır. Sulak alanın kendi çekiciliği ve çevresine sağladığı katma değer bu alanın tarihten bugüne göç almasını ve nüfuslanmasını sağlamıştır. Söz konusu alanda Tatarlar, Türkler, Kürtler, İranlılar yaşamakta ve bir etnik mozaik oluşturmaktadır. Alanda Cerit, Geygel, Manavlu, Hayta, Saçıkara, Sarıkeçili Yörükleri ve Hindistan, Romanya kökenli Çingeneler de yaşamaktadır (Koçar, Mülakat).

4.2.2. Yerel Yaşam Biçimleri:

4.2.2.1. Tarım:

Tarımsal faaliyetler alanda ekonomik olarak yapılan en önemli geçim faaliyetlerinden biridir. Karamık Gölü'nün idari olarak bağlı bulunduğu Çay ilçesi ve gölün etrafında konumlanmış belediye ve köylerin ekonomileri önemli ölçüde tarımsal faaliyetlere dayanmaktadır (Çizelge 8-9). Bu durumu Karamık Gölü'nden faydalanarak sebze ve meyve tarımı yapan Ahmet K.;

“Burada ürettiğimiz ürünler bizim elimiz, ayağımız. Burada yetiştirdiğim ürünleri ben aileme yedirerek hayatımı sürdürüyorum. Geriye kalan kısmı toptancılara satarak ya da pazarda sergileyerek ailemi geçindiriyorum. Bu sayede çocuklarımı okuttum. Tarım da olmasa halimiz harap olurdu.” sözleriyle tarım faaliyetlerinin yöre halkı için önemini gözler önüne sermiştir.

Çizelge 8. Çay İlçesi Arazi Kullanımı (2017).

| Kullanım Şekli | Alanı Oran (%) | Toplan Alan (Da) | Toplam Alana Oranı (%) |
|-----------------------------------|----------------|------------------|------------------------|
| 1.Kültüre Elverişli Arazi | | | |
| a-Sulu Tarım Arazisi | 140.360 %61,9 | 226.695 | 31,63 |
| b-Kuru Tarım Arazisi | 86.335 %38,1 | | |
| 2-Kültüre Elverişsiz Arazi | | | |
| a-Çayır-Mera | 223.560 %45,6 | 489.826 | 68,37 |
| b-Orman-Fundalık | 73.860 %15,1 | | |
| c-Diğerleri | 192.406 %39,3 | | |
| TOPLAM | | 716.521 | 100 |

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü. (Brifing Raporu, 2017).

Çizelge 9. Çay İlçesi Kültüre Edilebilir Arazi Kullanımı (2017).

| Kullanım Şekli | Alanı (Da) | Oran (%) |
|-------------------------------|----------------|--------------|
| Tarla Arazisi | 226.695 | % 78 |
| Meyvelikler ve Bağ | 27.207 | % 9 |
| Sebzelikler | 950 | % 2 |
| Nadas | 24.382 | % 8 |
| Kullanılmayan Tarım Arazileri | 10.000 | % 3 |
| TOPLAM | 289.234 | % 100 |

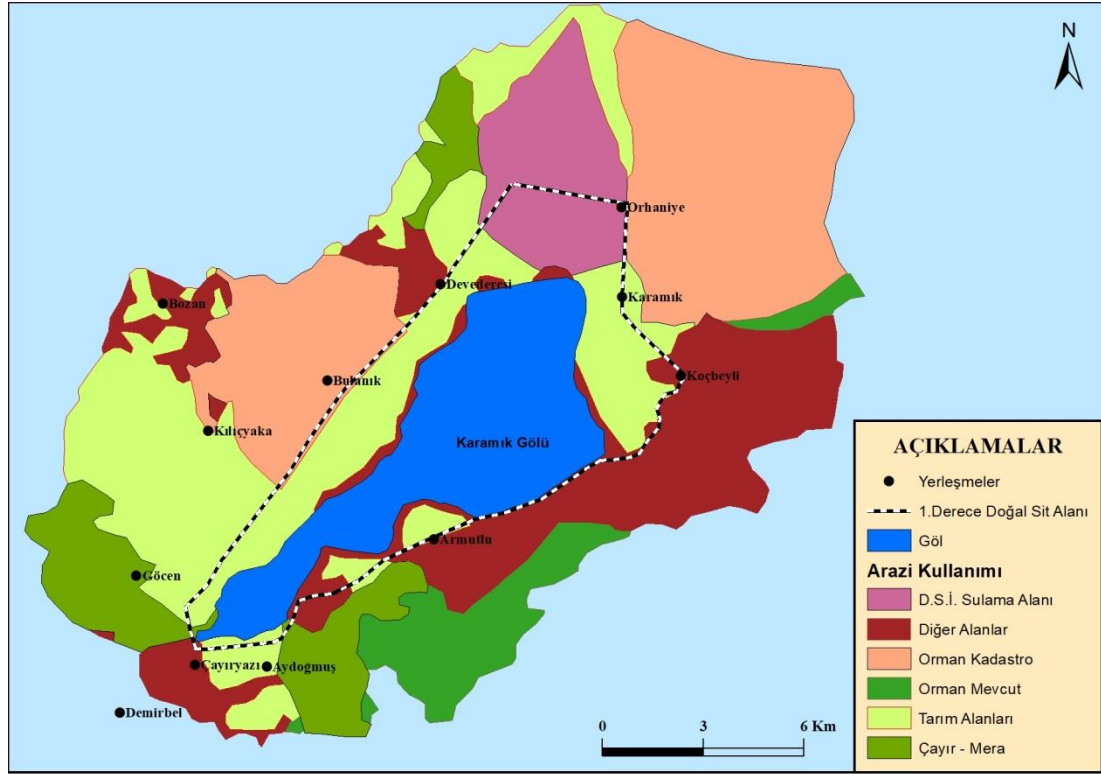
Kaynak: Gıda Tarım ve Havacılık İlçe Müdürlüğü. (Brifing Raporu, 2017).

Çay ilçesinin doğu-batı yönlü olarak içine alan ve çevreleyen ovalarda, Karamık Gölü drenaj alanı çevresinde ve göl etrafında toprakların oldukça verimli ve sulanabilir alanlar olması yörede tarımı elverişli hale getirmiş; alanda meyve sebze ürünleri genel olarak sulu tarım, buğday ve türevleri olan hububat tarzı ürünler ise kuru tarım biçimiyle üretilmektedir.

Karamık Gölü, çevresinde bulunan yerleşim alanlarının tarımsal üretimine destek sağlar niteliktedir. Bu alanla ilişkili olan tarımsal arazilerde buğday, arpa, şeker pancarı, haşhaş kabuğu, haşhaş tohumu, patates, nohut, fasulye, ay çiçeği, kimyon gibi tarımsal ürünlerin üretimi yapılmaktadır. Aynı zamanda kavun, karpuz, turp, domates gibi meyve ve sebze üretimi söz konusu alan için önem teşkil etmektedir. Söz konusu ekili alanların yanı sıra dikili alanlar da yöre ekonomisini oldukça fazla desteklemektedir. Kiraz, vişne, elma, armut gibi meyve ağacı çeşitleri alanda en çok bulunan dikili ürünler olarak dikkat çekmektedir. Bu ürünlerde ve son zamanlarda kayısı ağacının devlet eliyle teşvik edilmesi, kredi ve prim olanaklarının devlet tarafından sağlanması durumundan dolayı dikili ağaç sayıları ve hasat edilen ürün miktarları zaman zaman değişiklikler göstermektedir. Konuyla alakalı olarak Orhaniye Köyü'nde meyvecilik ile uğraşan çiftçiler;

“Biz tohumlarımızı eker, fidanlarımızı dikeriz. Daha sonra bakımlarını da yaparız. Ancak tohumların sebze olacağı ya da fidanların meyve vereceğini bir tek Allah bilir. Şimdi az olsa da eskiden çok olurdu. İklimdeki ufak bir değişiklik bütün hasadımızı yok eder. Dolu yağar mesela o zaman büyük zarara uğrarız. Zaten yaptığımız tarım karnımızı doyurmaya ancak yetiyor. Zararımız az olsun maliyet ucuzlasın diye devletin desteklediği ürünleri yetiştirmeye çalışıyoruz. Bu şekilde biraz da olsa daha kârlı çıkıyoruz.”

diyerek devlet destekli haşhaş gibi ürünlerin yöre tarımı için önemini vurgulamıştır. Karamık Gölü etrafında bulunan yerleşmelere bağlı tarım alanlarının kullanım amaçlarına göre mevcut durumu Çizelge 10’da gösterilmiştir.



Şekil 14. Karamık Gölü ve Çevresinin Arazi Kullanımı Haritası

(Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012’den Değiştirilerek).

Çizelge 10. Karamık Gölü Çevresindeki Tarım Alanlarının Kullanış Amaçlarına Göre Dağılımı, 2017.

| Kasaba /Köyler | Tarla Alanı | Sebze Alanı | Meyve Alanı | Nadas Alanı | Diğer Alan | Toplam Alan |
|----------------|-------------------|----------------|------------------|------------------|----------------|-------------------|
| Armutlu | 1.629.408 | 2.508 | 26.375 | 5.929 | 28.894 | 1.694.114 |
| Aydoğmuş | 1.032.758 | 9.352 | 141.786 | 181.728 | - | 1.365.624 |
| Bulanık | 2.985.731 | 24.569 | 248.134 | 1.120.606 | 72.698 | 4.451.738 |
| Çayır yazı | 2.920.635 | 94.203 | 238.112 | 512.452 | - | 3.765.402 |
| Devederesi | 3.119.012 | 26.084 | 200.976 | 1.481.345 | 125.242 | 4.952.659 |
| Karamık | 4.747.583 | 3.706 | 19.047 | 81.089 | 18.985 | 4.870.41 |
| Kılıçyaka | 3.182.16 | 48.878 | 290.422 | 1.324.304 | 23.028 | 4.868.792 |
| Koçbeyli | 892.352 | - | 18.519 | 9.48 | 10.239 | 930.59 |
| Orhaniye | 2.402.942 | 0.653 | 72.042 | 197.261 | 26.747 | 2.699.645 |
| TOPLAM | 22.912.437 | 209.300 | 1.255.413 | 4.904.723 | 305.833 | 29.535.074 |

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (Brifing Raporu, 2017).

Söz konusu alanda yapılan hububat ve tahıl ürünleri üretimi genellikle kuru tarım metoduyla yapılırken, meyve ve sebze üretimleri sulamalı tarım metoduyla yapılmaktadır (Çizelge 11). Bu alanda sulu tarım Karamık Gölü ve bu gölün geleğenleri çevresinde ağırlıklı şekilde yapılmaktadır. Bu sulama faaliyetleri devlet sulamaları (DSİ faaliyetleri), kooperatif sulamaları ve çiftçilerin bireysel sulamaları yoluyla gerçekleştirilmektedir (Şekil 15). Son zamanlarda özellikle kooperatif konusunda yöre halkının yaşadığı problemler sulamayı sekteye uğratmıştır.

Çizelge 11. Karamık Gölü Çevresinde Bulunan Yerleşmelerin Tarım Arazilerinin 2017 Yılı Sulanabilirlik Durumu ve Sulanma Şekilleri.

| Kasaba/ Köyler | Yüz Ölçümü | Tarım Alanı (Ha) | Sulanabilir Alan(Ha) | DSİ Sulamaları (Ha) | Koop. Sul(Ha) | Halk Sul.(ha) | Toplam Sulanan Alan (Ha) |
|-------------------|---------------|------------------------|-------------------------|---------------------------|------------------|---------------|-----------------------------------|
| Armutlu | 1.552 | 257 | 115 | - | 60 | 112 | 172 |
| Aydoğmu | 1.467 | 249 | 99 | - | 200 | 100 | 300 |
| Bulanık | 2.216 | 956 | 706 | - | 200 | 150 | 350 |
| Çayıryazı | 1.334 | 451 | 101 | - | 100 | 250 | 350 |
| Devederesi | 3.031 | 800 | 321 | - | 543 | 275 | 818 |
| Karamık | 3.400 | 304 | 7 | - | 400 | 10 | 410 |
| Kılıçyaka | 2.257 | 1.064 | 764 | - | 100 | 200 | 300 |
| Koçbeyli | 3.927 | 242 | 92 | - | - | 150 | 150 |
| Orhaniye | 1.102 | 311 | 223 | - | - | 40 | 40 |
| TOPLAM | 20.286 | 4.634 | 2.428 | - | 1.603 | 1.287 | 2.890 |

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü (Brifing Raporu, 2017).



Şekil 15. Karamık Gölü Kuzeyinde Bireysel Sulama Yoluyla Su Kullanımı.

Yörede 12.730 ha buğday ekim alanının yaklaşık yarısı Karamık Gölü çevresinde konumlanan yerleşmelerin tarımsal arazilerinde yer almaktadır (Şekil 16). Yörede üretilen toplam 23 ton buğdayın yaklaşık 10 tonluk kısmı söz konusu alanda bulunan tarım arazilerinden hasat edilmektedir (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017). Aynı şekilde Çay ilçe merkezi, köy ve kasaba ölçeğinde ekiliş alanı 8.134 ha. olan arpanın 3.750 ha. kısmı Karamık Gölü etrafında bulunan köy ve kasabalarda mevcut olup yaklaşık 19 ton olan arpa üretiminin 9 tona yakını söz konusu alandan hasat edilmektedir (Şekil 17). Bu durum haşhaş üretiminde de benzerdir. Karamık Gölü çevresinde bulunan köylerde üretilen ürünlerin önemlilerini yukarıda belirtilen ürünler olmasının sebebi gölün güney kısmında yaşayan ve tarım faaliyeti ile ilgilenen köylülere sorulduğunda;

“Bizim burada en güzel ve kolay yetişen ürünler buğday ve arpadır. Atalarımızdan beri bizim ailelerimiz bu ürünleri yetiştirir. Belki uğraşsak başka ürünler de yetiştirebiliriz. Ancak bunu gördük bunu yapıyoruz, bu işi daha iyi biliyoruz.”

şeklinde durumu bildirmişler ve yapılan tarımsal üretim faaliyetlerinin kültürleriyle olan yakın bağımlı dile getirmişlerdir.



Şekil 16. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Buğday Tarlası.



Şekil 17. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Arpa Tarlası.

Yörede 21 çeşit sebze üretimi yapılmaktadır (Şekil 18). Bu sebzelerden ekonomik olarak alana daha fazla etki edenleri fasulye, domates, pırasa, marul, lahana, salatalıktır. Çay ilçe merkezi ve köylerinde toplamda fasulye üretimi yapılan 122 ha alanın 60 ha kadarı Karamık Gölü çevresinde yer almakta; toplam 768 ton fasulye üretiminin 296 tonu Karamık Gölü etki sahasında üretilmektedir (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017). Belirtilen oranlar lahana, marul, domates, pırasa gibi yöre ekonomisi üzerinde fazlaca etkisi bulunan tarımsal ürünler bakımından da benzerlik göstermektedir. Söz konusu oranlar Karamık Gölü'nün, çevresinde yapılan sebze üretim faaliyetleri için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.



Şekil 18. Karamık Köyünde Sebze Tarımı.

Karamık Gölü çevresinde yapılan diğer önemli tarımsal üretimi haşhaş ve şeker pancarıdır (Şekil 19). Ekim alanı ve üretim miktarları geçmişten günümüze farklılık gösterse de Karamık Gölü ve etki alanında yaşayan halkın temel ürettikleri ürünler arasındadır. Alandaki Haşhaş ve şeker pancarı üretimi gerek yöre ekonomisi gerekse Afyonkarahisar ilinin ekonomisi adına önem taşımaktadır.



Şekil 19. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Haşhaş Tarımı.

Alanın diğer bir tarımsal ekonomi kaynağı meyvecilik faaliyetleridir. Alanda armut, ayva, muşmula, erik, kayısı, kiraz, vişne, şeftali gibi meyvelerin tarımı yapılmaktadır (Şekil 0-0). Yukarıda belirtilen alandaki tarımsal ekonomi üzerinde etkili olan meyveler Çay ilçe merkezi ve bağlı köylerde meyve veren toplam ağaç sayılarına bakıldığında 68.500 kadarı Karamık Gölü etrafındaki yerleşmelerin arazilerinde bulunmak üzere 148.030 elma ağacı, 10.511 kadarı göl çevresi yerleşim alanları topraklarında olmak üzere 110.000 kiraz ağacı, 34.050 kadarı aynı şekilde göl çevresi yerleşmelerde olmak üzere 108.500 vişne ağacı bulunmaktadır (Şekil 20-21). Söz konusu meyvelerin Çay ve köylerindeki toplam üretim miktarı 22 ton dolaylarında iken bu üretimin 7 tonu Karamık Gölü etki sahasında bulunan tarımsal arazilerde üretilmektedir (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017).



Şekil 20. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Erik Ağaçları.



Şekil 21. Karamık Gölü Kuzeybatı Kenarında Armut Ağaçları.

4.2.2.2. Hayvancılık:

Hayvancılık yöre halkının gündelik hayatını sürdürmesini sağlama bakımından önem arz etmektedir. Yöre ekonomisinin tarımdan sonraki temel dayanağı hayvancılık faaliyetleri olarak görülmektedir. Karamık Gölü sulak alanı yöredeki hayvancılık faaliyetlerini önemli miktarlarda desteklemekte; hayvancılık faaliyetlerinin alansal dağılımını da etkilemekte ve bu faaliyetleri kendine doğru çekmektedir. Karamık Gölü etrafındaki yerleşme alanlarına bakıldığında hayvan otlatmaya müsait çayır ve mera alanlarının oldukça fazla bulunması hayvancılık faaliyetlerinin alanda yoğunlaşmasına zemin oluşturmuştur.

Karamık Gölü odaklı düşünüldüğünde söz konusu alanda bulunan yerleşmelerde büyükbaş, küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır. Söz konusu alandan büyükbaş hayvancılık faaliyetleri kapsamında manda ve sığır yetiştiriciliği alan adına oldukça önemli olmaktadır. Çay ilçesi merkez ve köylerinde toplamda yetiştirilen 32.528 sığır türü büyükbaş hayvanın, 8.831 adetlik kısmı, başka bir deyişle 1/4'ü Karamık Gölü etrafında konumlanan yerleşmelerde yetiştirilmektedir (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017). Yöre ekonomisi üzerinde oldukça fazla öneme sahip olan ve Karamık Gölü temelli olarak da yetiştirilen diğer bir büyükbaş hayvan türü mandadır. Sayıları giderek azalsa da Çay ve köyleri bazında toplam 1.877 manda bulunmaktadır. Bu sayının 500 adete yakın kısmı Karamık Gölü çevresinde konumlanan yerleşmelerde bulunmaktadır (Hayvancılık koop., 2017). Karamık Gölü çevresinde sığır yetiştiriciliğinin tercih edilme sebeplerinden bazıları, geçimini bu şekilde sürdüren Karamık Köyü'nden bir çiftçi şu şekilde dile getirmiştir.

“Hayvanlarımızı yetiştirirken göl bize çok fazla yardımcı oluyor. Büyükbaş hayvancılıkta en büyük masraf kış aylarında, hayvanları ahırlara kapattığımızda onlara yedirdiğimiz yem oluyor. Bu maliyetin önemli bir kısmını bizler yazın gölde kendiliğinden bedavaya çıkan “frig” otlarını biçerek temin ediyoruz. Bunun yanında göl bize hayvanlarımızı sulayabilecek alan sağlıyor. Belki de göl olmasa ben de dahil birçok insan sığır beslemezdi.”

diyerek durumu belirtmiş ve Karamık Gölü'nün alan için önemini bir kez daha vurgulamıştır. Yukarıda belirtildiği üzere Karamık Gölü ile yakın ilişkiler içerisinde mandacılık faaliyeti de yürütülmektedir (Şekil 22). Ancak söz konusu faaliyet geçmişten günümüze giderek azalmakta ve azalmaya devam edecek gibi görünmektedir. Karamık Köyü yaşayanlarından ve manda yetiştiriciliği yapan 57 yaşındaki bir köy sakini durumu;

“Ben kendimi bildim bileli mandacılık ile uğraşırım. Benden önce babam uğraşırdı ben ondan gördüm. Bizim 500 baş civarında mandamız vardı. Şu an benim 100 baş mandam var. Bu sayı 30 sene içinde bu hale geldi. Çoban tutsak her çoban manda bakmıyor. Bakanlar da çok para istiyor. Onu da yapamıyoruz. Manda aslında hayvanların en muhteşemidir. Maalesef bakılması da en zor olanıdır. Biz artık yaşlandık, gençler de bu işi sürdürmek istemiyorlar. Eskiden ürünlerimiz kaymak yapımında kullanıldığı için değerliydi. Hem de biz kendimiz SEKA'ya satardık. Şuan zorluğa katlandığımız kadar kâr edemiyoruz. Karamık Gölü olmasa manda olmaz. Çünkü manda yeri gelir günlerce sudan çıkmaz. Suyu ve çamuru çok sever. Eskiden göl kirliydi biz de endişe ediyorduk ama artık iyiye doğru gidiyor. Maalesef göl iyiye gitse de belki de bizim kuşaktan sonra kimse manda bakmayacak.”

şeklinde belirtmiştir.



Şekil 22. Karamık Gölü Kenarında Otlayan ve Sulanan Sığır ve Manda Sürüleri.

Yöre için büyükbaş hayvancılık faaliyetleri kadar küçükbaş hayvancılık faaliyetleri de önem arz etmektedir. Alanda küçükbaş hayvancılık adına koyun ve keçi besleyiciliği yapılmaktadır. Yörede beslenen küçükbaş hayvanlara oransal olarak bakıldığında tüm ilçede beslenen koyun sayısı 41.953 kadar olmakta, bu sayının yaklaşık 12.000 kadarı Karamık Gölü ile bağlantılı alanlarda yetiştirilmektedir (Şekil 23). Alan adına önem arz eden diğer bir küçükbaş hayvan olan keçi üretimi tüm ilçede toplamda 1.161 adet kadar var olmakla birlikte bu sayının 300 kadarı Karamık Gölü çevresinde konumlanan yerleşmelerde beslenmektedir (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017). Ancak bu sayının giderek azaldığı görülmüştür. Belirtilen durumları Karamık Köyü'nden göç etmiş bir çiftçi;

“Biz eskiden beri koyun besleriz. Gölün çevresinde bulunan diğer köyler daha fazla keçi beslerdi. Biz keçi pek bilmeyiz, onlar bizden iyi bilir. Çünkü onlar Yörük Halktır. Buralarda bulunan sürüler eskiden çok büyüktü. Oturur geçişlerini 1 saatten fazla izlerdik. O zamanlar koyunları olan çevre köylerle birlikte çoban tutar, keçileri olan çevre köylerin keçileri ile sürüleri çobanlara verirdik. Sürülerimiz o kadar fazlaydı ki birkaç tanesini dağda kurt yerdı biz çok sonra eksildiğini fark ederdik. Şimdi hayvanlar iyice azaldı. Kendimiz sabah 06.00’da götürüyoruz. Hava kararmasına yakın geri getiriyoruz. Kışın ahırda besliyoruz. Kışın sonunda havalar ısınınca hayvanlarımızı yatılı olarak dağa götürüyoruz ve tuz yediriyoruz. Onun üzerine de iyice sulayıp kışın zayıflamalarını telafi ediyoruz. Hem bu sayede etlerinin de daha güzel olduğu atalarımız tarafından söylenirdi. Böyle öğrendik.”

şeklinde ifade etmiştir.

Yine farklı bakış açılarını yansıtmak adına bir yerleşmesi olan Koçbeyli Köyü'nde keçi besleyiciliği yapmış Musa Y. ile yapılan görüşmede bu durum;

“Keçi besleyiciliği meşakkatlidir. O kadar da eğlencelidir. Keçiler hiç yerinde durmaz. Koyun gibi uyuşuk dolaşmaz. Bir de sürekli takip etmen gerekir. Sakar hayvandır keçiler. Giderler kendilerini uçurumdan, kayadan atar ölürler. Çok dikkatli olmak lazım. Eskiden çok keçim vardı. Şuan 5 tane var. Ancak başa çıkabiliyorum. Bir de artık eskisi gibi değil. Devlet çoğu yerde keçilerimizi olatmamızı yasakladı. Bizim dağımızı, ovamızı, gölümüzü bizden kıskanır oldular. Buraların daha iyi olmasını onlardan çok biz isteriz. Ama burada yaşayan insanların karnının doyması bence gölden de dağdan da önemli.” şeklinde dile getirmiştir.



Şekil 23. Karamık Köyü'nde Koyun Sürüleri.

Hayvancılık faaliyetleri kapsamında alanda yapılan diğer iki tür ise kümes hayvancılığı ve arıcılık faaliyetleridir. Yöre ekonomisine büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık kadar etkileri bulunmasa da söz konusu hayvancılık faaliyetleri alanda yaşayan halkın geçim faaliyetlerinden birisini oluşturmakta ve halkın ekonomilerinin ayakta durmasını sağlamaktadır (Çizelge 12). Çay ilçesi kapsamında yetiştirilen 12.426 kadar kümes hayvanının 3.500 adet kadarı Karamık Gölü kenarında ki yerleşmelerde yetiştirilmektedir. Yine Karamık Gölü kenarında bulunan yerleşmelerde arı yetiştiriciliği ve bal üretimi ekonomiyi destekler niteliktedir. Söz konusu faaliyete rakam bazında bakılacak olursa ilçede

bulunan toplam 1.823 kadar arı kovanının 500 kadarı söz konusu alanda bulunmaktadır (Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd., 2017).

Çizelge 12. Karamık Gölü Kenarında Bulunan Köylerde Yetiştirilen Hayvan Türleri ve Miktarları.

| Kasaba/Köyler | Sığır | Manda | Koyun | Keçi | Tavuk | Arı Kovanı |
|---------------|--------------|------------|---------------|------------|--------------|------------|
| Armutlu | 1.111 | - | 506 | 1 | 196 | - |
| Aydoğmuş | 750 | - | 1.310 | 2 | 230 | 125 |
| Bulank | 666 | - | 756 | 2 | 680 | 195 |
| Çayır yazı | 576 | 235 | 1.206 | 1 | 301 | 116 |
| Devederesi | 875 | 6 | 2.263 | - | 388 | - |
| Karamık | 1.644 | 125 | 902 | 3 | 525 | - |
| Kılıçyaka | 442 | - | 729 | - | 190 | - |
| Koçbeyli | 2.621 | 1 | 3.296 | 240 | 645 | - |
| Orhaniye | 146 | - | 829 | - | 186 | 436 |
| TOPLAM | 8.831 | 367 | 11.797 | 249 | 3.341 | 436 |

Kaynak: Çay Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müd. (Brifing Raporu, 2017).

Günümüz itibariyle Karamık Gölü'nün güney ve batısı genel olarak büyükbaş hayvanların otlatıldığı alanlar olarak göze çarpmaktadır. Alanda yaygın olarak yerli ve geleneksel büyükbaş hayvan türleri terk edilerek yerlerine veriminin daha yüksek olduğu melez ve yabancı hayvan türleri yetiştirilmektedir. Aynı zamanda Karamık Gölü'nün sazlık ve çamurluk kıyıları manda yetiştiriciliği için uygun alanlar olmakta, özellikle gölün güneyi bu amaçla kullanılmaktadır. Gölden uzaklaştıkça, engebe ve yükseltisi daha fazla olan alanlara gidildikçe büyükbaş hayvancılık faaliyetleri yerini koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvancılığa bırakmaktadır.

4.2.2.3. Balıkçılık:

Sulak alan ekosistemlerinin elemanlarından olan sazlık alanlar ve bataklıklar omurgasız canlılar, bitkisel ve hayvansal planktonlar bakımından oldukça zengin alanlar olmuşlardır. Karamık Gölü de bu yönlerden oldukça zengin ve dolayısıyla bu zenginliğin faunaya da yansıdığı bir alan olma özelliği göstermektedir. Söz konusu sulak alanda özellikle sazan, turna, Anadolu İnci Balığı ve çim sazani olarak adlandırılan ve beslenmeye uygun balık türleri gölün fauna bakımından zenginliğine katkıda bulunmaktadır.

Sulak alanlar balık popülasyonlarına yaşam alanları oluşturma konusunda dünya üzerinde önemli alanlardır. Bünyelerinde tüketilebilir su canlıları barındırma potansiyelleri bakımından çok verimli alanlardır. Tüketilen balıkların %70 kadarının hayatlarının herhangi

bir evresinde, çok az da olsa bir süre sulak alanları kullandıkları ve bu alanların söz konusu canlıların hayatlarının dönüm noktasında olması çalışmalara konu olmuştur (Girgin, 2000). İnsanların geçimleri adına yaptıkları balıkçılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği konusunda sulak alanlar hayati bir öneme sahiptir.

Karamık Gölü'nü büyük oranda kaplayan sazlık alanlar birçok açıdan önem taşımaktadır. Bu alanların önemli olma sebeplerinden birisi de balık popülasyonlarının üreme ve yumurtalarını bırakma işlemleri için uygun ortamlar oluşturmasıdır. Balık türleri genel yapıları itibariyle yumurtalarını bıraktıktan bir süre sonra ulaşabildikleri yumurtaları yeme eğilimindedir (Kutlu ve Öztürk, 2006). Sazlık alanlar balık yumurtaları için korunaklı alanlar oluşturmakta ve yumurtadan çıkan yavru sayılarını 2/3 oranında artırmaktadır. Sazlık alanların tüm bu faydalarına rağmen Karamık Gölü bünyesindeki sazlık alanlar tahrip edilmekte ya da düzensiz ve aşırı miktarlarda artış göstererek göle zarar verecek duruma gelmektedir.

Karamık Gölü bulunduğu alanın balıkçılık faaliyetleri adına önem arz etmesine rağmen söz konusu gölde balıkçılığı destekleyecek, kota belirleyecek ve gölün sürdürülebilir kullanımını sağlamak adına kurulmuş bir kooperatif bulunmamaktadır. Bu durum beraberinde balıkçılık adına gölden ne kadar yararlandığının net olarak bilinmemesine sebep olmaktadır. Karamık Gölü'nde balık avcılığının sayısal değerlerinin tam anlamıyla bilinmemesi alandaki balıkçılık faaliyetlerinin, balık popülasyonlarının sayı ve tür çeşitliliğinin geleceğinin tahmin edilmesini imkânsız hale getirmektedir. Yukarıda belirtilen bu durum göl ekosisteminin sürdürülebilir geleceğini tehdit eder durumdadır. Uzun vadede göle bakıldığında yöre halkı 1990'lı yıllardan bugüne kadar gölden avlanan balığın sayı ve tür çeşitliliği bakımından azaldığını dile getirmektedir. Gölün negatif anlamda bu etkilenmesinin fark edilmesi sonucunda çeşitli av yasakları getirilse de denetim eksikliği yasakların delinmesine sebep olmuş ve ekosistemin olumsuz gidişatını önlemekten oldukça uzakta kalmıştır. Karamık Gölü'nde balıkçılık yapabilmek için Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından verildiği tarihten sonra 4 yıl geçerli olacak izin gerekmektedir. Ancak yapılan arazi çalışmalarında bu izinden kimsenin haberinin olmadığı ve denetleme olmadığı için yasaya göre avcılığın kaçak olarak yapıldığı görülmüştür.

Karamık Gölü sığ göller arasında nitelendirilebilecek bir göl olma özelliği taşımaktadır. Söz konusu gölün derinliği 1970'li yıllardan bu yana genel olarak azalma eğilimi göstermektedir. Günümüzde ortalama derinliği 3 metre dolaylarındadır. Sığ göl özelliği ile beraber göl sularının derinlerine kadar güneş ışığının iletilir olması durumu gölde oksijen ve bitkisel besin kaynakları olan planktonların üretimine uygun ortam oluşturmaktadır. Karamık Gölü yakınında yapılan bazı tarımsal faaliyetler, su çekme

işlemleri gibi durumlar Karamık Gölü balık popülasyonlarına zarar vermiştir. Gölün balık varlığının tam manasıyla bilinmemesi ve göle yapılan istilacı balık türlerinin yavru bırakımları göldeki balık durumunu olumsuz etkileyen diğer durumlardan birkaçı olmaktadır. Türkiye’de kayıt altına alınmış ilk balıklandırma çalışmaları Hatay’ın Fransız İşgali sırasında Amik Gölü’ne yapılan balıklandırma çalışması ile başlamış ve 1979 yılından itibaren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından birçok gölde balıklandırma çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında göllere salınan balıklardan birisi de İsrail Sazanı (*Ctenopharyngodon idella*) olmuştur (Atalay ve Toslak, 2013). Karamık Gölü’nün ekosistemini yenileyebilmesi için göl ile bağlantılı olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin kontrollü şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilmeyen faaliyetler gölün zarar görme sürecini hızlandırmaktadır.

Karamık Gölü çevresinde 2017 nüfus verilerine göre yaklaşık 5.000 kişi yaşamını sürdürmektedir. Söz konusu nüfus Karamık Gölü çevresinde konulan 10 adet köyde toplanmıştır. Bu köylerden Çayır yazı, Aydoğmuş, Kılıçyaka, Devederesi Karamık Gölü’nden daha fazla hayvancılık ve tarımsal faaliyetler için yararlanmakta ve balıkçılık faaliyetlerine katılım az olmaktadır. Karamık, Koçbeyli, Armutlu, Orhaniye, Bulanık köylerinde yine tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ön planda olmasına rağmen balıkçılık faaliyetleri diğer köylere göre daha ön planda olmaktadır.

Alanda balıkçılık faaliyetini gerçekleştirenlerin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Ancak karşımıza sorun olarak avlanma yasağı olduğu dönemlerde yapılan kaçak avcılık sorunu çıkmaktadır. Alanda çeşitli kooperatiflerin kurulma çabaları görülmüş olsa da hâlihazırda bir denetleme mercii oluşturulamamıştır. Su Ürünleri Müdürlüğü Karamık Gölü ile alakalı bir takım çalışmalar yapmaya çalışsa da özellikle sahada olan denetleme eksiklikleri kaçak avcılık başta olmak üzere birçok soruna çözüm olamamaktadır. Bunun yanı sıra Karamık Gölü ve yakın çevresinde birden fazla kuruluşun yetki sahalarının bulunması durumu Karamık Gölü’nde balıkçılık ile alakalı kararları etkilemektedir. Konuya açıklık getirir nitelikte Su Ürünleri Şube Müdürlüğü’nün “Son Durum” adlı çalışmasında söz konusu göl ile alakalı verilere ulaşılamamakta, duruma gerekçe olarak ise “Doğal Sit Alanı olduğu için Milli Parklar izin vermemektedir” ibaresi bulunmaktadır.

Yörede yapılan saha çalışmaları sırasında yöre halkından alınan bilgiler doğrultusunda gölde yapılan balıkçılık faaliyetinin gerilediği görülmüştür. 1970’li yıllardan bu yana göl aynasının gerilemesi, gölün derinliğinin azalması ve eskiden balıkların yuvası niteliğindeki alanların günümüzde insanların yürüyebileceği durumda olması bu durumu etkilemiştir. Bunun yanı sıra Karamık Gölü’nden tutulan balıklar, özellikle yörede “dişli balığı” olarak bilinen “turna balığı”, Afyonkarahisar genelinde lezzeti ile bilinmektedir. Bu

balık göle yakın konumda bulunan restoranlara satılmaktadır (Şekil 24). Ancak SEKA kâğıt fabrikasının kapatılması ile alanda nüfus yarı yarıya azalmış ve müşteri çoğunluğu SEKA ile ilişkili olan birçok balık lokantası kapanmıştır. Bu durum balığı satacak yeri olmayan köylüleri etkilemiş ve söz konusu alanda yapılan balıkçılık faaliyetleri sekteye uğramıştır.

Karamık Gölü çevresinde yaşayan insanların önemli beslenme kaynaklarından birini balık oluşturmaktadır. Önemli bir besin kaynağı olan balığa erişimin kolay olması, fiyatlarının nispeten ucuz olması gibi durumlar yöre insanlarının balığa olan rağbetini artırmaktadır. Klasik balık yemeklerinin yanı sıra yöreye özgü olarak “Toprakta Gömme Balık” adıyla bilinen balık yemeği yörede meşhurdur. Yemeğin hazırlanışını balıkçı İsmail Bey;

“Genelde 30 cm. boyunda çukur açılması ve bu çukurun üzerinin kalın odunlarla kaplanması, odunların köz haline getirilmesi şeklinde bu yemek pişirilir. Gölde tutulan balık, gazete ya da folyo ile kaplanarak köz haline getirilen odunların bulunduğu çukura gömülür. Büyüklüğüne göre 30 dakikaya kadar beklenir. Dışı ve pulları yanmış olan balık kuyruğundan sallanarak kılçık ve iç organlarından ayrılır. Bu usul pratik, çok fazla alet gerektirmeden, lezzetli ve hızlı balık pişirmemizi sağlar” diyerek yöresel olan bu lezzeti tarif etmiştir.



Şekil 24. Karamık Gölü Kenarında (Koçbeyli) Mevsimlik Faaliyet Gösteren Balık Lokantası.

Karamık Gölü bünyesinde 10 farklı balık türünü barındırmaktadır. Bu balıklardan günümüzden en çok rastlanan ve avlanan sazan balığıdır. Sazan balığının hemen arkasından miktar olarak turna balığı gelmektedir (Şekil 25). Balıkçılık faaliyetine katılanlar çeşitli tekniklerle avcılığı sürdürmektedirler. Karamık Gölü'nde avlanırken küçük balıklar, böcek ve solucanlar, hamur, mısır, kaşık gibi ürünler yem olarak kullanılmaktadır. Avlanma tekniğine bakıldığında daha çok gölde suyun akış halinde olduğu alanlarda çökertme ve çoklu çökertme tekniği kullanıldığı görülmektedir. Bu teknik ağın odunlara bağlanarak ortasının çukur olmasının sağlanması ve daha sonra olta tutar şekilde bu düzeneğin suya batırılarak balıkların geçişi esnasında kaldırılması şeklinde yapılan balık avıdır. Bu teknikte balık sürülerinin olabileceği alanlar taşlanarak sürüler diğer adı “düzen” olan çökertmeye yönlendirilir. Özellikle turna balığının avlanmak istendiği durumlarda kaşık yem ile at çek yöntemi kullanılarak av yapılmaktadır. Yer yer serpmeye ağ ve kafes ile balık avcılığı yapılmaktadır. Devlet eliyle konulmuş yasalar gereği “tırıvrı” denilen araçlar ile yapılan balık avları cezai işleme tabi tutulmaktadır. Yasal mevzuatta “paraşüt” olarak da adlandırılan bu araç çeşitli ebatlarda misinalardan imal edilmiş ve kolayca suda kamufle olan ve kolay koparak suyun içerisinde yıllarca kalabilen ve kendisine takılan tüm canlıların telef olmasına yol açan tüm ağ parçalarıdır (Sportif Amaçlı Su Ürünleri Tebliği, 2008). Ancak yasak dönemlerde ve yasak araç gereçlerle yapılan balık avcılığı günümüzde de Karamık Gölü için problem teşkil etmektedir. Karamık Gölü için Sazan Balığı (*Cyprinus Carpio*) avcılığının yasak olduğu dönemler 15 Mart- 15 Haziran tarihleri iken Turna Balığı (*Exos Lucius*) avlamanın yasak olduğu tarihler 15 Aralık- 31 Mart tarihleridir. Bunun yanı sıra gölde bulunan istilacı tür olan İsrail Sazanı (*Carassius*) av sezonu bulunmayıp sürekli avlanabilen türlerdendir (Sportif Amaçlı Su Ürünleri Tebliği, 2008).



Şekil 25. Karamık Gölü'nde Yakalanan Turna Balıkları (*Esox Lucius*).



Şekil 26. Karamık Gölü'nde Oltta Avcılığı.

Belirtilen balık türlerinin yanı sıra Karamık Gölü'nden 1990'lı yıllara kadar Tatlı Su Istakozu ya da Kerevit (*Astacoidea*) üst familyalarından canlılarda avlanmaktadır. Bu faaliyet önemli gelir kaynağı olmuş ve avlanan kerevitler doğrudan ihraç edilmiştir. Söz konusu av kerevit kafesleri denilen ve uzun kalınca boru şekilli, filelerle çevrili aletlerle avlanmaktadır. Genel olarak bu aletlerin suya bırakılıp 1 ya da 2 gün sonra çekilmesi ve kerevitlerin toplanması şeklinde av yapılmaktadır. Ancak Karamık Gölü'nün sularının SEKA fabrikası faaliyetleri sonucunda kirlenmesi ile birlikte söz konusu sulak alanda Kerevit yok olmuştur. Günümüzde göl ekosisteminin kendini yenilemeye başlaması sonucunda gölde kerevite rastlanıldığı konusunda söylentiler olsa da gölde bulunan kerevit popülasyonlarının telafisi zor tahribata uğradığı bilinmektedir (Uzun, 2008).

4.2.2.4. Avcılık:

İnsanların temel dürtülerinden birisi hayatta kalma isteğidir. Beslenme faaliyetleri ilk insandan günümüze kadar insanların en temel ihtiyaçlarından birisi olmuş ve olmaya da devam etmektedir. İnsanlar, eskiden beri çevresinde bulunan hayvanları doğrudan yiyecek olarak kullanarak veya mamul maddelere dönüştürerek tüketmiştir. Hayvanları çeşitli şekillerde yakalamış, besin maddesi olarak kullanmış ve söz konusu faaliyete de avcılık adını vermişlerdir. İlkel insanlar avlanma için basit aletler kullanmış, genel olarak avlarını kas gücü ve fiziksel eforla avlamaya çalışmıştır. Ancak buzul döneminin sonlarına doğru insanların yaşamlarını sürdürmek için gerekli gıdayı uzmanlaşmış avcılık yoluyla temin ettikleri günümüzde kabul gören bir düşünce olmuştur. Bu dönemlerde özellikle göl kenarlarının çeşitli sebeplerle tercih edilen alanlar olduğu ve bu alanları tercih eden insanların daha çok avcılık ve daha az da olsa toplayıcılık faaliyetleri ile yaşamlarını sürdürdükleri düşünülmektedir. Bu düşünceye dayanak olarak ise av alet, araç ve gereçleri, hayvan kemikleri gibi bulgular gösterilebilmektedir.

Karamık Gölü'nün bulunduğu konum itibariyle göçmen kuşların uğrak yeri olması, yapısı ve florası itibariyle kuş türleri için elverişli olması söz konusu gölün avlanabilir ördek ve diğer kuş türlerinin birey sayılarının artmasına sebep olmuştur. Gölün konum itibariyle birkaç farklı şehir ve ilçe sınırların kavşak noktasında olması durumu göle sayıca fazla avcı topluluklarının gelmesine zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda gölün hemen yakınında ve etki sahasında bulunan 10 köy ve 1 ilçe yerleşmesinin Karamık Gölü üzerinde avcı baskısını artırdığı görülmektedir. Söz konusu yerleşmelerin alanda kuruluş ve bulunma tarihlerinin günümüzden çok eski tarihlere dayanması söz konusu alandaki balıkçılık kültürünün köklü bir şekilde var olmasına sebep olmuştur. Bu durum gölün asırlardır avcılık faaliyetlerine ev sahipliği yaptığını bizlere göstermektedir.

Alanda çeşitli şehirlerden gelen avcılar faaliyet göstermektedir (Şekil 27). Bu avcılar göl kenarında konumlanan yerleşmelerde ya da Karamık Gölü'nün idari olarak bağlı bulunduğu Çay ilçe merkezinde konaklama gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Söz konusu avcılar, av faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için özellikle Karamık ve Koçbeyli başta olmak üzere diğer köylerden de kayık kiralamaktadırlar. Sahada avlanmak isteyen avcılar Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından bir defaya mahsus yeterlilik sınavları ile verilen ve her sene vize ettirilmesi gereken avcılık belgesi ile avlanmak zorundadır. Alındıktan sonra avlanan tür, sayı ve ağırlıklara göre ilgili ilçe müdürlüklerinin döner sermayelerin avcılar tarafından belirlenen miktarda ödeme yapılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan, sadece avlanmak için belirli süreliğine gelen ve çeşitli bürokratik mevkiilerde olan avcılara uygulanan prosedür farklılıklar göstermektedir (Kara Avcılığı Kanunu, 2003).



Şekil 27. İzmir'den Göle Ördek Avı İçin Gelen ve Kayık Kiralayan Avcı.

Karamık Gölü'ne dışarıdan gelerek avcılık faaliyetinde bulunan insanlara yerel halkın bakış açısı çeşitlilik göstermektedir. Yöre halkıyla yapılan görüşmelerde dışarıdan gelen insanlara karşı bakış açıları insanların geçim faaliyetlerine göre çeşitlenmiştir. Yabancı avcıların Karamık Gölü'ne geldiği zaman maddi olarak katkı yaptıkları insanlar avcılara olumlu bakarken, gelir kaynaklarının yabancı avcılarla alakası olmayan insanlar gelen avcıların aykırı tutum ve davranışları, bıraktıkları çöpler ve çıkardıkları gürültü kirliliği gibi sebeplerden bu avcılara sıcak bakmamaktadır. Konuyla alakalı olarak Karamık Köyü'nde yaşamlarını sürdüren ve kayıkları bulunan kişiler;

“Göle gelen avcılar av yapabilmek için kayıklarımızı kir alıyor. Bu iş şuan bizim yaptığımız en gelir getirici faaliyet. Bundan dolayı yabancı avcılarının gelmesi bizim için ekmek parası demek. Mümkünse daha fazla tanıtım yapılmalı ve avcılar buralara çağırılmalı.” diyerek avcılara karşı olumlu bakış açısını yansıtmışlardır. Ancak Karamık Köyü yaşayanlarından olan Ali ÇEVİK bu konuda diğer bir görüşü şu şekilde dile getirerek yabancı avcılara karşı olan tutumu ifade etmiştir;

“Buraya geliyorlar. Bizim alışık olmadığımız hareketler ediyorlar. Biz yabancılar gelince ister istemez tedirgin oluyoruz. Bunun yanında tüfek sesleri rahatsız ediyor ve buraları tek kullanımlık yerler olarak gördükleri için özensiz kullanıyorlar. Çöpleri geride bırakıp gidiyorlar. Buradaki halk gelir kaynağı olsun diye avcılığın yasak olduğu dönemlerde bile bu avcıları göle çıkarıyor ve bütün tabiatı mahvediyorlar”.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın av dönemi Merkez Av Komisyonu kararlarına göre avlanması yasak olan kuş ve memeli türleri belirlenmiş ve ilan edilmiştir. Yine aynı kararlarda hangi tür hayvanların hangi tarihler arasında avlanabileceği de belirtilen diğer durumlar arasında olmuştur. Karamık Gölü ve yakın çevresinde Merkez Av Komisyonu (MAK) kararlarına göre tilki, çakal ve alakarga avlanması durumu cezai işlem gerektirecek şekilde yasak olan türler olarak belirlenmiştir. Yine göl çevresinde yapılan avcılık faaliyetleri 4915 sayılı Kara Avcılığı Yasasına uyulması gerekli alanlar dahilinde yer almaktadır. Aynı zamanda 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu da korunan alanlarda avcılık faaliyetlerini düzenleyici maddeler barındırmakta ve Karamık Gölü Sulak Alanı söz konusu kanun gereklerini yerine getirmekte ve söz konusu kanunla alakalı olan yasal yaptırımlara tabii bir alandır.

Karamık Gölü'nün idari olarak bağlı bulunduğu Çay ilçesi'nde 1953 yılında “Avcılık Atıcılık ve İhtisas Kulübü” kurulmuştur. Üye sayısı 150'yi bulan kulübün yöneticileri ile yapılan görüşmelerde alandaki kaçak avlanma durumunun birçok konuda büyük problemler oluşturduğu üzerinde durulmuştur. Alana İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa gibi illerden çok sayıda avcını geldiği belirtilmektedir. Yine yapılan görüşmelerde yöre

halkının maddi getirilerinden dolayı kaçak avcılığı çeşitli şekillerde desteklediği dile getirilmiş, yapılan saha çalışmalarında bu duruma şahit olunmuştur. Alanda resmi kuruluşlarca alınan yasak ve önlem kararlarının kaçak ve bilinçsiz avcılığı önleme konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür.

Alanda kara avcılığı dahilinde yasal olarak daha fazla kurt, domuz ve tilki avları gerçekleştirilmektedir. Avlanan kuş türleri çoğunlukla göl yüzeyini kaplayan sazlık alanlarda yaşayan sakarmeke, yaban ördeği, karatavuk gibi türler olmaktadır. Belirtilen kuşları satarak geçimlerini sağlayan az sayıda insan bulunmaktadır. Aynı zamanda yöre halkı protein ihtiyaçlarını kısmen de olsa bu şekilde karşılamaktadırlar. Karamık Gölü'nde ördek avcılığı daha fazla yapay ördeklerin müsait alanlara yerleştirilmesi, genellikle yüzdürülmesi ve çeşitli şekillerde ördek sesleri çıkarılarak ördeklerin atış menziline girmesinin sağlanarak avlanılması şeklinde gerçekleşmektedir (Şekil 28). Karamık Gölü'nde yapılan kuş avcılığının taşıma kapasitesinin üzerinde yapılmasının yanı sıra kanunen yasak, maddi değerleri olmayan ve insanlar tarafında yiyecek olarak tüketilmeyen yaban türlerinin öldürülmesi karşımıza sorun olarak çıkmaktadır. Özellikle kartal, şahin, karabatak gibi türlerin bilinçsizce eğlence, iddia gibi sebeplerle katledilmesi saha çalışmaları sırasında sıkça şahit olunmuştur.



Şekil 28. Karamık Gölü'nde Yapay Ördeklerle Yapılan Ördek Avı.

Karamık Gölü avcılık konusunda Türkiye'de bulunan birçok gölden farklılık göstermektedir. Söz konusu gölde diğer göllerde yapılan av faaliyetlerinin yanı sıra kurbağa ve sülük avcılığı da yapılmaktadır (Şekil 29). Toplanan sülükler genel olarak tedavi amacıyla kullanılmakta ve Çay ilçe merkezinde pazarlarda satılmaktadır (Şekil 30). Karamık Gölü çevresinde kurulmuş olan yerleşmelerden olan Karamık Köyü'nde bir zamanlar kurbağa avcılığı ile geçimini sağlayan aileler bulunmaktadır. Kurbağalar genel olarak gölün kuzey

kısımında bulunan bataklık kıyı alanlarından toplanmaktadır. Toplanan kurbağalar yurt dışına gıda sanayisinde kullanılmak üzere ihraç edilmektedir. Bunun yanı sıra kozmetik ve ilaç sanayisinde hammadde olarak kullanılan kurbağalar Karamık Gölü'nden yararlanmanın farklı bir boyutunu gözler önüne sermektedir. Karamık Gölü ve çevresine yapılan saha çalışmalarında söz konusu faaliyetin genel olarak gece ve sabahın ilk ışıklarında yapıldığı öğrenilmiştir. Faaliyet özellikle göl ile sıkı ilişkiler içerisinde bulunan Karamık Köyü ile özdeşleştirilmiş ve yörede yapılan saha çalışmalarında günümüzde olmasa da geçmiş yıllarda söz konusu köyde yaşayan halka “kurbağacılar” yakıştırmasının yapıldığı öğrenilmiştir. Alanda yapılan ve iyi bir ekonomik getirisi olan bu faaliyet 2000’li yıllardan bu yana yok olmuştur. Konuyla alakalı olarak Karamık Köyü balıkçılarından olan İbrahim Bey;

“Eskiden gölden kurbağa toplardık. Topladığımız kurbağaları boyutlarına ve ağırlıklarına göre fiyatlandırarak satardık. Buradan alınan kurbağalar Isparta iline gider ve orada fabrikada parçalara ayrılarak ihraç edilirdi. Daha sonra gölde kurbağa zor bulunur oldu. Bulunanlar da küçük boyutlarda oldu. Kurbağa işleyen fabrikanın da kapanması sonucu bu iş sona ermiş oldu”.

diyerek söz konusu faaliyetin alandaki geçmiş ve mevcut durumunu belirtmiştir.



Şekil 29. Karamık Gölü'nde Sülük Avlayan Koçbeyli Köylüsü.



Şekil 30. Koçbeyli Köylüsü Tarafından Avlanan Sülükler.

4.2.2.5. Sazcılık:

Karamık Gölü Sulak Alanında yapılan diğer bir ekonomik faaliyet sazların kesilme ve çeşitli şekillerde değerlendirilme faaliyetidir. Söz konusu gölde su altı ve üstü bitkilerden oluşan oldukça zengin bir bitki örtüsü bulunmaktadır. Gölde kamış (*Phragmites Australis*), su sümbülü (*Potamogeton sp.*), başaklı su civanperçemi (*Myriophyllum sp.*) gibi türler baskın halde bulunmaktadır (Şekil 31-32).



Şekil 31. Karamık Gölü Yüzeyinin Hakim Florası.



Şekil 32. Karamık Gölü'nde Nilüferler.

Karamık Gölü'nde yapılan sazcılık faaliyetleri yıllar içerisinde değişikliklere uğramıştır. Günümüzde sazcılık faaliyetini gerçekleştiren insan sayısı oldukça azalmıştır. 1970'li yıllarda göl alanından ekonomik anlamda en fazla yararlanan faaliyet sazcılık olmuştur. Söz konusu faaliyetin zaman içerisindeki azalmasının nedeni SEKA kâğıt fabrikasının kapatılması olmuştur. SEKA kâğıt fabrikası işler durumda iken senelik kırk bin ton saz ve kamışı hammadde olarak Karamık Gölü ve Eber Gölü'nden temin etmiştir (Uzun, 2008). Resmi verilere göre 1995 yılında Karamık Gölü'nden 10 bin ton saz kesimi yapılmıştır. Yine bu dönem sazın satın alınma bedeli 0.10 Amerikan Dolarıdır.

Sahada yapılan arazi çalışmasında göl temelli geçinen ve 2000'li yıllara kadar sürekli olmasa da sazcılık faaliyeti ile geçimini sürdüren İbrahim Bey söz konusu faaliyetle alakalı olarak;

“Saz kesim faaliyetleri genellikle kış ve sonbahar aylarında yapılmaktadır. SEKA fabrikası işler durumdayken buranın halkı maddi olarak iyi durumdaydı. Bir kişi ortalama yıllık 15 ton saz keserek fabrikaya satardı. SEKA fabrikası aralık ayı başlangıcı ile mart ayı sonuna kadar yaklaşık 4 ay süresince sazluk alanları kiralardı ve biz de onlara bu alanlardan hammadde olarak saz götürürdük. Aileler çocuk, yaşlı, kar ve soğuk demeden bu işi yaparlardı. Gelir durumu da oldukça fazlaydı” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Günümüzde saz kesimi ve sazcılık faaliyeti yok olma seviyelerine gelmiştir. Sazların ekonomik değerlerinin kalmaması yöre halkının bu ekonomik faaliyete rağbet etmesini azaltmıştır. Günümüzde saz kesimi izinli bir şekilde yapılmakla beraber saz kesim faaliyeti genellikle birkaç aile tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde gerçekleşen faaliyetler

yasal mevzuatla belirlenen saz kesim alanlarından belirli tarihlerle ve miktarlarda yapılmaktadır. Kesilen sazlar daha çok Çay ilçe merkezine yakın alanlarda yastık, hasır, sepet, sele ve süpürge gibi mamul maddelere dönüştürülmektedir.

Yukarıda belirtilen yasal izinlere dayalı saz kesim faaliyetlerinin yanı sıra Karamık Gölü'nden plansız olarak yerel halkın ve dışarıdan gelen insanların saz kesimi yaptıkları saha çalışmaları sırasında gözlemlenmiş ve yapılan görüşmelerle teyit edilmiştir. Bireysel olarak ve yasal izin kapsamı dışından gerçekleştirilen saz kesim faaliyetleri genel olarak gündelik ihtiyaçları karşılamaya yönelik gerçekleştirilmektedir. Göl kenarına yapılan basit saz kulübeleri, ahır ve uzantı çatıları, yer yer yalıtım malzemesi olarak saz kullanımı bireysel olarak yapılan faaliyetin ana kullanım alanları oluşturmaktadır (Şekil 33-34). Konuyla Karamık Köyü yaşayanlarından ve gündelik hayatında gölden temin ettiği sazlardan yararlanan Karamık Köyü'nden İbrahim Bey;

“Sazlıkları keseriz ve kayıklara yükleriz. Keserken boyutları daha büyük ve sazların gür olduğu yerlerden kesmeye özen gösteririz. Bu şekilde kestiğimiz sazlıklar daha işlevsel olarak kullanılıyor. Bazen bu sazlıkları küçük kap-kacak yapımında, örerek kullanırız. Çoğu zamanda çatılarımıza yalıtım yaparız. Aynı zamanda hayvanlarımızı koyduğumuz kulübelerde de sazlardan yararlanırız. Gölden getirdiğimiz sazları istifleriz. Çatıya bir kat düz bir kat yan ve aralarına da çapraz olacak şekilde üst üste dizeriz. Bu sayede evlerimiz yazın serin, kışın sıcak olur. Aynı zamanda sobalı evlerde oturduğumuz için is ve dumanı sazlıkların topladığı ve dışarıya taşıdığı atalarımızdan öğrendiğimiz bilgilerdendir. Bu sayede kiremit gibi malzemeleri almak için şehre gitmemiz gerekmez ve paramız cebimizde kalmış olur.” diyerek durumu belirtmişlerdir.

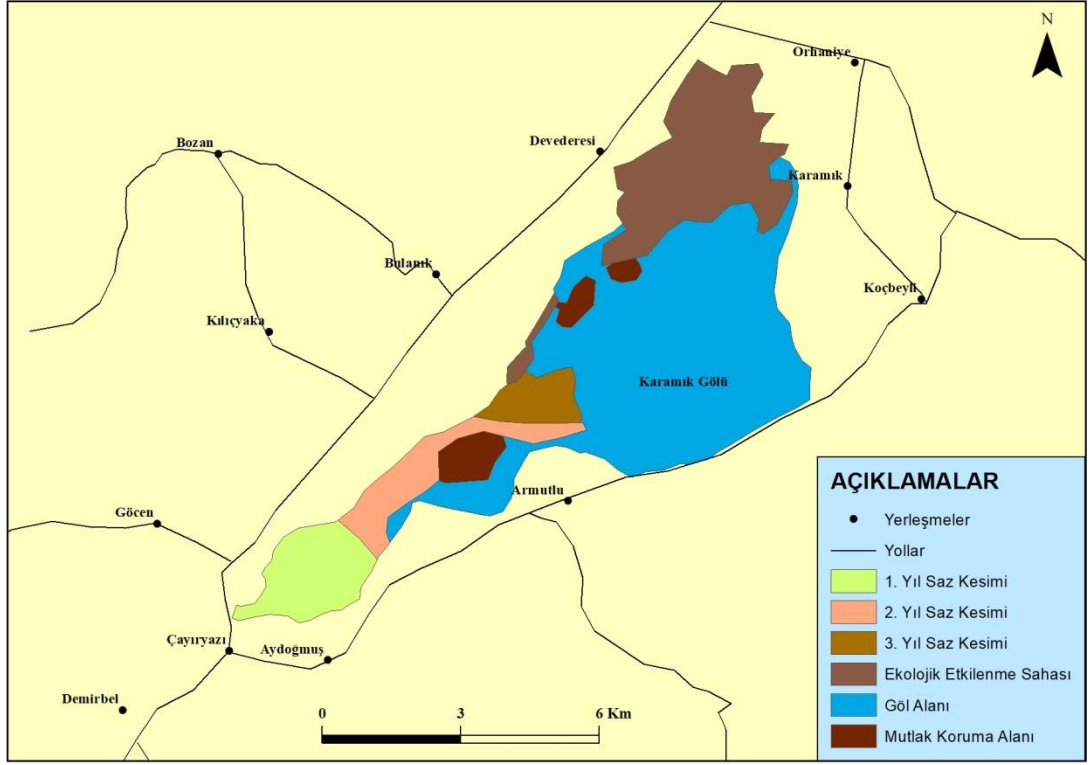


Şekil 33. Armutlu Köyü'nde Bulunan Sazlık Kulübe.



Şekil 34. Karamık Gölü'nden Kesilen Sazlarla Yapılan Çatı, Karamık Köyü.

Yine özellikle ilkbahar mevsiminde göl kenarında ortaya çıkan taze hasır otu ve sazlar zaman zaman biçilerek kış aylarında hayvanlara yedirmek üzere depolanmaktadır. Bu tür kesim ve kullanımlar Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde saz kesiminde uyulması zorunluluğu bulunan durumları içeren 10. maddesine uyum göstermemektedir. Kuşların yuva ve kuluçkalarına zarar vermemek ve toplam sazlık alanın %30'luk miktarından az kesim yapılması durumu, belirlenen kesim alanları ve tarihleri gibi yasalarla belirli standartlara uyulmaması alana zarar vermektedir. Yine bitki cinsinin süksesyonuna uygun, planlı saz kesim faaliyetlerinin gerçekleştirilmemesi sazlık alanın sürdürülebilmesini olanaksız kılmaktadır. Karamık Gölü örneği için resmi çalışmalar sonucunda belirlenen saz kesim ve dip çamuru temizliği yapılacak alanlar sırasıyla gölü besleyen büyük kaynaklardan daha durgun olan kuzey kısmına doğru devam eder şekilde yapılması önerilmektedir (Şekil 35).



Şekil 35. Karamık Gölü Saz Kesim ve Dip Temizliği İçin Önerilen Sistem

(Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012' den Değiştirilerek).

4.2.2.6. Turizm:

Sulak alanlar buldukları yörelerde birçok farklı konuda önemli katma değerler sağlamaktadır. Buldukları alanlarda peyzaj elemanları vasıtasıyla sağladıkları güzellikler ve ev sahipliği yaptıkları bitki ve hayvan türleri ile oldukça fazla insanı kendilerine çeker; dolayısıyla belirli ziyaretçi ve turizm potansiyeline sahip alanlar olma özelliği taşırlar. Son zamanlarda meydana gelen turizm anlayışındaki değişimler ile ziyaretçiler şehrsel alanlardan kaçarak ekoloji temelli turizm anlayışını geliştirmişlerdir. Karamık Gölü de eko turizm olarak adlandırılan söz konusu turizm faaliyetine yönelik yapılacak doğru plânlama ile gelecekte oldukça fazla kaynaklık edebilme olanaklarına sahip bir göl olma özelliği göstermektedir.

Sulak alanların bünyelerinde barındırdıkları gerek sürekli gerekse dönemlik olarak ev sahipliği yaptığı en önemli canlı türlerinin başında kuşlar gelmektedir. İnsanların meydana çıkışından günümüze kadar içerisinde yaşadıkları dünyayı anlama ve anlamlandırma çabaları olmuştur. Bunun bir yolu olarak da doğayı ve onun en önemli elemanlarından birisi olan hayvanları inceleme ve onların gözünden yaşanan ortamı anlamaya çalışma olmuştur. Bundan dolayı insanlar hayvanları gözlemlemeye başlamış ve

bu gözlenen hayvanlardan en önemlilerinden birisi de kuşlar olmuştur. Bunun sonucunda kuşlar ve dünyalarını tanımayı amaçlayan kuş gözlemciliği faaliyeti (ornitoloji) gelişmiş ve söz konusu faaliyet ortamı anlayabilme adına en önemli etkinliklerden birisi olarak değerlendirilmiştir.

Karamık Gölü Sulak Alanı sürekli ya da dönemlik olarak bünyesinde barındırdığı kuş türleri vasıtasıyla kuş gözlemciliği diğer adıyla ornitoturizm açısından küçümsenemeyecek potansiyele sahip bir alandır. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün 2012 yılında söz konusu gölde yaptığı çalışmada Karamık Gölü ve yakın çevresinde 16 takım, 45 familya içerisinde 182 kuş türünün varlığı saptanmıştır. Bu veriler Karamık Gölü'nün söz konusu faaliyete kaynaklık edebilir durumunu gözler önüne sermektedir. Sağlıklı bir sulak alan ekosistemi ve sağlıklı bir çevre koruma plânlamasının en önemli unsurlarından birini kuş gözlemciliği oluşturmaktadır (Uslu, 1986). Çevresel koşul ve değişimlere en duyarlı canlılardan birisi olan kuşlar, ekosisteme insan eliyle yapılan ve olumsuz anlamda doğayı etkileyen faaliyetlerin erken alarm sistemi olarak işlev göstermektedir. Kuş gözlemciliğini daha nitelikli bir hale getirecek dürbün, gözlem kuleleri, teleskop vb. aletlerin göle hizmet olarak sunulması alana gelen turist sayısını önemli miktarda etkileyerek yöre ekonomisine katkı yapacaktır.

Karamık Gölü çevresi bugün olduğu gibi tarihin tüm devirlerinde insanların yerleşim yeri olarak tercih ettiği bir alan olmuştur. Bundan dolayı alanda tarihin çeşitli devirlerine ait tümülüs, höyük, anıt mezar, türbe gibi tarihe dayalı turizm faaliyetlerine kaynak olabilecek potansiyelde alanlar mevcut bulunmaktadır. Karamık Höyük, Domuz Höyüğü, Akkonak Höyük başta olmak üzere birçok alan yeterince çalışılarak turistlerin beğenisine sunulabilecek oluşumlardır. Yine Karamık Gölü'nün Bizans Dönemi'ndeki kullanımı ve alanda Miryakefelon Savaşı'nın yaşanmış olması tarihi turizm potansiyelini artırıcı etkenler arasında düşünülmektedir. Ancak bu alanlar atıl durumlarda, terk edilmiş olarak göze çarpmakla birlikte söz konusu tarihsel önemi bulunan alanlar definciler tarafından yağmalanmıştır. Resmi kurumlarca bulunan tarihi eserler Afyonkarahisar'da müzede sergilenmektedir.

Karamık Gölü bünyesinde yapılabilen balıkçılık faaliyetleri alana turistik anlamda olumlu etki etmektedir. Daha çok çevre illerden balıkçılık faaliyeti ile ilgilenen insanlar alanı tercih etmektedir. Afyonkarahisar il genelinde ve göle yakın illerde önemli bir üne sahip olan turna balığı (*Esox Lucies*) adeta Karamık Gölü ile özdeşleştirilmiş ve bu durum yabancıların aileleri ile birlikte Karamık Gölü'nü ziyaret etmelerini sağlamıştır. Söz konusu insanlar alana bireysel araçları ile gelmekte, Çay ilçesi'nden alana gelen ulaşım araçları kullanılmamaktadır. Karamık Gölü çevresinde konaklama imkânı bulunmamakta, dönemlik

aktif olan göl kenarındaki balıkçı lokantası konaklama imkânı sağlamamaktadır. Çay ilçe merkezinde çeşitli küçük çaplı oteller ve misafirhaneler bulunsa da Karamık Gölü kenarında bulunan köylerde tek konaklama alanı köy odaları olmakta, ancak bu alanlarda turizm faaliyetine uygun olmamaktadır. Bu yüzden alan genel olarak günübirlikçilere hitap eder duruma gelmiş ve geceleme turizm faaliyetleri olanaksız duruma gelmiştir.

Alanda yapılan eko turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir uğraş kayık kiracılığıdır. Henüz alanın az tanınıyor olmasından dolayı çok fazla miktarlara erişemese de yörenin tanıtılması sonucunda Karamık Gölü'nü gezmeye gelen turistlere kiralanmış kayıklar alanda turizm faaliyetlerinden gelen gelirleri artırmaktadır.

Karamık Gölü'nde alternatif turizm faaliyetleri bünyesinde yapılabilecek diğer bir turizm türü foto safari olarak belirtilebilir. Fotoğrafçılık meraklıları için çekici olarak nitelendirilebilecek flora, fauna ve sulak alanla bütünlük içerisinde yaşayan kültürleri barındıran Karamık Gölü söz konusu faaliyet için kaynaklık edebilecek niteliklere sahip bulunmaktadır. Karamık Gölü Sulak Alanı ve etki sahasında IUCN kategorisi tasnifine göre 27 adet endemik bitki türü söz konusu turizm faaliyetinin potansiyeline önemli katkı sağlamaktadır (T. C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012).

Göl ile ilgili yeterli plânlamaların yapılması ve güzergâhların belirlenmesi durumunda alan doğa yürüyüşü (trekking) faaliyetlerine de ev sahipliği yapabilir durumda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Karamık Gölü Sulak Alanı çevresinde kurulmuş ve farklı bireyleri barındıran yerleşmelerde yapılan yöresel etkinlik ve festivaller alanda turizm faaliyetlerine katkı yapmakta ve daha fazla katkı yapabilecek potansiyele sahip bulunmaktadır. Söz konusu faaliyetlerin tanıtılması ve sevdirmesi sonucu söz konusu alan kültür turizm faaliyetleri bakımından önem arz eder konuma gelebilecektir. Alanda yapılabilecek kamp ve karavan turizmi doğru yönetim ile yine alan için önemli olabilecek turizm faaliyetlerinden olmaktadır.

Karamık Gölü'nde ve yakınında kurulan yerleşmelerde yapılabilecek diğer bir eko turizm faaliyeti olarak kırsal (çiftlik/tarım) turizminden söz edilebilir. Bu turizm ülkemizde daha fazla yerel alanların günübirlik gezilmesi, alışveriş yapılması ve doğada vakit geçirme olarak algılanmaktadır (Emekli, Südaş ve Soykan, 2006). Ancak bu algının aksine belirli kırsal alan yerleşmelerinde belirli süre kalınarak yerel yaşayanlarla birlikte meyve-sebze toplama, hayvan bakma ve sağma, balık tutma, organik ürünler üretme gibi faaliyetler yapılarak yöre insanı ve sulak alanın anlaşılmasına yönelik yapılan turizm faaliyetleri için Karamık Gölü önemli bir kaynak değeri taşımaktadır.

4.3. Karamık Gölü'nde Doğa Koruma Faaliyetleri ve Koruma Statüleri:

Karamık Gölü Sulak Alanı bünyesinde barındırdığı çok çeşitli habitat ve ev sahipliği yaptığı hayvan tür çeşidi ve miktar varlığı ile bölgesel, ulusal ve uluslar arası önem arz eden bir sulak alan olma özelliği taşımaktadır (T. C. Çevre Bakanlığı, 2004). Bunun yanı sıra sulak alanlar barındırdığı kuş sayılarına göre 1. ve 2. sınıf sulak alanlar olarak tasnif edilmiş ve bu tasnifte Karamık Gölü 25.000'den fazla kuş türü barındırarak 1. sınıf sulak alanlar arasında kendine yer bulmuştur (Tülek, 2010). Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı müdürlüklerce gerçekleştirilen 2015 kış ayları kuş sayımlarında Karamık Gölü 12 tür, 45 birey, 45 toplam tür ve 30.725 toplam birey sayısı saptanmış ve bu durum sonucunda alanın uluslar arası önemde kuş yaşam ve göç alanı olduğu tescillenmiştir (T. C Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015).

Karamık Gölü bünyesinde barındırdığı su kuşlarının yanı sıra Devlet Su İşleri (DSİ) eliyle gerçekleştirilen su rejimine müdahale çalışmaları sonucunda da ülke gündemini meşgul etmiştir. Bu durum Doğa Derneği'nin 2004 yılında yaptığı "Important Bird Areas of Turkey" çalışmasında Karamık Gölü'nün rejimine yapılan müdahaleler sonucu göl alanının daraldığı ve sulak alan için büyük tehdit oluşturduğu belirtilmiştir (Doğa Derneği, 2004). Doğru şekilde yürütülmeyen bu çalışmalara rağmen Karamık Gölü alanı daralsa da göl tamamen yok olmamıştır. Karamık Gölü Sulak Alanı'nın gelecek kuşaklara sulak alan olarak aktarılabilmesi sadece akılcı yönetim, plânlama ve korumayla mümkün olacaktır. Yukarıda belirtilen niteliklerin göl tarafından karşılanmasına rağmen Karamık Gölü ülkemizde bulunan Ramsar Alanları arasına dahil edilmemiştir.

Karamık Gölü koruma faaliyetleri bakımından önemli bir dönüşümü sulak alana yakın mesafede ve göl ile etkileşim içerisinde faaliyet gösteren 1978 yılında kurulan SEKA kâğıt fabrikasının kurulmasıyla yaşamıştır. Fabrika hâlihazırda çalışırken göl sularından yararlanmış ve atık maddelerini göl suyuna bırakmıştır. Konuyla alakalı Türkiye Çevre Vakfı'nın 1992 yılında yaptığı incelemede Karamık Gölü'nde suda çözünmesi mümkün olmayan selüloz bazlı atıklar ve alkali ortamda çözünebilir odun özü (lignin) maddelerine ekosistemi yok edebilecek miktarlarda rastlanmıştır (T. C Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2000). Bunun sonucunda balık ölümleri, sazlık ve hasır otu kalitelerinin düşmesi ve kerevit gibi temiz su sever canlı türlerinin nesillerinin tükenme durumu baş göstermiştir. Tüm bu durumlar Karamık Gölü Sulak Alanı'nın üzerinde dikkatlerin toplanmasına ve koruma faaliyetlerinin 1990'lı yıllarda başlatılmasına neden olmuştur.

Karamık Gölü'nde koruma faaliyetleri bağlamında 1993 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı kararıyla ve Konya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu aracılığıyla Karamık Gölü ve çevresindeki 8.341 ha. alan I. Derece Doğal Sit alanı ilan edilmiştir. Bu ilanın en önemli

sebebi sulak alan ekosistemine yok olmadan müdahale etmek ve 1983 yılı Sit Alanları Kanunu'ndaki güncelleme ile güzellik ve kamu yararı açısından kesin koruma hükümleridir. Söz konusu alana 2007 yılında 6 ha alan daha ilave edilmiş ve bu ilave edilen alan 3. Derece Doğal Sit statüsüne dahil edilmiştir (Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2010). Bu statü doğallığının geliştirilmesi gerekli ve bu potansiyele sahip alanların varlığı ve bu durumun gerçekleştirilemeyeceği takdirde yerleşime açılacak alan varlığından dolayı verilmiştir.

Kuşlar oldukça hareketli canlılar olarak bilinmekte ve bundan dolayı yaşam süreleri boyunca çok çeşitli alanlarla etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Bu durum kuş türlerini koruma çalışmalarının oldukça uğraştırıcı ve bazen imkânsız olması durumunu beraberinde getirmiştir. Buna çözüm üretebilmek adına 1989 tarihli ve hemen hemen tüm dünya genelinde yürütülen, Uluslararası Kuşları Koruma Derneği tarafından başlatılan ve Türkiye'de Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından gerçekleştirilen Önemli Kuş Alanları (ÖKA) projesi başlatılmıştır. Biyolojik verimlilik temel alınarak projeye dahil edilecek alanlar belirlenmiş, bu alanları korumak adına yerel halklarla koordinasyon sağlanarak koruma çalışmalarının yapılması hedeflenmiştir. Bunların yanı sıra ulusal ve uluslar arası düzeyde lobi faaliyetleri ve kampanyalar ile tanıtılarak etkin korunması amaçlanmış ve sürekli olarak ÖKA projesi kapsamında alan sayısı artırılmaya çalışılmıştır. Uluslar arası düzeyde etkin olan bu proje dahilinde ülkemizde 1997 tarihli ÖKA kitabı yayınlanmış ve söz konusu kitapta Karamık Gölü Sulak Alanı'nın uluslararası önemde bir kuş alanı olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı Karamık Gölü, Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından günümüzde de gözlem altında tutulmaktadır.

Karamık Gölü'nde yapılan diğer bir koruma faaliyeti T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından orman alanlarını koruma çalışmaları olmuştur. Karamık Gölü'nü besleyen kaynakların çevrelerinde ve gölü çevreleyen dağ ve tepelik arazilerde yapılan orman koruma faaliyetleri ve orman varlığını ağaçlandırma yoluyla artırma çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. Söz konusu faaliyetten dolayı yöre halkının hayvan otlatma sahaları değiştirilmekte ve bu tür koruma dahilinde bulunan alanlarda otlatma ve avcılık yasaklanmış durumda bulunmaktadır.

Karamık Gölü devlet eliyle yapılan çalışmalar ve dernekler tarafından düzenlenen hemen her proje ve raporda yer almakta, önemi vurgulanmaktadır. Söz konusu göl I. Derece Doğal Sit Alanı olma durumunu günümüzde de devam ettirmektedir. Bunun yanı sıra hâlihazırda Türkiye'nin önemli kuş alanı (ÖKA) olarak görülmektedir. Tüm belirtilen bu niteliklere rağmen Karamık Gölü'nün bir yönetim plânı bulunmamaktadır (The List of

Wetlands of International Importance of Turkey, 1994-2011). Bu durum 2018 yılı itibariyle de değişmemiştir.

Karamık Gölü Sulak Alanı'nda insan kullanımını günümüzde de devam ettirmektedir. Söz konusu alan 1. Derece Doğal Sit ve Önemli Kuş Alanı (ÖKA) ilan edilmiş fakat bu alanın gerek koruma statüsü ilanı gerekse ilan sonrası yaşanan yetki karmaşaları alanın tüm statülere rağmen hak ettiği koruma seviyesine erişememesine sebep olmuştur. Çeşitli nedenlerle meydana gelen yetki kargaşasının en önemli nedenlerinin başında alanın konumu ve koruma faaliyeti gerçekleştirilirken sulak alana bütüncül bakamama gelmektedir. Alan Afyonkarahisar-Isparta-Konya illerinin ortasında konumlanmaktadır. Karamık Gölü Sulak Alanı'nın doğal sit alanı ilanında Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun imzası bulunmaktadır. Ancak söz konusu alan Afyonkarahisar İli sınırları dahilinde bulunduğu için alanda yapılacak koruma faaliyetleri Afyonkarahisar İl Turizm Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilebilmektedir. Yine sit alanı sınırları içerisinde sulak alan ekosistemi bulunması gerekçesiyle Devlet Su İşleri ve Orman Müdürlüğü de yetki mercileri olmaktadır. Söz konusu doğal sit alanı sınırlarında 1. ve 3. Derece arkeolojik sit alanları ve ören yerleri mevcuttur (<http://www.korumakurullari.gov.tr>). Bu alanlar T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü denetimi altındadır (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>). Tüm bu yönetsel kargaşa sulak alanla alakalı alınacak kararları geciktirmekte ve alanda yönetim boşluğu oluşturmaktadır. Yine bu yönetsel kararlarda bulunan eksiklikler, kanun ve yönetmelik maddelerinin eksik uygulanması ve yetkili kuruluşların yerel halk ile yeterli ölçekte bilgi transfer ve etkileşimi sağlayamaması alanın korumaya yönelik yönetimini sekteye uğratmış, doğal sit ilanı da bu duruma son verememiştir.

4.4. Karamık Gölü'nün Politik Ekolojisi:

4.4.1. Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş (SEKA) :

Karamık Gölü Sulak Alanını tarihinde en büyük değişikliğe uğratan diğer bir gelişme sulak alanın hemen yanına 1978 yılında açılan 1979 yılında faaliyete geçen SEKA kâğıt fabrikası olmuştur. SEKA kâğıt fabrikası hammaddesi olan sazların büyük bir kısmını Karamık Gölü'nden temin etmiştir. Söz konusu fabrika yılda 39 bin ton kamışı hammadde olarak kullanmaktaydı. Bu durum Karamık Gölü çevresinde yaşamlarını sürdüren insanlara hammadde satışı olanağı sağlamış ve Karamık Gölü'nde sazlılık faaliyetleri hız kazanmıştır. Ancak bu durumun taşıma kapasitesine dikkat edilmeden ve bu kapasiteyi aşarak yapılması göl ekosistemini, özellikle de yerli ve göçmen kuşları olumsuz anlamda etkilemiştir (Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Aynı zamanda sazlık alanlar balık türleri ve kerevit adı verilen tatlı su ıstakozu için önem taşımaktadır. Saz kesim zamanları alandaki kuşların, balıkların üreme dönemlerine rastlaması türlere daha fazla zarar vermiştir (Sulak Alan Koruma Yönetmeliği, 2014). Karamık Gölü'nde bu dengeye dikkat edilmemiş ve bu durumda gölün daha fazla tahrip olmasına neden olmuştur.

SEKA kâğıt fabrikasının Karamık Gölü'ne diğer bir zararı da kullanma suyunu temin ederek ve atık suyunu arıtmadan göle şarj etmesi şeklinde kendini göstermiştir. Söz konusu fabrika gölden pompa istasyonları vasıtasıyla su çekimi yapmış ve bu çekimler ekosistem ve canlılara zarar vermiştir (Şekil 36).



Şekil 36. 2003 Yılına Kadar SEKA'ya Su Pompalayan İstasyon.

Aynı zamanda söz konusu su çekimleri sulak alanın su dengesini bozmuş ve sulak alanın suları önemli miktarda azalmıştır. Söz konusu fabrika üretimden artakalan kimyasal madde bakımından oldukça kirli atık sularını göle şarj etmiş ve bu durum Karamık Gölü' nü tarihin en büyük tahriplerinden birine maruz bırakmıştır. Bu sebepten dolayı Karamık Gölü'nde ötrofikasyon meydana gelmiş, lokal canlı ölümlerine sebep olmuş, kerevit, Anadolu İnci Balığı gibi gölde yaşayan canlı türlerinin sayılarını nesli tükenme derecesinde azaltmıştır. Ancak SEKA kâğıt fabrikasının 2003 yılında özelleştirilerek feshedilmesi sonrasında göl kendini yenilemeye ve eski sağlıklı haline dönmeye başlamıştır (Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Konuyla alakalı olarak gölde ortalama 30 yıldır balıkçılık ve avcılık faaliyetiyle uğraşan İbrahim M,

“Fabrika atıkları göle boşalırken göl kahverengiydi. Bazı alanlarda göl kenarında ölü balıklar ve kuşlar gözlemlenebiliyordu. Ancak 2003 yılında SEKA'nın kapanmasıyla birlikte göl suyunun rengi normale dönmeye başladı ve berraklaştı. Aynı zamanda göldeki balık sayısı ve boyutunda da önemli bir artış oldu. Göl kirliken bazı yerel kuşlar görünmez oldu. Göçmen kuşları da gökyüzünde görmek imkânsız kadar zordu.”

diyerek yukarıda belirttiğimiz durumları bizzat yaşayan yerel halktan biri olmuştur.

SEKA kâğıt fabrikasının kurulması ve faaliyet göstermesi gibi kapanması da Karamık Gölü' nü etkilemiştir. Fabrikanın kapanması ile gölde yapılan saz toplama faaliyeti durma noktasına gelmiştir. Bunun sonucu olarak kesilmeyen sazlar önemli ölçüde göl tabanında yığılmış, gölün doğal kirlilik unsuru olmuşlar ve kirlilik düzeyini artırmışlardır. Aynı zamanda SEKA fabrikası varken sazlar kesildiği için sürekli kendilerini daha kaliteli şekilde yenilemişlerdir. Bu taze sazların bir kısmı yöre halkı için hayvan besi maddesi olarak kullanılmıştır. Yapılan arazi çalışmalarında belirtilene göre sazlıklar maddi önemini yitirince, kesilmedikleri için taze otlarda çıkmayınca söz konusu sulak alanda yangınlar çıkmaya başlamıştır. Bu durum Karamık Gölü'nün barındırdığı ekosistemler ve alanda yaşayan canlı türleri için felaket olmuştur.

SEKA kâğıt fabrikasının kapanması dolaylı yoldan yöre halkı ve kültürleri üzerinde de etkili olmuştur. Bu alandaki fabrika Türkiye'nin üretim bakımından en fazla üretim yapan fabrikalarından birisi ve 1300 kişi istihdamı en az bunun kadarda yerel halktan hammadde tedarikçisi istihdamı olan işletmedir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2015). Tüm bu insanların aileleri de hesaplandığında ortalama 12.000 insan fabrika vasıtasıyla geçimini sürdürmektedir. Fabrikanın kapanması ile alandaki nüfus miktarı bariz olarak düşmüş ve alandan dışarıya göç başlamıştır. Yine fabrikanın kapanması ile birlikte fabrikanın sağladığı

sosyal hizmetler sona ermiş ve yöre oldukça fakirleşmiştir. SEKA kâğıt fabrikasının kapanması yöre halkını kültürel olarak da oldukça fazla etkilemiştir.

Göl çevresinde bulunan 10 köyün 8'i Yörük köyü yani kültürel olarak geçimleri keçi besleyiciliğinden sağlayan köylerdir. Yörük halkların en önemli kültürel özelliklerinden birisinin keçi besleyiciliği olduğu, hatta yaptıkları hayvancılık faaliyetlerine göre sınıflandırıldıkları bilinmektedir. Ancak sahada keçi besleyiciliğinin neredeyse bitme derecesine gelmesi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. SEKA fabrikasının kapatılmasıyla birlikte, Yörük köylerinin keçiye dayalı ürünleri satabilecekleri pazar kapatılmıştır. Nüfusun da azalmasıyla yöre halkının ticaret yapabilmesi imkânsız hale gelmiştir. Yapılan saha çalışmalarında hiç keçi görmeden büyümüş Sarıkeçili Yörükleri'nden oluşan köylülerin genç kuşaklarına rastlanmıştır. Bu durum beraberinde alandan göç ile ayrılmayı getirmiştir. Söz konusu alanda keçi besleyiciliği yapmış ancak daha sonra zorlu ekonomik şartlara dayanamayarak Antalya iline göç etmek zorunda kalmış bir çiftçi bu durumu şu şekilde dile getirmiştir;

“SEKA fabrikası demek 2.000 civarında müşteri demektir ve fabrikanın kapısı pazar yerimiz gibiydi. Orası da kapanınca ürünlerim iyice değersiz hale geldi ve keçilerimi yok pahasına satarak göç etmek zorunda kaldım.”

Bunun yanı sıra SEKA'nın kapatılmasıyla birlikte alandaki büyükbaş hayvancılığında seyri değişmiştir. Yörede sulak alanla büyük bağlar içerisinde yapılan bir uğraş olan manda yetiştiriciliği tükenme noktasına gelmiştir.

Aynı durum balıkçılık, avcılık, meyvecilik gibi ekonomik uğraşları da etkilemiştir. Yörede Karamık Gölü'nde meşhur olan özellikle “turna balığı (*Esox Lucius*) yöresel adıyla dişli balığı” ve diğer balıkların ticareti bitme noktasına gelmiştir. SEKA'nın kapanması sonucunda balıkçılık yapan aileler ürünleri satamaz hale gelmiş ve bu duru gölden yapılan balıkçılığı sekteye uğratmıştır. SEKA fabrikasının kapanması ve ani bir nüfus kaybıyla birlikte Karamık Gölü balıklarını kullanan restoranlarda kapanmış ve yöre halkı büyük oranda bu geçim faaliyetini kaybetmiştir (Şekil 0-0). Bu durum avcılık ve meyvecilik faaliyetlerinde de kendini göstermiştir. SEKA'nın kapatılmasıyla birlikte insanlar asırlardır yürüttükleri yaşam tarzlarını değiştirmek zorunda kalmış ve kültürel özelliklerine uygun geçim faaliyetlerini ve dolayısıyla kültürel özelliklerinin bir kısmını kaybetmişlerdir.

Bu konuyla alakalı olarak Karamık Gölü'nden en etkin şekilde faydalanan köylerden birisi olan Koçbeyli'ye 1994-1999 yılları arasında belediye başkanlığı yapan ve aktif olarak siyasetle uğraşmaya devam eden Ahmet Koçer,

“SEKA fabrikasının kapanması ile birlikte göl kurtarıldı. Ancak biz bittik. Köylüler ve Çay Belediyesi olarak biz bittik. SEKA belki artırım yapabilirdi. Ya da küçültülerek 300 kişilik bir fabrikaya dönüştürülebilirdi. Sürdürülebilirlik sağlanabilirdi. Ancak bu sağlanamadı ve sonuç olarak Çay Belediyesi geneli 15.000 nüfus kaybetti. Fakirlik nedir bunu öğrendik. SEKA bizim pazar alanımızdı. Şu an fabrika alanı atıl duruyor. Alana SEKA yerine bir dondurma fabrikası açılabilirdi ve Yörük kültürünün bir parçası olan keçi sütü önem kazanabilirdi.”

Yine alanda hayvancılık yapan ancak alandan göç etmek zorunda kalan Osman Bey,

“ Benim hayvanımın etini ve sütünü satacağım bir yer yok. Keçi kapalı alanda beslenemez. Ben de mecburen aç kalmamak için göç ettim ” diyerek durumu özetlemişlerdir (Çizelge 13-14).

Çizelge 13. Karamık Köyü Yıllara Göre Nüfus Değişimi.

| Yıl | Toplam | Kadın | Erkek |
|------|--------|-------|-------|
| 1985 | 5.355 | - | - |
| 1990 | 6598 | - | - |
| 2007 | 1258 | - | - |
| 2012 | 966 | 500 | 466 |

Kaynak: (<http://www.yerelnet.org.tr/>), 2017.

Çizelge 14. Çay İlçesi Yıllara Göre Nüfus Sayımı

| Yıl | Toplam | Kadın | Erkek |
|------|--------|--------|--------|
| 1990 | 43.582 | 22.162 | 21.420 |
| 2000 | 45.635 | 22.969 | 22.666 |
| 2007 | 35.876 | 18.228 | 17.648 |
| 2015 | 32.093 | 16.295 | 15.798 |

Kaynak: (<http://www.yerelnet.org.tr/>),2018.

Yukarıda belirtilen ve ifade edilen özellikler çerçevesinde Karamık Gölü sulak alanının doğa ve çevresinde yerleşen insanlar için oldukça önemli bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu sulak alanın kirletilmesi veya herhangi bir yolla yok edilmesi ekosistem, tür, gen çeşitliliği gibi doğal unsurlar oldukça fazla zarar verecektir. Aynı zamanda göl ile aşırı derecede etkileşimde bulunan göl çevresi ve yörede ki diğer yerleşmeler Karamık Gölü'nün olumsuz etkilenmesinden doğrudan zarar göreceklerdir. Yörede geçim faaliyetlerini göl temelli olan insanlar hayatlarını sürdüremez hale gelecek ve yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalacaklardır. Bununla birlikte söz konusu alandaki kültürel çeşitlilik de yok olacak ve söz konusu alan asıl kimliğini kaybedecektir.

4.4.2. IMF ve Diğer Küresel Politikalar:

Tarımsal faaliyetlerin başladığı günden bugüne kadar devlet ve bireysel yönetim erklerinin tarıma bakış açısı ve mevcut durumlarına göre tarımsal faaliyetlerin çeşitli planlamaları yapılmıştır. Bu planlamalar modern devletlerin ortaya çıkması ve politik süreçlerden etkilenmiş; küreselleşme ile birlikte söz konusu planlamalar uluslar arası politikalardan etkilenir duruma gelmişlerdir. Dünya ekonomik sisteminde tüm parçalar birbiri ile bağlantılı halde ve gelişmiş ekonomiler kendilerine göre daha az gelişme göstermiş ekonomilerin tarımsal üretim ve planlamalarını yönetir durumda bulunmuştur (Wallerstein, 1974). Türkiye Cumhuriyeti de kuruluş ve gelişim aşamalarında küresel tarım politikalarından oldukça fazla etkilenen ülkelerden birisi olmuştur (Öztürk, 2007).

1980'li yıllarda sonra ekonomi politikaları dünyanın birçok ülkesi tarafından değiştirilmiş ya da güç odağı ülkeler tarafından güçsüz ülkelere uygulattırılmıştır (Öztürk, 2007). Bu sebepten az gelişmiş ülkeler milli politikalarını geliştirme ve uygulama konusunda sıkıntılar yaşamışlardır. Türkiye'de yapılan tarım politikaları da Gümrük Birliği (GB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), IMF, Dünya Bankası (DB) gibi uluslararası karar mercii sayılan kuruluşların etkisinde gelişme göstermiştir. Türkiye'nin bu dönemlerde söz konusu kuruluşlarla yaptığı anlaşmalar ülkemizi batılı ülkelerin pazarı haline getirmiş, mevcut üretimi yapılan ürünlerin piyasa değerleri düşürülmüş, tarım ürünlerinin satış fiyatları ve zam oranları belirlenirken IMF ölçütlerine uyulma zorunluluğu getirilerek tarımsal üretim sektöre uğratılmıştır (Aysu, 2002: 20-21; Bakırcı, 2007). Konuyla alakalı olarak yörede günümüzde de yaşamını sürdüren Karamık Köyü'nde yaşayan ve tarımla uğraşmış köyün yaşlılarıyla yapılan görüşmelerde bu durum;

“Şimdi daha rahat. Eskiden biz ürünlerimizi yetiştirmek için daha fazla emek verirdik. Daha fazla vakit ve güç harcardık. Bugün daha ucuza bulunan gübreler daha pahalıydı. Bir aksilik çıkmazsa ürünlerimizi hasat ederdik. Ancak ürünlerimizin pazarda

değeri olmazdı çünkü gâvurdan gelenler daha değerli olur ve daha bol olurdu. Biz de neredeyse kâr etmeden, çürümesin diye yok pahasına ürünlerimizi satardık.”

diyerek yerel üreticinin o yıllarda yaşadığı zorluğu bize yansıtmıştır.

Karamık Gölü ve çevresinde yapılan tarım faaliyetleri, tarımsal ürün çeşit ve üretim miktarları zaman içerisinde devletin izlediği politika ve planlamalara göre çeşitli değişimler göstermiştir. Yöre ve ülke ekonomisi için bir zamanlar hayati önem arz eden haşhaş tarımı günümüzde söz konusu çalışma sahasında yok denecek kadar az yapılar hale gelmiştir. Haşhaş tarımı konusunda yürürlüğe konulan yasalar ve kontrol kuruluşları yöre halkının haşhaş ekimini terk etmesine sebep olmuştur. 19.06.1986 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan 19.139 sayılı uyuşturucu maddelerle ilgili kanunun 4. Maddesi haşhaş ekiminin fazlaca azalmasına sebep olmuştur. Bu madde;

“İzin belgesinde tespit edilen miktardan az ham afyon veya kapsül teslim eden üreticilere, fiili suç oluşturmadığı takdirde, mahalli mülki amir tarafından eksik teslim edilen miktarın teslim anındaki baş alım fiyatlarının iki misli kadar idari para cezası verilir.”

şeklinde. Konuyla alakalı olarak yaşanan diğer bir problem Toprak Malzeme Ofisi’nin (TMO) kontrolör olduğu haşhaş tohum dağıtım, kota bildirim, ekim zamanı bildirim gibi konularda zaman zaman gecikmeler olmasıdır. Konuyla alakalı olarak Doğan Haber Ajansı’nın Sandıklı İlçesi Ziraat Odası Başkanı Süleyman Yıldız ile 2017 yılında yaptığı röportajda Yıldız, bu durumu;

“Uygulama yanlışlıkları, haşhaş ekim alanlarını yarı yarıya azaltmıştır. Çiftçiler üretim yaparken ilgili bazı kuruluşlardan kaynaklanan sıkıntılar yaşamaktadır. Toprak Malzeme Ofisi’nin yaz ekimini geç bildirmeleri mahsullerin donmalarına sebep olmuştur. Eskiden haşhaş önemli bir ihraç ürünümüzdü. Ancak koyulan kotaların üreticiyi zor durumda bırakması ve uygulanan cezalar üreticiyi zor duruma soktu. Bu durum tarımsal istihdamı ve dolayısıyla da nüfusu olumsuz etkiledi.” diyerek belirtmiştir.



Şekil 37. Karamık Gölü Kuzeydoğu Kenarında Haşhaş Tarımı.

Karamık Gölü çevresinde dünden bugüne azalan diğer bir ürün de şeker pancarıdır. Bu durumda yine devlet tarafından yapılan planlamalar, girdi maliyet yüksekliği ve en önemlisi de şeker pancarı üretimine alternatif olarak sunulan şeker kamışının yerel halk tarafından tanınmaması ve kabul görmemesi etkili olmuştur. Aynı zamanda 1970’li yıllarda IMF ile yapılan anlaşmalar da söz konusu ürünlerin ekimini zorlaştırmış ve satış değerini düşürmesi de alanda üretilen şeker pancarı miktarını oldukça azaltmıştır. Konuyla alakalı olarak Koçbeyli eski belediye başkanı Ahmet Koçar bu durumu;

“Zamanında şeker pancarı tohumu yerine şeker kamışı tohumu satıldı ve kredilerle desteklendi. Ancak benim köylüm dilinden anlamadığı bu ürünün üretiminde başarılı olamadı ve ekimi bıraktı.” diyerek ifade etmiştir.

Karamık Gölü ve çevresinde bulunan tarımsal kullanımdaki araziler zaman içerisinde ulusal/uluslararası anlaşma ve planlamalardan oldukça fazla etkilenmiş; bu etkileşim yerel halkın tarım ve manevi kültürüne de yansımıştır. Konuyla alakalı olarak günümüzde tarım ve balıkçılık yaparak geçimini sürdüren İbrahim Bey;

“Buralar geçimini çeşitli şekillerde sağlayan ve kıt kanaat geçinen insanlarla dolu. Çok zengin yerler değil bizim buralar. Burada ne olursa olsun en fazla biz etkileniyoruz. Buraya SEKA fabrikası açıldı. Bizim için bulunmaz nimetti. Ekmek paramızı sayesinde temin ederdik. Ancak gölümüzü berbat etti ve tarım ürünlerimizi zehirledi. Sağlığımız tehlikeye girdi. Bunu açarken de bize sormadılar, sonra fabrikayı kapattılar. Bu sefer suyumuz biraz daha temiz ama ekmek paramızı elimizden aldılar. Tarım yapıyoruz ama masraflarımızı bile karşılayamıyoruz. Bundan dolayı yıllardır yapılan tarım bırakılıp ilçe merkezine giderek asgari ücrete çalışıyoruz.”

diyerek yörede farklı otoritelerce alınan kararların halk üzerinde etkisini gözler önüne sermiştir. Ulusal ölçekte alınan kararlar sonucunda meydana gelen bu tür değişimler dolaylı olarak alanın tarım faaliyetini etkilemiştir.

Yukarıda belirtilen şekilde yöre halkından bağımsız alınan kararlar ve ortaya konulan uygulamalar alanda yaşayan insanların kültürel kodlarında işlenmiş olan hayata bakış açıları üzerinde de oldukça etkili olmuştur. Aynı zamanda ulusal olarak ortaya koyulan yasal düzenlemeler ve tarımsal destekler Karamık Gölü'ne bağımlı olarak gerçekleştirilen tarımsal faaliyetleri etkilemiştir. Konuyla alakalı olarak Koçbeyli eski belediye başkanı Ahmet KOÇER;

“Karamık Gölü etrafında yaşayan insanlarda son zamanlardaki en büyük değişim eğitim alanında olmuştur. SEKA fabrikasının kapatılması ve tarım faaliyetlerinin halka gelir getirmemesi sonucunda insanlar, kültürel olarak miras aldıkları faaliyetleri bırakarak eğitime yöneldiler ve geleneksel üretimler yok olmaya yüz tuttu. Eskiden çocuklarına topraklarını emanet eden insanlar artık çocuklarını toprağı bırakıp şehre gitmeleri için teşvik eder hale geldiler.”

diyerek durumu özetlemiştir. Yine konuyla alakalı olarak gölün güneydoğusunda buğday tarımı yapan bir çiftçi;

“Devlet destekleri özellikle tarım ürünlerimizin hasadını oldukça kolaylaştırdı. Bizim arazilerimiz genel olarak düz ve kolayca tarım makinelerinin girebileceği şekilde. Devlet tarafından bizim için büyük bir külfet olan yakıt desteği ile birlikte biz de makinelerden yardım alabileceğimiz ürünlerin ekimini özellikle emekten tasarruf etmek için seçiyoruz.”

diye belirterek yöre çiftçilerinin yetiştirdiği tarımsal ürünlerin seçiminde çeşitli aktörlerin rol oynadığını göstermiştir.

Bunların yanı sıra devlet eliyle ve özel şirketler vasıtasıyla yürütülen tohum sertifikalandırma ve patent çalışmaları gibi uygulamalar da yöre tarımını etkileyen unsurlar arasında kendine yer bulmuştur. Bununla birlikte özellikle küçük çaplı üretim yapan çiftçilerin devlete olan kredi borçları ve piyasaya olan borçları üretilen ürünlerin ağaçta ve toptan satımını beraberinde getirerek yöre tarımını olumsuz olarak etkilemiştir. Konuyla alakalı olarak Karamık Köyü'nde yapılan arazi çalışmalarında Ali ÇEVİK bu durumu;

“Atalarımızdan bizlere miras kalan tohumluklarımızı elimizden peşin para ile satın aldılar. Biz de ihtiyaçtan dolayı sattık ve şuan tek ekimlik olan İsrail kökenli tohumları ekiyoruz. Her sene yeniden parayla tohum alıyoruz. Bu da yetmiyor günü gelen kredi ve

borçlarımızı ödemek için tarlada bulunan ürünlerimizi daha ermeden dalında yok pahasına satıyoruz. Ürünlere emek veriyoruz ama kaymağını başkaları yiyor” Şeklinde dile getirmişlerdir.

Alanda yapılan hayvancılık faaliyetleri alanla ilgili alınan politik, yönetsel ve idari kararlardan etkilenmiştir. Arazi çalışmaları sırasında gözlemlenen köylülerin yetiştirmeyi tercih ettikleri hayvan türlerinin neredeyse tamamının yerli olmayan türler olduğu görülmüştür. Yöre halkının pazar ve kâr rekabetine girebilmek adına melez hayvan türlerini yetiştirmek için tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle yöre halkı araziye daha uyumlu ancak et ve süt verimi daha az olan yerli sığır türü yerine, yöreye uyumsuz olmasına rağmen daha fazla et ve süt verimi olan sığır türlerini seçmiş; yünü fazla olan koyun türü yerine eti fazla olan türleri tercih etmişlerdir. Söz konusu örnekler ulusal piyasaya uyum sağlamak için yerel yaşam biçimi olan hayvancılık faaliyetlerinin nasıl evrildiğini gözler önüne sermektedir. Yörede hayvancılık yapan İbrahim YAYLA konuyla alakalı olarak;

“Son 30 yıldır yetiştirdiğimiz hayvan cinsleri değişikliğe uğradı. Daha doğrusu değiştirmek zorunda kaldık. Örnek verecek olursak bizim koyun türlerimiz kuyrukları ve yünleri oldukça fazla olan türlerdi. Ancak yün ihtiyacının yapay malzemelerle sağlanması sonucunda yünler para etmemeye başladı. Bunun yanında koyunların kuyruk kısımlarındaki yağlar para etmiyor. Bizde kuyrukları küçük ve yünleri az ancak et ve süt verimi yüksek olan yabancı türler yetiştirmeye başladık. Bu gibi sebepler büyükbaş hayvancılıkta da geleneksel türlerimizin terk edilmesine yol açtı.”

4.4.3. Sit Alanı İlanı:

Karamık Gölü 1993 yılında doğal sit alanı ilan edilmiştir. Bu koruma statüsüyle bitlikte göl üzerinde çeşitli idari kuruluşların yetki sahaları oluşmuştur. Bu kurumlar Karamık Gölü’nde oluşan kirliliği temizleme ve göl ekosisteminin tahrip olmasına etki edecek yeni faktörleri engelleme amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu faaliyetler, faaliyeti yürüten idari oluşumların bakış açılarını yansıtmış, bundan dolayı sulak alana yönelik bütüncül bakış açısından uzak kalmıştır. Bu çalışmalar belirli konularda yararlı olmuş ancak hesap edilemeyen problemlere yol açmışlardır. Sonuç olarak Karamık Gölü’nün sit alanı statüsünü kazanması, tarihten bu yana göl üzerindeki en büyük değişime sebep olan gelişmelerden olmuştur.

Sit alanı ilanı ile birlikte DSİ, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı gibi kuruluşlar Karamık Gölü etki sahasında faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır. Bu faaliyetler sulak alanı kurtarabilmek adına yöre halkına kısıtlamalar getirme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Faaliyetlerin bir kısmı göl çevresinde yaşayan insanların kültürel ve ekonomik hak ve özgürlüklerini dikkate almadan gerçekleştirilmiştir.

Yapılan saha çalışmaları bazı konularda yönetim kuruluşları ve yerel halk arasında çeşitli problemler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu kuruluşlardan biri Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü'dür. Söz konusu müdürlük Karamık Gölü üzerinde en fazla yönetim ve denetim mekanizması geliştiren kuruluşlardan biridir. Karamık Gölü ve etki sahasında yapılan birçok ekonomik faaliyet söz konusu müdürlük tarafından denetlenmektedir. Yerel halk ile söz konusu yönetim mekanizması arasında en büyük çatışmalardan birisi avcılık konusunda yaşanmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü alanda yapılan avcılık ile alakalı yasaklamalar getirmektedir. Ancak bu yasakların gerekçelerinin yöre halkına yeterince anlatılmaması Karamık Gölü'nde karşımıza çıkan önemli problemlerden olmuştur. Yöre halkının fikirleri alınmadan ve halkı yok sayarak yapılan yasaklamalara yöre halkı riayet etmemektedir. Aksine Karamık Gölü'nün asırlardır yaşam alanları olduğunu düşünmekte ve kendilerinin olan gölde uygulanan yasakları reddetmektedirler. Bu yasaklara karşı savunma mekanizması olarak yöre yaşayanlarının yasak olan faaliyetleri özellikle destekledikleri dikkat çekmiştir. Av yasağı olan dönemlerde göl çevresindeki köylülerin avlanması ve şehir dışından gelen avcılara ulaşım ve konaklama konusunda yardım etmeleri bunu kanıtlar niteliktedir. Konuyla alakalı olarak Karamık Köyü sakinlerinden Ali ÇEVİK;

“Buradaki halk yoksul. Geçinmek için göl var. Gölü de yasaklıyorlar. Bizim insanımızda yasakları tanımıyor. Gelir kaynağı olsun diye avcılığın yasak olduğu dönemlerde bile avcuları göle çıkarıyor.”

diyerek avcılık konusunda yönetim-halk çatışmasını ortaya koymuştur.

Karamık Gölü'nde balıkçılık faaliyetinde de resmi kuruluşlar ile yöre halkı arasında doğrudan sorulduğunda dile getirilmeyen bir anlaşmazlık olduğu görülmüştür. Saha çalışmasında bulunulan bir balıkçılık faaliyetinde, balık tutulması sırasında Su Ürünleri Şubesi'ne bağlı görevlilerin gelmesi üzerine kayıkta bulunan bir balıkçı;

“Yine bunlar geldi. Bizim gölümüzü bize vermeyecekler yakında. Bunlar hiç yararımıza çalışmaz. Ancak ekmeğimize taş koyar.”

diyerek aslında içinde bulunan fakat doğrudan yansıtamadığı hisleri dile getirmiştir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personelleri ile yerel halk arasındaki diğer bir çatışma ekonomik faaliyet alanları konusunda yaşanmaktadır. Karamık Gölü etki sahasında yapılan ekonomik faaliyetler, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ilçe müdürlüğü tarafından belirlenen alanlarda yapılabilmektedir. Ancak yapılan arazi çalışmalarında faaliyetlere göre belirlenen toprak parsellerinin ihlal edilmesi önemli bir problem olarak karşımıza çıkmıştır. Bu ihlal özellikle tarım ve mera alanlarında yaşanmaktadır. Söz konusu

alanlarla alakalı sınırlamaları yaparken yönetim tarafı ekonomik faaliyetler ve göl ekosisteminin sağlıklı geleceği için uğraştıklarını düşünmektedir. Ancak aynı yasaklamalar hakkında yöre halkı yıllardır süregelen faaliyetlerine karışılarak kendilerine zarar verildiğini düşünmektedir. Konuyla alakalı olarak Çay İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'ne bağlı çalışanlar ve yöneticiler;

“Bizde yasalar dahilinde her şey belirlidir. Parsel parsel tarım, mera, dikili alanlar ve diğer her alanın sınırları sabittir. Ancak buna rağmen gölün etrafındaki mera alanları özellikle işgal edilerek tarımda kullanılıyor. Denetlemeye gittiğimizde mera alanlarını boşaltıyoruz. Bu da köylülerle sorun yaşamamıza sebep oluyor. Her sene anlatıyoruz ama her sene ısrarla aynı sorunları yaşıyoruz.”

diye belirterek konuyla alakalı yönetici bakış açısını yansıtmıştır. Konuyla alakalı olarak Karamık Köyü'nde tarım yapan çiftçilerden birisi;

“Bunların (yönetici) mera diye beni koymadığı yerler dedemin sebze ektiği alanlar. Bizim tarla sınırlarımız taşlarla bellidir. Benim tarla ektiğim yeri bende iyi mi bilecekler. Hem bu mera alanı sınırları herkese farklı mı? Adamına göre değişen mera alanı mı olur. Senede bir gelip sorun çıkarıyorlar. Hangi işe el atsalar sadece sorun çıkıyor ortaya.”

diyerek yasaklara ve yönetime karşı tutumunu dile getirmiştir.

Her iki bakış açısını yansıtan yukarıdaki söylemlere bakıldığında ortak noktanın her iki tarafın söz konusu sınırları bilmesine rağmen riayet etmedikleri konusudur. Yöneticiler geleneksel sınırları bilmekte, çiftçiler resmi sınırların farkında olmasına rağmen bu sınırların birbirleri ile örtüşmemesi problem oluşturmaktadır. Yine aynı söylemler yöre halkı ile yönetim arasında bir inatlaşma olduğunu göstermektedir. Yerel halkın söyleminin temas ettiği diğer bir nokta ise mera alanları ile alakalı yaptırımların yerel halkın güvenini sağlamamış olmasıdır. Söz konusu çalışma sırasında tarım ve mera alanlarının işgal oranlarını gösteren sayısal verilere defalarca ulaşılmaya çalışılsa da ilgili kuruluş söz konusu verileri gizli tutmaktadır.

Karamık Gölü'nün sit alanı ilan edilmesiyle birlikte faaliyetlerini artıran diğer bir yönetici kuruluş Çevre ve Orman Bakanlığı olmuştur. Karamık Gölü mevcut konumu ile siltasyon ve diğer etkilerle karasallaşma eğilimindedir. Buna yönelik olarak Çay Orman Müdürlüğü, Karamık Gölü havzasında ve hakim tepelerde ağaçlandırma çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar beraberinde çeşitli yasaklamaları getirmiştir. Bu yasaklamalardan yöre halkı üzerinde en fazla etkiye sahip olanı ağaçlandırma sahalarında yöre halkının ekonomik faaliyetlerinin yasaklanması olmuştur. Karamık Gölü etrafındaki Yörük köylerinde keçiciliğin bitme noktasına gelmesine sebep olan olaylardan biride bu olmuştur.

Konuyla alakalı olarak yörede keçi beslemiş ve Antalya'ya göç etmek zorunda kalmış Osman Bey;

“Keçi dediğin dağlarda yetiştirilir. Ancak son zamanlarda ormancılar keçilerinizi dağa çıkaramazsınız dediler. Bu demek oluyor ki siz keçicilik yapmayın, aç kalın. Ben kendimi bildiğimden beri keçi beslerim. Bende keçi besleyebileceğim bir yere göç ettim”

diyerek söz konusu yönetim şeklinin Karamık Gölü ile bütünleşmiş kültürel yaşam biçimlerine olumsuz etkisini dile getirmiştir.

Karamık Gölü'nün sit alanı ilan edilmesi ve bu kararın beraberinde getirdiği göl üzerindeki yönetim ve denetleme faaliyetlerinin artışı yöre halkı üzerinde çeşitli etkiler bırakmıştır. Bu etkiler zamanla göle bakış açısını değiştirmiş ve göl ekosistemini etkilemiştir. Alan korunmaya çalışılırken yöre halkı Karamık Gölü'nde soyutlanmıştır. Bu soyutlama ile birlikte yöre halkı gölü “sorun üreten”, “değersiz” bir alan olarak görme eğilimine girmiştir. Bunun yanı sıra gölden soyutlanan yöre halkının, gündelik faaliyetlerindeki göl kullanımı kısıtlanmış ve bundan ekonomik olarak zarar görmüşlerdir. Bundan dolayı yöre halkının “göl mü önemli bizim hayatımız mı ?” ikilemini yaşadıkları görülmüştür. Sonuç olarak ise yöre halkının yer yer tepkisini Karamık Gölü'ne gösterdiği ve gölün sürdürülebilirliğinin tehlikeye girdiği görülmüştür.

4.4.4. DSİ ve Diğer Su Geliştirme Projeleri:

Ülkemizde su işlerinin sistematik ve uzun vadeli bir şekilde ele alınması 1914 yılında kurulan “Umur-u Nafia Müdüriyet-i Umumiyesi (Bayındırlık İşleri Genel Müdürlüğü)” ile başlamıştır (Demir, 2001). Bu genel müdürlük sulama, kurutma, taşkın önleme, koruma, su birikim ve dağıtım gibi görevleri üstlenmiştir. 1925 yılında “Sular Fen Heyeti Müdürlüğü” kurulmuş ve Bursa, Adana, Ankara, Edirne ve İzmir müdürlükleri kurulmuştur (www.dsi.gov.tr, 2018). Cumhuriyetin ilanı ile beraber 1930'lu yıllarda Türkiye'nin su kaynaklarına devlet müdahalesi artmıştır. Bu kurum günümüze kadar farklı isimlerle hizmet verse de 1954 yılında DSİ adını almış ve 2007 yılında Çevre ve Orman Bakanlığına bağlanmıştır.

Türkiye'deki su kaynaklarının yönetimi birçok ülkede olduğu gibi kalkınma hedeflerine uyumlu ve büyük oranda kullanım ve talep faktörü etkisinde oluşturulmuştur (Akkaya, Efeoğlu ve Yeşil, 2006). Su kaynakları ile alakalı tek kuruluş DSİ olmasa da etki derecesi en yüksek olanı DSİ'dir. DSİ ülkemizde bulunan su kaynaklarının tamamının planlama, yönetim, geliştirilme ve işletilmesinden sorumludur (DSİ, 2013).

Karamık Gölü Türkiye'de bulunan sulak alanların zararlı görülmeleri hikâyesine 1917'li yıllarda katılmıştır. Karamık Gölü ve havzasında 1917 yılında ağır bir sıtma salgını

görülmüştür (Kasım, 2005). Yörede yaşayan insanlar bu salgının Karamık Gölü temelli olduğunu düşünmüş ve göle yakın olan çevre yerleşmeler bugün buldukları yerlere taşınmışlardır (Anonim, 1999). Daha sonra 1924 yılında İstanbul Bakterioloji Hastanesi kursiyerleri Afyonkarahisar ilinde bir mücadele merkezi kurmuşlar ve 13 Mayıs 1926 yılında ilan edilen 839 sayılı kanun ile bu durum desteklenmiştir (Tuğluoğlu, 2008). Bu gelişmeler ile birlikte Karamık Gölü'nde DSİ ile ortak bir mücadele başlatılmıştır. Bu mücadele kapsamında Karamık Gölü' ne sivrisinek azaltıcı olarak gazyağı döküldüğü kesin olmasa da kuruluşun faaliyetlerine bakılarak ve yöredeki yaşlılar vasıtasıyla tahmin edilmektedir.

Karamık Gölü'nde yapılan diğer bir DSİ çalışması ise drenaj kanalları ve kuyuların açılmasıdır (Şekil 38). Bu çalışmalarla gölün alansal gerilemesi hedeflenmiştir. Bu amaca hizmet etmek adına yürütülen diğer bir faaliyet, alana suyu fazla kullanan ağaçların dikilmesi olmuştur. Bu şekilde gerçekleştirilen ağaçlandırma çalışmalarının Afyonkarahisar ili tamamında gerçekleştirildiği bilinmektedir (Tuğluoğlu, 2008). Belirtilen bu faaliyetler göl alanını daraltmış ve ekosistemi olumsuz etkilemiştir. Gölün bu geri çekilmesi çeşitli şekillerde alandaki diğer parametrelere de yansımıştır. Sahaya yapılan arazi çalışmalarında Karamık Köyü'nün bugün bulunduğu konumu seçmesinde önem arz eden ve yer altı suyu ile beslenen halk arasında "Andızlı" olarak bilinen sulak yer göl ile doğru orantılı olarak çekilmiş ve 2010'lu yıllar itibariyle kurumaya yüz tuttuğu öğrenilmiştir. Bu olay gölün alanının daralması ile birlikte yer altı suyuna ve tablasına olan desteğinin zarar görmeye başladığını gözler önüne sermiştir.



Şekil 38. Karamık Köyü'nde Alanı Drene Eden Su Kanalı.

Karamık Gölü dört adet dere ve pınarlar vasıtasıyla beslenmektedir. Bu kaynaklar Karamık Gölü'nü sürekli veya mevsimlik olarak beslemektedirler. Geneli, Dipsiz, Aykırısı ve Kocabaş Karamık Gölü'nü besleyen kaynaklardır. Gölün düdenlerden başka dış akışı bulunmamaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra DSİ çalışmaları ile bu kaynakların göl ile

buluşması engellenmiş ya da isteğe bağlı olarak kontrollü halde salınımlarla sağlanmıştır. Söz konusu bu durum sulu tarım ve yerleşmelerin su ihtiyaçlarının sağlanması adına su toplama bentleri ile oluşturulmuştur (Şekil 39-40).



Şekil 39. Karamık Gölü'nü Besleyen Kaynaklardan Birisi Üzerindeki Toplama Bendi.



Şekil 40. Su Toplama Bendinden Su Verilmediği İçin Kurumuş Dere.

Karamık Gölü güneyinde bulunan düdenler, gölün tek dışarı akımını sağlayan unsurlardır (Şekil 0). Gölün gelir kaynaklarına yapılan müdahalelerin yanında düdenlerin DSİ faaliyetleri sonucu önce duvarlarla kapatılmıştır. Daha sonra söz konusu düdenlere regülâtörler inşa edilmiştir. Bu çalışmalar gölün doğal devrinin bozulmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak alanda mandacılık faaliyetinin yapılması için uygun alanlar olan göl kenarındaki bataklık alanlar yok olma eğilimine girmiştir. Sonuç olarak ise mandacılık faaliyeti için olumsuz bir etki oluşmuştur.



Şekil 41. Gölün Güneyinde Düden ve Kısmi Su Geçişi.

4.5. Karamık Gölü ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:

Çevre ve sürdürülebilir kalkınma hakkında yapılan teorik çalışmalar ve uygulamalar devam etmektedir. Dünya ölçeğindeki çeşitlilik gösteren problemler yine küresel ölçekte çözülmeye çalışılmaktadır. Söz konusu çalışmalardan biriside 25-28 Eylül 2015 yılında New York’da Birleşmiş Milletlerin düzenlediği genel kurul toplantısı olmuştur. Üç gün süren bu zirveye BM’ye üye 193 ülke katılmıştır. Üç gün süren zirvenin ilk gününde “yoksulluğun yok edilmesi”, “eşitsizliklerle mücadele”, “çevre koruma” amaçları odağında çalışmalar yapılmıştır (Kayaduvar ve Ergun, 2017). Bu çalışmalar sonucu 17 ana 169 alt sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlenmiştir. Bu hedeflerin 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır (Özünel, 2017). Bu hedefler 25 Eylül 2015 tarih ve AIRES/7D1 sayılı kararlarla tüm BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik farkındalığı artırmak amacıyla “17 ikon, 17 renk” ve bunların üzerinde bulunduğu “sürdürülebilir kalkınma hedefleri logosu” (Şekil 42) üretilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri; (www.tr.undp.org, 2018)

- Yoksulluğa son
- Açlığa son
- Sağlıklı bireyler
- Nitelikli eğitim
- Toplumsal cinsiyet eşitliği
- Temiz su ve sıhhi koşullar
- Erişilebilir ve temiz enerji
- İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
- Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
- Eşitsizliklerin azaltılması

- Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları
- Sorumlu tüketim ve üretim
- İklim eylemi
- Sudaki yaşam
- Karasal yaşam
- Barış, adalet ve güçlü kurumlar
- Hedefler için ortaklıklar

olmak üzere 17 tane ana hedef etrafında birleşmişlerdir.



Şekil 42. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çarkı (www.tr.undp.org, 2018).

Belirtilen bu hedeflerin temel dinamiklerini, her ülkenin yoksulluğunun ana nedenlerini yok etmek, ekonomik büyüme ve refahı artırmak, halkların sağlık, eğitim ve diğer sosyal ihtiyaçlarını gidermek, tüm bunları yaparken çevre konularında hiçbir şekilde taviz vermemek oluşturmuştur.

Karamık Gölü'nün birçok bakımdan sürdürülebilir kalkınmaya yönelik hedefler doğrultusunda düşünülmesi gerekmektedir. Karamık Gölü sulak alanı üzerinde etkiye sahip olan ve hâlihazırda alanı etkileyen ana etmenlerin "sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle" olan ilişkisi Çizelge 14'de gösterilmiştir.

Çizelge 14. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Karamık Gölü.

| SKH → | Yoksulluğun Sona Erdirilmesi | Sağlık ve Refah | İstihdam ve Ekonomik Büyüme | Sanayi, Yenilik ve Altyapı | Eşitsizliklerin Azaltılması | Sürdürülebilir Topluluklar | Kültürel ve Doğal Mirası Koruma | Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Bağları Güçlendirmek | Sudaki Yaşam | Karadaki Yaşam |
|---------------------------|------------------------------------|--------------------|-----------------------------------|----------------------------------|--------------------------------|-------------------------------|--|---|-----------------|-------------------|
| Uygulamalar ↓ | | | | | | | | | | |
| SEKA | - | 0 | - | - | - | - | - | - | 0 | 0 |
| DSİ Uygulamaları | - | - | 0 | x | x | - | - | - | - | - |
| Sit İlanı | - | 0 | - | x | - | - | 0 | - | 0 | 0 |
| IMF | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Orman Müd. Çalışmaları | - | - | - | x | - | - | - | - | 0 | 0 |
| Göl Degradasyonu | - | - | - | x | - | - | - | - | - | - |
| Altyapı Eksikliği | x | - | x | - | x | - | x | x | - | - |
| Kültürün Yok Olması | - | x | - | x | x | - | - | - | - | - |
| Planlama | - | x | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Ekonomik Faaliyetler | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |

Tablo İşaretleri: Olumsuz (-), Olumlu (+), Çekimser (0) ve İlişkisiz (x)

4.6.Göl Ekosistemini Tehdit Eden Unsurlar:

4.6.1. Ötrofikasyon:

Ötrofikasyon kavramı ilk olarak Nauman tarafından 1919 yılında tanımlanmış olmakla birlikte, genel olarak göl sularının içerisinde bulunan besin maddelerinin aşırı miktarlarda artması ve bu besin maddelerini beslenmek için kullanan bitkisel ürünlerin aşırı büyüüp yayılması olarak tarif edilmektedir. Bu süreç çoğalan bitkilerin sulak alanın çözünmüş oksijenini kullanmaları ve sonucunda oksijen kıtlığı oluşturmaları sonucu su kalitesinin düşüşü, hatta tüm sulak alan ekosisteminin yok olma durumuna kadar ilerleyen sonuçlar doğuran bir süreçtir (Kavurt, 1993). Karamık Gölü etrafında yapılan tarımsal faaliyetler ve özellikle Karamık Gölü'nü besleyen kaynakların, tarımsal gübreleme amacıyla toprağa atılan azot ve fosfor tuzlarını Karamık Gölü'ne taşınmaları ötrofikasyona sebep olmaktadır (Şekil 43). Gölü besleyen bu kaynakların siltasyon sonucu Karamık Göl tabanını yükseltmeleri ve zaten sığ bir yapıya sahip olan gölü daha da sığ hale getirmeleri ötrofikasyon hızını artırıcı etkide bulunmaktadır.

Karamık Gölü için yukarıda belirtilen ötrofikasyona etki eden unsurlardan daha önemli olarak nitelendirilebilecek etmen göl yüzeyini önemli oranda kaplayan sazlık alanlar olmaktadır. Karamık Gölü dahilinde bulunan sazlarla doğrudan ilişki içerisinde üretim yapan SEKA kâğıt fabrikasının kapatılması beraberinde sazların ekonomik değerlerinin neredeyse yok olmasına sebep olmuştur. Bu durum beraberinde yerel halkın gölden sazları kesmemesine ve alanda saz kesimine dair kontrollerin aksamasına neden olmuştur. Sazların kesilmemesi ve yıldan yıla kökleri ile birlikte suyun altında birikmesi sonucu ötrofikasyon olay meydana gelmektedir. Bunun yanı sıra usulsüz saz kesimi ve artıkların göle bırakılması söz konusu durumu hızlandırmaktadır. Yine dip çamurunun temizlenmemesi gölün sularına zarar vermekte ve ötrofikasyona zemin hazırlamaktadır.



Şekil 43. Karamık Gölü'nde Biyolojik Kirlenme.

4.6.2. Tarımsal Amaçlı Kimyasal Kirleticiler:

Artan nüfus beraberinde daha fazla yiyecek ihtiyacı ve gıda ürünlerinin üretimini getirmiştir. Bu durum tarımsal üretime de yansımış ve çiftçiler ürün verimini artırmak için çeşitli çalışmalar ve metotlara başvurmuşlardır. Bu çalışmalardan önemli birisi ise tarlalarda istenmeyen ve asıl ürünün nitelik ve niceliğini olumsuz anlamda etkileyen yabancı otlar ve zararlı haşerelere yönelik kimyasal kullanımları olmuştur (Çizelge 15). Karamık Gölü etrafında yapılan tarımsal faaliyetlerde kullanılan pestisit ve insektisit gibi tarımsal kimyasalların toprakta birikerek daha sonra yüzey ve yer altı sularına karıştığı bilinmektedir. Alandaki suların toplanma alanı olarak nitelendirilebilecek olan Karamık Gölü doğrudan ve dolaylı olarak bu kimyasallara maruz kalmaktadır. Türkiye’de yasak olmasına rağmen sulak alan ekosistemine giren DDT, endrin, aldrin, heptaklor gibi maddeler başta balıklar olmak üzere göl ile alakalı her canlının bünyesinde depolanan yağ içeriğinde depolanmakta ve bunun sonucunda türlerin üreme fonksiyonlarında bozukluklar, zehirelemeler, lokal ve toplu canlı ölümlerine sebebiyet verebilmektedir.

Çizelge 15. Çay İlçesi Geneli En Fazla Kullanılan Kimyasal Gübre Miktarları, 2017.

| GÜBRE CİNSİ | İLÇE GENELİ KULLANILAN GÜBRE MİKTARI(TON) |
|---------------------------------|---|
| Amonyum Sülfat(%21N) | 482.050 |
| Üre(%46) | 1.840.425 |
| Diamonyumfosfat(18.46). | 787.750 |
| Kompoze(20.20+%1 Zn) | 581.750 |
| Kompoze(15.15+%1 Zn) | 411.450 |
| Kompoze(12.30) | 780.000 |
| Üre Amonyum Sülfat(%33 Azot) | 441.450 |
| TOPLAM | 5.324.875 |

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü. (Brifing Raporu, 2017).

4.6.3. Ev ve Endüstri Temelli Kirleticiler:

Karamık Gölü genel itibariyle yerleşim alanları, göl ile ilişkili endüstriyel faaliyetler, gölü destekleyen akarsu ve kaynaklar, gölden faydalanılma yoğunluğu gibi etmenler vasıtasıyla kirlenmektedir. Karamık Gölü yakın çevresinde günümüzde herhangi bir

endüstriyel faaliyet yapılmamaktadır. Ancak Karamık Gölü'nden faydalanılarak göl etki alanında uzun süre yapılan selüloz ve kâğıt üretiminin izleri göl ekosisteminde tahribata yol açmış ve bu söz konusu tahribatın izleri günümüzde bile silinememiştir. Söz konusu alanda 30 yıl kadar faaliyet gösteren SEKA kâğıt fabrikası atıklarını Karamık Gölü'ne boşaltmış ve bu sulak alana ait bazı türleri yok edecek boyutlarda ekolojik yıkıma yol açmıştır (Uzun, 2008). SEKA fabrikası 2004 yılı itibariyle işlevselliğini yitirmiştir ancak çalışır halde bulunduğu yıllarda Karamık Gölü fauna ve florasını uzun yıllarda telafi edilemeyecek zararlara uğratmıştır. Sulak alanlarda temizlik nişanesi olarak görülen bir canlı olan kerevit bu endüstriyel faaliyete dayalı kirleticiler sonucu Karamık Gölü'nde nesli tükenen canlılar arasına girmiştir. Bunun yanı sıra sazların büyüklük ve miktarlarını önemli ölçüde azaltan bu zehirli kirleticiler ihtiyacı karşılamaları için köylülerin sazlıkları daha fazla keserek sulak alanın üzerindeki baskının artmasını sebep olmuştur.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın bünyesinde 2012 yılında yapılan proje çalışmasında Karamık Gölü ve etrafında bulunan yerleşmelerin %10'luk bir kesiminin altyapısının olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durum köyler içinden gelen ve gölü besleyen kaynaklarda ve gölde insan kaynaklı evsel atık suların bulunmasına neden olmuştur. Belirtilen bu durum Karamık Gölü'nün kirlenmesinin sebebiyet veren diğer bir neden olarak göze çarpmaktadır.



Şekil 44. Karamık Gölü'nde Boş Kovanların Oluşturduğu Kirlilik.



Şekil 45. Karamık Gölü'nde İnsanların Bıraktığı Plastik Atıklar.

Yine söz konusu alan çevre köylerde yaşayan insanlarca aktif olarak kullanılan bir alan özelliği göstermesinin yanı sıra özellikle yaz ve ilkbahar aylarında uzak yerleşmelerden gelen günübirlik ziyaretçi ve avcılarının cazibe merkezi olma özelliği göstermektedir. Bu durum beraberinde alanda insan baskısının artmasını getirmektedir. Alanda yapılan bu faaliyetlerin bilinçsiz ve koruma hassasiyetinden uzak olması ve sulak alanları yöneten kuruluşların bu gibi durumlara karşı oluşturduğu yönetim boşluğu; kayıtsız ve denetimsiz olma durumları alanın fazlaca atık maddelere maruz kalmasını beraberinde getirmiştir. Alanda yapılan saha çalışmalarında özellikle plâstik ve ambalaj türevli ürünlerin ve yine kuş avlarında avcılar tarafından kullanılmış boş saçma kovanlarının oluşturduğu kirlilik gözlemlenmiştir (Şekil: 44-45).

4.6.4. Marjinal Balık Türleri:

Sulak alanlar özelliklerine göre birbirinden farklı türlere ev sahipliği yapmaktadırlar. Bu türler yerel özelliklere adapte olmuş ve ekosistemin dengesinin ayrılmaz birer parçası olmuşlardır. Yine insan eliyle sulak alanların faunalarına yapılan yanlış ve bilinçsiz müdahaleler sonucunda sulak alan ekosistemini oluşturan her birey ve bunlardan yararlanan her insan çeşitli şekillerde, dolaylı ya da doğrudan zarar görmektedir.

Ülkemizde bulunan birçok sulak alanda 1990'lı yıllardan günümüze kadar gelen sorunlardan birisi göl ekosistemine insan eliyle dahil edilen yabancı ve istilacı canlı türleri olmuştur (Atalay ve Toslak, 2013). Karamık Gölü Sulak Alanı da belirtilen problemi yaşayan sulak alanlardan birisi olmuştur. Bilimsel olarak "*Carassius*" olarak adlandırılan ve halk arasında "İsrail ya da Çim sazani" olarak bilinen bir balık türü Karamık Gölü

ekosistemi için giderek büyüyen bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemiz sulak alanlarında balık popülasyonlarının azalmasına yönelik alınan önlemler sonucu ana motivasyonu göllerimizdeki balık sayısını artırmak amacıyla göllere yavruları bırakılan söz konusu tür zamanla Karamık Gölü'nde hakim tür olmaya başlamış ve bu durum beraberinde sorunları getirmiştir. Doğumundan bir sene sonra üreme özelliği kazanan ve vücut ağırlığının %30'u kadar yumurtlayan bu tür Karamık Gölü'nün asıl su altı faunasını oluşturan Turna Balığı (*Exos Iucies*) ve Sazan Balığı (*Cyprinus Capio Linnaeus*) gibi türlerin yumurtalarını yiyerek sayılarını azaltmış; Anadolu İnci Balığı (*Alburnus Orantis*) gibi türlerin neredeyse tükenmesine yol açmıştır. Yine söz konusu balık türünün ekonomik değerinin olmaması da yörede balıkçılık faaliyeti ile hayatlarını devam ettiren insanlara dolaylı olarak zarar vermiştir.

4.6.5. Sulak Alan Kaybı:

Karamık Gölü Sulak Alanı'nın ekosistemini ve sulak alan kimliğini tehdit eden yukarıdaki belirtilen nedenlerin yanı sıra söz konusu sulak alanın giderek karasallaşması önemli bir problem olarak dikkat çekmektedir. Karamık Gölü'ne kaynakları vasıtasıyla taşınan topraklar bu durumun önemli bir sebebi olarak görülmektedir. Bu sebebin yanı sıra söz konusu sulak alanın çevresi yüksek dağlık alanlar ile çevrili olması sulak alanın oluk şeklindeki tabanda yer almasıdır. Bu durum beraberinde yüksek alanlardan erozyon ya da fiziki süreçler sonucu sulak alana dolgu malzemesini biriktirmektedir. Bu etmene Karamık Gölü'nde bulunan sazlık alanların kesilmemesi ve bu sazların su tabanını kökleriyle sıkı bir şekilde kaplaması sulak alana gelen dolgu malzemelerinin sazlıklarla birlikte karasal bir alana dönüşmesine neden olmuştur.

Yukarıda belirtilen durumun yanında Karamık Gölü yakınında bulunan kum ocağının da göl alanının dolmasına, göl aynasının daralmasına ve dolayısıyla sulak alan ekosisteminin kimliğinin kayıp olmasına dolaylı yoldan etki ettiği Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 2012 tarihli proje raporunda belirtilmiş ve alanda yapılan saha çalışmalarında bu durum gözlemlenmiştir. Kum ocağı için faaliyet gösteren motorlu, ağır tonajlı araçların kaldırdığı tozlar ve istemedi de olsa taşıma sırasında sulak alan yakınına döktüğü kum ve türevi maddeler sulak alanın karasallaşma hızını artırdığı gözlemlenmiştir. Bu durumun asıl sebebi bu olmamakla birlikte az da olsa problemi tetiklemektedir. Özellikle Karamık Gölü Sulak Alanı'nın güney ve güneydoğu kesimi en fazla karasallaşan alanlar olma özelliği göstermiştir. Konuyla alakalı olarak Çayıröz Köyü'nden Ömer Bey, babasından duyduğu bu sözlerle;

“Çocukluğumuzda balık tutup, ördek vurduğumuz alanlarda, bizi boğuluruz diye bırakmadıkları alanlarda şimdi traktör sürüyor ve tarla ekiyoruz. Yer yer Karamık Gölü orta

kisimlerinde bile sazlıkların sık olmasından dolayı yürünebilir alanlar oluştu. Göl bir avuç kaldı ve korkarız ilerde torunlarımız suyu göremeyecekler.”

diyerek söz konusu durumu özetlemişlerdir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç:

Bu çalışmanın Karamık Gölü Sulak Alanı ile alakalı olarak aydınlatmaya çalıştığı konulardan ilki insanların gündelik yaşamında göl ile ilişkilerinin ne boyutta olduğudur. Yapılan araştırma sonucunda Karamık Gölü'nün insanlara önemli olanaklar ve yaşamsal çeşitlilikler sunduğu görülmüştür. Özellikle alanda yaşamlarını sürdüren insanların göl ile alakalı olarak çeşitli ekonomik faaliyetler yapmaktadır. Belirtilen bu faaliyetler göl ile insanlar arasında kopması mümkün görülmeyen bağlar oluşturmuştur. Göl insanlara doğrudan geçim kaynaklığı ettiği tarım, hayvancılık, avcılık, balıkçılık, sazıcılık gibi faaliyetler ve yerel halkın geçimine dolaylı olarak kaynaklık eden turizm gibi olanaklar sunmaktadır. Bu durum gölün insanların yaşamlarının merkezinde olmasını sağlamıştır. Karamık Gölü'nün alanda olmadığını varsayılması durumunda yöre insanının bugün yaşadıklarından çok farklı bir yaşam süreceği görülmektedir.

Araştırmanın aydınlatmaya çalıştığı diğer bir konu Karamık Gölü Sulak Alanı etkisinde gelişen yerleşme, yerel yaşam biçimleri ve bu yaşam biçimlerinin yerel, ulusal ve uluslararası politik süreç ve kararlardan nasıl etkilendiğidir. SEKA fabrikasının açılış ve kapanışı, IMF ile sağlanan mutabakatlar, DSİ faaliyetleri, sulama kooperatiflerinin açılış ve kapanışı, sit alanı ilanı gibi kararlar farklı ölçeklerde alanı etkileyen önemli kararlar olmuştur. Alınan bu kararlar göl ekosisteminin degradasyonunu hızlandırmış ve ekosistemde meydana gelen bu değişim yerel yaşam şekillerine yansımıştır.

Karamık Gölü etkisiyle gelişen yerleşme tarihi ile alakalı çeşitli fikirler çalışmanın gerekli bölümlerinde aktarılmıştır. Söz konusu sahanın M.Ö. 8.000'li yıllara kadar giden ve tarih öncesi dönemleri aydınlayabilecek düzeyde yerleşme geçmişinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumu kanıtlar nitelikte bulgular arasında Karamık Gölü çevresinde bulunan yerleşmeler dahilinde birçok höyük ve söz konusu höyüklerde yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında ortaya çıkarılan kalıntılar gösterilebilmektedir. Belirtilen bu kalıntılar alanda binlerce yıldır gölde yapılan faaliyetlerin, günümüzde yapılan yerel faaliyetlerle uygunluğunu ve bu faaliyetlerin yöre halkının kültürel kodlarına işlediğini göstermektedir. Tarihleri net olarak bilinmese de Karamık Gölü etrafında konumlanan yerleşmelerin gölün alansal değişimine ve kirlilik durumuna göre yerlerinin değiştiği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Karamık Gölü alınan kararlar ile 1930'lı yıllarda kurutulmaya çalışılmıştır. Daha sonra 1978 yılında hammaddesini gölden alan SEKA kâğıt fabrikası kurulmuştur. Bu fabrika hammadde temini ve üretim süreçlerinde gerekli olan su ihtiyacını Karamık Gölü'nden karşılamış, ancak telafisi zor belki de imkânsız olan çevre bozulmalarına yol açmıştır. Yine

Devlet Su İşleri (DSİ) vasıtasıyla Karamık Gölü'nün doğal devridaimi sekteye uğratılmış, gölü besleyen derelerin önlerine su biriktirme bentleri ve gölün gideğini pozisyonunda bulunan düdenlere regülâtörler inşa edilmiştir. Yine göl çevresinin tarımsal faaliyetlerini geliştirme adına çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar göl sularının yerel çiftliklere ulaşmasını sağlamış fakat çiftçilerin salma sulama metodunu benimsemeleri, göl suyunun iyiden iyiye azalmasına sebep olmuştur. Günümüzde belirtilen kooperatif faaliyetlerinin durması ve kooperatiflerin kapanması Karamık Gölü'nden sulama faaliyeti adına ne kadar yararlandıığının bilinmemesine ve su çıktısının kontrol edilememesine sebep olmaktadır. Karamık Gölü'ne tarihsel olarak bakıldığında 1930'lı yıllardan günümüze kadar sürekli bir gerileme ve alansal daralma içerisinde olduğu görülmektedir.

1980'li yıllarda Türkiye'nin ulusal olarak etkilendiği IMF ile yapılan anlaşmalar söz konusu sulak alan ve çevresinde yaşayan insanları da etkilemiştir. IMF ile senkronize olarak uygulanan tarımsal kotalar ve ücretlendirmelerden dolayı alanda tarım yapan insanlar yüzyıllardır ekimini yaptıkları, kültürel kodları ile uyumlu olan tarım ürünlerini terk etmenin eşiğine gelmişlerdir. Bir zamanlar Afyon ilinin önemli haşhaş üretim alanı olan Karamık Gölü ve etki sahasında haşhaş ekim alanları azalmış ve günümüzde de bu azalma eğilimi devam etmektedir. Şeker pancarı üretiminde de tablo aynıdır. Bu tablo beraberinde daha fazla su ve gübre ihtiyacı olan ürünlerin ekim ve dikimini getirmiştir. Kullanılan bu tarımsal gübreler yağmur ve sulama sularıyla birlikte Karamık Gölü'ne karışmış ve ötrofikasyona sebep olmuştur. Sonuçta göl ekosistemini ağır bir biçimde tahrip etmiştir. Buna ek olarak gölü çevreleyen alanlardaki orman örtüsünün tahribi, gölün maruz kaldığı siltasyon derecesini artırmış ve göl alanının iyiden iyiye daralması ve karasallaşmasını tetikleyerek sorun oluşturmuştur. Bu gibi gelişmeler alanda yapılan balıkçılık başta olmak üzere tüm ekonomik faaliyetleri olumsuz anlamda etkilemiştir. Balık ölümleri, miktarda ve boyutta azalmalar görülmüş; tarımsal ürünlerin verimlilikleri düşmüş, göl sazlıklarının boyutları küçülmüş ve buna benzer birçok olumsuz durum yöre halkının ekonomik zarar görmesine sebep olmuştur. Bundan dolayı göle yakın yerlerde bulunan bazı balık restoranları kapanmış ve gölden ticari anlamda balık tutan ve geçimini sağlayan insanların neredeyse yok olmasına sebep olmuştur.

Yukarıda belirtilen durumların yanı sıra göl ekosisteminin olumsuz anlamda etkilenmesi sonucunda gölde yaşayan ve yöre halkının ekonomik olarak fayda sağladığı bazı türler yok olmuştur. Beraberinde göl çevresinde yaşayan halk için eskiden önemli geçim faaliyeti olan kerevit ve kurbağa avcılığı gibi yerel yaşam şekillerinin yok olmasını getirmiştir. Göl ekosisteminin bozulmasının yanı sıra gölden avlanan söz konusu türlerin işlenerek ihraç edilmesini sağlayan fabrikaların kapanması da bu yerel yaşam şekillerinin

yok olmasının diğerk bir sebebidir. Ulusal düzeyde kapatılan fabrikanın yerel yaşam şekillerini etkilemesini açıkça gözler önüne sermiştir.

Karamık Gölü Sulak Alanı'nı etkileme gücüne sahip, sulak alanın etrafını çevreleyen engebeli alanlarda Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın hâlihazırda ağaçlandırma çalışmaları sürmektedir. Bu çalışmalara Karamık Gölü'nün korunmasında olumlu etkiler edecek niteliktedir. Ancak söz konusu çalışmaların sonucunda asırlardır alanda yaşayan ve keçi yetiştiren Yörüklerin Devlet Su İşleri'nin (DSİ) koyduğu yasak sonucunda otlak bulamayarak ya yaptıkları faaliyeti terk ettikleri ya da alanı terk ederek Antalya'ya göç ettikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanında izlenen ulusal hayvancılık politikaları ve yürürlükte olan rekabetçi ekonomik sistem, yöre halkının hayvancılığı terk etmesine neden olmuştur.

Araştırma yapılırken cevaplanmaya çalışılan sorulardan biri belirtilen değişimlerin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu olup olmamasıydı. Yapılan araştırma sonucunda Karamık Gölü Sulak Alanı ve etki sahasında meydana gelen değişimlerin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile uyuşmadığı görülmüştür. Alanda yapılan hemen hemen tüm çalışmaların sulak alanın ekosistemini koruma ya da tahrip olmuş ekosistemi düzeltme hedefinde plânlandığı belirtilse de gerçek durum böyle olmadığını göstermektedir. Sulak alan ve çevresi ile alakalı yapılan çalışmalarda alanın bütüncül olarak değerlendirilememesi yukarıda belirtilen sorunun asıl sebebidir. Karamık Gölü yakınında kurulan SEKA fabrikasının kapatılması, göle sediman birikimini engellemek adına yapılan ağaçlandırma çalışmaları gibi sürdürülebilirlik hesap edilerek yapılan çalışmalar hem sürdürülebilirlikten uzak hem de yöre insanının kalkınmasını göz ardı edecek şekilde olmuştur. Alanda SEKA fabrikasına alternatif bir istihdam imkânının oluşturulamaması, ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı sahaların halk kullanımına kapatılması gibi kararlar alanın asıl sahibi olan yöre insanını alandan göç etmeye mecbur bırakmıştır.

Kendisi veya yakını göç eden insanların “Göl mü önemli, bizim hayatımız mı ?” ikilemini yaşadıkları ve bu ikilemi dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Söz konusu ikilemi yaşayan insanların ortak noktalarının yetkili mecralarca alınan kararlar, yaptırımlar ve uygulamalar içerisinde kendilerine yer bulamamış oldukları görülmüştür.

Araştırma kapsamında önemli diğerk bir konuyu göl çevresinde yaşayan yerel halkın göl konusunda kararlar alan bölgesel ve ulusal aktörlerle ilişkilerinin hangi esaslar üzerine kurulu olduğu ve bu ilişkilerin göl ekosistemine yansımaları olmuştur. Yapılan araştırma sonucunda Karamık Gölü Sulak Alanı ile alakalı karar mercileri ile yöre halkının etkileşim ve işbirliği halinde olmadığı görülmüştür. Yöre halkının “kararları bize sorarak ya da bizi düşünerek mi aldılar” tavrı ve karar mercilerinin karar alınırken yöre insanlarını dışarıda

bırakarak karar almaları bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bunun sonucunda ise alınan kararların benimsenmediği ve dolayısıyla kararlara riayet edilmediği ortaya çıkmıştır. Bazı konularda yöre halkının karar alma ve denetleme mercilerinin ortaya koyduğu kurallara özellikle uymadığı gözlemlenmiştir.

Yöre halkından bazı kişilerin para kazanabilmek adına avlanma sezonu haricinde dışarıdan gelen avcılara sıcak bakmaları ve onlara göle açılma, konaklama gibi konularda yardım etmeleri göl ekosistemini oldukça fazla etkilemektedir. Denetleyici kurumlara tepki olarak ticari ve besin değeri olmayan hayvan türlerinin avlanması gibi faaliyetler Karamık Gölü'nün sürdürülebilir kullanımını olumsuz etkilemektedir.

5.2. Öneriler:

Barındırdığı özellikler bakımından yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde oldukça fazla önem taşıyan bu alan sit alanı statüsünde derecelendirilen bir koruma statüsüne sahip bulunmasına rağmen gereğince korunamamaktadır. Karamık Gölü doğal özellikleri yanında özellikle alanla doğrudan etkileşim içerisinde bulunan insanlar için bütüncül bakış açısı doğrultusunda korunmalıdır. Göl ile yakın ilişkiler içerisinde yaşayan yöre halkının yaşadığı toprakları ve asırlardır alanın en zengin varlığı olan kültürlerini terk etmemesi adına gölün sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda güçlü bir kurumsal yapı tarafından yönetilmesi gerekmektedir. Bu yönetim, katılımcı bir anlayışla bugüne kadar yapılmamış olan, bütüncül bir yönetim plânı geliştirmelidir. Alanda koruma kuruluşlarının mevcut yetki ve görev dağılımı kargaşaları giderilmeli, yerel yönetimlere Karamık Gölü ile alakalı yapılacak doğru faaliyetler için gerekli destekler verilmelidir. Koruma kurullarının “kullanma” odaklı bakış açıları yerine, yöneten kişi bazında değişmeyecek uzun vadeli plân ve politikalar izlenmelidir. Bu kapsamda alanda yapılabilecek en etkili faaliyetlerin yöre yaşayanlarının da katılımı ile gerçekleştirilecek faaliyetler olduğu göz ardı edilmemelidir. Karamık Gölü'nün sonraki nesillere sağlıklı bir biçimde aktarılırken yine söz konusu alanın ulusal ve bölgesel organizasyonlara kalkınma amaçlı entegresi de sağlanmalıdır. Alan uluslararası öneme sahip bir sulak alan olarak bir an önce Ramsar Listesine eklenmeli ve Ramsar Sözleşmesinin akıllı kullanım ilkelerine göre oluşturulacak yönetim plânı ile yönetilmelidir.

Gelişen teknoloji, artan nüfus ve sayılamayacak kadar fazla olan diğer etmenler insanların doğa ve bir unsuru olarak su kaynakları üzerindeki baskısını artırmıştır. Günümüzde de söz konusu kaynaklar çeşitli faaliyetlerle tehdit altında bulunmaktadır. İleriye dönük temiz ve kullanılabilir su kaynaklarının yok olduğu günümüzde, Karamık Gölü niteliklerinde yaban hayatı ve insanlar için bu derece önemli olan alanlar istisnasız korunmalıdır. En büyük kamu yararının söz konusu alanların korunması sonucunda olacağı unutulmamalıdır. Söz konusu alanlara verilen birçok zararın daha büyük bedellerle doğa

tarafından insanlara geri ödetildiği bugüne kadar bilimsel anlamda yapılan birçok sulak alan çalışmasında göz önüne serilmiştir. Karamık Gölü hâlihazırda kendini yenileyebilme eşiğinde olup doğru plânlama ve yönetsel faaliyetlerle sağlıklı günlerine döndürülebilecek durumdadır ve insanlık adına hala umut barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2017). *Ulusların Düşüşü Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri (24. Baskı)*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Adaman, F., Hakyemez, S. ve Özkaynak, B. (2009). The Political Ecology of a Ramsar Site Conservation Failure: The Case of Burdur Lake, Turkey. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 783-800.
- Adams, W.M. (2001). *Green Development: Environment and sustainability in the third world (second press)*. London: Routledge.
- Akkaya, C., Efeoğlu, A. ve Yeşil, N. (2006). Avrupa Birliği su çerçeve direktifi ve Türkiye’de uygulanabilirliği. TMMOB Su Politikaları Kongresi, 21-23.
- Akurgal, E. (1990). *Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul: Serhat Yayınevi.
- Anonim. (1996). *Türk Çevre Mevzuatı. Cilt: 1*. Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.
- Arat, G., Türkeş, M. ve Soner, E. (2002). Vizyon 2023: Bilim ve teknoloji stratejileri teknoloji öngörü projesi- Çevre ve sürdürülebilirlik kalkınma paneli Uluslararası Sözleşmeler ön raporu. Ankara: TÜBİTAK.
- Arı, Y. (2001). Visions of a Wetland: Linking Culture and Conservation at Lake Manyas, Turkey. The University of Texas at Austin.
- Arı, Y. (2003a). Manyas Gölü’nün Kültürel Ekolojisi: Tarihi Süreçte Adaptasyon ve Değişim. *Türk Coğrafya Dergisi*, 40(1): 75-97.
- Arı, Y. (2003b). Kuş Cenneti Milli Parkı’nda Park Yönetimi-Yöre Halkı İlişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8(9): 7-37.
- Arı, Y. (2005). The Four Traditions of Geography (William Pattison)- Coğrafyanın Dört Geleneği (Çeviri). *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(2), 119-125.
- Arı, Y. (2006). Ramsar Sözleşmesinin Doğa Koruma Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(15): 275-302.
- Arı, Y. (2014a). Coğrafyada Saha Öğretimi ve Saha Araştırmaları. İçinde Arı, Y. ve Kaya, İ. (Ed.) *Coğrafya araştırma yöntemleri*, (303-315), Balıkesir, Coğrafyacılar Derneği.
- Arı, Y. (2014b). Koruma Alanları Ders Notları. Balıkesir Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Balıkesir.

- Arı, Y. (2017). Çevresel Determinizmden Politik Ekolojiye: Son 100 Yılda Dünya’da ve Türkiye’de İnsan-Çevre Coğrafyasındaki Yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37): 1-34.
- Arı, Y. ve Arslan, F. (2007). Sanayicilerin Doğa Koruma Algısı: Kuş Cenneti Milli Parkı Örneği, Balıkesir Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, No: 11
- Arı, Y. ve Derinöz, B. (2011). Bir Sulak Alan Nasıl Yönetilemez ? Kültürel Ekolojik Perspektif ile Marmara Gölü (Manisa) Örneği: *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1): 41-60.
- Arıkan, K. ve Turan, L. (2011). Hatay ve Risk Altındaki Göçmen Kuşlar, II. Türkiye Sulak Alanlar Kongresi Bildirileri Kitabı, Kırşehir.
- Aslanboğa, İ. (1982). Doğa Koruma Alanları Ders Notları. EÜZF Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bornova, İzmir.
- Atalay, A. M. ve Toslak, C. (2013). Balıklandırma ve İstilacı Balık Türleri İle İlgile Ulusal-Uluslar arası Mevzuat. *Su Ürünleri Dergisi/ Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*; Sayı: 1, 39-63.
- Atalay, İ. (1977), Sultandağları ile Akşehir ve Eber Gölleri Havzalarının Strüktürel, Jeomorfolojik ve Toprak Erozyonu Etüdü. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Atmaca, M. ve Hatay, D. (2006). Korunan Alanlar ve Koruma Statüleri. *Hatayda On Sıcak Gün*, 22.
- Bahadır, M. (2012). Eber ve Akşehir Göllerinin Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10(1): 63-89.
- Bahar, H. ve Koçak, Ö. (2004). Eskiçağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağdan Roma Dönemi Sonuna Kadar), Konya.
- Bahar, H. ve Koçak, Ö. (2006). 2002-2006 Yılları Arasında Afyonkarahisar Çevresi Yüzeysel Araştırmaları. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Barbier, E. B., Acreman, M. C. and Knowler, D. (1997). Economic Valuation of Wetlands: A Guide for Policy Makers and Planners. Ramsar Convention Bureau, IX+11, pp. 6, Gland, Switzerland.
- Başara, H. (1998). Milli Parklar ve Korunan Alanların Yönetimi ve Karşılaşılan Problemler. *Tabiat ve İnsan*, s. 32/3.
- Başçavuşoğlu, F. (1951). Ön Asya Eski Çağ Sanat Tarihi. İstanbul: Çizgi Yayınevi.

- Başkaya, F. (1994). *Kalkınma iktisadının yükseliş ve düşüşü*. Anlar: İmge Kitabevi.
- Bayar, M. (1996). Anadolu'nun En Eski Şehirlerinden Bolvadin Tarihi. Cilt: 1, Ankara.
- Bayar, M. (2011). *Yeşil'in Tarih Yazdığı Şehir Çay*. Afyonkarahisar: Funda Matbaacılık.
- Bourdeau, L. (1999). National Report: Sustainable development and future of construction in France. France: Centre Scientifique et Technique du Batiment.
- Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. (1996). Afyon İli Raporu, Ankara.
- Bryant, R.L. ve Bailey, S. (1997). *Third World Political Ecology*. London: Routledge.
- Butzer, K. W. (1994). Toward a Cultural Curriculum for the Future: a First Approaimation, In Re- Reading Cultural Geography. Kanneth E. Foot, et al. (Ed). Austin: The University of Texas Press.
- Cengiz, T. ve Çelem, H. (2005). Land Use Potential and Suitability for Areas of Arable and Garden Farming, Meadow- Pasture and Recreation- Tourism in Alpağut Village, Bolu, Turkey. *Journal of Applied Sciences*, Vol: 6, pp. 1641-1651.
- Cowardin, L. M., Carter, V., Gollet, F.C. ve Laroe, E.T. (1979). *Classification of Wetlands and Deepwater Habitats of the United States*. Washington, D.C : U.S. Department of the Interior Fish and Wildlife Service.
- Çağırankaya, S. ve Köylüoğlu, F. (2013). Sulak Alanlar. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı. Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Ankara.
- Çağırankaya, S. ve Meriç, B. T. (2013). Türkiye'nin Önemli Sulak Alanları: Ramsar Alanlarımız. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı. Ankara, Türkiye.
- Çalışkan, V. (2003). Amik Ovası ve Amik Gölü: Bir Sulak Alanı Kurutma Deneyiminin Günümüze Ulaşan Etkileri, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 41, S. 97-125.
- Çay, M.A. (1984). *Anadolu'nun Türkleşmesinde Dönüm Noktası: Sultan II. Kılıçarslan ve Karamıkbeli (Myriokefalon) Zaferi*. İstanbul: Orkun Yayınevi.
- Çolak, A. H. (2001). *Ormanda Doğa Koruma (Kavramlar- Prensipler- Stratejiler- Önlemler)*. Milli Parklar ve Av – Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları, ISBN: 975-8273-7, S. 354, Ankara.

- Çubuk, H., Balık, İ., Öztürk, R. ve Uysal, R. (2006). Karamık Göü'ndeki (Afyonkarahisar / Türkiye) Turna Balıklarının (Esox Lucius L., 1758) Beslenmesi. *I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu*, 7-9.
- Demir, A. (2001). *Su ve DSİ Tarihi*. Devlet Su İşleri Vakfı, 2001.
- Demircan, S. (2000). Tarih Boyunca Sulak Alanlar, Türkiye'de Çevrenin ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Demirci, A. (2014). Araştırma Konusunun Belirlenmesi ve Plânlanması. Arı, Y. ve Kaya, İ. *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*, (51-73), Balıkesir, Coğrafyacılar Derneği.
- Devlet Su İşleri (DSİ). (2013). "113". Bölge Müdürlüğü.
- Diamond, J. (2005). *Tüfek Mikrop ve Çelik*. Ankara: Tubitak Popüler Bilim Kitapları.
- Doğa Derneği. (2004). Important Bird Areas of Turkey- Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları 2004 Güncellemesi, Ankara.
- Doğanay, E. P. (2005). Avrupa Birliği'nde Doğa Koruma ve Türkiye-Nature Conservation In European Union and Turkey. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Emekli, G., Südaş, İ. ve Soykan, F. (2006). Göç, Kırsal Kalkınma – Kırsal Turizm ve Türkiye. 38. Uluslar arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Evered, K. T. (2012). Political Ecologies of Turkey's Wetlands and Lake Burdur: The Case of Demirel and the Duck. *The Arap World Geographer*, 15(1), 45-71.
- Ghimire, K. B., Ghimire, K. B. ve Pimbert, M. P. (1997). *Social Change and Conservation: Environmental Politics and Impacts of National Parks and Protected Areas*. UK : Earthscan Publications Limited.
- Gilman, R. (1992). Sustainability By Robert Gilmanfrom the 1992 UIA/AIA Call for Sustainable Community Solutions. 16 March 2003, <http://www.context.org>.
- Girgin, M. (2000). Marmara Gölü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (3): 77-103.
- Gülcü, A. İ. (2011). Türkiye'de Sulak Alanlar, T.C. Orman Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Sulak Alanlar ve İklim Değişikliği Projesi, Ankara.

- Gülez, S. (1988). Doğa Koruma, Milli Parklar ve Turizm. Türkiye’de Ormancılık İşletmeciliği Gelişimi Sempozyumu, Ankara.
- Güney, E. (1992a). *Çevre Sorunları*. Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları. No: 17.
- Güney, E. (1992b). İnsanın Neden Olduğu Ekosistem Değişiklikleri. *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 9, 329-335. İstanbul.
- Güney, E. (1995). Türkiye’de Sulak Alanların Çevre Sorunları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (30) : 41-52, Ankara.
- Gürer, İ. ve Yıldız, E. (2008). Türkiye’nin Sulak Alan Politikalarına Genel Bir Bakış: Sultansazlığı Sulak Alanı Örneği. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, Ankara.
- Gürpınar, T. (1978). *Yabani Bitkilerimiz*. Redhouse Yayınevi.
- Gürpınar, T. (2004). Kırk Yıl Önce Doğa Koruma. *Yeşil Atlas*, Sayı, 7, Aralık, s.90-103.
- Gürson, G. (1993). Göçmen Kuşlara Daha Güzel Mekanlar, Cumhuriyet II.
- Hart, M. (1999). *The Guide to Sustainable Community Indicators (second press)*. North Andover: Hart Environmental Data.
- Hoşgören, M. Y. (1994). Türkiye’nin Gölleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (29), s. 19-51.
- <http://csb.gov.tr>, 05.04.2018
- <http://www.korumakurullari.gov.tr>, 15.04. 2018
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 01.03. 2017
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 10.05.2018
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404-11.htm>, 06.10.2017
- <http://www.tukcev.org.tr>,10.12. 2017
- <https://afyonkarahisar.tarim.gov.tr/Belgeler/Kutu%20Men%C3%BC/Su%20urunleri%20Son%20durum%2016.03.2016.pdf>, 23.11.2017
- İstedığımız Gelecek. (2012). BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20). Rio de Janerio, Brezilya, Konferans Çıktısı.
- Kambur, B. (2008). Marmara Gölü Sulak Alanı’nın Kültürel Ekolojisi. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Balıkesir.

- Kanadoğlu, S. (2007). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Kara Avcılığı Kanunu. (2003). Kanun No: 4815.
- Karadeniz, N. (1995). *Sultansazlığı Örneğinde Islak Alanların Çevre Koruma Açısından Önemi Üzerine Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Karaer, F. ve Gürlük, S. (2003). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım – Çevre – Ekonomi Etkileşimi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4 (2): 197-206.
- Karakoç, G. Ve Erkoç, F. (2001). Türkiye’de ve Dünyada Çevre Korumacılık ve Koruma Statüleri. *Çevre Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı: 2, 32-39, Ankara.
- Karamık Ortaokulu Tarihçesi. (2005). Çay, Afyonkarahisar.
- Kavurt, C. (1993). Eber ve Karamık Gölleri’nde Ötrofikasyon ve Trofik Seviyelerinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kaya, İ. (2014). Nitel Araştırma Yöntemleri. İçinde Arı, Y. ve Kaya, İ. (Ed.) *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*, (267-301), Balıkesir, Coğrafyacılar Derneği.
- Kayaduvar, M. ve Ergun, İ. (2017). Küresel Kapitalizmin Sosyalleştirilen Yüzü: BM 2015 Sonrası Kalkınma Gündemi Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İBBF Dergisi*, Cilt:32, Sayı:2, ss. 163-195.
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve Kültürel Coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), s. 177-190.
- Keleş, R., Hamamcı, C. ve Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kenzie, M. C. and Roderick, D. (1926). *The Scope of Human Ecology*. *American Journal of Sociology*. 32: 141-154.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (1989). *Çevre ve Ekoloji*. I. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (2012). *Çevre ve Ekoloji (13. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koçu, R. E. (2016). *Dağ Padişahları*. İstanbul: Doğan Kitap.

- Korkanç, S. Y. (2004). Sulak Alanların Havza Sistemi İçindeki Yeri. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt; 6, Sayı: 6, s. 117-126.
- Korkmaz, H. Ve Gürbüz, M. (2008). Amik Gölü'nün Kültürel Ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı, 17 : 1-26.
- Korukoğlu, A., Gündüz, Ş. ve Güneyli, A. (2017). Evaluation of Opinions Related to Endangered Neopolis Wetland in North Cyprus. *Eurasia Journal of Mathematics Science and Tecnology Education*. 13 (6): 2215- 2233.
- Krishna, N. ve Sonkar, V. B. (1997). Ekolojik Mirasın Korunması: Tamil Nadu'nun Kutsal Ağaçları, XXI. YY'da Doğru Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ormancılık, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, Cilt: 2, s. 67-72.
- Ksenophon. *Anabasis On Binlerin Dönüşü* (II. Baskı). Hasan Ali Yücel Klasikleri Dizisi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuhn, T. (2015). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (9. Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada Doğayı Koruma Hareketlerinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (11), 59-76.
- Kuş, S. F. (2007). Eber ve Karamık Gölü Sularındaki Organoklorlu Pestisit Kalıntılarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Kutlu, H. L . ve Öztürk, M. O. (2006). Karamık Gölü (Afyonkarahisar)' deki *Cyprinus Corpia* Linnaeus, 1758 (Sazan)' nun Metazon Parazitleri Üzerinde Anatomik, Morfolojik ve Ekolojik Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 23(3-4): 389-393.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983-1999-2004-2006) Güncellemeleri.
- Küpeli, Ö. (2001). Selçuklu ve Beylikler Döneminde Afyonkarahisar. *Afyon Kütüğü Cilt I*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Laroux, J., Gabriel, C. ve Georges, A. (1966). *Eski Akdeniz ve Yakınoğu Uygarlıkları*. Çeviren: N. Önal, İstanbul: Gizem Yayınevi.
- Leakey, R. ve Lewin, R. (1997). *Göl İnsanları*, Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2005). Koruma Amaçlı İmar Plânları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve

- Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik, 25.887 Resmi Gazete, Ankara.
- Mutlu, G. (2016). Antik Dönemde Phrygia Paroreia. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Odum, Eugene, P. (1975). Ecology: the link between the Natural and the Social Sciences. New York: Halt, Rinehart and Winston.
- Ortaçşme, V., Karagüzel, O. ve Atik, M. (1998). Dünya’da ve Türkiye’de Doğa Koruma Alanları ve Politikalarının Gelişimi. Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Kongresi, İstanbul Orman Fakültesi, İstanbul.
- Ozener, F. S. (2003). Elmalı (Antalya) Bölgesinde Karagöl ve Avlan Göllerinin Kurutulmasından Önceki ve Sonraki Şartların Karşılaştırılması, Sırrı Erinç Sempozyumu Genişletilmiş Bildiri Özetleri, İstanbul.
- Ozesmi, U. (2000). Conservation strategies for sustainable resource use in the Kizilirmak Delta in Turkey.
- Ozmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Journal of Yaşar University*, 3 (12), 1853-1876.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).
- Özer, A.Ö. (1995). “Güncel Bir Tartışma Sürdürülebilir Kalkınma”, *Planlama Dergisi*, s. 3-4, ss. 21-26.
- Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2000). *Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özmen, M. ve Timur, N. (2015). Müşteri Değeri Üzerine Etnografik Bir Olay İncelemesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24).
- Öztürk, C. (2005). Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı’nın Koruma – Kullanım İlkeleri Yönünden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Özünel, E.Ö. (2017). “insanlar, gezegen ve refah için bir eylem planı”: somut olmayan kültürel miras ve 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerine eleştirel yaklaşım. *Milli Folklor*, Yıl: 29, sayı: 116.

- Peet, R. and Watts, M. (2004). *Liberation Ecologies: Environment, Development, Social Movements*. London: Roudledge.
- Ramsar Convention Bureau. (1992). *Monitoring Procedure and Final Report*. Gland, Switzerland.
- Richtsmeier, J. T. (1978). *Cultural Ecology: Historical Development and Contemporary Issues*. Unpublished. Department of Anthropology, University of Nebraska-Lincoln.
- Robbins, P. (2012). *Political Ecology a Critical Introduction (Second Edition)*. UK: John Wiley and Sons Ltd.
- Ruckelshaus, W.D. (1989). Toward a Sustainable World. *Scientific American*, 261 (3), 66-175.
- Sahlins, M.D. (1964). Culture and Environment: The Study of Cultural Ecology. In: *Horizons of Anthropology*.
- Sönmez, M. E. ve Somuncu, M. (2016). Sultansazlığı'nın Alansal Değişiminin Sürdürülebilirlik Değerlendirilmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 66, 1-10.
- Sportif Amaçlı Su Ürünleri Tebliği. (2008). 4/2 Numaralı Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ (No: 2016/36).
- Sulak Alan Koruma Yönetmeliği. (2014). Resmi Gazete Sayı: 28.962.
- Sultan, M.O. and Anderson, E. N. (2014). *Introduction to Cultural Ecology*. Second Edition, U.K: Alta Mira Press.
- Şahin, S. (1986). Phrygia Epiktates. Araştırma Sonuçları Toplantısı. Cilt , IV: 265-268.
- Şengör, A. M. (2015). *Bilgiyle Sohbet (IV. Baskı)*. Popüler Bilim Yazıları. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şilliler, D. T., Dıvrak, B., Ayas, C., İş, G., Beton, D. ve Çakıroğlu, İ. (2008). Türkiye'nin Ramsar Alanlarını Değerlendirme Raporu. WWF (Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı). 1-129.
- T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı. (2004). Türkiye Çevre Atlası. ÇED ve Plânlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü. (2010). Afyonkarahisar İlindeki Tabiat Varlıkları ve Sulak Alanlar Çizelgesi.

- T. C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Çay İlçe Müdürlüğü. (2017). 2017 Yıl Sonu Brifing Raporu.
- T. C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Çay İlçe Müdürlüğü. (2017). Yıllık Brifing Raporu. Afyonkarahisar.
- T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı. (2014). Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik. 28.232 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- T. C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2012). Karamık Sazlıkları Sulak Alanı Biyoçeşitlilik Araştırması. V. Bölge Müdürlüğü, Afyonkarahisar.
- T. C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. (2008). 2/2 Numaralı Amatör (Sportif) Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ. Sayı, 26.974. No: 2008/49.
- T.C. Afyonkarahisar Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2011). Afyonkarahisar İl Çevre Durum Raporu, Afyonkarahisar.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü (2013). Çevre Durum Raporu 2012 Yılı Özeti- İller. Ankara.
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2012). Stratejik Plân 2013-2017. Ankara, Türkiye.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu. (1996). Planlama Sırasında Etkileme Geçiş Alanı Olarak Göz Önüne Alınması Gerekli Görülen Alanlara (Plânlama Sınırları) İlişkin Esaslar. Karar No: 420, Ankara.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Yaban Hayatı Dairesi Başkanlığı. (2015) Kış Ortası Su Kuşu Sayımları, Ankara.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2013). Afyonkarahisar İli Doğa Turizmi Master Plânı (2013-2023), Afyonkarahisar.
- T.C. Zafer Kalkınma Ajansı. (2014). TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Plânı (Afyonkarahisar-Kütahya-Manisa-Uşak).
- Taş, B. ve Yakar, M. (2010). Afyonkarahisar İlinde Yükselti Basamaklarına Göre Arazi Kullanımı. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(1): 57-76.

- TÇSV. (1987). *Türkiye' nin Çevre Politikası*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdelemeler. Cevat Geray'a Armağan, Ankara, Mülkiye Birliği Yayınları, 729-746.
- The List of Wetlands of International Importance of Turkey, 1994-2011.
- Tiril, A. (2006). *Sulak Alanlar*, Peyzaj Mimarları Odası Yayınları: 2006/2, ISBN 9944-89-141-X, Ankara.
- Torunoğlu, E. (2003). Tubitak Vizyon 2023: Panel için notlar: Sürdürülebilir kalkınma paradigması üzerine ön notlar. Ankara: Tubitak.
- Tuğluoğlu, F. (2008). Türkiye Sıtma Mücadelesi (1924-1950). *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, 32(4): 351-359.
- Turan, L. (2001). Türkiye'nin Ornitolojik Konumu ve Sulak Alanlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Ankara.
- Turhan, E. (2011). Karpuzlar ve İnsanlar Hakkında: Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçiliğinin ve Tarımdaki Neoliberal Dönüşümün Politik Ekolojisi Yolunda. *Praksis*, 25: 69-86.
- Tülek, B. (2010). Bayındır Barajı Örneğinde Kentsel Alanlar ve Yakın Çevresinde Yer Alan Su Kıyılarının Ekolojik Plânlama ve Tasarım İlkeleri. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1998). *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). (2013). Seçilmiş Göstergelerle Afyonkarahisar. Manisa Bölge Müdürlüğü.
- Uğur, A. ve Aliagaoglu, A. (2015). *Şehir Coğrafyası (IV BASIM)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- United Nations. (1972). UN Stockholm Environment Declaration. Stockholm: UN.
- United Nations. (1996). Second International Conference on Human Settlements (Habitat II). New York: UN.
- Uslu, O. (1986). Çevresel Etki Değerlendirmesi, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara.

- Uyan, M. (2000). *Anılarda Afyonkarahisar*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Uzun A. (2007). “Gediz Deltası’nda Yaşanan Koruma-Kullanma Çatışması” (Sözlü Sunum), Üniversite Öğrencileri II. Çevre Sorunları Kongresi (ÇESKO 2007), Kongre Kitabı, s. 39–47, Fatih Üniversitesi Çevre Kulübü, 16-18 Mayıs 2007, İSTANBUL.
- Uzun, A. (2014). Sürdürülebilir kalkınma kapsamında Madra Dağı'nın doğal ve beşeri kaynaklarının değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı. Ankara.
- Uzun, N. (2008). Afyonkarahisar İli Çevre Durum Raporu. T.C. Afyonkarahisar Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Afyonkarahisar.
- World Summit on Sustainable Development [WSSD]. (2002). World Summit on Sustainable Development Implementation Report. Johannesburg: WSSD.
- Wright, S. E. ve Buckley, G. P. (1989). Ecology and Design in Amenity Land Management, Wye College Recreation Ecology, Research of Amenity Land Management, Andrew Thoburn Country Planning Department, East, Sussex Country Council, UK.
- Yalçınlar, G. (2009). Türkiye’de Kırsal Alanlarda Kadastro ve Sürdürülebilir Gelişme, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı.
- Yalçınlar, İ. (1957). Sultandağları Strüktürü Üzerine Yeni Müşahedeler. *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, No: 8.
- Yapı Denetimi Hakkında Kanun. (2001). Kanun Numarası: 4708, Sayı: 24.461, Cilt: 40.
- Yaşar, S. (2007). Siyasal, Sosyal, Ekonomik Yönleriyle Afyon (1923-1960). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İzmir.
- Yavan, N. (2014). Nicel Araştırmalarda Veri ve Veri Toplama Teknikleri. İçinde Arı, Y. ve Kaya, İ. (Ed.) Coğrafya araştırma yöntemleri, (219-234), Balıkesir, Coğrafyacılar Derneği.
- Yavuz, L. (1995). Çevre Açısından Sulak Alanların Önemi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1, 80-86.

- Yıkılmaz, R.F. (2011). “Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye için Yöntem Geliştirilmesi”, Uzmanlık Tezi, Ankara: DPT Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı Yayın ve Basım Şube Müdürlüğü, Yayın No: 2820.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). 5. Baskı. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). 8. Baskı. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, C. (2010). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, S.13.
- Yücel, M. (1995). *Doğa Koruma Alanları ve Plânlaması*. Ç. Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın NO: 104, Yardımcı Ders Kitapları Yayın No: 9. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Yücel, M. ve Babuş, D. (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’de ki Gelişmeler. *DOA Dergisi; Sayı: 11, 151-175*.
- Zafer, B. (1991). Türkiye’de Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirleme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir/Kemalpaşa Örneklemesine Dayalı Yöntem Araştırması. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Zengin, A. (2007). Doğal Sit Sorunlarının Bornova Çiçekliköy ve Yakaköy Örneğinde Hukuksal Yapı Açısından İncelenmesi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EKLER

Ek 1.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığından:

| | | |
|---------------------------|-----------------|---------------|
| Toplantı Tarihi ve Sayısı | :05.01.2017 -31 | Toplantı Yeri |
| Karar Tarihi ve Sayısı | :05.01.2017-99 | ANKARA |

Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı

Doğal Sit Alanlarının güncel durumu, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik doğrultusunda, ardışık 4 mevsim yapılan Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Projeleri sonucunda ortaya çıkan raporlarla belirlenmekte ve kesin korunacak hassas alanlar, nitelikli doğal koruma alanları ve sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanları olarak yeniden tescil edilmektedir. Bu çerçevede Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik'te belirtilmeyen hususlara açıklık getirilmesi amacıyla ilke kararı almak zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

A-Kesin Korunacak Hassas Alanlar: Kaynak değerlerinin korunması için; alan kullanımı ve alana tüm etkilerin sınırlandırıldığı, gerektiğinde insanların bölgeye girişlerinin engellendiği, bilimsel araştırmalar, eğitim ya da çevresel izleme amacıyla özel önlemler alınarak korunacak kara, su, deniz alanları olup, Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilerek yapı yasağı getirilen mutlak korunması gereken alanlardır.

1. Flora, fauna ve bunlara ait habitatlar ile topografya ve silüet etkisini bozabilecek hiçbir eylemde bulunulmayacağına,
2. Ancak bu alanlarda Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu izniyle;
 - a. Kesin yapı yasağı olmakla birlikte, resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu olan alanlarda, teknik altyapı hizmetlerinden kanalizasyon, içme suyu, doğalgaz hattı, enerji nakil hattı ve orman yangın yolu yapılabileceğine,
 - b. Devletin güvenlik ve emniyeti için zaruret arz eden yapıların yapılabileceğine,

c. Mevcut altyapı ve üst yapı tesisleri ile ruhsatlı veya ruhsatlı sayılan yapıların bakım ve onarımlarının yapılabileceğine,

ç. Herhangi bir yapı yapılmamak kaydıyla arıcılık faaliyetlerinin yapılabileceğine,

B- Nitelikli Doğal Koruma Alanları: Doğal yapısı değişmemiş veya az değişmiş, modern yaşam ve önemli ölçüde insan faaliyetleri tarafından etkilenmemiş, doğal süreçlerin hakim olduğu, koruma amaçlarına uygun olarak yörede yaşayanların alanın mevcut kaynaklarını kullanmasını sağlayarak doğal hayata dayalı geleneksel yaşam şekillerinin korunduğu kara, su, deniz alanlarıdır.

1. Yangın için gerekli koruma önlemlerinin ilgili kuruluşlarca alınmasına,

2. Taş, toprak, kum alınmamasına; kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden gibi ocakların açılmamasına; toprak, cüruf, çöp, hafriyat, sanayi atığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine; ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın sorumlular tarafından rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerin tasfiyesine,

3. Bu alanların korunmasını sağlamak amacıyla yönelik, her türlü bilgi verici uyarı levhalarının konulmasına, bu alanlardaki koruma önlemlerinin ilgili kuruluş ve yerel yönetimlerce alınmasına,

4. Ancak bu alanlarda Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu izniyle;

a. Kesin Korunacak Hassas Alanlardaki faaliyetlerin yapılabileceğine,

b. Balıkçı barınağı, bekçi kulübesi ve ahşap iskele yapılabileceğine,

c. Zorunlu olan alanlarda, teknik altyapı hizmetleri olan telefon hattı, GSM baz istasyonu, teleferik, telesiyej gibi uygulamalarının yapılabileceğine,

ç. Doğal kaynak suyunun isalesine ve jeotermal kaynak suyunun sondaj ve isalesine yönelik uygulamaların ilgili Bakanlıkların görüşleri doğrultusunda yapılabileceğine,

d. Kar ve rüzgâr devrikleri, doğal afetlerden etkilenmiş, hastalanmış veya kıymet ağacı olmayan ağaçların bakımının yapılabileceğine veya kaldırılabilceğine,

e. Ormanların bakımı ve doğal dengenin korunmasını sağlamak amacıyla ilgili kurumdan alınacak teknik rapor doğrultusunda ağaç kesimine ve yöresel türlerin dikimine izin verilebileceğine,

f. Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin sürdürülebileceğine,

C- Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları: Kesin korunacak hassas alanlar veya nitelikli doğal koruma alanlarını etkileyen, bu koruma bölgeleri ile bütünlük gösteren, korumaya katkı sağlayacak, doğal ve kültürel bakımdan uyumlu düşük yoğunlukta faaliyetler, turizm ve yerleşimlere izin veren alanlardır.

1. Toprak, cüruf, çöp, hafriyat, sanayi artığı gibi maddelerin dökülmeyeceğine,

2. Ancak bu alanlarda Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu izniyle;

a. Kesin Korunacak Hassas Alanlar ile Nitelikli Doğal Koruma Alanlarındaki faaliyetlerin yapılabileceğine,

b. Örtü altı tarım, kültür balıkçılığı ve entegre tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabileceğine,

c. Katı atık düzenli depolama tesisi, atık su arıtma tesisi, yat çekek yeri, akaryakıt istasyonu gibi uygulamaların yapılabileceğine,

ç. Üst ölçekli planlara uygun olmak şartıyla sanayi tesislerinin yapılabileceğine,

d. Doğal peyzaj ve silüet dikkate alınarak kum, çakıl, taş, maden ve benzeri malzeme alınabileceğine, bu amaçla ocak açılabilmesine,

D- Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik ve İlke Kararlarına aykırı olmamak ve Çevre Düzeni Planında belirtilen şartları aşmamak kaydıyla;

Çevre Düzeni Planlarında yerleşme ve gelişme alanları dışında kalan alanlarda, alt ölçekli imar planı yapılmaksızın yapılabileceği belirtilen kullanımlara, alanın özelliği göz önüne alınarak, koruma amaçlı imar planına ve geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenmesine gerek olmaksızın Çevre Düzeni Planı hükümleri doğrultusunda Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunca izin verilebileceğine oy birliği ile karar verildi.

Ek 2.

(728 nolu ilke kararı)

Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Doğal (Tabii) Sitler, Koruma Ve Kullanma Koşulları İle İlgili İlke Kararı(740 sayılı ilke kararı ile değiştirilmiştir.)

Toplantı No. ve Tarihi : 75 19/6/2007 Toplantı Yeri

Karar No. ve Tarihi : 728 19/6/2007 ANKARA

Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşullarına ilişkin 5/11/1999 tarih ve 659 sayılı ve 14/11/2002 tarih ve 698 sayılı ilke kararlarının Koruma Yüksek kurulunda yeniden değerlendirilmesi sonucunda;

Doğal (Tabii) Sit: Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.

Bu alanlarda yapılacak tespit çalışmalarında, alanın özelliğine göre ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin alınması esastır.

1- I. Derece Doğal (Tabii) Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

Bu alanlarda, bitki örtüsü, topografya, silüet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulamayacağına, ancak;

a) Kesin yapı yasağı olmakla birlikte, resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu olan alanlarda, teknik altyapı hizmetleri (kanalizasyon, açık otopark, telesiyej, teleferik, içme suyu, enerji nakil hattı, telefon hattı, doğalgaz hattı, GSM baz istasyonu ve benzeri) uygulamalarının koruma bölge kurulunun uygun göreceği şekliyle yapılabileceğine;

(Değişik; 12/3/2008 Tarih 740 Sayılı İlke Kararı)Bu alanlarda, doğal kaynak suyu kullanımına yönelik uygulamaların, ekolojik dengeye etkisine ilişkin Çevre ve Orman Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün görüşleri ile Üniversitelerin ilgili bölümlerince hazırlanan rapor doğrultusunda; jeotermal kaynak suyunun kullanımına yönelik uygulamalarda bunlara ek olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden

Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü) ve Bakanlığımız Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünün görüşleri ile, koruma bölge kurulunun uygun göreceği şekliyle yapılabileceğine,

b) 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı veya 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanacak projesine göre ilgili koruma kurulundan izin almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günübirlik tesisler (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, wc, gezi yolu, açık otopark ve benzeri) ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik yapıların (iskele, balıkçı barınağı, bekçi kulübesi ve benzeri) yapılabileceğine,

c) Alanın doğal bitki dokusunu değiştirmeden Orman Genel Müdürlüğünün ilgili biriminden alınacak uygun görüş doğrultusunda koruma kurulunca ağaçlandırmaya izin verilebileceğine,

ç) Kar ve rüzgar devrikleri, doğal afetlerden etkilenmiş, hastalanmış veya kıymet ağacı olmayan ağaçlar ile ormanların bakımı ve doğal dengenin korunmasını sağlamak amacıyla Orman Genel Müdürlüğünün ilgili biriminden alınacak teknik rapor doğrultusunda ağaç kesimine koruma kurulunca izin verilebileceğine,

d) Orman alanlarında yangın için gerekli koruma önlemlerinin ilgili kuruluşlarca alınmasına,

e) Taş, toprak, kum alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, curuf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine, ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerinin tasfiyesine,

f) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin koruma kurulu izni doğrultusunda sürdürülebileceğine,

g) Bu alanların korunmasını sağlamak amacıyla yönelik, her türlü bilgi verici uyarı levhalarının konulmasına, bu alanlardaki koruma önlemlerinin ilgili kuruluş ve yerel yönetimlerce alınmasına,

ğ) Mevcut tescilli ve tescilsiz yapıların bakım ve onarımlarının yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda yapılabileceğine,

2 – II. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı gözönüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır.

Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilemeyeceğine,

a) Kullanıma açılacak bölgelerde geçici dönem yapılanma koşullarının ilgili kurumların görüşleri alınarak Koruma Kurullarınca belirlenmesine, bu belirlemede varsa çevre düzeni planı veya nazım plan kararları ile arazinin topografya, peyzaj, silüet vb. karakteristiklerinin gözönünde tutulmasına, ancak hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kriterlerini etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmadan izin verilemeyeceğine,

b) Taş, toprak, kum alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, curuf, çöp, sanayi artığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine, ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerinin tasfiyesine,

c) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin Koruma Kurulu izni doğrultusunda sürdürülebileceğine,

ç) Mevcut tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesinin yanısıra, koruma kurulundan izin almak koşuluyla yeni tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabileceğine,

3 – III. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de gözönünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlardır.

a) Bu alanlarda, kullanıma açılacak bölgelerde geçici dönem yapılanma koşullarının ilgili kurumların görüşleri alınarak koruma kurullarınca belirlenmesine, bu belirlemede varsa 1 /25.000 ölçekli çevre düzeni planı veya 1/5.000 ölçekli nazım planı kararları ile arazinin topografya, peyzaj, silüet vb. karakteristiklerinin gözönünde tutulmasına, ancak hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kriterlerini etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmadan izin verilemeyeceğine,

b) Mevcut tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesinin yanısıra koruma kurulundan izin almak koşuluyla yeni tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabileceğine,

c) Doğal peyzaj ve silüet dikkate alınarak koruma kurulunca belirlenecek koşullar doğrultusunda kum, çakıl, taş, maden ve benzeri malzeme alınabileceğine, bu amaçla ocak açılabilmesine, toprak, curuf, çöp, sanayi artığı ve benzeri dökülmemesine,

Kurulumuzun 16/6/1997 gün ve 541 sayılı, 14/7/1998 gün ve 593 sayılı, 14/7/1998 gün ve 596 sayılı, 12/3/1999 gün ve 639 sayılı, 5/11/1999 gün ve 659 sayılı ve 14/11/2002 gün ve 698 sayılı ilke kararlarının iptal edilmesine karar verildi.